

187a15

Humfredi Llwyd, Armigeri,

BRITANNICÆ DESCRIPTIONIS
COMMENTARIOLUM.

NEC NON

De *MONA* INSULA,

ET

BRITANNICA ARCE

SIVE

ARMAMENTARIO ROMANO

DISCEPTATIO EPISTOLARIS.

ACCEDUNT

ÆRÆ CAMBROBRITANNICÆ.

Accurante MOSE GULIELMIO, A. M. R. S. Soc.

LONDINI:

Typis GULIELMI BOWYER,

Anno Domini MDCC XXXI.

BRITANNIA
COMMENTARII

LONDON

IN NOVIS

BRITANNIA

ROMANO

DISCIPLINAE

RECEPTE

RECEPTE

LONDON

THE GENTLEMEN

AND DOMESTICS

Clarissimo Doctissimoque VIRO,
THOMÆ PELLET, M. D.
S. P. D.

MOSES GULIELMIUS.

HUMFREDI LLWYD *Britannicæ* Descriptionis Commentariolum prelo Te hortatore denuo commissum, & jam tandem absolutum & ad exitum perductum, Tuo Patrocinio ea qua par est observantia commendo, speroque Te hoc nec temere nec impudenter a me factum judicaturum. Auctor hujus Operis erat Vir non ineruditus, immo in omni Litterarum genere scientissimus, multæ lectionis, & in dicendo elegans, cujus paucos pares tulit illud quo vixit seculum. Rem Antiquariam optime callebat, id quod *Camdenus* fatetur, cui facem prætulisse manifestum est. Medicinam

D. E D I C A T I O.

cinam etiam non infeliciter faciebat, eo-
que in familiam Illustrissimi Principis
Comitis *Arundelia*, quem Dominum suum
vocat, & apud quem quindecim annos
continuos mansit, adscitus est. Et cum
Ipse iisdem Studiis insigniter oblecteris,
in iisdem Artibus excellas, præcipue ve-
ro Medicinæ Scientia, quam ita affecu-
tus es, ut pauci; idoneum æque quam
Te neminem judicavi cui hunc Libellum
merito dedicarem.

MULTA quidem & gravia incommoda
olim *Colonia Agrippina* passus est inscitia
Editoris, quisquis ille fuerit, qui eum,
dum ab interitu vindicare studuit, in-
juriose, ne dicam inhumaniter, tracta-
vit. Ille notas & compendia, quibus
usus est Auctor, parum intelligebat: Fal-
lebatur litterarum ductu, magnopere ve-
ro in *Anglicis* & *Wallicis* vocabulis, qua-
rum veram scripturam non perspiciebat.
Forte etiam nec *Anglus* nec *Wallus* tunc
temporis ibi degebat, qui hæsitanti
dubitationes eximeret. Nil mirum igi-
tur si in isto Exemplari quamplurima
corrupte

D E D I C A T I O.

corrupte & depravate concepta appareant, quæ Lectori tædium & molestiam afferant. Hæc ego quantopere potui absque Autographi subsidio, emendare conatus sum. Auctores in hoc Opere laudatos fere omnes consului, loca citata diligenter contuli & notavi, addito etiam *Græco* ubi quid ex *Græcis* fontibus derivatum occurrebat; & totus in hoc fui ut Libellum Tibi olim non ingratum, meo munere gratiorem redderem.

COMMENTARIO accedit ejusdem Auctoris de *Mona Insula & Britannica Arce* five Armamentario *Romano* Disceptatio Epistolaris, illo quidem fortunatior utpote ab ipso *Ortelio* primo edita *Antuerpiæ* A. D. 1570, & denuo a *Priseo* nostro *Londini* A. D. 1573. Hanc ultimo a me quoque, ideo quod paucorum teratur manibus, impressam, boni consulere ne dedigneris.

Et cum Lingua *Britannica* tanto apud Te in honore sit, ut illam etiam subsecivis horis delibare non asperneris, exiguæ molis *Chronicon*, incerto Auctore

CCCC

first in 1568
see Ortelius
supra p. 17.

D E D I C A T I O.

CCCC plus minus retro annis scriptum, & nunc primum publici juris factum, quin Tibi eadem opera dedicem mihi temperare non possum: Leve quidem munusculum, sed quale ex *Britannico* in *Anglicum* Sermonem vertere dignatus est olim D. *Robertus Vaughanus* de *Hengwrt* apud *Meirionenses*, maximus plane Vir, & in patriis Antiquitatibus versatissimus, si quis alius a multis seculis. Notis etiam idem illustravit usque ad A. D. 811. Versionem istam nonnullis in locis ubi opus erat, supplevi, Notas adauxi, & utrasque quodammodo Latinitate donavi. Intervals etiam ab A. D. 811, ad finem usque eadem qua *Vaughanus* usus est trutina examinavi, & ad oram Annum post natum CHRISTUM ubique addidi, ut Lectori planius innotescerent tempora quibus facta ibi memorata acciderint. Tui erit Candoris, Vir Doctissime, novum hunc Hospitem æquo (ut me soles) animo accipere, & tam de his, quam de reliqua Instituti mei ratione, judicare. Vale.

Dabam Chelſeie, XIX Kal. Sept.
A. D. MDCCXXXI.

ORNATISSIMO VIRO,

Atque ab omnibus MATHESIM colentibus optime merito,

ABRAHAMO ORTELIO, ANTUERPIANO.

Charissime Orteli, eo die quo e Londi-
no discedere coactus sum, tuam acce-
pi Asiæ descriptionem, & priusquam
domum meam accesseram, incidi in febrem
periculosissimam, quæ corpusculum hoc ita bis
continuis decem diebus laceravit, quod de
vita dubitare coactus sum. Sed spes mea
Iesus Christus reposita est in sinu meo. Sed
nec continua febris cum duplici tertiana as-
siduus rigor, nec mortis expectatio, nec ca-
pitis sine intermissione intensus dolor, mei
Ortelii memoriam ex infuscato cerebro de-
lere potuit. Mitto igitur tibi meam Cam-
briam, haud omnibus suis lineis decoratam,
sed veraciter depictam, modo cautela quæ-
dam observentur, quas jam moribundus an-
notavi. Angliam etiam cum nominibus an-
tiquioribus

P R Æ F A T I O.

*tiquioribus & modernis illustratam, & aliam
Angliam satis perfecte delineatam accipies.
Præterea fragmenta quædam mea manu ex-
arata, quæ omnia, quamvis rudi manu ex-
scripta, & haud satis perfecta esse videntur,
rationibus tamen & auctoritatibus antiquo-
rum suffulta esse haud dubites: Et quæ e-
tiam (modo DEUS vitam concessisset) melio-
ri ordine & suis numeris completa recepisses.
Accipe igitur ultimum tui Humfredi mne-
mosynon, & longum vale, mi Orteli. Den-
bighiæ Gwyneddiæ sive Northwalliæ,
30 Augusti, 1568.*

Tuus vivens & moriens,

Humfredus Llwyd.

THE
NAMES
OF THE
SUBSCRIBERS.

Edward Alexander, *Esq;*
Mr. William Bowyer, *jun.*

JAMES Duke of CHANDOS.

William Clarke, *M. A. Prebendary of Chichester.*

John Conduit, *Esq;*

Sir Nathanael Curzon, *Bart.*

Mr. Charles Davies, *Bookseller.*

Charles Dubois, *Esq;*

Sir John Evelyn, *Bart.*

Sir John Fortescue-Aland *Knight, one of the Judges of*

His Majesty's Court of Common-Pleas.

Martin Foulkes, *Esq;*

Roger Gale, *Esq;*

Samuel Gale, *Esq;*

Thomas Granger, *Esq;*

Sir John Guise, *Bart.*

William Hanbury, *Esq;*

Edward Harley, *Esq;*

George Holmes, *Esq;*

Henry Howard, *Esq;*

a

Thomas

The NAMES of the SUBSCRIBERS.

Thomas Hunt, *Esq;*
William Jones, *Esq;*
Smart Lethieullier, *Esq;*
Mr. William Lewis, *Bookseller.*
John Machin, *Secretary to the Royal Society.*
THOMAS *Earl of* MACKLESFIELD.
George Maddocks, *M. A. Prebendary of* Salisbury.
John Martyn, *M. D.*
Richard Mead, *M. D.*
Samuel Mead, *Esq;*
John Morrice, *D. D.*
EDWARD *Earl of* OXFORD *and* MORTIMER.
Thomas Pardo, *D. D. Principal of* Jesus College, Oxon.
Thomas Pellet, *M. D.*
THOMAS *Earl of* PEMBROKE.
Erasmus Philips, *Esq;*
John Philips, *Esq;*
Robert Price, *Esq; one of the Judges of His Majesty's*
Court of Common-Pleas.
Thomas Sclater Bacon, *Esq;*
Sir Thomas Saunders Sebright, *Bart.*
Sir Hans Sloane, *Bart.*
THOMAS SHERLOCK, *D. D. Lord Bishop of* BANGOR.
RICHARD SMALBROKE, *D. D. Lord Bishop of* LICH-
FIELD *and* COVENTRY.
Thomas Tennison, *LL. D. Archdeacon of* Carmarthen.
William Thomas, *Esq;*
James West, *Esq;*
Thomas Williams, *M. A. Rector of* Aber Aedwy *in* Rad-
norshire.
Richard Witherston, *Esq;*

VIRO
Amicissimo,
GULIELMO JONES, Armig.
Typum hunc
Antiquæ BRITANNIÆ,
HUMFREDI ILWYD
Commentariolo adaptatum.
Gratitudinis ergo
D. D. D.
Moses Gulielmius

I. Senex sculpit

[5]

**BRITANNICÆ
DESCRIPTIONIS
COMMENTARIOLUM.**

Ad ABRAHAMUM ORTELIIUM.

CUM nuper ad te litteras dederim, Vir undecunque doctissime, in quibus totius *Britanniæ* geographicam descriptionem nominibus antiquis cum Romanis tum *Britannicis* decoratam, tibi etiam me post paucos dies missurum esse affirmaverim, qua in re cum necesse sit me ab opinionibus doctissimorum virorum multum dissentire, necessarium esse duxi pauca prius in medium adferre, quibus consilii mei rationem omnibus explicatam esse velim, quibusque argumentis & testimoniis clarissimorum hominum ductus, Regionum, Urbium, Fluminum, aliorumque locorum nomina, partim immu-

B

tanda

tanda, partim aliis locis (quam qui ante me scripsere fecerunt) tribuenda esse affirmaverim. Quam rem priusquam aggrediar, pauca de Linguae *Britannicae* idiotismo, & litterarum vi, & pronuntiandi in eadem modo, profari libet, unde vera & totius Insulae & multorum locorum nomina facile elucescent; cujus linguae ignorantia viros, etiam ornatissimos, in tales perduxit angustias, ut cum de uno errore sese explicare conabantur, in plures ac multo crassiores incidebant.

Litterarum igitur ordo & vis ita se habet.

A, B, D, E, H, L, M, N, O, P, R, S, T, eandem habent pronuntiationem in *Britannica* lingua atque in Latina recte enuntiata.

C vero & *G* eandem habent vim & energiam praepositi omnibus vocalibus, quam habent ante *A* & *O* in lingua Latina.

Ch X *Chi* *Græci* naturam induit, nihilque habet commune cum *Gallica* aut *Anglica* ejusdem aspirationis pronuntiatione, sed gutture ut *Cheth* *Hebraica* effertur.

Dd duplicata, ut vulgo a nostratibus scribitur, aut a doctioribus cum aspiratione, hunc in modum *Db*, aut quod mihi magis ad brevitatem arridet, cum puncto inferius notato *D*, profertur ut *Δέλτα* *Græcum*, aut ut *Daleth* *Hebraica* non dageffata.

F pro *V* consonanti nobis est; ut *Llanfair* legitur *Llandair*, nam *U* semper vocalis est.

Pro *F* Latino, *Pb* aut duplici *Ff* utimur.

I vocalis nobis semper est, ut *Græcis*; & sonum Habet.

I ha-

I Italici, vel potius eo modo pronuntiatur, ut barbari sacerdotes olim *E* proferebant.

Litteram etiam nobis habemus peculiarem, quam vulgares *Ll* duplici, doctiores vero *Lh*, aut *L*, cum puncto supposito (quod concinnius est) pingunt. Novi *Hispanos* duplicem *Ll* in usu habere, & *Germanos Lh*, ut in nomine *Lhudovici* & *Lhotharii* Imperatorum apud *Panvinium* habent, sed neutra harum nostram refert. Crediderim tamen *Mexicanos* Novi orbis incolas hanc habere litteram, quam *Hispani* per *Ll* scribunt; sed quia inter hos nunquam versatus sum, utrum verum sit an non dubito: Nostra vero sibilus est asper. Littera *L* cum aspiratione forti, lingua dentibus semiclausis fortiter admota, & labiis immotis, profertur, cujus pronuntiatio nisi longo usu non discitur.

U littera vocalis semper vim habet, & fere eandem habet prolationem quam *U Gallicum*, aut *Kibbutz Hebraicum*.

Pro *V* consonanti, simplici *F* utimur.

Præter quinque vocales *Latinis* usitatas, duas alias (*Græcos* hac in re imitantes) in usu habemus; prima duplici *V* a vulgaribus, vel simplici cum puncto supposito ab eruditis pingitur, sonumque habet non multum diversum ab *Ū Latino*, vel (quod clarius est) eodem modo pronuntiatur quo simpliciores olim *O Latinum* falso efferebant.

Ultima & vocalium & litterarum venit *Y* nobis excutienda, difficilis pronuntiatu, aliquantisper *Ypsilon*, ut ab *Oxonienſibus* effertur, similis.

Q, X & Z ad nostras dictiones scribendas haud necessariae sunt.

Pro K vero (ut antea dixi) C utimur.

Diphthongos etiam multas habemus, in quibus utraque vocalis, etiam ^a si tres sint (ut saepe contingit) aut plenum, aut partem aliquam sui soni servat.

His de litterarum numero & natura praelibatis, ad peculiare linguae idioma deveniamus; ubi notandum est quod quemadmodum *Græca* & *Latina* lingua suas habent in finibus dictionum variationes & casus, ita hæc contrario modo in initio vocabulorum mutationem litterarum patitur; ob quam diversitatem evenit quod eruditissimi, ob linguae ignorantiam, in nominibus Provinciarum & Regionum, aliarumque rerum, mirum in modum alucinantur. Breviter igitur hanc linguae dialectum ita perstringamus.

Omnis dictio *Britannica*, cujus prima radicalis sit P, T vel C, tres habet in contextu sermonis ad cacophoniam evitandam, ^b variationes; ita quod P radicalis aliquando vertatur in B, in Ph, & in Mb; T in D, in Th,

^a si tres sint] Diphthongos ex tribus vocalibus constatas Lingua *Britannica* nullas agnoscit, quicquid contra garriunt Grammatici tam veteres quam recentiores. Errori ansam dedit duplex potestas litterarum I & W, quæ nunc vocalium nunc consonantium vim obtinent, id quod *Davistus* fatetur in Grammatica sua, p. 13: licet diphthongos recensendo Grammaticorum gregem secutus sit. J consonans effertur ut An-

glorum y in Young, Year; I vocalis ut *Angl.* ee in Screen, vel i in Whinn, Tinn. W consonans ut *Angl.* w in Ward, Winter, Web & similibus; W vocalis ut *Angl.* oo in Good, Food.

^b Variationes istæ non tantum ad cacophoniam evitandam, sed etiam ad distinguendum modum, numerum, tempus, personam, genus, &c. inserviunt, prout in Grammatica *Davisi*ana, quæ omnium absolutissima est, fusius declaratur.

& in *Nb*; *C* vero in *G*, *Ch*, & in *Ngh*, ut in his exemplis patet.

Caput nostra lingua *Penn* dicitur; Ex capite, *O benn*; vel Caput ejus, scilicet masculi, *Ei benn*; Cum capite, *A phenn*; vel Caput ejus, scilicet feminæ, *Ei phenn*; Caput meum, *Fy mbenn*. Videtis hic miram hujus litteræ mutationem, cum uno loco *Penn*, alio *Benn*, tertio *Phenn*, ultimo *Mbenn* dicitur.

Ita Ignis *Tân Britannice* nominatur: Ex igne, *O dân*; Cum igne, *A thân*; Meus ignis, *Fy nhân*.

Haud dissimili modo *C* mutatur: Nam cum Amor nobis *Carjad* sit, Ex amore, *O garjad*, Cum amore, *A charjad*, Meus amor, *Fy ngbarjad* sunt.

B etiam *D* & *G* radicales, suas habent variationes; ut *Bara* Panem significans, Ex pane, *O fara*, ubi *F V* consonantis vim habet; Meus panis, *Fy mara*.

Et quemadmodum *B* in *F* & *M*, ita *D* in *Dd* aut *Dh* & *N* mutatur: Ut *Duw* Dei apud nostrates nomen, eodemque modo ut a Gallis (quamvis non iisdem scribatur characteribus) pronuntiatur: Ex Deo, *O Dduw*, Meus Deus, *Fy Nuw*.

G vero primo in loco evanescit, secundo in *Ng* vertitur: Ut *Gwr* quod Virum significat; Ex viro, *O wr*; Meus vir. *Fy ngwr*.

Præter has, *Ll*, *M*, & *Rb* unicam habent mutationem: Ut *Llyfr*, Liber; Ex libro, *O lyfr*: *Môn*, Mona, Ex Mona, *O Fôn*: *Rbushain*, Roma; Ex Roma, *O Rufain*.

Reliquæ aut nunquam radicales sunt, ut *Dd*, *F*, *Th*, *L*, *R*; aut non mutantur, ut [*Ff* vel] *Ph*, *Ch*, *N*, *S*, [& aspiratio *H*.]

Hoc

Hoc autem fundamento (quod viros doctissimos torquebat) posito, ad Geographicam Insulæ descriptionem deveniamus. Primoque omnium de nomine Insulæ, de quo diverſi diverſa ſcribunt, pauca in medium adferemus. *Aristoteles* gravis auctor in Libro de Mundo ad *Alexandrum*, «duas maximas Insulas in Oceano extra *Herculis* Columnas ſupra *Celtas* ſitas eſſe affirmat, quas *Britannicas* appellant, *Albionem* ſcilicet & *Iernam*, quod nomen *Albionis* & noſtræ & *Romanorum* hiftoriæ tanquam antiquiſſimum agnoſcere videntur, utpote ab *Albione Neptuni* filio ibidem regnante ſic appellata circa Annum Mundi 2220, de quo alibi, Deo favente, latius dicetur. Quod vero aliqui eam ab *albis rupibus* ſic vocatam affirmant, ridiculum eſt, mirorque viros alias perſpicaces, in tanta luce conniviſſe, omniumque locorum & hominum nomina etymologiis *Latinis* inſuſcaſſe, cum omnibus conſtat *Latinos* minimam *Italiæ* partem tunc temporis poſſeſſiſſe, *Apulos* etiam & *Calabros Græcam*, *Tuſcos* vero *Etruſcam* linguam locutos, reliquamque fere *Italiæ* partem a *Gallis* poſſeſſam, unde nec *Latini* nominis nec linguæ apud finitimos cognitio aliqua: In quem errorem *Robertus Cœnalis*, *Gallus*, vir alioquin doctiſſimus, cum multis aliis incidit, dum conatur Regionum & Civitatum utriuſque *Britanniæ*, inſularis ſcilicet & continentis, nomina etymologiis decorare *Latinis*, cum ipſe auctor, ſui immemor, alibi affirmat primum Romanorum *Julium*

«Εἶτα κατ' ὀλίγον ὑπερὲς τὰς ἑκα- περὶ τὴν γῆν ὁ Ἰαννιστὸς. Ἐν τῷ
τας & Κελτικὸν σφίγγει & οἰκιστὴν, γε μὴν νῆσοι μέγισται τε πύχαι τε ὄντα
πρὸς τὴν Γαλατικὴν κόλπον & τὰς δύο, Βρετανικὰ λεγόμενα, Ἀλβιον &
πρὸς τὴν Ἑσπερίαν ἡλίας, ὧν ἕξω Ἰέρνη. Cap. III. *ibid.*

Cæsarem

Cæsarem hanc *Galliæ* partem & nostram *Britanniam* conspexisse, & iisdem nominibus illa loca ante *Romanorum* nomen auditum, ab incolis vocitata fuisse. Unde ego nullius juratus in verba magistri, sed rationem fidissimam sapientum ducem secutus, affirmo etymologias & rationes antiquorum *Britanniæ* & ejus partium nominum, non ex *Græca* aut *Latina*, sed ex antiquissima Britannorum Lingua petendas esse; nam quam fæde *Latini* nomina regum & locorum omnium nationum, dum suæ linguæ nitori student, corrumpere, omnibus in propatulo est qui aliquam linguarum cognitionem ad *Romanas* historias perlegendas secum adferunt. Ita *Hermannum*, *Arminium*; *Ernestum*, *Ariovistum*; *Dietrichum*, *Theodoricum*; & invictissimum *Britanniæ* Regem *Meurigum*, *Arviragum* falso dixere: Et nuper *Polydorus* *Rhesum* filium *Thomæ Rycharum* nominavit.

Cum igitur liquet *Romanis* in nominibus haud esse fidendum, ad vernaculam linguam accedamus, cujus auxilio freti, verum *Britanniæ* nomen e tenebris eruemus; quod ut felicius fiat, pauca prius interferenda sunt.

Cæsar qui primus *Romanorum* hujus Insulæ nomen *Latinis* litteris commendavit, eam *Britanniam* appellavit, quem omnes fere *Latini* scriptores secuti, idem nomen haud mutavere. Unus tamen nuper emerfit ^d *Eliota*, *Equestris*

^d About 30 yeares since, it happened in Wiltshire, at Ivy Church, about twoo miles from Sarisbury, as men digged to make a foundation, they found an hollowe stone covered with an other stone, wherein they found a booke, having in it little above xx leaves (as they sayde) of verye thicke velume, wherein was something wrytten. But when it was shewed to Priestes and Chanons, which were there, they could not reade it. wherefore after they had tossed it from one to another (by the meanes whereof it was torne) they did neglect and cast it aside. Long after, a piece thereof happened to come to my handes: which

questris ordinis & haud contemnendæ eruditionis vir, qui *Prytaniam* beneficio cujusdam vetustissimi exemplaris usus, eam antiquitus dictam fuisse non sine magna ratione contendit. Sed quod ipse a rerum affluentia ita eam *Græce* vocatam affirmat, ego (qui hujusmodi etymologias penitus rejicio) haud probo. Nomini tamen *Prytanniae* potius quam *Brytanniae* calculum meum addo, illiusque antiquissimi fragmenti auctoritatem firmissimis rationibus confirmare conabor. Sed quia hoc facitendo paradoxa quædam & non ante audita in medium adferre videor, ut & meis *Cambrobritannis* & aliis satisfaciam, hujus facti rationem ante omnium oculos ponam, non

which notwithstanding it was all to rent and defaced, I shewed to mayster Richard Pace, then chiefe Secretarie to the kings most royall Majestie, whereof he exceedingly rejoiced. But bycause it was partely rent, partly defaced and blourred with wette which had fallen on it, he could not find any one sentence per site. Notwithstanding, after long beholding, hee shewed me, it seemed that the sayde booke conteyned some auncient monument of this Ile, and that he perceived this worde Prytania, to bee put for Britannia. But at that tyme he sayde no more to me. Afterwarde, I giving much studie and diligence to the reading of historyes, considering whereof this worde Britannia first came, finding that all the Iles in this part of the Ocean, were called Britanniae, after my first conjecture of Albion, remembering the said writing, and by chaunce finding in Suidas, that Prytania in Greeke, with a circumflexed aspira-

tion, doth signifie mettalles, sayres, and markets, also reuenues belonging to the common treasure: I then conceived this opinion, that the Greekes flourishing in wisdom, prowesse, and experience of sayling, being entered into the Ocean Sea, founde in the Iles great plenty of tynne, leade, yron, brasse, and in dyvers places gold and silver in great quantitie, they called all those yles by this general name Prytania, signifying the place, by that which came out of it, as one woulde say, hee went to market, when he goeth to Antwarpe or Barrow: or to the sayre, when he goeth to Sturbridge: or to his revenues, when he goeth to any place, from whence his revenues do come. And yet, because this yle excelled all the other in every condition, it was of some privately called Albion, that is to saye, more happie or rycher, &c. Tho. Eliota in Bibliotheca sua Lond. 1545. v. Britannia. Vide Albion, ibid.

ita

ita mordicus propriis opinionibus hærens, quin si meliora & certiora aliquis in medium adducet, facile subscribam. Interim (salvo semper doctiorum judicio) meam opinionem accipite.

CUM ante paucos annos in *Polydori Vergilii, Itali, & Hectoris Boethii, Scoti*, historias *Britannicas* incidissem, quorum ille nominis *Britannici* gloriam non solum infuscare, sed etiam *Britannos* ipsos mendacissimis suis calumniis infamare totis viribus conatur; hic vero dum *Scotos* suos e tenebris eruit, quicquid unquam aut *Romani* aut *Britanni* laude dignum in hac Insula gessere, hoc totum illis attribuit insulsiſſimus scriptor.

His contumeliis commotus, ut patriam dulcissimam ab hac injuria pro meo virili vindicarem, historias antiquorum omnes *Græce & Latine* scriptas, qui aliquid unquam de *Britannia* aut *Britannis* litteris tradidere, evolvere cœpi, omniaque, non solum sententias, sed & verba ipsa exscribenda curavi, ut inde, quasi ex silva quadam, materia ad historiam *Britannicam* scribendam haberetur. Nec solum externas, sed etiam antiquissima nostrorum Vatum, quos in hodiernum diem *Bardos* (antiquum nomen, ut in reliquis omnibus servantes) vocamus, fragmenta, & * historias *Britannice* scriptas (quas ego primus

* Historiæ istæ *Britannice* scriptæ & ab Auctore nostro in *Anglicum* idioma conversæ, erant *Annales Caradoci Lancarvanensis* & aliorum, quos *David Powelus S. T. P.* cum Codd. MSS. *Britannicis* contulit, multis in locis emendavit, auxit, illustravit, & tandem publici juris fecit A. D. 1584. Idem opus quamplurimis notis

Rob. Vaughan Arm. locupletatum, de-novo prelo commissum est *Oxon.* A. D. 1663, sed Auctor, quisquis ille fuit, cum XVI tantum impressisset schedas, a proposito fugatus est (quod nollem factum) a nonnullis qui magna polliciti nihil dignum tanto hiatu ferebant. Vide *Hist. Cambriæ* a *Powelo* editam, p. 327.

hominum quod scio in *Anglicum* jampridem converti idioma) sæpissime perlegi. Nec solum res gestas, sed & nomina Regum & Locorum in utraque lingua conferebam, *Britanniamque* a nostratibus *Prydain* dictam fuisse observavi, quod ex antiquissimis genealogiarum libris patet. Qua in re *Cambri* supra omnem fidem nimis curiosi sunt, utpote apud quos Genealogistæ quidam (quos alii *Heraldos* appellitant) omnium hominum parentes & liberos, in quasdam tribus antiquitus divisos, ordine perenni, litteris & memoriæ mandare solent, tanti æstimantes se, ut & *Franci* & *Turcæ* & *Latini*, qui se a *Trojanis* originem traxisse asserunt. In his, inquam, libris sæpius invenitur hanc Insulam *Prydain* vocatam; ut ¹ *Paun post Prydain*, id est, *Pavo postis* (vel *columna*) *Britanniæ*, vir quidam ante multos annorum centenarios apud *Britannos* fortissimus. Veteribusque & nostri temporis Vatibus & Bardis hoc vocabulum commune est, ut,

Post Prydain oll, pryd a nerth, id est,
Columna *Britanniæ* totius, forma & fortitudo.

Præterea omnibus in libris obviam habemus *Tnys Brydain*, id est, *Insula Britannia*. Etiam *Ffraingc a Pbrydain*, id est, *Francia & Britannia*. Ex quibus idioma linguæ cognoscentibus facile liquet nostros *Britannos* hanc Insulam *Prydain* sua lingua dixisse, quod nomen *Latini*

¹ Nomen proprium *Paun*, quod Auctor noster *Pavonem* interpretatur, ego nusquam legi. In Genealogiis Sanctorum *Wallensium* occurrit *Pabo Post Prydain*, ab *Garthwys*, ab *Mor*, ab *Cenau*, ab *Coel Godebawg*, id est, *Pabo Par Britannia*, F. Gar-

thwys, F. *Mor*, &c. Est & Ecclesia in *Mona* nostra *Llann Babo* dicta, ubi sequens Inscriptio etiamnum visitur: HIC JACIT PABO POST PRUD. CORFORS. *Dunawd* sive *Dino* thus hujus *Pabonis* filius fuit.

quasi

quasi durius abjecere, *Britanniamque* (sonum molliorem eligentes) dixere: Quod verum esse his firmissimis argumentis probabo.

OMNIS dictio *Britannica* (uti diximus) cujus prima radicalis sit *P*, tres habet in contextu sermonis variationes, nempe in *B*, *Pb* & *Mb*. Nomen vero *Britanniæ* apud nostrates aliquando incipit a *B*, aliquando a *Pb* & ab *Mb*; ergo prima ejus radicalis necessario erit *P*. Et aliud etiam quod *B* not sit hujus nominis prima radicalis infallibile fabricatur argumentum: Nullum vocabulum *Britannicum* cujus prima littera radicalis sit *B*, patitur ejus mutationem in *P* vel *Pb*: Sed nomen *Britanniæ* apud *Britannos* (ut idiotismus poscit) alias incipit a *P*, alias a *Pb*, ut supra ostendi: Ergo nomen *Britanniæ* non habet pro prima radicali *B*. Nec necesse est ut hujus nominis etymologias *Græcas* quæramus, cum ex nostra (in qua omnia fere hominum & locorum nomina significativa sunt) rationem ejus invenire possimus. *Pryd* vero nostratibus *Forma* vel *Pulchritudo* est; *Cain Candidum* significat. Unde ex his duobus vocabulis simul junctis, & *C* littera ob euphoniā in compositione elisa, fit *Prydain*, id est, *Candida* vel *Excellens forma* aut *pulchritudo*: Quasi primi accolæ *Terram pulchram & fertilem* dicerent. Sed cum hæc nuda sit conjectura, salva sit per me unicuique sua opinio. Nec me latet viros etiam doctissimos, & *Britannicam* linguam optime callentes, nomen Insulæ per *B* scribere; ego tamen eos hoc *Latinos* imitando potius factitare, quam quod hoc genuinum esse Insulæ nomen credant, cum hæc quæ ego superius in medium adduxi, ipsi etiam verissima esse haud denegare possunt.

INSURGET hic fortasse aliquis *Britannici* nominis hostis, meque his argumentis & *Bruti* in Insulam adventum & *Britannicam* historiam cum *Polydoro* penitus denegare affirmet. Sed absit a me hoc facinus, ut sacratissimæ Antiquitatis majestatem ita contemnerem; immo potius cum locus dabitur opportunus, ejus adventum, & *Britannicæ* historiæ auctoritatem, multis in medium adductis & testimoniis & rationibus (quas pro historia *Britannica* edenda paratas habeo) stabilire conabor, parvi pendens quorundam nugamenta, qui, quod ejus nomen in *Romanorum* historiis non inveniunt, talem unquam in rerum natura fuisse audacter negant, cum *Halicarnassæum* & *Livium* tam dissidentanea scribentes legentibus, & *Latini* nominis eo tempore, quo *Brutus* in *Græciam* ex *Italia* navigavit, obscuritatem considerantibus, facile liquebit & ob scriptorum defectum, & eorum qui postea scripsere, incuriam & negligentiam (inter quos *Livius* etiam ab ipsis *Romanis* desideratæ fidei nota inuritur) multo majora quam *Bruti* discessum oblivioni tradita fuisse. Nam quamvis & *Cæsar* *Britannos* natos in insula, & *Diodorus Siculus* ἀντόχθονας seu *aborigines* fuisse affirmant, *Brutum* tamen cum suis *Trojanis* in *Britanniam* venisse, & priorum incolarum suorumque imperium suscepisse credo, unde & *Britanni* dicti sunt. Nam nostrates *Britannum* in hunc diem *Brittwn* (quod nomen non a *Prydain*, antiquo Insulæ nomine, sed a *Bruto* Rege de-

* “ *Britannia* pars interior ab iis incolitur, quos natos in insula ipsa memoria proditum dicunt.” *Cæs. de Bello Gall. Lib. V. c. XII. §. 1.*

Καλονεὶν δὲ τοὺς ἢ Βρεταννικὴν αὐτοχθόνας ἦν, id est, *Britanniam* tradunt incolere *Aborigines*, &c. *Diodor. Sic. Lib. V. c. VIII.*

ducitur)

ducitur) & *Britannos* plurali numero nostræ historiæ & *Brutannjaid* & *Brython* vocant, quæ vocabula a *Bruto* originem habent. Nam in deducendis vocabulis, *U* in *Y* sæpissime apud nostrates vertitur; cujus rei ignorantia nostro *Lelando* negotium faceffebat.

SED cum de Insulæ & primorum incolarum nominibus hæc pro hoc instituto sufficere videntur, ad reliqua accedamus.

BRITANNIA, quæ magis genuino, sed inusitato vocabulo *Prydania* dici debeat, in tres partes dividitur, *Lloegriam*, *Albaniam*, & *Cambriam*; de quibus suo ordine dicemus. *Lloegria* a nostratibus (antiquissimo nomine adhuc retento) ea *Britanniæ* regio dicitur, quæ a *Saxonibus*, *Anglis* & *Jutis*, *Germaniæ* populis occupata, nunc ab omnibus *Anglia* vocatur. Nam cum *Britannia* a *Maximo Tyranno* omni juventute spoliata esset, quorum magna pars cum ipso *Aquileiæ* cæsa est, reliqua vero *Armoricam Galliæ* regionem, deletis & expulsis prioribus incolis, fortiter occupavit; unde ea regio in hodiernum diem *Britanniæ minoris* & *Continents* nomen meruit. Nec hic silentio prætereundum est ^h *Bedam Anglum*, ⁱ *Volaterranum* & *Polydorum Italos*, turpiter alucinatos fuisse, qui affirmant nostram *Britanniam* ex hac nomen habuisse suum, cum omnibus constat illam *Armoricam* (quod nostra lingua *Super mare* significat) dictam fuisse, cum hæc ab omnibus *Britannia* diceretur: Nec unquam

^h “ Hæc insula [*Britannia*] *Brittones* solum a quibus nomen accipit, incolas habuit, qui de tractu *Armoricano*, ut fertur, *Britanniam* advecti, australes sibi partes illius

“ vindicarunt.” *Hist. Eccles. Lib. I.*
Vide *Chron. Saxon.* p. 1.

ⁱ *Volaterranus* & *Polydorus* hanc *Bedæ* sententiam citant, non suam declarant.

aliquis

aliquis antiquorum, aut *Britannorum* aut *Britonum* in *Gallia* (quod sciam) ante *Sidonium Apollinarem* (qui vixit paulo post hanc migrationem) meminit: Ipse vero in ^k Epistola ad *Vincentium*, de *Arvandi* scriba dominum læsæ majestatis accusante, ita scribit; “ Hæc ad Regem “ *Gothorum* charta videbatur emitti, pacem cum *Græco* “ Imperatore diffuadens, *Britannos* super *Ligerim* sitos “ impugnari oportere demonstrans.” Hæc ille. Si vero (ut illi somniant, & eos infelicitè secutus *Cœnalis*) *Britanni* aliquam *Galliæ* regionem ante hoc tempus possedissent, maxime quæ *Britannia* diceretur (ut illi satis impudenter affirmant) non ab omnibus *Romanis* scriptoribus (quibus *Gallia* non secus ac *Italia* cognita erat) silentio præteriretur. Nostrates tamen *Cornavios* & hos eandem fuisse nationem, & Regum nomina utrique genti simillima, ut *Conanus Meiriadog* (quo nomine regionis *Denbigiensis* in *Northwalliæ* pars in hunc diem vocatur) *Hœlus*, *Alanus*, *Theodorus*, *Riwallonus* & reliqua; omniumque rerum vocabula fere eadem (quamvis in contextu sermonis, ut in eadem regione sæpe fit, paullulum differre videntur) manifestè convincunt. Hæc regio a nostratibus *Llydaw* vernacula lingua appellatur; quod nomen a *Litore*, *Latino* vocabulo (quasi *Litoris Gallicani regio*) mihi defluxisse videtur. Nam quemadmodum *Latini* *D* in nostris vocabulis in *T* vertunt, ita pari modo nostrates eorum *T* in *D* transmutant, & *L* in initiis vocabulorum semper aspirant, ut *Lladron* nobis *Latrones*, mutuato a *Latinis* vocabulo, dicuntur.

^k Vide Opera ejus 4to *Basil.* 1542. p. 30.

SED ut tandem redeamus, unde digressi sumus: Cum (ut i superius dixi) juvenus *Britannica* per *Maximum* in *Galliam* abducta esset, & qui domi remanserant, a *Pictis* & *Scotis* sævissimis gentibus premerentur, nullaque auxilia a *Romanis* aliter occupatis sperarent, circa annum Domini 450, *Saxones* piraticam per *Galliam* & *Britanniam* exercentes, in suum auxilium stipendiis datis vocare. Et quod aliqui scribunt, non ante hoc tempus cognitos *Britannis* *Saxones*, ex diversis auctoribus falsum esse apparebit. Nam *Claudianus* cum in *Eutropium* invehitur, eorum meminit his verbis circa Annum Domini 400:

*Quantum te principe possim
Non longinqua docent, domito quod Saxone Tethys
Mitior.*

& de quarto *Honorii* consulatu;

Maduerunt Saxone fuso

Orchades.

& alibi *Britannia* loquitur;

*Me quoque vicinis pereuntem gentibus, inquit,
Munivit Stilico:*

Illius effectum curis ne bella timerem

Scotica, ne Pictum tremere, ne litore toto

Prospicerem dubiis venturum Saxona ventis.

Sidonius etiam *Apollinaris*, qui scripsit circa eorum in *Angliam* adventum, eorum piraticam pulcherrime describit in ^m Epistola ad *Lampridium*:

¹ Vide supra p. 13. " Nam cum ^m Vide Opera ejus 4° Basil. 1542.
" *Britannia*, &c." ubi Auctor noster p. 268.
a proposito recessit.

*Istic Saxona cœrulum videmus
 Assuetum ante salo solum timere.
 Cujus verticis extimas per oras
 Non contenta suos tenere morsus
 Altit lamina marginem comarum.
 Et sic crinibus ad cutem recisis
 Decrescit caput, additurque vultus.*

& in • Panegyrico ad Socerum:

*Quin & Aremorius piratam Saxona tractus
 Sperabat, cui pelle salum sulcare Britannum
 Ludus, & affuto glaucum mare findere lembo.*

ITEM *Sextus Rufus* in Libro de Notitia Provinciarum, Comitatus litoris Saxonici per *Britannias* meminit. Hos (inquam) satis antea *Britannis* cognitos, *Hengischo* quodam duce in *Scotos* & *Pictos* misere, qui cum his oppressis iniqua fœdera jecere, & arma perfidi homines in dominos convertere, deletisque per dolum ad *Ambrosii* montem *Britanniæ* proceribus, vocatisque ex *Anglis* & *Jutis*, *Germanis* auxiliis, eam regionem quam nos *Lloegriam* vocamus, occupavere, depulsisque post infinita bella veteribus in fines Insulæ colonis, eam inter se dividere, diversaque regna constituere, *Cantianorum* scilicet, *Suthsaxonum*, *Westsaxonum*, *Esstsaxonum*, *Estanglorum*, *Merciorum* (quos ° *Lazius* vir doctissimus & cui multum debet omnis posteritas, frustra in *Germania* quærit, dum *Bede* historiam de *Germaniæ* non *Angliæ* incolis scriptam credit) & *Northumbrorum*, qui etiam duo in regna divisi erant, in *Berniciam* & *Deiram*, qui Reges cum pagani

° Vide p. 397. ibid.

° De Gentium Migrationibus Lib. IX.

essent

essent, omnes Ecclesias, Monasteria & Bibliothecas ferro & flammis vastabant. Et post receptum ab *Augustino* monacho Christianismum, multa & inter se & adversus *Britannos* bella gessere, donec circa Annum Domini 800, *Egbertus Westsaxonum* Rex omnium monarcha effectus, solus regnare cœpit, primusque omnium terram *Angliam*, populumque *Anglos* vocari iussit. Erant vero *Angli Germaniæ* populi admodum celebres, unde, ut *P Krantzius* refert, Duces *Saxonie* etiam longo tempore *Anglariæ* Duces vocabantur, restatque castrum (ut legi) eorum olim sedes, nunc **Engern** dictum, in limitibus *Westphaliæ* inter *Osnabrugum* & *Hervordiam*: Unde venit quod nostrates primum retinentes nomen, *Anglos* omnes *Seison*, & linguam eorum *Seisonaeg* appellant, nec quid sit *Anglus* aut *Anglia* norunt. Paulo post *Dani*, devictis *Anglis*, hanc regionem occupavere, donec Anno Verbi incarnati 1066, *Wilhelmus Nothus* ex *Neustria*, cum suis *Normannis*, *Anglis* & *Danis* subactis, hoc regnum subjugavit; ex qua progenie omnes fere hujus regni Nobiliores in hunc diem originem ducunt. Sed ad *Lloegriam* revertamur quæ olim Oceano *Britannico*, *Sabrina* & *Deva* fluminibus, *Humbroque* æstu continebatur; nunc vero cum regnum *Angliæ* trans *Humbrum* ad *Tuedam* extenditur, etiam *Lloegriæ* nomen a nobis illuc usque extendetur. Et

“ *Angli* quidem (teste etiam *Pto-*
 “ *lemaeo*) vocati ab olim, sed æta-
 “ tis processu corrupto (ut fit) vo-
 “ cabulo, pro *Anglis* *Angiri* dici cœ-
 “ perunt: quorum princeps *Wede-*
 “ *kindus* posteris seculis toti provin-
 “ ciæ dominabatur, illo tempore
 “ quo *Magnus Carolus* provinciam

“ omnem *Saxonie* ad sacra *Christi*
 “ cogeret; hodieque Principes *Sax-*
 “ *oniæ* se Duces *Angriæ* & *West-*
 “ *phaliæ* præferunt in titulis.” *Sax-*
 “ *oniæ* Lib. I. c. XXI. “ *Wedekin-*
 “ *dus* ædificato in *Anglaria* (nunc
 “ *Angriam* vocant) insigni templo,
 “ &c.” Lib. II. c. XXIV.

D

quamvis

quamvis *Angli* trans *Sabrinam*, *Herefordiensem* pagum, *Danicam* Silvam & alia multa occupant; nos tamen eos in *Cambria* non *Lloegria* habitare dicimus, a reliquisque *Anglis* fere ubique pro *Cambris* accipiuntur. *Deva* vero flumen antiquos hodie servat limites, nisi quod quibusdam in locis & populus & lingua *Cambrica* terminos antiquos versus *Angliam* promoveret.

His ita constitutis, ad particularem *Angliae* vel potius *Lloegriae* descriptionem descendamus; in qua prima nobis occurrit regio *Cantium* a *Romanis*, a nostratibus *Caint*, ab *Anglis* *Kent* dicta, unde in *Galliam* brevissimus tractus in *Gessoriacum* portum, qui nunc *Bononia* dicitur, ut ex charta militari antiquissima colligit *B. Rhenanus*. Nec solum ^a *Marcellinus* antiquorum *Bononiae* urbis maritimae meminit in *Vita Juliani Caesaris*, sed in ^t *Panegyrico Constantino Constantii* filio dicto haec habentur: "Qui [Constantinus] adscitus imperio, primo adventu suo innumerabili hostium classe ferventem exclusit Oceanum, exercitumque illum, qui *Bononiensis* oppidi litus infederat, terra pariter ac mari sepsit, &c." *Coenalis* autem ^a *Gessoriacum navale Caletum Flandriae* fuisse affirmat, quod oppidum in monte edito situm, a mari XIV mille passuum distans, auctoris inscitiam omnibus ostendit. *Itium* autem portum eum fuisse existimo, quem nunc *Caletum* pro *Calitio* appellant. Nec eorum rationibus suffragari possum, qui *Sclusas Flandriae Itium* faciunt, cum non sit verisimile *Romanos* tam longa na-

^a *Lib. XX. c. 1.*

^t *Panegyricus* iste *Eumenio* tribui solet, & *Constantino Augusto Treveris* dictus est *A. D. 310.*

^a "*Gessoriacum navale* — si quis *Caletum* dixerit, nolim cum eo contendere." *Gall. Hist. Lib. II. f. Par. 1557.*

vigatione

vigatione ufuros, cum multo brevius & commodius ex hoc loco fieri posset. Erant autem olim in *Cantio* tres insigniores portus *Romanis* cogniti, *Doris*, *Rutupis* & *Lemanis*. *Doris* certissime est is locus quem *Angli* & *Britanni* nunc etiam **Dover**, *Britannicum* nomen servant, appellant; nam Aqua nobis *Dwr* & *Dwfr* dicitur: Nec me latet *Doverenses* mordicus tenere urbem suam olim dictam fuisse *Rutupium*, & *Arviragum* *Britannorum* regem ibi memorabile castrum exstruxisse. Ego tamen *Antonino* magis crediderim, qui utriusque meminit, & *Rutupium* esse arbitror, quæ ab *Anglis* *Reptacester* prope **Sandwich**, non procul a *Tanata* insula vocatur, nam illa insula nobis *Ynys* * *Rhuochym* quasi *Rutupina* dicitur; unde & illud litus *Rutupinum* & portus *Rutupis* nomina meruere. *Lemanis* vero, vel ut alii *Limenus*, ille est fluvius qui hodie **Rother** *Anglis* dicitur, & juxta *Apulream* Oceanum ingreditur. Præter hos portus celebres celebrem illum portum efficientes, in quo *Ria* & *Winchelsea* oppida, urbes visuntur mediterraneæ *Durobrevis* & *Durovernum*; hæc *Anglis* **Canterbury**, id est *Cantuariorum* curia, nobis autem *Caer gaint* dicitur, totiusque *Angliæ* & *Cambriæ* Metropolis est; illa vero nunc ab *Anglis* **Rocheſter** appellatur. *Antoninus* præterea inter *Londinum* & *Durovernum* ^u *Vagniacum*, inter eam vero & *Durovernum* ^x *Durolevum* constituit, sed quæ nomina hoc

* *Ruim Afferio*, *Ruoichin Nennio*.

^u In *Antonino* est *Vagniacis*, pro quo *Baxterus* reposuit *Maduiacis*, quam *Waldston* esse contendit; *Nennio* nostro *Caer Megwad* corrupte (ut idem Auctor asserit) pro *Caer Medd-*

wag appellatur.

^x Pro *Durolevum* *Camdenus* scribit *Durolenum*, quo sit *Lenham*; sed *Baxterus* antiquam scripturam retineri vult, & oppidum **Sittingbourn** esse affirmat.

tempore habent penitus ignoro. Has tamen urbes nomina ab aqua accepisse, quod *Britannis Dwr* dicitur, in aperto est, & *Dwr y wern* nobis *Aquam ex alneto fluentem* plane significat, unde & civitas illa olim suum crediderim habuisse nomen.

SED priusquam ex *Cantio* discedam, de maxima Silva, cujus & *Britannici* & *Anglici* scriptores meminere, pauca dicam. *Britanni* eam *Coed andred*, *Angli Andredeſweald* dixere: Et *Huntingtonensis* longitudinem ejus CXX milliaria latitudinem vero XXX continere affirmat, & in ea sitam fuisse celeberrimam urbem *Caer andred*, & *Andredeſceſter* dictam, ab *Ælla* rege *Suthsaxonum* penitus everſam, ita ut nec ruinæ ejus jam cognoscantur. *Cantiani* tamen & *Suthſaxones* locum Silvæ adhuc **Wæald** appellitant; nescientes tamen unde hoc dimanavit nomen, cum alii **Wæld**, alii **Wilde**, sed falso vocitant. Nam *Angloſaxones* *Silvam Wæld*, ut nunc *Germani*; **Wold** vero *Planitiem sine arboribus* appellitabant, ut in nominibus **Cottelwold** & **Porkewold** apparet.

Cantianis proximi secundum *Tameſis* ripam meridionalem sunt *Regni*, qui olim secundum *Saxonum* constituebant regnum, vocatique sunt **Southſaxons**, id est, *Meridionales Saxones*, nunc autem in duos pagos, **Suſſex** & **Surrey** dividitur. Horum civitatem *Neomagus* crediderim eſſe, ubi nunc *Guldeſfordia* ſita eſt. *Ci-ceſtria Suthſaxonum* celebris civitas *Britannice Caerceri* dicebatur.

POST hos veniunt *Attrebates*, quos nunc *Barkſhirienses* vocant, quorum principalis urbs olim *Caleva*, nunc vero **Wallingford** dicitur. Nec illis adſtipulari poſſum qui
Oxo-

Oxonium ad septentrionalem *Tamesis* ripam *Calevam* faciunt. Est & pagus nomine **Silchester** non procul a *Basingo*, qui olim *Caersegont*, & *Segontium* a Romanis dicebatur. *Pontium* etiam meminit *Antoninus*, quæ jam *Readingi* nomen habere videtur. *Spinarum* vero antiquum nomen adhuc remanet in parte urbis vocatæ **Newbury**, id est, *Nova curia*. Inde etiam procul super *Cunetionem* fluvium sita est *Cunetio*, Romanis celebre oppidum, nunc **Marlborough** dicta. Inter hos & mare sita erant *Simeni*, quorum metropolis *Venia*, quæ olim celeberrima fuit civitas, & *Britannis* *Caer wynt*, *Anglis* vero **Winchester** dicebatur. Ad mare est etiam *Portus Magnus*, nunc **Portsmouth**, in cujus ostio erat civitas *Caer Peris* olim, nunc vero **Portchester** vocata: *Trisantonis* etiam portus, nunc **Southampton** antiquum retinens nomen.

CONTRA hos est *Vectis* insula Romanis scriptoribus illustrata, & a *Vespasiano* primo domita. Hæc longa est XX passuum millia, lata decem: Forma ovo simillima, a litore alibi VII, alibi II passuum millibus distans. Rurpes habet horrentes. Frugum fertilissima. *Neoportus* unicum insulæ emporium. Est & castrum *Caerbro*, id est, *Castrum tractus*, antiquitatem *Britannicam* referens. *Westsaxones* hanc dominio suo, pulsas *Britannis*, addidere, donec ¹ *Cadwalla Britannus*, occiso *Arvaldo*, eam sui ju-

¹ *Cadwalla* iste, five *Ceadwalla*, moriebatur A. D. 688, ut liquet ex non *Britannus*, sed *Saxo* fuit, & *Ocidentalium Saxonum* Rex, qui *Romam* *Chron. Sax.* p. 45—6—7. quod videtis. *Vide Bed. Hist. Eccles. Lib. IV. c. 16.* *Synchronum* quidem habuit ejusdem

ris fecit. *Angli* hanc **Ulight**, *Britanni* vero ² *Gwydd* appellant, quod nobis *Perspicuum* significat, ut *Gwydd-grug*, id est, *Perspicuus tumulus*; *Gwyddsa*, *Perspicuus locus*, quo nomine altissimus totius *Britanniæ* ¹ mons in *Arvon* appellatur. Incolæ gloriari solent suam terram tribus incommodis liberatam, nempe vulpibus, fratribus mendicantibus & caufidicis: Et sub pago *Avondunensi* habentur.

Et ejusdem maris litus legentes sequuntur *Severiani* nunc *Wiltshirienses*, quorum civitas *Caer Seferws*, aliis *Caer Caradog* dicitur, nunc vero **Salisbury** ab *Anglis* vocitatur. Inter hos est *Mons Ambrosii*, clade Optimum *Britanniæ* clarus. Etiam **Shaftesbury**, olim *Caer Baladr* & *Caer Septwn*, *Britannis* nota civitas. His ad occidentem adjacent *Durotriges*, nobis *Dwrgwyr*, *Anglis* **Dorsetshiremen** dicti.

Ab his magis occidentales sunt *Damnonii*, nobis in hunc diem *Dysn-naint*, quod *Profundas & angustas valles* significat, dicti, & non a *Danis*, ut aliqui affirmant: Hi ab *Anglis* **Devonshiremen** vocantur, & utrumque mare, *Sabrinum* scilicet æstum & Oceanum *Britannicum*, attingunt. Principalis eorum civitas *Isca*, quæ & *Augusta*, olim *Caer Wysg* a fluvio præterlabente, nunc ab *Anglis* **Exeter** appellatur. Nec me latet aliquos hanc *Caer pennuchelgoed* olim a *Britannis* vocatam affirmare.

fere nominis, *Cadwaladr* dictum, *Britannum* at *Christianum*, qui & *obitus* *Historicos* in errorem inducebant.

ipse etiam *Romam* profectus est, & ² Rectius *Tnys Waith*, ut in omnibus, quos vidi, Codd. MSS. scribitur.

A. D. 665. Cognata nomina, ita ¹ Est enim 3720 pedes altus.

ULTIMA

ULTIMA omnium est *Cornavia*, ab incolis & nostratibus *Cernyw*, ab *Anglis* **Cornwal** dicta. Hic annotatum velim *Saxones Britannorum* reliquias in has angustias detrussisse, & quia *Britannica* lingua illis non intellecta utebantur, *Cornepalay*, id est, *Cornavios Wallos* dixisse, ut & nostrates *Brÿcpalay* Germanico more etiam dixere. Hæc vera est nominis etymologia, & valeant hi qui *Cornu Gallie* nomen sibi placentes fingunt; in qua re ^b *Polydorus*, ut in reliquis, inscitiam ostendit suam, cum meam opinionem confirmare videntur libri antiquissimi *Saxonum* lingua scripti, etiam & nomen quo incolæ patriam suam appellitant. Sermone utuntur *Britannico*, omniaque fere verba nostris similia dignoscuntur, in contextu tamen sermonis parum differre videntur. Celebre est nostratibus *Cornaviæ* promontorium, quod vulgo *Penrbyn gwaed*, id est, *Promontorium sanguinis*, dicitur, quod ego ^c *Antivestæum* *Ptolemæi* esse crediderim.

SUPRA *Damnonios* ad *Sabrinum* æstum erat olim *Durotrigum* regio, nunc vero nobis *Gwlâd yr bas*, *Anglis*

^b " In sola hac Insulæ parte etiam
" ad hoc tempus perdurat natio
" *Britannorum* quæ a principio ex
" *Galliis* advecta Insulam occuparat.
" si illis credimus, qui (ut infra
" ostendetur) memoriæ prodiderunt
" ex *Armoricis* civitatibus primos *Britannicæ*
" habitatores esse oriundos.
" Hujus rei argumentum est, quod
" qui *Cambriam* incolunt, eandem
" habent linguam atque utuntur etiam
" nunc in *Galliis* illi inter *Britannos*, quos *Britones* *Britonantes*

" vocitant. Facit etiam fidem antiquissimus *Annalium* Codex, in quo inveni scriptum non *Cornubia*, sed *Cornugallia*, ut inde compositum sit nomen a *Cornu*, cujus hæc regio formam habet, & a *Gallia*, a qua primos accepit incolæ, cujus quidem nominis ratio neutiquam displicet." *Hist. Angl. Lib. I. de Cornubia.*

^c Vide ANTIVESTRIUM in *Baxteri* Gloss. Antiqq. Brit.

vero

vero **Somersetshire** dicta, apud quos visuntur celeberrimi loci, olim *Caermalet*, alias **Camalet**, vestigia. Ibi etiam est *Ischalis*, nunc **Ilchester**, etiam *Avallonia* insula; quorum civitas *Venta*, nunc **Bristowe**, olim autem Britannis *Caer Oder yn nant baddon*, id est, *Civitas Odera in valle Badonica*. Alia *Belgarum* urbs *Ptolemæo* *Aquæ calidæ*, *Antonino* *Aquæ Solis*, Britannis *Caer baddon*, & *Anglis* nunc **Bath** dicitur, balneis aquarum calidarum saluberrimis clara, cujus rei ego certissimus testis esse possum: Nam cum ex ictu equi *Mediolani* in *Italia* accepto, gravissimo dolore ischidiaco duodecim continuis mensibus laborarem, diversisque doctissimorum medicorum auxiliis non convalescerem, his balneis cum tantum sex diebus usus essem, sanitati pristinae restitutus sum.

INTER hos vero & ortum *Tamesis* erant *Dobuni*, nunc ^a *Claudian*, quorum celebris urbs olim *Corinium*, & Britannis ^c *Caer cori*, *Anglis* vero nunc ^f **Cicester** dicitur. *Claudiam*, vulgo & **Glocester**, celebrem civitatem ad ripam *Sabrinæ* positam, totius pagi caput, crediderim non esse *Romanis* cognitam, sed postea (ut *Gildas* refert) a *Gloiu Britanno*, qui in ea regione post exactos *Romanos* regnavit, ædificatam, & non a *Claudio Cæsare*, ut postea ostendetur, dictam. Est præterea in eodem pago **Malmsbury** olim *Caer bladdon* dicta. Hi vero pagi tertium *Saxonum* in *Britannia* regnum constituere, quod *West-Saxonum*, id est, *Occidentalium Saxonum* nuncupavere, cu-

^a id est, *Glevani*, **Gloucestershire** men.

^c Alias *Caer ceri*.

^f Alias scribitur **Cirencester**.

^g Vide GLEVUM in *Baxteri* Gloss. Antiqq. Brit.

jus rex *Egbertus*, cæteris devictis, primus *Germanorum* monarchiam *Lloegriæ* obtinuit.

DESCRIPTIS regionibus quæ ad meridionalem *Tamesis* plagam sitæ sunt, ad reliquas suo ordine deveniamus. Et primo, contra *Cantium* ex altera parte *Tamesini* æstus sunt *Trinovantes*, quorum princeps *Mandubratius*, sive ut alii *Androgeus* (nostrates *Afarwy* vocant) *Cæsarem* in *Britanniam* vocavit, vocatumque suis copiis adjuvit, & in *Italiam* & *Thessaliam* usque sequutus est. Horum civitas a *Bruto* condita *Tro newydd*, id est, *Nova Troja*, dicta est; quanquam sunt qui dicunt *Trenovantum*, id est, *Urbem Novantum*, cum *Britannis Tre Urbs* sit appellata: Postea a *Belino* rege ibidem commorante *Dinas Beli*, id est, *Palatium Belini*; ultimo a *Luddo Caswallani* fratre, qui eam mirum in modum ædificiis ornavit, *Caer Ludd & Llundain*, id est, *Civitas Luddi*, & *Londinum*, dici cœpta est. Nec me fugit ^b *Polydorum Trinovantes* circa *Nort-Avondunum* quærere; sed plus apud me valet sacre Antiquitatis auctoritas quam ignoti hominis & externi nuda conjectura: Nos hæc nomina hodie *Londino* tribuimus: *Ptolemæus* eos ad *Tamesin* posuit, quamvis librarii incuria *Londinum Cantii* urbem nominat: Et ¹ *Marius Niger*: “Postea *Cantii* alteram partem magni sinus, nam alteram *Trinovantes* tenent, in cujus intima flumen labitur *Tamesis*.” ^k *Vergilius Urbinas* ex *Tacito* parum validis argumentis probare

^a “Sunt qui dicunt *Trinobantum* urbem fuisse quam hodie *Northamptonum* appellamus, id quod corrupta nominis oppidi vox ex primis duabus litteris indicat; nam agrestes vernaculo sermone oppidum vocant *Tranton*, &c.” *Hist. Angl. Lib. II.*

¹ *Geographiæ Commentariorum Lib. Basil. 1557. p. 19.*

^k “Nec *Londinium Trinobantum* fuisse civitatem, velut multi suspicantur, quod hic ex ejusdem *Taciti* testimonio perspicue apparet, nam *Suetonius*, &c.” *Hist. Angl. Lib. II.*

conatur *Trinobantes* mediterraneos esse, cum suæ rationes contrarium astruere videntur: Nam cum inquit, “ Si *Trinobantes* prope *Londinum* fuissent, haud tutum iter illuc “ habuisset *Suetonius*. ” Immo, *Polydore*, si in medutlio Insulæ fuissent, multo difficilius fuisset ei *Londinum* per medios hostes venisse; nam per eos a *Mona* unde venerat, iter patebat: Igitur verisimilius est *Trinobantes Essexiæ* fuisse habitatores (ut omnes, præter paucos obscurioris famæ scriptores, affirmant) qui cum proximis suis *Icenis* (qui nunc ¹ *Sudfolciæ* & *Nordfolciæ* sunt) in *Romanorum* capita conspirassent, & omnia *Verolanium* usque cæde & incendiis, cæsis etiam LXX *Romanorum* millibus, defœdassent, in tutum ante *Suetonii* adventum (ut *Tacitus* ^m affirmat) lati sese receperunt. Et quod *Londinium* non attigerit eorum furor, in causâ erat, quod (ut idem auctor refert) colonia erat *Romanorum*, & emporium, “ copia negotiatorum & comæatu maxime “ celebre; ” maximis etiam & instructissimis copiis defensum ad omnem eventum esse, omnibus constare videtur. Ex his igitur patet *Polydori* argumenta parum valida esse, maxime ei qui hanc *Angliæ* partem optime novit; & *Londinum Trinovantum* fuisse urbem, quæ etiam & *Augusta* postea (ut *Marcellinus* ⁿ refert) dicebatur.

His igitur fultis rationibus dico *Trinobantes* illam *Britanniæ* regionem incoluisse quæ post *Saxonum* adventum quartum eorum constituit regnum, quod *Estsaxonum*, id est, *Orientalium Saxonum*, vocitabant, & alterum quod

¹ Ita reposui pro *Nordfolce* & *Nordvolcæ*, quæ non placebant.

^m *Annal. Lib. XIV. c. V.*

ⁿ “ *Lundinium* vetus oppidum “ quod *Augustam* posteritas appel-

“ lavit. ” *Lib. XXVII. c. VIII. Et,*

“ —ab *Augusta* profectus, quam ve-

“ teres appellavere *Lundinium*. ” *Lib.*

XXVIII. c. III.

Mediosaxonum dicebatur, quorum in hunc diem *Londinum* civitas est, & olim sub *Merciorum* regibus erant. Aliam præter hanc *Trinovantum* urbem nominat *Ptolemæus* ° *Camudolanum*, quam eandem cum *Camaloduno* ex historiarum *Romanarum* lectione esse autumo, quanquam etiam *Ptolemæus* *Camaloduni* meminit: Nam hæc non procul a *Tamesi* sita erat, *Romanorumque* prima a *Claudio* colonia facta, & non prope *Brigantes*, ut *P Polydorus*, multo minus in *Scotia*, ut *Boethius* somniat: Et ut hæc clarius appareant, *ⁱ Dionis* viri consularis verba apponere libet: “ *Claudius*, accepto nuntio, res urbanas ac milites
 “ etiam *Vitellio* collegæ suo (cui consulatum itidem ut
 “ sibi ad sex menses dederat) mandavit, ipse ab urbe
 “ *Ostiam* devectus navigio, inde *Massiliam*, est; reliquo-
 “ que itinere partim terra, partim mari facto, ad Oce-
 “ anum venit, transmisitque in *Britanniam*, & ad co-
 “ pias ad *Tamesin* se expectantes perrexit: Quibus ad se
 “ receptis, transgressus fluvium, cum Barbaris, qui ad
 “ ejus adventum convenerant, signis collatis dimicavit,
 “ victoriaque potitus est, & *Camalodunum* *Cynobellini* Re-

° *Camudolanum*] *Camulodunum*, Καμυλόδονον. *Ptol.* *Camunlodunum* certe erat *Brigantum* civitas secundum *Ptolemæum*.

ⁱ “ Puto *Camulodunum* eo loci olim
 “ situm ubi nunc est *Dancastrum*—aut
 “ *Pontifracctum*. ” *Hist. Angl. Lib. II.*

ⁱ Ἐλθόντες ἡ τὴν ἀγγελίαν, ὁ Κλαύδιος τὰ μὴ οἰκοὶ τῷ Οὐνίτιλῳ τῷ συνάρχοντι τὰ τε ἄλλα καὶ τὰς στρατιῶτας ἐνεχείρισε (καὶ ὅτι ἐξ ἴσου αὐτὸν ἐαυτῷ ἐξάρμων ὅλον ὑπατεύσας ἐποίησεν) αὐτὸς ἡ ἐξεστράτευσεν καὶ κατεπλόυσας

εἰς τὰ Ὠσεῖα, ἐκείθεν εἰς Μασσαλίαν παρεκομίσθη. Καὶ ἐλθόντες τὰ μὴ περὶ τὴν καὶ ἀφ' ἧς πόλεως πορεύμενοι, πρὸς τὴν Ὠκεανὸν ἀφίκετο, καὶ περαιωθεὶς εἰς τὴν Βρετανίαν, συνήμιξε πρὸς στρατιώταις πρὸς τῷ Ταμείσῃ ἀναμύξαι αὐτὸν. Καὶ πλοκαλῶν σφῶς, ἐκείνόν τε ἐπιδίεβη, καὶ πρὸς βαρβάρους πρὸς τὴν ἐφοδὸν αὐτῷ συνεστραμμένοις εἰς χεῖρας ἐλθὼν, μάχῃ τε ἐνίκησε, καὶ τὸ Καμυλόδωνον [αἱ. Καμυλόδωνον] τὸ Κνωβεθλίνε βασιλεῖον εἶλε· καὶ τὰς τε συχνὰς, τὰς μὴ ὁμολογίας, τὰς ἡ βία προσαγόμενος. *Lib. 60.*

“giam cepit, multosque inde vi, alios deditione, in
 “suam potestatem accepit.” Hinc facile apparet *Camalodunum* non procul a *Tamesi* sitam esse, quo loco etiam *Ptolemæus Camudolanum* constituit. Hanc quoque fuisse *Coloniā* illam *Claudii Cæsaris*, templo celebrem, & quam nunc *Colcestriam* vocant, antiquumque nomen a fluvio & fano coaluisse credo, cum hoc *Britannis* usitatissimum sit, ut *Henllan*, *Vetus Fanum*; *Llanelwy*, *Fanum super Elguim fluvium*, vel *Fanum Elguense*, quod *Angli* & moderniores episcopi *sedem Asaphensem* haud recte vocant. Præter hæc alia infinita, ita ut facile crediderim loca quæ a *Latinis* in *lan* vel *lam* desinunt vel incipiunt, olim a *Fanis* *Britannice* dicta fuisse. Præterea ex hoc *Dionis* loco colligitur quam perfrictæ frontis vir sit * *Polydorus* ille *Vergilius*, qui affirmare non veretur *Claudium Cæsarem* sine ullo prælio *Britannos* vicisse: Imbelles (os impudens) vocat, quos ipse * *Cæsar*, * *Tacitus*,

* Ita *Talbottus*, *Stillingsfleta* & *Baxterus*, contra quam sentit *Cambdenus* qui *Coloniā* non *Colchester*, sed *Waldon* esse voluit. Vide *CAMULODUNUM* in *Baxteri* Glossar. Antiqq. Brit.

* “Qui [*Claudius Cæsar*] provincia [*Britannia*] statim sine ullo prælio pacata, post sextum mensem, quam ex urbe recesserat, in *Italiam* rediit.” *Hist. Angl. Lib. II.* sub initio. Vide *Sueton. Claud. c. XVII.* infra citatum.

* “Cum illi [*Britanni*] aut ex arido, aut paullulum in aquam progressi—audacter tela conjicerent, &c.” *De Bell. Gall. Lib. IV.* ad finem. Et alibi: “Equi-

tes hostium [*Britannorum*] effeda-
 “riique acriter prælio cum equitatu
 “nostro in itinere conflixerunt.” *Lib. V.* Et paullo inferius: “acriter pugnaverunt,” &c.

* “*Iceni*—valida gens, nec præliis concussa, &c.” *Annal. Lib. XII. c. VII.* Et paullo inferius: “*Silurum* gens, non atrocitate, non clementia mutabatur, quin bellum exercebat.—Itum inde in *Siluras* super propriam ferociam *Caractaci* viribus confisos, &c.” Et infra: “Ne *Romæ* quidem ignobile *Caractaci* nomen erat. Et *Cæsar* dum suum decus extollit, addidit gloriam victo, &c.” Vide *Annal. Lib. XIV. c. V.*

* *Dio*,

* *Dio*, & *Herodianus*, bellicosissimos, immanes, sanguinis sitientissimos, & servitutis injuriarumque impatientes affirmant. Sed quid non audet invidia & odio tumens infamis homunculus? Mitto ejus præceptorem *Boethium*, qui præter hæc mendacia, bellum ingens adversus *Orchadicos* a *Claudio* gestum nimis impudenter asseverat. Nam facile judicare poteris, Optime Lector, quantum terræ & pelagi peragrarare potuit Imperator *Romanus*, cum copiosissimo exercitu, sexdecim tantum diebus, quibus in *Britannia* commoratus est; cum etiam ² *Tacitus* fidelissimus scriptor, affirmat, primo (tempore *Agricolæ*) cognitam *Britanniam* fuisse insulam, ac simul incognitas ad id tempus insulas, quas *Orchadas* vocant, ab eodem inventas domitasque. Hoc etiam *Dio* in *Vita Titi* Imperatoris ve-

“ Qui [*Venusius* sc. *Britannus*] “ super insitam ferociam & *Romani* “ nominis odium, propriis in *Car-* “ *tismanduam* reginam stimulis ac- “ cendebatur. ” *Hist. Lib. III.* “ *Venusio*, bellum nobis relictum. ”

“ Proximi *Gallis* & similes sunt “ [*Britanni*;] — sermo haud multum “ diversus, — in deposcendis pericu- “ lis eadem audacia, — in detrectandis “ eadem formido, — plus tamen fe- “ rociæ *Britanni* præferunt, ut quos “ nondum longa pax emollierit, — “ nec aliud adversus validissimas gen- “ tes pro nobis utilius quam quod “ in commune non consulunt. ”

Idem in *Vita Agricolæ*, §. 4.

“ Ipsi *Britanni* delectum ac tri- “ buta & injecta imperii munera “ impigre obeunt, si injuriæ absint;

“ has ægre tolerant, jam domiti ut “ pareant, nondum ut serviant. ”

Idem *ibid.* §. 5.

“ Sustinuit quoque molem *Julius* “ *Frontinus*, vir magnus quantum “ licebat, validamque & pugnacem “ *Silurum* gentem armis subegit, su- “ per virtutem hostium locorum “ quoque difficultates eluctatus. ”

“ Idem *ibid.* §. 6.

² Vide supra p. 27. in loco ex *Dione* citato.

¹ *Lib. III. c. XIV.*

² “ Hanc oram novissimi maris “ tunc primum *Romana* classis cir- “ cumvecta insulam esse *Britanniam* “ affirmavit, ac simul incognitas ad id “ tempus insulas quas *Orchadas* vo- “ cant, invenit domuitque. ” In *Vita Agricolæ*, §. 4.

rissimum

rissimum esse scribit; nec ^a *Suetonius* his refragari videtur, cum paucissimis diebus *Claudius* in *Britannia* mansisse memoriae prodidit: Quanquam ^b *Eutropius*, & post eum *Orosius*, aliter sentire, ob longinquitatem *Orchadum* a *Cantio* non exacte cognitam, visi sunt. Sed cum ratio & veritas hoc dissuadere cognoscuntur, iis tanquam fidissimis ducibus fidendum est, & *Polydori* cum suo *Hectore* judicia parvipendenda sunt.

Trinovantibus proximi erant *Iceni*, quos eam regionem coluisse credimus, quæ quintum *Germanorum* regnum, quod *Est-Anglorum*, id est, ^c *Orientalium Anglorum* constituit, & eorum civitas ^d *Venta*, quæ nunc ab *Anglis* **Norwich** dicitur. Nec me fugit alios *Icenos* ad occidentem posuisse; ego tamen verifimilius esse puto hos *Igenos* pro *Tigenos* librariorum incuria dictos fuisse, de quibus postea dicitur. Nec solum *Icenos*, sed etiam *Cantabrigensem* pagum continebat illud *Estanglorum* regnum, quorum civitas olim *Caer grawnt* a *Britannis*, ab *Anglis* vero **Grantchester** a flumine præterlabente dicebatur, nunc vero corrupte ^e **Cambridge** vulgo appellatur, & est bonarum artium Academia admodum clara. Nec

^a “ Sine ullo proelio aut sanguine
“ intra paucissimos dies, parte insulæ
“ in deditionem recepta, sexto quam
“ profectus erat mense *Roman* re-
“ diit.” In *Vita Claud. Cæsaris*, c.
XVII.

^b “ *Britanniæ* intulit [*Claudius*]
“ bellum quam nullus *Romanorum*
“ post *Julium Cæsarem* attigerat; ea-
“ que devicta per *Cnæum Sentium*
“ & *Aulum Plautium* illustres & no-
“ biles viros, triumphum celebrem

“ egit. Quasdam insulas etiam ul-
“ tra *Britanniam* in Oceano positas
“ *Romano Imperio* addidit, quæ ap-
“ pellantur *Orchades*.” *Lib. VII.*

^c *Anglis* **The Kingdome of the East-Angles** dicitur, *Britannis* vero *Blaenen Lloegr*.

^d Vide *VENTA ICENORUM* in *Baxteri Glossar. Antiqq. Brit.*

^e Vide *AD TAVUM & TAVUS* in *Baxteri Glossar. Antiqq. Brit.*

procul

procul hinc est *Insula salicum*, & non *Anguillaria* ut aliqui scripsere; nam *Helig Britannica* lingua *Salices* significat, quibus illæ paludes abundant. Hi omnes olim *Girvii* vocabantur. Proximi his erant *Parisi*, quorum civitas ^f *Pecuararia*, nunc vero **Peterborough** dici, cœpta est.

SUPRA mediterraneos *Saxones* versus occasum erant ^g *Catychlauni*, nunc *Hertfordienses* & *Buchyngamienses* montani, quorum civitates ^h *Salinæ* & *Verolanum*, quarum hæc a flumine *Wer* nomen; nam *Guerllan*, id est, *Fanum supra Verum* fluvium olim *Britannice* dicebatur; postea vero *Caer muncip*, quod *Romanorum* municipium esset, vocata est. *Angli* vero *Verlamchester* & *Watlingchester* appellavere. Concidit hæc urbs *Saxonum* furore; mœniorum tamen vestigia adhuc prope *Fanum S. Albani* ex altera parte fluvii apparent. Sed quod putant aliqui *Tamesin* eum locum præterfluxisse, ridiculum est. Constat tamen maximum olim fuisse prope mœnia urbis stagnum, ubi jam læta florent prata, in quibus anchora nuper, ut accepi, inventa est; ex qua re, & ⁱ corrupto *Gildæ* libro hæc conjectura dimanavit.

POST hos veniunt *Oxonienſes* ad septentrionalem *Tamesis* ripam, quorum civitas ab *Anglis* **Drenford**, a

^f Male *Pettuaria* (ut *H. Lluyd* scripsit) & (si *Baxtero* credendum) etiam *Petuaria*: reposui igitur *Pecuararia*. Vide *Baxterum* in v. *PECUARIA*, quam hodie existimat esse **Becklington**.

^g *Cattivellani* *Dio*. *Catticuchlani* *Ptol*. alias *Cassivellani*.

^h *Salinæ* *Ptolemæi* (seu *Salinæ*) hodie dicuntur **Salndy** in *Bedfordiano* pago, ut *Baxterus* vult in v. *SALENA* in *Glossar. Antiqq. Brit.*

ⁱ Recte corruptum dicit *Gildæ* librum; nam vox *Tamesis* non reperitur in exemplari illo *Gildæ* quod *Tbo. Gale* publicavit ex antiquissimo

nostratibus ^k *Rbydychen*; id est, *Boum vadum*, Latinis vero *Oxonium* dicitur; sed quod nomen antiquitus habuit penitus ignoratur: Alii tamen ^l *Caer Vortigern*, & ab eo conditum (quibus ego non accedo) affirmant; nam *Gildas* scribit illam civitatem ædificatam fuisse in occidentali insulæ parte, & ego credo in regione *Cambriæ*, quæ nunc ab eo nomen habet *Gwrthbrynjon*, sitam fuisse. *Le-landus* noster **Duseford**, id est, *Isidis vadum*, dicendam esse mordicus tenet, cui viro optime de *Britannis* merito, & in antiquis historiis exercitatissimo, refragari non audeo; nam supra *Isidem* sitam esse constat, & tempus multa locorum nomina corrupisse in propatulo est. Sed quodcunque habuit ab initio nomen, pulcherrimum & saluberrimum habet situm, regionemque omnia necessaria affatim ministrantem, bonarumque litterarum celeberrimam Scholam, ut omnes, qui alias *Europæ* Academias adierint, facile agnoscunt.

Non procul ab hac sita erat *Caer dorin* [alias *Caer Dawri*] *Romanis* & *Anglis* haud incognita civitas & Episcopalis sedes, nunc vero villa **Dorchester** dicta, quo in loco *Tama* in ^m *Isidem* se exonerat, unde *Tamesis* nomen coaluit.

Cod. Cantabrigensi, Oxon. 1691. ut ipse innuit in Commentariis suis in *Antonini Itin.* p. 63.

^k Olim *Britannice* *Caer Fembyr* & *Caer Fosfo*. *Rbydychen* est mala versio *ῥῆ Drfozd* vel *Drnford*, quod non *Boum vadum*, sed *Vadum Oxæ* fluminis seu *Isidis* (quod ab *Hib. Wifg* derivatur) significat. Vide *E. Luidii* *Adversaria* p. 264. ad calcem

Baxteri Glossar. Antiqq. Brit.

^l *Britannicæ* *Caer Wrtbeyrn*.

^m Constat etiam *Isidem* ipsum antiquitus *Tam* vel *Teme* dictum: Viculus enim ad amnem istum situs & X fere M. P. occidentem versus ab *Oxonio* distans, *Temes-side* etiamnum audit. Vide *Monasticon Angl.* v. *Ensham*.

VERSUS

VERSUS septentrionem sunt *Buchingamenses*, & infra hos *Bedfordienses*, & magis ad septentrionem *Huntingtonenses*, quorum antiqua nomina nobis haud cognita sunt.

POST hos *Lincolnienses*, olim *Coritani*, ad *Trentam* fluvium usque; horum civitas olim *Caerlwyrddoed Britannis*, *Romanis Lindum* [Colonia,] *Anglis* vero *Lindecolyn*, & nunc **Lincolne**, dicebatur. *Nortmanni* tamen hanc postea corrupte *Nychol* [appellabant,] ut in antiquis Comitum ejus diplomatibus *Gallice* scriptis sæpius annotavi; totaque hæc provincia **Lindsey** vocabatur.

JUXTA hos ad *Trentam* sunt *Leicestrenses* a *Leicestria*, quæ olim *Caer leir*, dicti.

AD meridiem eminent *Nortavondunenses* a fluvio ^a *Avoniam* urbem præterfluente appellati, nam *Avon* *Britannis* *Fluvius* dicebatur; & *Saxones* audientes *Britannos* fluvios hoc nomine vocare, crediderunt hæc esse eorum propria nomina, unde multi per *Angliam* celebres amnes hoc nomine decorantur.

POST hos ad occidentem sequuntur *Warwiceses*, quorum primaria urbs a *Gwythelino* *Britanniæ* rege condita, *Caer Wytbelyn*, deinde a *Romanis* legionibus non longius progressis *Caer lleon*, ultimo a nobili *Britanno*, qui eam multis ædificiis decoravit, *Caer Gwair*, ab *Anglis* vero **Warwick** appellata est.

POST hos sunt *Staffordenses*, inter quos est Episcopali sede gaudens *Lychefeldia*, id est, *Mortuorum campus*; nam *Angli* boreales **Lyche** *Mortem* vocant, unde & **Lycheowl**, *Nycticorax*, ominosa avis illis est. Aliqui affirmant hoc

^a Septentrionalem scilicet *Antonam* sive *Portsmouth*.

in loco, non *Legancestræ*, ° *Esbelfredum Northumbriæ* Regem 2000 illius famosissimi *Banchoriensis* cænobii monachos, viros doctissimos, & victum manuum labore contra aliorum usum quæritantes, crudeliter delevisse. Hocque cruentum bellum in *Britannos* non sine impulsu illius sanguinarii monachi quem *Augustinum* appellant, cepit; idque quod illi quibusdam in rebus ab Ecclesia *Romana* dissentire videbantur, & Archiepiscopo *Cantuariensi* subjici, quum proprium haberent *Legionensem* Archiepiscopum, recusavere. Hæc erat illius viri charitas & religio, optimos viros quod intolerandam ejus superbiam non ferrent, e medio tollere. Sed de his, Deo favente, alibi dicitur,

Ex altero latere *Warwicensum* sunt *Worcestrenses* *Dobunis* proximi: Eorum civitas *Vigornia*, olim ° *Brannonia* Romanis, & *Britannis* *Caer wrangon* in hunc diem dicitur: Ab *Anglis* vero vulgo *Worcester* appellatur, & ad orientalem *Sabrina* ripam ædificata est: Ubi notandum est omnes majores urbes *Sabrina* & *Deve* imminentes in orientalibus ripis horum fluviorum ad *Cambrorum* in *Lloegriam* irruptiones cohibendas conditas esse, non aliter quam *Romani* ad occidentalem *Rheni* ripam ad *Germanorum* in *Galliam* insultus coercendos pulcherri-
mas erexere civitates.

PROXIMI his sunt *Salopienses*, quorum antiquissima turbs ° *Ureconium*, postea ab *Anglis* *Wrekecestre* &

° Vide *Lambardi* Dictionarium *Angliæ* topographicum p. 186. v. *Urchfeld*.

° *Begyn-ſtref*, *Ptol.* *Brannogenium*,

Anon. *Rav.* *Brannogenium*, *Baxtero.*

° *Veroconium*, *Antonin.* & *Ptol.*

ŷpeken-cearŷen *AS.* nunc *Worester* seu *Wrekeceŷter*.

contracte *Wroxceſtre*, tota *Saxonico* bello concidit, a cujus ruinis circa IV milliaria diſtat *Salopia* primaria totius conventus urbs, duobus pontibus & fere *Sabrina* circumdata clara. Hæc olim *Penn-gwern*, id eſt, *Caput alneti*, dicebatur, Regumque *Powiffæ* Regia erat, unde defluxit nomen *Anglicum Shrewsbury*, quamvis in vetuſtis diplomatibus *Salopſbury* & *Slopesbury* me legiſſe memini. Noſtrates hanc hodierno die *Ymwythig* appellitant.

Post hos ſunt *Devani* ſive *Ceſtrenſes* ſuper *Devam* fluvium, fontibus, ex quibus ſal optimum & albiſſimum coquitur, clari. Præter civitatem *Romanorum* monumentis celeberrimam, quæ a *Legionibus Romanorum* ibidem hyemantibus in hunc diem a *Britanniis Caer Lleon ar Ddyſrdwy*, id eſt, *Civitas legionum ſuper aquam Devæ* [dicitur] ad differentiam alterius ejuſdem nominis ^{*} civitatis ſuper *Oſcam* fluvium; ex *Antonino* patet hanc olim *Devam* dictam a *Latinis* fuiſſe, a fluvio quem nos *Dyſrdwy*, id eſt, *Aquam Devæ*, vocamus: *Angli* hanc *Leganceſtre*, & poſtea, detruncato vocabulo, *Cheſter* dixere; civesque gloriantur ſe habere corpus *Henrici Quarti* Imperatoris, quem affirmant abdicato Imperio eremiticam vitam illic duxiſſe: Nec aliter de *Heraldo* ultimo *Danici*

^{*} Ut *Shrewsbury* a *Shrubs* (*Scrobes*) ita *Ymwythig*, ſeu potius *Amwythig*, a *Gwydd* (*Arbores*) derivatur, quaſi dicas *Amwyddig*, & Euphoniæ gratia *Amwythig*, id eſt, *Civitas quam undique claudit ſilva*. Utrumque ab antiquo *Pengwern* ejuſdem fere ſignificatus.

^{*} *Cambris Caer lleon ar Wylg*, id eſt, *Civitas Legionis ad Iſcam*. *Iſca Augusta*, *Anon. Rav. Iſca Legio Secunda Augusta*, de *Legione Secunda* quæ & *Britannica Secunda*, *Antonino*. Ipſe *Laterem* habeo non procul a *Breconia* effoſſum cum hac Inſcriptione, *LEG. II. AVG.*

sanguinis Rege credunt. Orientaliores his sunt *Dorventani*, nunc *Derbienses*, a *Dorguent* primaria eorum civitate, id est, *Aqua alba*, sic dicti. Hi omnes pagi & conventus cum magna *Cambriæ* parte usque ad famosam *Offæ* Regis fossam (de qua postea dicetur) sextum *Anglo-saxonum* in *Britannia* regnum, quod a flumine *Mersey* *Merciorum* dicebatur, constituere. Hic vero satis mirari non possum *Wolfgangum Lazium*, virum doctissimum & de antiquitatum studiosis optime meritum, in magno illo opere De Gentium migrationibus, ita alucinatum fuisse, ut affirmaret *Mercios Marcomannos* fuisse, & eorum Reges *Pendam*, *Offam* & reliquos omnes in inferiori *Germania* regnasse, cum ex omnibus historiis liquet, nullum huiusmodi regnum unquam ibi fuisse, hosque Reges & populos quos ille *Germania* cultores affirmat, illam *Britanniam* quam nunc descripsimus, regionem incoluisse. Simili modo dum *Angliæ Normannici* sanguinis Regum genealogias connectere conatur, ita omnia confuse & a veritate aliena tradit, ut nec nomina, nec ordinem, nec Regum gesta unquam legisse, sed ab aliquo blaterone indocto, non satis nominis sui famæ (ut alius Vir in mathematicis admodum clarus, nuper in ejusdem insulæ charta geographica fecit) consulens, auditu accepisse verisimile est. Et præter hos *Ieronymus Ruscillus*, in suo *Ptolemæo Venetiis* nuper edito, dum nova nomina conatur antiquis correspondentia tradere, loca C milliaribus ab invicem distantia, ut *Colchester* & *Winchester*, confundit. Nec aliis in locis felicius sequitur conjectu-

¹ *Dorwentio* Bedæ, *Doroventa* Leland. Gloss. Antiq. Brit. v. DERVENTIO.
do; *Derventio* Anon. Rav. Vide Baxteri ² Edit. Franc. MDC. p. 514.

ram; unde hac in re fidem illi tribuendam esse diffuadeo.

RESTAT septimum & ultimum *Saxonum* in *Anglia* regnum, quod ab eis *Nordanhumbroborum*, eo quod ad borealem *Humbri* regionem situm erat, dictum est. Hocque postea in duo regna, *Deiram* & *Berniciam*, divisum est. *Deiræ* regnum continebat totam regionem ab *Humbro* & *Trenta* ad *Tyffam flumen. *Bernicia* vero a *Tyffā* ad Mare *Scoticum*, quod nunc **Forth** vocant: Hoc a *Britannis Brynaich*, illud vero *Deifr* appellatur. Hujus regionis maxime meridionales sunt ⁷ *Snotyngamenses*, nunc vero *Notyngamenses* dicti. Proximi his sunt *Eboracenses*, qui a *Romanis Brigantes* dicebantur, de quibus ita scribit ² *Tacitus*; "*Petilius Cerialis Brigantum* civitatem, quæ numerosissima provinciæ totius perhibetur, aggressus, multa prælia & aliquando non incruenta; magnamque *Brigantum* partem aut victoria amplexus aut bello." Hos autem non veretur *Scotici* nominis mendax ille pugil, *Hæctor Boethius*, in *Gallovidiæ* sua ponere, idque argumentis ex *Ptolemæo* & *Tacito* collectis probare conatur. Quantum autem *Ptolemæus* aberrarit ex relatione aliorum, in longitudinibus & latitudinibus locorum *Britanniæ* describendis (cum *Scotiam* ita ad orientem prominere scribit, quod ultimum ejus promontorium VIII gradibus magis orientale facit quam ullus sit *Angliæ* locus, qui in hoc parallelo efficiunt circa CCXL

* Aliis dicitur *Tuæsis*, *Anglis* *carum*, in *Vita Alfredi*. *Angli* **Dor-**
twed. **tingham.**

⁷ Horum civitatem *Afferius* vocat ² In *Vita Agricolæ*, §. 6.
Ty gwogofawg, id est, *Domus spelun-*

milliaria, quod a veritate alienum est, cum *Anglia* magis orientalis quam *Scotia* sit) omnibus qui in cosmographia aliquem progressum fecere, luce meridiana clarius apparet. Sed danda venia est *Ptolemæo* viro *Ægyptio* & in mathematicis doctissimo, qui quod potuit effecit; non vero insulso & impudenti *Boethio* in *Scotia* nato & educato. De *Tacito* refert eum, gravem auctorem, *Brigantes* affirmasse *Hispanicam* prolem fuisse, semotiorique *Britannice* recessu suas habere sedes, quam ut unquam *Britannos* ad illius tempora quispiam eo penetrasse asseverare queat. O caput impudens! Ubi locorum hæc dixit *Tacitus* de *Brigantibus*? *Silures* *Hispanicam* prolem a^a colore derivare videtur, quod contra *Hispaniam* positi sunt; *Gallovidiæ* longius distat ab *Hispania* quam ulla aut *Angliæ* aut *Cambriæ* regio. Quod etiam *Taciti* tempore primo a *Romanis* cogniti sunt *Brigantes* fateor; sed ille apud *Tacitum* hoc non invenit, nec sui memor (quod mendacem oportuit) in memoriam revocat eum^b alibi scripsisse *Claudium* Imperatorem etiam ultra *Scotiam* *Orchadas* suo imperio adjecisse. Sed valeat infidus *Hector*, & nos quid antiquiores de *Brigantibus* scripsere videamus. *Ptolemæus* *Brigantum* civitates nominat, "*Eboracum, Epiacum, Calatum, Binovium, Caturactonium, Rhigodunum, Isurium, Olicana, &c.*" *Eboracum* omnes norunt esse eam

^a "*Silurum* colorati vultus & torti
 "*plerumque crines, & positus contra Hispaniam, Iberos* veteres
 "*trajecisse, easque sedes occupasse* fidem faciunt." In *Vita Agrieblæ*,

S. 4.

^b "*Ceterum Claudius, five armis*

"five æquo foedere compositis rebus,
 "*postquam Orchadas in Oceano ultra Britanniam domuit, Romam* reversus triumphavit, &c." *Hist. Angl. Lib. II.*

Caturactonium, Ptol. Eboracburgh.

civitatem quam *Britanni Caer esrog, Angli vero Ewerwyck*, & nunc contracte **Pork**, appellavere. De reliquis conjectura est ^d *Binovium*, **Winchester**; ^e *Calatum*, quod *Calcaria* ab *Antonino* & *Beda* dicitur, *Helecastre*, nunc **Ladcaster**; ^f *Rhigodunum*, **Rippon**; & ^g *Olicana*, **Halifax**; *Isurium* vero **Aldburrow** vocari. Has urbes in *Scotia* nemo hominum somniavit; *Antoninus* vero easdem civitates *Brigantibus* adscribit, & in ipsa via quæ a *Vallo* prætorio versus *Londinum* ducit, eas posuit: *Vallum* vero a *Salvathiano* æstu ad ostium *Tinæ* fuisse omnes norunt; ergo impossibile est *Brigantes* in *Scotia* unquam fuisse. Etiam hujus nominis memoria adhuc apud ^h nostrates habetur dum aliquem videntes haud recte legibus & institutis parere, hunc *Wharet brigans*, id est, *Brigantem agere*, dicunt: Et quemadmodum hi populo *Romano* rebelles fuere, ita hic majorum & magistratuum instituta contemnit. Ita ego totam *Deirā* olim *Brigantiam* appellari crediderim. Intra *Tinam* & *Tuedam* ponit *Ptolemæus* ⁱ *Vernicones* & *Taizalos*: Hæc regio sola nunc *Northumbriæ* nomen retinet, cum antea omnis populus ab illo æstu ad *Mare Scoticum* usque hoc nomine gaudebant: Nam in tota *Britannia*

^d Vide *VINOVIUM* in *Baxteri Gloss. Antiqq. Brit.*

^e "Sed illa [*Hilda*] post non multum tempus facti Monasterii, cessit ad civitatem *Calcariam*, quæ a gente *Anglorum Caelcacaestir* appellatur, ibique sibi mansionem instituit." *Bed. Hist. Eccles. Lib. IV. c. XXIII.* De *Calato* & *Calcaria* vide plura in *Baxteri Gloss. An-*

tiqq. *Brit. vv. CALAGUM & CALCARIA.*

^f *Rigodunum, Ribchester.*

^g *Olicana, Alkley* in *Segantiis, Baxt.*

^h Auctor per nostrates *Aremericos* vult, nam verba quæ citat (nihil fallor) *Aremerica* sunt.

ⁱ Vide *TAXALI & VERNICONES* in *Baxteri Gloss. Antiqq. Brit.*

nullus ^a æstus *Humbri* nomen habet, sed solum æstus ille in quem multa sese exonerant præclara flumina; unde non sine magna ratione credidit *Lelandus* noster hunc *Abrum* dici oportere, quod *Britannis* *Æstum* significat & *Casum* alicujus fluvii vel in mare, ut *Aber Conwy*, *Aber Teirvi*, *Aber Towi*, id est, *Ostia Conovii*, *Tibii* & *Tobii*; vel in majorem fluvium, ut *Aber Hodni*, *Aber Gevenni*, *Casus Hodni* & *Gevenni* in *Oscam*. Præterea *Ostia* quædam sine aliquo additamento *Aber* dicimus, ut in *Arvoniam* intra *Conovium* & *Banchorium*: Eodem modo & hunc æstum *Abrum* olim, quod *Ptolemæo* etiam magis consonat, dictum fuisse facile crediderim.

SUPRA hos erant *Damnii*, quorum civitatem *Vindomoram* ponit *Antoninus* haud procul a *Vallo*; unde conjicio hos esse quos nunc *Westmarios* vel *Westmerlandios* dicimus. *Cumbriam* vero olim habitabant *Selgovii* & ¹*Otadeni*. Ad ipsum *Vallum* est antiquissima civitas *Ptolemæo* ^m *Lucopibia*, *Antonino* vero *Luguballia*, *Britannis* vero & *Anglis* *Caer leyl* nuncupata, & in confinibus *Novantum* sita. Non procul ab hac civitate tradit *Malmesburiensis* inventum lapidem cum hac inscriptione, ^a *Marii VICTORIÆ*, quem tropæum ego credo erectum a *Meurigo* (quem *Latinorum* alii *Arviragum*, alii *aptius*

^a nullus æstus] Ita reposui pro nullum flumen, æstum dico, ut in priori editione concepitur.

¹ Rectius *Otadini*.

^m *Adonidia*, *Ptol.* *Candida casa*, *Bed.* *Whithern* in *Gallovidiis*. Diversa plane civitas est a *Luguballio* *Antonini* & *Lugubalia* *Bede*, quam

nonnulli *Old Carlisle* esse contendunt. Vide *Antonini Itiner.* a *Tho. Gale* editum p. 37. Vide *CANDIDA CASA* in *Baxteri Glossar. Antiqq. Brit.*

^a Vide *Ponticum Virunnum* a *D. Powelo* editum p. 30.

Marium appellavere) ob devictos ibidem *Pictos*, Rege eorum *Roderico*, qui tunc temporis, ut *Saxones*, piraticam per nostra maria exercuere, donec aliquantulum postea una eorum manus in *Gallia*, alia vero in *Albania* sedes sibi acquisivere. Constatque has regiones cum *Gallovidiam* usque ad ° *Cludam* amnem ad annum nostræ Salutis DCCCLXX a *Britannis* possideri, quo tempore a *Scotis*, *Danis* & *Anglis* multis bellis lacesciti, & tandem *Constantino* eorum Rege ad *Lochmaban* in *Anandia* occiso, in *Cambriam* ad contribules suos migrare coacti sunt, regionemque omnem inter *Conovium* & *Devam*, pulsus *Anglosaxonibus*, qui maiorem ejus partem occupaverant, sibi vendicare, constitutoque ibi ^p regno, quod a flumine *Cluda*, cujus

° An rectius *Cluidam* vel *Glotam*, nam hodie *Klyde* dicitur. *Britanni Clwyd* dixerunt.

^p De Regno hoc a *Stratcludwallis* paullo post A. D. MCCCLXX *Conovium* inter & *Devam* constituto Annales nostri omnino silent. Legimus quidem in eorundem *Britannicis* Codd. MSS. *Pan oedd oed Crist 944 y diffuibwyd Stratclud i gan y Seison*, i. e. Anno a nato Christo 944 *Stratcludia* vastata est a *Saxonibus*: Sed hoc intelligendum est de regione prope *Dundidum*, cum contiterit ex *Cbron. Saxon. Eadmundum* Regem eo ipso anno subjecisse totam *Northumbro- rum* terram suæ ditioni, & duos Reges expulisse, &c. & anno insequenti etiam devastasse totam *Cumbrorum* terram, &c. Legimus etiam in iisdem MSS. *Pan oedd oed Crist 974 y cyrchawdd Dungwallawn Bre- nin Stratclud Rufain, ac y bu farw,*

i. e. Anno a nato Christo 974 per-
rexit Rex *Stratcludæ* *Dunguallonus*
Romam, & mortem obiit. Sed &
istum non *Cambrum* sed *Scotobritannum*
fuisse vel inde patet & quod nulla
ejus aut regni sui mentio sit alibi in
nostris Annalibus, & quod nos *Val-
lem Clwydæ* apud *Venedotos* non *Strat-
clud* sed *Dyffryn Clwyd* patrio sermone
semper vocamus. *Stracledwalli* etiam,
quorum mentio sit in *Cbron. Sax.* sub
An. 924, diversi non sunt ab illis sub
An. 875, sed utrique *Scotobritanni*, licet
eruditus *Gibsonus* eodem in errore ver-
satus quo & Auctor noster & *Ma-
rianus*, *Stræcles-yeallay* in *Cambria*
nostra perperam posuerit. Cognata
Fluviorum nomina (nam uterque
Clwyd *Britannice* dicitur) Historicos
decipiebant. Vide quæ Vir elegans
Thomas Innes scripsit in Libro suo
nuper edito cui tit. *A Critical Essay*
on the Ancient Inhabitants of the

ripas cohere, *Stratclwyd* a nostratibus, a *Mariano Scoto* corrupte *Streadglead Walanorum* dicebatur, multa cum Regibus *Anglorum* (ut idem auctor refert) bella gessere, donec tandem, *N.* ultimo eorum Rege *Romæ* mortuo, ipsi *Gwynedhiæ* principibus colla submisere. Hunc *Martianum* clarissimum sui temporis historiographum, quidam nuper mancum & optima sui parte mutilatum, etiam dedita opera ob *Britannicæ* historiæ (ut ipse fateatur) perplexitatem, typis excudi curavit. Eodem modo *Sleydanus* dum *Frossardum* in compendium redactum *Latinitate* donavit, & *Gallico* nomini nimium faveret, *Anglorum* nobilissima & fortissima gesta aut silentio præteriiit, aut ab auctore dissentiens, aliter quam a *Frossardo* scriptum est, litteris commendavit. Itaque *Martialis* illud in hos optime quadrare crediderim;

*Quem vertis meus est, O Fidentine, libellus:
Sed male cum vertis incipit esse tuus.*

Sed hæc obiter. Ultimi *Northumbrorum* & totius *Lloegriæ* veniunt nobis *Launcestrenses* discutiendi. Hos autem a *Mercia* dividebat flumen ab *Anglis* *Mersey* dictum, a quo & *Merciorum* in *Anglia* regnum nomen accepit. Hos

Northen Parts of Britain, or Scotland; Chap. II. Of the Britains in Scotland. Certe *Gildas F. Cauni*, al. *Navi*, cujus mentionem facit, p. 34 istius operis, diversus non est a nostro *Gildas ab Eow*. *Marken* etiam vel *Marcus* est idem qui a nobis dicitur *Meirchjawn*; Rex *Roderic* vel *Roderic F. Totbail*, p. 35. non alius est quam *Rhydderch Hael ab Tudwal*,

cujus Regia (ut *Britannici* Codices referunt) erat *Caer Alclud* sive *Dunclidum*. *Dummael* etiam Rex, qui ibi circa An. 950 regnasse fertur secundum *Langbornium*, forte idem est qui & *Dungwallawn* supradictus sive *N.* vel *Dunwallonus* Auctoris nostri; nam nomina non multum abludunt, & ætates optime quadrant.

autem

autem antiquitus *Ordovices* dictos fuisse ex *Ptolemæo* facile probatur. “*Ordovices* (inquit) sunt magis occidentales & meridionales quam *Brigantes*:” Igitur cum *Brigantum* regio sit *Eboracensis* pagus, frustra cum *Boethio* eos in *Scotia* quæramus, & multo minus in *Nordfolcia* cum ^a *Polydoro*. Relictis igitur commentis, *Ordovices* ego non solum *Lancastrenses*, sed & *Devanos* sive *Cestrenses* & *Salopienses* esse facile crediderim, cum a ^b *Tacito* pro magna civitate ponantur. ^c Civitatem hic voco, ut *Cæsar* totum conventum sive regnum; nam quot civitates tot regna in *Britannia* olim fuerunt, quarum dum singulæ cum *Romanis* pugnabant (ut ^d *Tacitus* refert) omnes vincebantur. Inter horum urbes ^e *Mediolanum* ponit *Ptolemæus*, nunc **Lancaster**; ^f *Mancunium* vero, ut ex *Antonino* liquet, **Manchester** dicta est. Horum olim Rex *Caratacus* fama super æthera notus, qui novem continuis annis *Romanos* bello infestavit, tandemque fraude mulieris captus, *Romam* in triumphum ductus est; nec minorem *Claudius* Imperator ob devictum *Caratacum* laudem affecutus est quam *Scipio* ob *Syphacem*, aut *L. Paullus* ob *Persam*, fortissimos Reges populo *Romano* ostensos (ut ^g *Tacitus* scribit) meruit. Hic fati mirari

^a “Una tantum præter *Londinum*
^b “civitas *Ordovicum*, nomen vetus
^c “retinet, tametsi nos addita *n*, *Nordovicum* vocamus.” *Hist. Angl. Lib. II.*

^d *Annal. Lib. XII. c. VII. & in Vita Agricola, c. VI.*

^e *Cæsar* Civitates pro Pagis vel *Conventibus* posuit, sicut & *Tacitus*

aliique passim.

^f In *Vita Agricola, §. IV.*

^g *Mediolanum* *Ptolemæi* vernaculum nomen est *Bewdley*, non *Lancaster*, prodente *Baxtero* quem videsis.

^h *Mancunium* *Antonini* in *It. X.* *Manucium* in *It. II.* dicitur.

ⁱ “Neque minus id clarum quam cum *Syphacem* *P. Scipio*, *Persam*

non possum, quid *Hectori* illi, non *Trojano* sed *Scoto*,
(nam

*z Hei mihi, qualis erat! quantum diversus ab illo
Hectore, qui redit exuvias indutus Achillis!*)

in mentem venerit, ut hunc *Scotum* esse impudenter as-
severarit, cum nulla hujusmodi gens in rerum natura
tunc temporis esset, ac si esset, tenebris suis ita obvolu-
ta, ut nec *Romanis* nec *Britannis* cognosceretur, vel (ut
Haymo Armenius de quadam gente scribit) præstigiis suis
ita omnium populorum & nationum oculos perstrinxit,
ut inter *Britannos* & *Romanos* *Scoti* invisibiliter versaren-
tur. *Polydorus* hunc etiam ^a *Ordolucarum* Regulum fu-
isse scribit, cum nec *Tacitus* nec *Ptolemaeus* eorum, sed
Ordovicum meminere. Et *Tacitus* non solum *Ordovicum*,
sed & etiam ^b *Silurum* Imperatorem fuisse memoriæ pro-
didit, quos *Silures* non in *Scotia*, sed in *Sudwallia* sedem
habuisse alibi probabitur. Et ego in memoriam revoco
me ante paucos annos, cum Domini mei illustrissimi

^a *L. Paullus*, & siqui alii victos re-
ges populo *Romano* ostendere.”
Annal. Lib. XII.

^z *Virgil. Æneid. Lib. II. v. 274—5.*

^a “Interea *Silurum* gens ferocissi-
ma bellum comparat, freta vir-
tute *Carataci*, viri bellicæ artis
peritissimi, ac inter alios longe
principis, qui *Ordolucarum* regu-
lus fuisse dicitur.” *Hist. Angl.*
Lib. II. de Carataco.

^b “Itum inde in *Siluras*, super
propriam ferociam *Carataci* viri-
bus confisos, quem multa ambi-

gua, multa prospera extulerant,
ut ceteros *Britannorum* impera-
tores præmineret. Sed astu, tum
locorum fraude prior, vi militum
inferior, transfert bellum in *Ordo-*
vicas, &c. *Annal. Lib. XII. c. VII.*
Et *c. VIII. infra*:—“ac præcipua *Si-*
lurum pervicacia, quos accendebat
vulgata Imperatoris *Rom.* vox:
ut quondam *Sugambri* excissi, & in
Gallias trajecti forent, ita *Silurum*
nomen penitus extinguendum.”

p. 55.

Arun-

Arundelii Comitis cum aliis negotia in *Salopie* finibus (quæ sui patrimonii sunt) agerem, incidisse in locum quendam & natura & arte munitum; situs ejus erat in editi montis plano, triplici vallo & fossis profundissimis circumdatus, tresque erant portæ non recto sed obliquo ordine correspondentes, a tribus lateribus præcipitia; duobusque fluminibus, a sinistris *Coluno*, a dextris *Themide* (quem nostrates *Temdam* vocant) circumseptus, una tantum via accessibilis. Hæc cum viderem, ab incolis accipi hunc locum *Caer Caradoc* nuncupari, id est, *Urbem Caradoci*, & illic maxima bella gesta fuisse adversus quendam regem *Caradocum*, qui tandem ab inimicis captus & victus erat; nam nostrates non solum urbes muro circumdatas, sed omnia loca vallo & fossis munita (ut in variis & multis aliis *Cambriæ* locis postea ostendetur) hoc nomine appellitant. Cum igitur hunc locum in confinibus *Silurum* & *Ordovicum* esse prospicerem (nam a *Coluno* nobilissimæ & antiquissimæ *Angliæ Alanorum* familiæ castello, cujus patrimonii est, vix duobus milliaribus distat) & etiam cum *Taciti* descriptione ad amusim quadrare, ut nihil desiderari potuit, audacter affirmare ausim hunc esse ipsum locum in quo *Ostorius* prælio cum *Carataco* certavit & eum vicit, unde fugiens & in *Cartismanduæ Brigantum* Reginæ fidem sese cedens, deceptus est. Præterea *Carataci* nomen *Cambris* in hunc diem adeo est peculiare, ut multi principes hoc nomine decorabantur, inter quos *Northwalliam* eo tempore *Trabernus* filius *Caradoci* moderabatur, cum *Fleanchus* (ut *Scoti* dicunt) *Banquhonis* filius in *Cambriam*, post occisum a *Macabæo* Rege patrem, fuga evasit, ex cujus filia
Walterum

Walterum (qui primus *Stuartorum* nomine in *Scotia* celebris fuit, ex quo in hunc diem Reges *Scotiae* descendisse sese affirmant) furtivo congressu parentibus funesto genuit. At ego verisimilius esse crediderim hunc quem *Scoti Traberni* esse nepotem ex filia, & *Scoto* patre (quod veritati dissonum est) & in *Northwallia* genitum affirmant, potius esse unum ex liberis ipsius *Traberni*, qui a *Griffino Conani* filio, cum *Caradoco*, *Griffino* & *Meilerio Riwallonis* filiis, proelio victus & occisus est; huncque *Walterum* in *Scotiam* fuga elapsum ad maximos honores pervenisse. Nec hoc *Stuartorum* nomini fraudi esse potest, eos a nobilissima & antiquissima *Britannorum* principum prosapia descendisse, ex qua etiam clarissima stirpe *Owenus* ille *Tuderus*, *Henrici Angliae* Regis Septimi avus (& non ex ignobili, ut mendax ille & impudens *Meyerus Flandrus* affirmare ausus est) paternatim descendisse in *Cambria* nostra declarabitur.

JAMQUE, *Lloegriâ* peragratâ, ad secundam *Britanniae* regionem, quæ a nostratibus *ALBANIA*, ab incolis vero *SCOTIA* appellatur, ordine descendamus. Hæc olim a *Romanis* *Secunda Britannia* dicebatur: Nam c. *Sextus Rufus* enumerat Provincias quinque. *Maximam Cæ-*

c. *Sextus Rufus* in Breviario quatuor tantum *Britanniae* Provincias memorat. "In *Britannia*, *Maxima* "*Cæsariensis*, *Flavia Cæsariensis*, *Britannia Prima*, *Britannia Secunda*."

Sed in *Notitia Dignitatum Imperii Romani*, *Paris. A. D. 1651.* edita, §. 36. *Provinciae Britanniarum* quinque enumerantur; "*Maxima Cæsari-*

ensis, *Valentia*, *Britannia Prima*, *Britannia Secunda*, *Flavia Cæsariensis*."

Et §. 49. "Sub dispositione viri spectabilis Vicarii *Britanniarum*."

"Consulares

"*Maximæ Cæsariensis*, *Valentiæ*."

"Præsides

"*Britanniæ Primæ*, *Britanniæ Secundæ*, *Flaviæ Cæsariensis*."

sariensem,

sariensem, quam ego credo esse eam *Britanniæ* partem quæ a *Cæsare Julio Romanis* tributaria facta est, id est, *Cantium Suthsaxonum* regnum, & *Attrebatum* regio. Secunda est *Flavia* [*Cæsariensis*] quam, haud dissimili conjectura ductus, judico fuisse quæ a *Vespasiano* ex *Flavia* gente orto, bello laceffita & edomita est, id est, *Vectem* insulam, & quæ postea in *Westsaxonum* regnum abiit. Tertiam, *Britanniæ Primæ* nomen sortitam eam reor *Britanniæ* partem, quæ a *Tamesi* ad *Vallum* extendebatur. Quarta, *Britannia Minor & Secunda* dicta, ipsam *Scotiam* complectitur. Restat igitur necessario *Cambriam Valentia* (quæ quintam efficit Provinciam) nomine contineri: ^d *Ammianus* tamen scribit eam Provinciam quæ a *Theodosio Valentiniani* duce, depulsis *Pictis* & *Scotis* recepta est, ab Imperatore *Valentiam* vocatam fuisse. Has autem Provincias *Britannos* incoluisse & nostrates & *Romani* scriptores litteris prodidere; nec ullus unquam præclari nominis auctor exstitit qui aut *Pictorum* aut *Scotorum* ante *Vespasiani* tempora circa annum Dominicæ Incarnationis LXXII, meminit, quo tempore regnante in *Britannia* *Meurigo* sive *Mario* aut *Arvirago*, ^e nostri Annales referunt piraticam quandam gentem ex *Suecia* & *Norwegia* duce *Rhydbercho* in *Albaniam* applicuisse, omniaque latrociniis usque ad *Caerleyl* devastasse, ubi a *Meurigo* prælio victus cum magna suorum parte occubuit; qui vero prælio superfuerunt, ad naves fuga elapsi, in *Orchadas* & *Scotlandiæ* insulas, ubi longo tempore qui-

^d Lib. XXVIII. c. III. Vide *Vale-*
^f Not. in locum.

^e De *Roderico Pictorum* duce a

Mario victo & occiso vide *Galf. Mon.*
 Lib. IV. c. XVII.

evere, se subtraxere. Hos autem vernacula lingua *Phicht-jaid*, id est, *Phichtianos*, appellant; ita etiam & *Scotica* & propria lingua vocantur. Igitur haud verisimile est illos a pingendis corporibus sic a *Romanis* dictos, cum priusquam *Latinis* cogniti essent, hoc nomine vocabantur. Nec hi, sed *Britanni*, ut ^f *Cæsar* & alii referunt, corpora glasto in cæruleum colorem, ut hostibus terribiliores viderentur, pingere soliti, & nobis in hunc diem (quod antiquitatem probare videtur) Cæruleus color *Glas* dicitur, quo nomine & herba illa plantagini haud dissimilis, & mercatoribus nunc optime cognita nuncupatur. Præterea qui *Romanorum* primi horum meminere, & non *Pictos* sed *Pictones* eos appellabant. Hi vero (ut superius dixi) postquam vires accrescebant, ex his insulis pastribus & agricolis per *Albaniam*, suis coriaceis navigiis (qualia nostrates piscatores hodierno die in usu habent) inveci, infidiari soliti sunt, donec circa annum Domini CCXC, cum *Romani* & *Britanni* civili bello ob purpuram a *Carausio* & postea ab *Allecto* indutam vexarentur, in Ca-

“ Omnes vero se *Britanni* vitro
 “ inficiunt, quod cæruleum efficit
 “ colorem; atque hoc horribiliore
 “ sunt in pugna adpectu.” *Cæs.*
de Bell. Gall. Lib. V. c. XIV. “ In-
 “ certum ob decorem, an quid aliud
 “ vitro corpora infecti.” *Pomp.*
Mela Lib. III. c. VI. Ita enim le-
 gendum pro *ultra*: nam *Glastum* sive
Isatis a tinctoribus *Vitrum* dicebatur,
 quod nos docuit *Oribasius*. Vid *Jul.*
Solin. Polybist. c. XXV. *Speed's*
Cbron. p. 40, 41. & *Camd. Brit.*
 & *Herodian. Lib. III. c. XIV.* “ Si-

“ mile plantagini *Glastum* in *Gallia*
 “ vocatur, quo *Britannorum* con-
 “ juges nurusque toto corpore obli-
 “ tæ, quibusdam in sacris & nu-
 “ dæ incedunt.” *Plin. Nat. Hist.*
Lib. XXII. c. I.

“ *Romani* certe eos non *Pictones* sed
Pictos appellabant, ut liquet ex *Eu-*
menio, Amm. Marcellino & Claudiano
 infra citatis; & quamvis *Pictorum*
 mentio fit in uno & altero loco in
 nonnullis exemplaribus, id tamen
 σφάλμα typographicum est pro *Picto-*
rum, quod Auctor noster non advertit.

thanesiam

ibanesiam & *Caledoniam* populariter migravere, expulsi-
que *Britannorum* pastoribus, vocatisque in auxilium *Gathelis* (qui & *Scoti* vocantur) ex *Hibernia*, *Britannos* a-
perto Marte laceffere ausi sunt. *Scotos* vero *Ivernorum* pro-
lem & ipsi & omnes optime norunt, eodemque nomine
a nostratibus, scilicet *Gwyddyl*, appellantur, quod etiam
antiquissimum fuisse hujus gentis nomen ipsorum histo-
riæ fatentur. Hanc vero gentem ex *Cantabria* in *Iver-
niam* transfretasse, ibique sedem posuisse, & nostri & eo-
rum scriptores memoriæ prodidere: Unde vero *Scoto-
rum* nomen accepere, certe ignoro; nam *Ægyptiacas*
Scotæ fabulas penitus rejicio. Eadem lingua iidemque
cum *Ivernis* mores, idemque a *Britannis* nomen illinc eos
venisse satis probare videntur: Nam meridionales non
vere *Scoti*, sed ex *Anglis* oriundi sunt, quorum maxima
multitudo *Gulielmum* *Normanniæ* ducem fugientes, *Scot-
iam* elapsi sunt, & *Anglica* origine in hunc diem glo-
riantur, cum veri *Scoti* ab illis & *Anglis* pro barbaris &
incultis habentur. Hæ, inquam, gentes ab hoc tempore
usque ad *Honorii* imperium circa Annum Salutis CCCCXX
latrociniis & incurfionibus borealem *Britanniæ* [plagam]
infestavere: Quo vero tempore vocatis ex *Hibernia* auxi-
liaribus copiis, duce (ut & *Gildas* & *Beda* asserunt) *Reu-
da*,^h quoddam regnum in occidentali *Albaniæ* parte sibi
constituere. *Picti* vero orientalem plagam occupavere,
unde primo cum *Romanis* & *Britannis*, postea cum *An-
glis* & *Danis* aliquando confœderati, aliquando singuli

Pictones seu *Pictavi* erant *Galliæ* po-
puli tempore *Jul. Cæsaris* satis noti.

^h De *Scotis* in *Albaniam* duce *Reu-*

da progressis vide *Bedæ Hist. Eccles.*
Lib. I. c. I. & Chron. Sax. p. 2.

diversa bella gessere, donec tandem circa Annum redempti mundi DCCCXL, a *Kennetho Scotorum Rege Picti* omnes ¹ dolo deleti sunt, ita ut & eorum nomen & regnum in *Britannia* esse desiit. *Scoti* vero eorum regionem suo regno addidere, quod in hunc usque diem in *Britannia* satis celebre est.

Hæc habui quæ de *Scotis* & *Pictis* secundum veritatem historiæ dicerem, quamvis bene cognosco fabulatorem levissimum, *Boethium*, eos in *Britannia* regnasse annis ante natum *Christum* CCC impudenter affirmare. Totque Reges, tot bella fortissime ab eis contra *Romanos* gesta, tot leges saluberrimas ab illis optime institutas in *Britannia* fingit, quot nec *Lucianus* in suis narrationibus, nec Auctor libri *Amadis de Gaule*, nec ingeniosus *Ariostus* in suo *Orlando*, unquam pro fabulis nobis commendavere. Et ut hominem impurissimum suis depingam coloribus, fucusque & præstigia quibus omnium oculos perstringere conatur, aperiantur, aliquas ejus vanissimas nugas, & omnibus cordatis pro mendaciis cognitæ, leviter attingamus. *Ægyptiacas* & *Scotici* generis in *Britannia* Regum fabulas ante *Cæsaris* adventum sicco pede prætereo. *Cæsarem* affirmat a *Scotis* victum e *Britannia* aufugisse, postea vero legatos ad *Scotos* & *Pictos* ad amicitiam eorum petendam misisse, tandem hunc in *Caledoniam* Silvam arma duxisse *Romana*: *Augustum* etiam ad *Metellum Scotorum* Regem ad pacem petendam

¹ *Tbo. Innes* in Libro suo de Antiquis *Scotiæ* Incolis, c. III. obstinate negat *Pictos* seu *Caledonas* a *Kennetho* deletos fuisse; devictos tantum &

tandem in unum populum cum *Scotis* coaluisse plurimis argumentis luculenter probat.

fuos nuntios ablegasse. *Caratacum* præterea *Britannum* & *Cynobelini* regis (ut *Dio*, clarissimus auctor, refert) filium, *Scotiae* Regem facit. *Brigantes*, *Silures* & *Ordovices* *Scotos* fuisse affirmare haud veretur. *Claudii* Imperatoris expeditionem periculis plenam, & bella maxima cum *Gano Orchardum* Rege gesta describit. *Voadiciam* nobilissimam *Icenorum* Reginam, cujus præclara in *Romanos* facinora *Tacitus* & *Dio* mundo cognita fecere, *Venusum Brigantum* Regulum, *Cartismanduam* Reginam *Scotos* fuisse scribit. Et ut tandem finiam, nihil unquam in *Britannia* aut *Romani* aut *Britanni* fortiter aut sapienter gessere quod non hoc monstrum hominis suis *Pictis*, & ad id temporis mundo incognitis *Scotis* attribuit. *Taciti* vero non solum mentem, sed & integras orationes libro suo inseruit; semper tamen nomina nationum & civitatum tanquam maleficus falsarius, omni pudore deposito, immutans, *Cesarem* ait & *Tacitum* hæc de *Pictis*, illa de *Scotis* scripsisse, & eas gentes tot & talia gessisse, cum apud hos nobilissimos auctores *Scotorum* aut *Pictorum* nomina nusquam inveniantur: Nec verisimile est *Cesarem* virum prudentissimum, cum *Britannorum* & *Ivernorum* status & mores exquisite didicisset, *Scotorum* & *Pictorum* (si tunc temporis in *Britannia* fuissent) nomina silentio præteriisse, maxime cum ad eorum Reges legatos suos misisset. *Tacitum* etiam virum clarissimum, *Britanniaeque* & gentium & status scientissimum, cum soceri sui *Agricolæ* in *Albaniam* expeditiones describit, & ejus regionis pagos, populos, portus & flumina suis nominibus depingens, Regulique *Hibernici* cujusdam ab *Agricola* accepti meminit, non cre-

dibile esset *Scotorum* & *Pictorum*, cum quibus illud bellum gessisse *Boethius* eum fingit, nomina penitus ignorasse, cum ubique *Albionis* incolas *Britannos* appellare visus est. Honorabiliusque multo fuisset *Agricolæ* viro claro, quem *Tacitus* scriptis clariorem efficere conatur, incognitas & anthropophagas gentes (ut *Scotos* longo post tempore fuisse probabitur) quam *Romanis* satis notos *Britannos* bello vicisse. *Dio* etiam vir Consularis & *Severo* Imperatori familiaris, idemque carissimus, dum ejus in *Britannos* expeditionem pluribus verbis demonstrat, nullibi *Scotorum* aut *Pictorum* meminit, cum omnes norunt *Severum* in *Albaniam* omnem belli vim transtulisse; nam inquit *Dio*, ^k *Meata* & *Caledonii*, duo *Britannorum* genera, ^l a *Romanis* defecerunt, & “ *Severus* convocatis militibus, jussit ut regionem eorum invaderent, atque omnes quibus occurrissent, interficerent, idque præcepit his ^m versibus; ”

Nemo manus fugiat vestras cademque cruentam;
Non fetus, gravidâ mater quem gestat in alvo,
Horrendam effugiat cadem.

Severus Caledoniam ingressus, n “ nullum prælium gessit,

^k Δύο δὲ γένη τῶν Βρετανῶν μέγιστα εἰσι, Καληδόνιοι καὶ Μαιώται· καὶ ἐς αὐτὰ καὶ τὰ τῶν ἄλλων προσήμαλα (ὡς εἰπεῖν) συγκεχώρηκεν. *Dio in Vita Severi Lib. LXXVI.*

^l Ἀποσάντων δὲ τῶν ἐν τῇ νήσῳ αὐτῆς, καλῆσας τὰς στρατιώτας, ἐκέλευσεν εἰς τὰς χώρας αὐτῶν ἐμβαλεῖν, καὶ οἷς ἂν ἐντυχῶσιν σκοπεῖν, αὐτὰ τὰ πρὸς εἰρην, &c. *Idem. ibid.*

ⁿ Græci versus quos citavit *Seve-*

rus, in *Hom. Iliad. Z. v. 57. & seqq.* sic concipiuntur:

τῶν μήτις ὑπεκφύγοι αἰπιῶν ὄλεθρον
 καὶ ἐγὼ δ' ἡμετέρας· μηδ' ὄνεια γαστέρα
 μήτηρ
 Κῆραν ἐόντα φέροι, μηδ' ὅς φύγοι· ἀλλ'
 ἅμα πάντες
 Ἴλις ἐξαπολοῖα τ' ἀκήδεσσι καὶ ἀφανίοι.

ⁿ Οὐτε γὰρ μάχῃ ἐμαχέσασθαι, ὅτε πολέμιόν τινα ἐν παρτάξει εἶδε— καὶ ὁ
 “ neque

“ neque copias hostium instructas vidit; tandem per
 “ omnem terram hostilem vectus,” amissis non bello,
 sed aquis & inedia ex suis 50,000, “ revertit ad socios.”
 Si *Scoti* tunc in *Britannia* fuissent, nolisset amicus Im-
 peratorem nimis ambitiosum, nec post hunc *Herodianus*,
 ° qui eandem expeditionem fatis longa oratione descrip-
 sit, sua laude fraudari. Apparet igitur luce meridiana
 clarius *Scotos* hoc tempore circa Annum Dominicæ Incar-
 nationis CCII in *Britannia* nullas sedes habuisse. Præ-
 terea neque *Eutropius*, nec *Spartianus*, nec *Capitolinus*,
 nec *Lampridius*, nec *Vopiscus*, nec *Aurelius Victor*, qui
 omnes *Romanorum* Imperatorum in *Britannia* expeditio-
 nes & bella litteris mandavere, usquam *Scotici* aut *Picti-*
ci nominis mentionem fecere.

QUANQUAM hæc argumenta sufficientia esse ad *Boe-*
thii meras nugas condemnandas duxerim, duas tamen
 ejus historias, longa oratione & sesquipedalibus verbis ab
 auctore expositas, levi manu attingam; sed obsecro

Speclatum admissi risum teneatis amici?

Scribit libro suarum fabularum secundo *Ptolemæum Phil-*
adelphum, *Ægypti* Regem, oratores suos ad *Reutham*, *Scot-*
orum Regem, ablegasse, ut ex cognatis hominibus,
 utpote ex *Ægyptiis* originem ducentibus, regionis situs
 & figuram, gentisque mores cognosceret, ut operi cos-
 mographico suo, quod jam in manibus habebat, ea om-
 nia infereret; qui oratores humanissime excepti, per om-

μηδ' ἔγωγε παύσης (ὡς εἰπεῖν) τὴν πολέμιας κομιθεῖς, ἐς τὴν Φιλίαν ἐπανήλθεν.
 Dio Lib. LXXVI. ° Lib. III. c. XIV.

nia *Scotorum Pictorumque* oppida & regiones ducti sunt, tandemque multis muneribus donati, ac in *Ægyptum* reversi sunt. O lepidum caput! & ingratisissimus *Ptolemaeus* & maximorum donorum immemor, qui post in tam longinquas regiones missos legatos, fere nullum pagum, immo nullum oppidum totius *Britanniæ* in illo clarissimo opere (non a Rege, sed ab alio *Ptolemæo*, longo post tempore, *Pheludienfi*, doctissimo philosopho, edito) in-nominatum relinquit, solum cognatos suos carissimos *Scotos*, & cum eis *Pictos* tenebris suis obvolutos reliquit; nec nomina eorum dum totam *Albaniam* accurate describeret, libro suo inferere dignatus est! Immo, *Boethi*, piaculum est credere, tantum Regem, si legatos suos eo destinasset, cum omnes *Albania* civitates & populos enumerat, gentis nomen ignorasse, & in ejus regionis situ ita a vero aberrasse. Immo qui hoc clarissimum opus circa Annum nostræ Redemptionis CXL edidit, nullibi *Scotorum* nec *Pictorum* (qui tunc toto orbi incogniti erant) meminisse visus est.

His omissis, ad secundam fabulam accedamus, quo autrum tibi, Optime Lector, risum an nauseam moveam incertus sum. *Gillum* quendam *Scotie* regnum vi occupasse ante *Cesaris* in *Britanniam* adventum scribit, qui post multa a se crudelia facinora commissa, tandem ab *Ereno* legitimo herede, duce quodam *Cadallo*, in *Hibernia* cruento prælio victus, & postea occisus est. "Hujus (inquit) cladis, qua incolæ in *Hibernia Albionensis* *Scotorum* armis sunt afflicti, *Claudianus* poeta diversique alii scriptores meminerunt." *Claudianum* clarissimum poetam, qui vixit sub *Honorio*, Anno post
Incar-

Incarnatum Verbum CCCCX, *Scotici* belli in *Gillum* auctorem facit; nec ei absurdum hoc videtur qui alibi *Cæsarem* Dictatorem & *Tacitum* suorum figmentorum parentes impudenter affirmat. Scripsit revera *Claudius* de bello *Gildonico* in *Africa* a *Massicele Gildonis* fratre, & *Honorii* in hac expeditione adversum fratrem rebellem, duce facto.

SED obsecro, Mi *Hector*, an hæc serio, an data opera, ut inde reliqua judicarentur, affirmasti? vel te mendaciis tuis facile omnibus illudere credidisti? Hic *Gildo Gothus*, non *Scotus* erat; bellum in *Africa*, non *Ivernia* gestum: Vixit hic visibilis tyrannus Anno *Christi* CCCXCVIII; tuus vero factitius & invisibilis *Gillus* ante hunc plusquam CCCC [annis] floruisse fingitur.

PRÆTER hæc insulsa & insipida mendacia, omnem cognitionem & *Druidum* disciplinam ad *Scotos* primum pervenisse affirmat, cum viris in historiarum lectione exercitatis facile liquet *Celtis* & *Britannis* philosophiam & meliores disciplinas longe ante *Græcos* & *Latinos* communes fuisse. De saluberrimis legibus & optimis institutis, quas *Scotis* falso attribuit, ^p *Solinum* & ^q *Melam*, *Ivernicorum* mores pingentes, legentibus veritas elucescet. Et ex Divo ^r *Hieronymo*, cui magis fidendum quam

^p “ [*Hibernia*] inhumana est, ritu
“ incolarum aspero— gens inhof-
“ pita & bellicosa; sanguine inter-
“ emtorum hausto prius, victores
“ vultus suos oblinunt. Fas ac ne-
“ fas eodem animo [*al. loco*] du-
“ cunt.” *Solin. c. XXV.*
^q “ Cultores ejus [*Juvernæ*] in-

“ conditi sunt, & omnium virtutum
“ ignari magis quam aliæ gentes:
“ aliquatenus tamen gnari. Pieta-
“ tis admodum expertes.” *Pomp.*
Mela Lib. III. c. VI.

^r Vide Opera ejus *Basil. A. D.*
1536 edita, *Tom. II. fol. 75.*

Boethio, liquet suo tempore, id est, circa Annum Verbi salutiferi CCCC, *Scotos* humanis carnibus vesci solitos. “ Quid (inquit) loquar de ceteris nationibus, cum ipse “ adolescentulus in *Gallia* viderim * *Scottos*, gentem *Bri-* “ *tannicam*, humanis vesci carnibus; & cum per silvas “ porcorum greges & armentorum pecudumque reperi- “ ant, pastorum nates & feminarum papillas solere ab- “ scindere, & has solas ciborum delicias arbitrari: *Scot-* “ *torum* natio uxores proprias non habet; & quasi *Pla-* “ *tonis* politiam legerit, & *Catonis* sectetur exemplum, “ nulla apud eos conjunx propria est, sed ut cuique li- “ bitum fuerit, pecudum more lasciviunt.” Hæc ille.

CUM igitur constat ex hoc veridico auctore [*Scotos*] tam barbaros suo tempore fuisse, haud verisimile est illos tot centenis antea annis quot fingit *Boethius*, optimis legibus & institutis rectos fuisse. Nec ego hæc scribo ut *Scoticæ* gloriæ aliquid detraherem, cum optime norim hanc gentem, postquam *Christianam* religionem [am-plexa est] deposita barbarie, ut reliquæ nationes, leges & jura sancte coluisse, cum nostris *Cambris* miro amicitiae vinculo adeo connexam, ut in multis bellis alteram gentem alteri subsidio fuisse legimus. Agnosco etiam multa ab eis & prudenter & fortiter in *Britannia*, *Gallia* & *Italia* gesta fuisse, *Anglosque* fortissimam gentem raro *Scotos* bello petiisse, quin illi totis viribus prælio cum eis decertare (quod nec vecordium aut ignavorum est)

* Populos, quos “ *Scottos* gentem “ *Britannicam*” hoc loco vocat *Hieronymus*, alibi vocat idem Scriptor “ *Scoticam* gentem de *Britannorum*

“ vicinia: Habet enim (inquit) pro- “ geniem *Scoticæ* gentis de *Britan-* “ *norum* vicinia, &c.” Vide *Opera* ejus *Basil.* 1536. *Tom. V. fol. 292.* b

parati sunt: Sed tantum hæc scribo ut veritas historiæ elucescat, *Scotique* ipsi hunc fabulatorem contemnant, contentique sint se cum *Saxonibus, Francis & Anglis*, clarissimis nationibus, orbi *Romano* primo innotuisse.

JAM quid Classici Auctores (quibus nobis & illis fidendum) de *Pictis & Scotis* memoriæ tradidere videamus.

PRIMUS igitur *Romanorum* (quos ego novi) *Mamertinus* in Panegyrico *Maximiano* dicto *Pictorum* mentionem fecit his verbis: “ Et sane non sicut *Britannia* nomen unum, ita mediocris jacturæ erat Reipublicæ terra tanto frugum ubere, tanto læta numero pastionum, tot metallorum fluens rivis, tot vectigalibus quæstuosa, tot accincta portubus, tanto immensa circuitu, quam *Cæsar* ille auctor vestri nominis cum *Romanorum* primus intrasset, alium se orbem terrarum scripsit reperisse, tantæ magnitudinis arbitratus, ut non circumfusa Oceano, sed complexa ipsum Oceanum videretur. Sed enim illa ætate nec *Britannia* ullis erat ad navale bellum armata navigiis, & *Romana* res inde jam a *Punicis Asiaticisque* bellis, etiam recenti exercitata *Piratico* & postea *Mithridatico*, non magis terrestri quam navali usu vigeat. Ad hoc natio etiam tunc rudis, & soli *Britanni Pictis* modo & *Hibernis* assueta hosti-

* Panegyricus in quo verba quæ citat Auctor noster inveniuntur, *Eumenio* tribui solet, & non *Maximiano* sed *Constantio Cæsari* dictus est A. D. 296. Nonnulli tamen eum incerto Auctori, & *Rhenanus* *Mamertino* aut *Belgæ* cuiquam adscribit, id quod Auctorem nostrum in errorem induxit, siquidem nulla alia Editio

Panegyricorum Veterum tunc exstabat præterquam ista quam *Rhenanus* edidit *Basil.* 1520. Hæc vero (ut *Jacobi De la Baune* verbis utar) omnium judicio parum sincera est. Vide *Panegy. Vett.* 4to Par. 1676. cum *Notis Jac. De La Baune Soc. Jes.* §. XI. p. 174.

“bus, adhuc feminudis, facile *Romanis* armis signisque
 “cefferunt; prope ut hoc uno *Cæsar* gloriari in illa ex-
 “peditione debuerit, quod navigasset Oceanum.” Hic
 solos *Britannos* Insulam habitasse affirmat; & *Hibernos*,
 qui postea *Scoti* dicti sunt, appellat. Alius item “*Pane-*
gyricus ad *Constantinum Augustum*, *Pictorum* meminit ut
 sequitur: “Neque enim ille (de patre ejus *Constantio* lo-
 “quitur) tot tantisque rebus gestis, non dico *Caledonum*
 “aliorumque *Pictorum* silvas & paludes, sed nec *Hiber-*
 “*niam* proximam, nec *Thulen* ultimam, nec ipsas, fi-
 “quæ sunt, *Fortunatorum* *Insulas* dignabatur acquirere.”
 Hucusque *Panegyricus*. Scripsit hæc circa Annum
 * CCCXX post natum *Iesum*, quo tempore videbantur
Picti ultimas *Scotiæ* partes colere cœpisse. Post hunc
 † *Ammianus Marcellinus* *Scotorum* primus *Latinorum* me-
 minit Anno Salutis CCCLX, “*Consulatu* vero *Constantii*
 “decies, terque *Juliani*, in *Britanniis* cum *Scotorum* *Picto-*
 “*rumque* gentium ferarum excursus, rupta quiete, con-
 “dicta loca limitibus vicina vastarent:” Et postea, in *Vita*
Valentiniani & Valentis ait, ‡ “Hoc tempore, velut per
 “universum orbem *Romanum* bellicum canentibus buc-
 “cinis, excitæ gentes sævissimæ limites sibi proximos
 “perfultabant. *Gallias* *Retiasque* simul *Alamanni* po-
 “pulabantur; *Sarmatæ* *Pannonias*, & *Quadi*: *Picti*,
 “*Saxones* & *Scoti* & *Atacotti* *Britannos* ærumnis vexa-

* Ex §. VII. Iste etiam *Panegyri-*
cus Eumenio tribui solet. Vide su-
 pra ad calcem p. 57.

† Lege potius CCC. Nam *Pane-*
gyricus Constantio Cæsari dictus est
 A. D. 296. & ille *Constantino Augusto*

A. D. 310. ut notat *Jacobus De La*
Baune in *Eumenii Vita* *Panegyricis* istis
 præmissa.

‡ Lib. XX. c. I.

‡ Lib. XXVI. c. IV.

“ vere

“ vere continuis.” Et postea, * “ Eo tempore *Picti* in
 “ duas gentes divisi, *Dicalidonas* & *Vecturiones*, itidem-
 “ que *Atacotti* bellicosa hominum natio, & *Scoti* per di-
 “ versa vagantes multa populabantur. *Gallicanos* vero
 “ tractus *Franci* & *Saxones*, &c. violabant.” Ex his
 apparet quantis in tenebris res *Scotica* demersa sit; nam
Boethius nullibi *Attacottorum* (quos *Albanie* incolas, &
Scoticae originis fuisse ex hoc Auctore patet) meminit. Ve-
 rissimile igitur est paullulum ante hæc tempora *Scotos* &
Attacottos (qui postea in *Scotorum* nomen abiire) ex *Hi-*
bernia & *Hebridibus*, *Pictos* vero ex *Orchadibus* ubi an-
 tea delitescabant, in *Albaniam* iusto fœdere venisse, & *Ro-*
manos Britannosque bello petivisse, & nunc victores, nunc
 victos e prælio decessisse. Nam paullo post *Ammianus*
 † refert has gentes a *Theodosio*, strenuissimo *Valentiniani*
 duce, victas, & ex provincia *Romana* fugatas quievisse.
 Nec minoris, sed potius majoris gloriæ erit *Scoticae* genti
 nunc quam antea, invitis *Romanis* rerum dominis, sibi
 sedes in *Britannia* quæsvisse; idque non ex fabulosis &
 vanis *Boethii* (& ejus generis) scriptoribus, sed ex Classi-
 cis Auctoribus resque *Britannicas* optime cognoscentibus,
 probari posse. Post hos vero *Claudianus*, poeta doctissimus,
 harum nationum diversis in locis mentionem facit, ut de
 Bello *Getico*;

Venit & extremis legio prætenta Britannis
Quæ Scoto dat frena truci, ferroque notatas
Perlegit exanimis Picto moriente figuras.

* Lib. XXVII. c. VIII.

† Lib. XXVIII. c. III.

Et in Panegyrico ad *Honorium* ;

*Ille leves Mauros, nec falso nomine Pictos
Edomuit, Scotumque vago mucrone secutus.*

Et de quarto *Honorii* Consulatu ;

*maduerunt Saxone fuso
Orchades, incaluit Pictorum sanguine Thule ;
Scotorum cumulos flevit glacialis Iverne.*

Quis unquam planius exposuit natale solum utriusque gentis? nam *Pictos* a *Thule*, id est, insulis septentrionalibus ; *Scotos* ab *Ivernia* nuper venisse ostendit. Et alibi in Panegyrico ad *Stiliconem Britannia* loquitur ;

*Me quoque vicinis pereuntem gentibus, inquit,
Munivit Stilico, totam cum Scotus Ivernā
Movit, & infesto spumavit remige Tethys :
Illius effectum curis ne bella timerem
Scotica, ne Pictum tremere, &c.*

HINC manifeste apparet *Scotos* hoc tempore, scilicet Anno Salutis CCCCX, nullam certam in *Britannia* sedem possedisse, sed ex *Ivernia* irruptiones facere consuevisse, & pedetentim boreales Insulæ partes domuisse, & expulsis ob metum accolis, tandem regnum ibi constituisse sub *Valentiniano* juniore Anno Dei Incarnati CCXLIV, cum jam *Romani Britannia* curam abjecere.

HÆC habui quæ de origine *Scotorum* & *Pictorum* breviter dicerem. Nunc vero me ad *Albania* descriptionem accingam. Separatur ab *Anglia* *Tueda* fluvio, *Cheviota* monte & rivulis quibusdam ab eo in *Solvaithianum* æstum deflu-

defluentibus. Primi populorum veniunt *Gallovidiani*, olim *Novantes* (non *Brigantes*, ut e antea demonstratum est) a *Romanis* dicti. Horum civitas a *Leucopidia* *Ptolemaeo*, nunc **Carlisle** dicitur, & in ipso limite utriusque regni sita est. Proximi his erant *Gadeni* ad *Glota* amnem, quem alii rectius *Clwydam* dixere; nomen tamen ejus ob linguæ dialectum aliquando *Glwyda* (unde & ille *Glota* error inserpsit) effertur. Super hunc olim ædificata fuit a *Britannis* clarissima civitas *Caer Alclwyd* vel *Arclwyd*, id est, *Civitas super Clwydam* dicta, quæ nunc a *Scotis* **Dunbrytton**, a *Britannis* iterum hanc circa Annum Salutis DCCC restaurantibus (ut alibi dicitur) vocatur. Supra autem hos versus orientale mare est regio quæ nunc *Laudonia* & *Merchia*, olim *Bernicia*, & a *Pictis* *Pictlandia* dicta. A *Dione* * *Mæata* hic ponuntur; nam (inquit) “ultra Murum *Mæata* ad *Caledonios* “usque habitant.” *Ptolemæus* *Vacomagos* ultra *Tuedam* posuit. Hunc limitaneum Murum *Adrianum* Imperatorem primo exstruxisse per LXXX milliaria refert *Spartianus*. Alium etiam cæspititium Murum *Antoninum* ibidem inter *Britannos* duxisse auctor est † *Capitolinus*. *Severum* vero ultimo omnium, Vallo a mari usque ad mare ducto, provinciam *Romanorum* a reliquis distinxisse *Britannis* omnes uno ore fatentur: Unde & nostrates *Mur*

* Vide p. 37. supra.

† Vide quæ annotavi p. 40. supra.

* Οἰκοῖσι δὲ οἱ μὲν Μαυάται πρὸς αὐτῶ τῷ Ἀγλεχίσματι, ὃ δὲ νῆσον διχῶ τέμνει, Καληδόνιοι δὲ μετ' ἐκείνης. i. e. Incolunt *Mæata* juxta eum murum qui insulam in duas partes dividit. *Ca-*

ledonii post illos sunt. *Dio* in *Vita Severi*, *Lib. LXXVI.*

† “Nam & *Britannos* per *Lollium Urbicum* legatum vicit, alio muro cæspititio submotis barbaris ducto.” *Jul. Capitol.* in *Antonino Pio.*

Seferus,

Seferws, id est, *Murum Severi*, & alibi ^a *Gwal Seferws*, id est, *Vallum Severi*, in hunc diem vocant. In hac regione sita est *Edenburgum*, *Scotorum* regia olim ab *Eboraco Britannorum* rege condita, & *Castell mynydd Agned*, id est, *Castellum montis Agneti*, postea vero *Castellum virginum* dicta. Æstus ille nunc **Forth** dictus, *Mare Picticum* & postea *Scoticum* dicebatur; & hucusque *Northumbrorum* regnum extendebatur. *Tacitus* hunc *Bodotriam* (quamvis *Polydorus Levinus* amnem in *Clwydam* e *Lacu Lomundo* fluentem ita appellat) vocat. "Nam (inquit ^b) *Glota* & *Bodotria* diversi maris æstus " per immensum evecti [*al. revecti*] angusto terrarum " spatio dirimuntur." Igitur *Bodotria* in *Glota* non fluit, nec flumen sed æstus est; igitur *Levinus* esse nullo modo potest. Ultra hos æstus *Caledonii*, nobilissima *Albaniae* gens, habitabant, ubi nunc mediterranei *Scoti* habitant. Ab oriente erat *Horestia*, nunc *Angusia*, *Fisa* & *Mernia*: Ab occidente vero erant *Epidii*, & magis septentrionales *Creones*, & post hos *Carnovacæ* ubi nunc, *Lennoxia* & *Argadia* & *Lorna*. *Loughabriam Carini*, *Strathnaverniam Lugi*: & ad alterum mare, *Moraviam* & *Rossiam Cantæ*, & *Sutherlandiam Catbanesiamque* ultimi omnium *Cornabii* habitavere. Quod vero scribit *Boethius* *Moravos* tempore *Claudii* Imperatoris in *Scotiam* classe devectos, falsissimum esse ex historiis liquet. Nam *Slavorum* gens, e quibus *Moravi* initium sumfere, mundo

^a Gorug *Seferws* waith cain yn draws
dros *Trys Brydain*,
Rhag gwerin gythrawl gwawl fain,
id est,

Fecit *Severus* opus pulchrum trans-
versum per *Insulam Britanniam*,
Præ gente inimica, vallum lapideum.
^b In *Vita Agricola*, §. VIII.

usque

usque ad tempus *Mauricii* Imperatoris circa Annum Domini DC, incognita erat; & *Marcomanni* & *Quadi* illa loca incoluere, quæ postea Anno DCCCC, sub *Arnulpho* a *Zuentebaldo*, *Slavorum* Rege, *Moraviæ* regnum appellari cœpere.

EXTRA *Scotiam* in Oceano *Germanico* sunt ORCHADES insulæ, quarum maxima *Pomona* dicta est. Ex altera vero *Albaniæ* parte in *Mari Vergivio* (quod *Britanni* *Morwerydd*, quasi *Mare Hibernicum*, vocant, unde & antiquum vocabulum *Vergivium* defluxisse reor) sunt HEBRIDES insulæ, numero XLII, aliis *Euboniæ*: *Monam* vero nullam harum fuisse alibi dicetur.

Nec procul hinc distat HIBERNIA insula, a nostratibus *Iwerddon*, ab incolis vero *Erin* dicta; unde multo melius eos fecisse qui eam *Iverniam*, ut *Mela*, aut *Juverniam* vel *Jubernam*, ut ¹ *Juvenalis* Sat. II. aut *Iverniam*, ut *Claudianus* & *Dionysius*, quam qui *Hiberniam* scripsere reor. Earum incolas cum *Scotis Britanni* eodem nomine *Gwyddyl* nuncupant.

FINITA igitur *Scotiæ* cum Insulis adjacentibus descriptione, ad CAMBRIAM, tertiam *Britanniæ* partem, procedamus. Hæc a *Lloegria Sabrina* & *Deva* fluminibus sepa-

¹ Litora *Juvernæ*, &c.] “ Alii “ ipsos ab *Er*, quod *Britannis* Terra
“ *Jubernæ*. Est autem *Juverna* de “ est, *Erin*, *Eir* vel *Erion* appellita-
“ scriptura Græca Ἰέρην, Ἰέρην vel “ bant: Quin & veteribus nostris
“ Ἰέρην, *Eustathio* Ὀρεγία. Vulgo “ *Au*, *Eu* & *Iu* pro *Insula* erat;
“ dicitur *Ibernia* & *Hibernia*, vitiosa “ unde *Iu Erin* Ἀυλοχόων νῆος.
“ scriptura de *Latino* sermone peti- “ *Baxterus* in *Notis MSS.* in *Juvena-*
“ ta. Hujus Insulæ Indigetes semet- lem.

rata, omni alia ex parte Oceano *Vergivio* five *Hibernico* cingitur; nomenque traxisse nostri Annales referunt a *Cambro*, tertio *Bruti* filio, quemadmodum *Lloegria* a *Locrino*, *Albania* ab *Albanacto* ejusdem filiis. Hæcque sola cum *Cornubia*, *Britanniæ* regione, suis antiquis incolis gaudet. *Cambri* lingua utuntur *Britannica*, gnesique *Britanni* sunt. Et quamvis aliqui scribunt *Walliam* non citra *Vagam* amnem fines suos porrigere, hoc nobis fraudi esse non potest, nam non *Walliam* novo & adhuc *Cambri* inusitato vocabulo, sed *Cambriam* describendam suscepimus. In *Northwallia* *Cambri* antiquos limites servant. In *Suthwallia* vero *Angli* trans *Sabrinam* everti, omnem terram inter eam & *Vagam* occupavere. Itaque totus *Herefordiensis* pagus & *Danica* Silva, *Glocestrensis*, magnæque & *Wigorniensis* & *Salopiensis* conventus pars cis *Sabrinam*, *Anglis* hodierno die habitantur. Hæ autem regiones cum *Flintensis* & *Denbighiensis* quibusdam angulis sub *Merciorum* Regibus olim fuere, nostratesque in hunc diem accolæ *Gwyr y Mers*, id est, *Mercie viros*, appellant. Nam *Offa*, potentissimus *Merciorum* Rex, Anno Verbi Incarnati DCCLXX, ut limites sui regni versus *Britones* *Cambros* melius dignoscerentur, profundissimam fossam cum vallo admodum alto ab æstu *Devano* paullulum supra *Silicis* castrum, per montes altissimos, valles profundissimas, paludes, rupes & flumina ad ostium *Vagæ*, quasi centum milliaria deduci fecit. Hæc antiquum retinens nomen (nam nostratibus *Clawdd Offa*, id est, *Fossa Offæ*, dicitur) omnibus in locis per hujus terræ tractum facile perspicitur, omnesque fere urbes & villæ ad orientale ejus latus sitæ sua nomina in **ton** vel **ham**

ham finientia habent; unde patet *Saxones* ibi olim habitasse, quamvis nunc *Cambri* omnibus in locis trans fossam illam versus *Lloegriam* sedes suas posuere. Hujus regionis incolæ vernacula lingua *Cymbry* dicuntur, in qua voce litteræ *b* soni vis, vix, cum profertur, sentiri potest. Hoc nomen fuisse antiquissimum, & etiam *Cumbriam*, *Angliæ* regionem, illinc denominatam fuisse verisimile est.

CUM ego *Cimbros*, qui cum *Romanis* tot cruenta bella gessere, eodem nomine quo nostrates dici viderem, in mentem subiit quid optimi Auctores de ejusdem gentis origine sentiebant, inquirere; iisque perlectis multa inveni quibus persuasus hanc gentem *Britannicam* fuisse affirmare ausim. Primum, nomen cum nostratibus commune; deinde lingua eadem, quod maximum argumentum est: Nam ^k *Plinius* Lib. IV, c. XIII, inquit, "*Philemon Morimarufam a Cimbris vocari, hoc est, Mor-tuum Mare, usque ad promontorium Rubeas.*" Nostrates *Mare mortuum* sua lingua *Mor marw* dicunt. *Germani* vero, nec *Dani*, nec *Suevones*, nec *Slavi*, nec *Lithuani*, nec *Livones* hæc vocabula agnoscunt; igitur nullas harum nationum *Cimbros* fuisse manifestum est. *Cimbri* nostri ita loquuntur, igitur ejusdem nominis & linguæ fuisse constat. Præterea ^l *Plutarchus* in Vita

^k Integra *Plinii* verba hic subjungere fortasse non pigebit: "Septentrionalis Oceanus *Amalcbium* eum *Hecataus* appellat, a *Paropamis* amne, qua *Scythiam* alluit, quod nomen ejus gentis lingua significat *Congelatum*: *Philemon Mori-*

marufam a Cimbris vocari, hoc est, Mortuum mare, usque ad promontorium Rubeas; ultra deinde Cronium." *Nat. Hist. Lib. IV. c. XIII.*

^l Ἀγρί, ὃ ἀπηγελημένης αὐτῆς τῆς γῆρας συζήσεως, αἱ περὶ τῶν τῶν καὶ

Marii affirmat eos ex remotissima regione decessisse, & unde venirent quove irent non cognosci, sed tanquam nubes cum *Teutonibus* in *Galliam* & *Italiam* irrupisse, *Romanosque* ex eo arbitratos fuisse *Germanos*, quod magno corpore horrendisque oculis essent. Hæc ille. Cum igitur ignotam reliquit eorum originem, nostrique Annales referunt *Britannos* cum *Germanis* borealibus maximam semper habuisse consuetudinem, verisimile est *Britannos* *Cimbros* in *Daniam* trajecisse, unde & *Cimbrica* dicta est; deinde junctis sibi *Teutonibus* in *Romanos* bella movisse, primoque *Papirium* in *Illyrico* cum exercitu fudisse, deinde *Aurelium Scaurum* in *Gallia* cum legionibus vicisse, ipso a *Belo* Rege (quod nomen *Cambris* in hunc diem familiare est) occiso, præterea prope *Rhodanum* *Manlium* & *Cepionem* profligasse, *Romanorum* XIIM interemtis; tandem ad *Athesim* in *Italia* a *Mario* fere ad interuersionem cæsi sunt: Qui autem prælio superfuere, in *Germaniam* elapsi, in duas partes divisi sunt, quarum una in *Britanniam* reversa *Cymbriæ* nomen dedit; altera vero *Germaniam* egressa, ad *Mare Balteum* confedit, & postea a *Germanis* *Æstyi* dicti sunt, quorum linguam *Britan-*

Κίμβρων φῆμαι προσέπιπτον, ἀπισίαν μὲν ἐν ἀρχῇ παρὰχῆσαι πλήθος τε καὶ ῥώμης τὴν ἐπερχομένων στρατῶν, ὕστερον δὲ τὴν ἀληθείας ὑποδείξεσθαι φανείσαι. Μυριάδες μὲν γὰρ αἱ μάχιμοι τετακονία συνὸπλοις ἐχώρουν, ὄχλοι δὲ παίδων καὶ γυναικῶν ἐλέγοντο πολὺ πλείους συμπετραγέσθαι, γῆς χερίζοντες ἢ θρέψαι ποσῶτο πλῆθος καὶ πόλεων ἐν αἷσι ιδρυθέντες βιώσονται, καθάπερ πρὸ αὐτῶν ἐπιωθάνοντο Κελτὲς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἀεὶς αὐτὴν κατασχεῖν,

Τυρρίλων ἀφελομένων. Ἄντι μὲν γὰρ ἀμείβει τῇ πρὸς ἑτέρας, μήκει τε χώρης ὡς ἐπέλθον, ἡγοῦντο τινες ὄντες ἀνθρώπων, ἢ πόθεν ὀρεμθέντες, ὥσπερ νέφους ἐμπέσειεν τῇ Γαλατίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ· καὶ μάλιστα μὲν εἰκάζοντο Γερμανικὰ γῆν καὶ καθηκόντων ἐπὶ τὴν βορείον Ὀκεανὸν εἶναι, ποῖς μεγέθεσι τὴν σωμάτων, καὶ τῇ χαροπότῃ τὴν ὁμμάτων, καὶ ὅτι Κίμβρους ἐπονομάζουσι Γερμανοὶ τὴν λησάς.

nica

nica similem tradit ^m *Tacitus*. Ad hæc porro confirmanda, in antiquissimo *Britannica* linguæ ^a fragmento nuper legi maximum *Britannorum* exercitum olim in *Daniam* abiisse, qui post multa bella fortiter per magnam mundi partem gesta, nunquam reversus est. Sed quod multi affirmant hos *Danica Chersonesi* accolae fuisse, inde falsum esse liquet, quod longe ante hæc tempora *Dani* (ut ex eorum historiis patet) illam terram possederunt. Nec ullus *Suevicus* aut *Danicus* scriptor *Cimbrorum* unquam meminere. A *Cimmeriis Bosphori* cultoribus alii prognatos tradunt; sed nec nomen gentis, nec mores, nec Regum nomenclaturæ conveniunt; quæ omnia, si ad nostros *Cymbros* respicias, eadem sunt. Nam *Clodic*, *Lles*, *Bel*, *Lludd*, *Tudfach*, *Berich*, quibus *Cimbrorum* Reges vocati sunt, nomina sunt inter *Britannos* usitatissima. Auri & argenti neglectus, corporum effigies, scuta, arma, gladii, etiam ænei (qualium duos in concavis *Northwallie* rupibus nuper repositos aspexi) mulierum & sacerdotum honor, litandi homines *Mercurio* mos, *Cymbrobritannos* hos fuisse ostendunt. *Sicambros* & postea *Francos* eorum prolem (quod multi scribunt) haud negaverim, nisi quod eorum historici affirmant eos CCC antea annis a *Cambræ Belini Britannia* Regis filia, *Antenori* eorum Regi nupta, illud nomen accepisse. Igitur concludo *Cimbros* aut circa ea tempora e *Britannia* egressos, aut reliquias

^m “ Dextro *Suevici* maris litore
 “ *Æsthyorum* gentes alluuntur, quibus
 “ ritus habitusque *Suevorum*, lingua
 “ *Britannica* propior.” *De Moribus*
Germ. §. XV.

^a Crediderim fragmentum quod

Auctor noster hoc loco se legisse asserit, esse *Librum Triadum*: In illo enim inter alias occurrit *Trias*, quam forte Lector curiosus integram invenire non gravabitur ad calcem hujus Operis N^o. I.

fuisse maximi exercitus, qui cum *Brenno* ex *Britannia* & *Gallia* collecti, in finibus *Græciæ* ad ea tempora confedissent. Nam *Brennum* verum *Britannum* & *Belini* Regis fratrem *Dunwallique* filium fuisse constat: Idque non solum nostri Annales, sed nomen regionis ubi cum *Belino* fratre vir ambitiosus prælio certavit, ab eo *Brynaich* dictæ [confirmant.] Etiam diversa flumina apud nostrates eo nomine decorata, & antiquissimum in editissimi montis vertice in *Gwaunna* ° Castellum, *Dinas Brân*, id est, *Palatium Brenni*, vocatum, hujus rei argumenta dant. Præterea ^p Rhythmi antiquissimi in laudem *Cornwennæ* eorum matris exstant, quod illa *Brennum* cum auxiliaribus copiis e *Gallia* adversus fratrem venientem, nudato pectore & mammis fratri reconciliavit, quos quidam ita interpretatus est:

Proh dolor! hoc quid erit? num vos mea viscera turbant?

Fraternas acies quæ mala caussa movet?

Tota tenere nequit modo—Britannia? quondam

Vos tenuit venter unicus iste meus.

Non vos maternæ lacrymæ sparsique capilli,

Nec quæ suxistis, ubera nuda movent?

Deinde fratres, ambobus exercitibus junctis, per *Galliam*, *Italiam* invasere, victisque *Romanis* & capta urbe, ut *Polybius* refert, ex *Italia* abiere, *Belinusque* in *Britanniam*, *Brennus* vero cum peditum XVM, equitum vero, ut *Pausanias* refert, LXIMCC, *Græcos* adortus est, devictisque *Ma-*

° *Castell Dinas Brân* super *Devam* non procul a *Llann Gollen* in *Denbigia*.

^p Idem asserit *J. Prifeus Hist. Brit. Defens.* p. 101. sed ego nusquam legi.

cedonibus,

cedonibus, Theffalis, Thracibus & Pæonibus, reliquos vero *Græcorum* populos ad *Thermopylas* cruentissimo prælio profligavit, & cum tandem templum *Apollinis Delphici* spoliare conabatur, prodigiose exercitus ejus casu rupis maximæ & imbribus cælestibus fere deletus est, unde *Brennus* dolore percussus, sibi ipsi vir fortissimus mortem conscivit. Nec me latet ^a *Polydorum* de supputatione annorum conqueri, cum revera tempus cum *Britannica* historia optime quadret. Quod autem duos *Brennos* facit, id extra fidem est, quando nullus ante eum scriptor id unquam memoriæ tradidit. Et de vera ætatis mundi supputatione diversi auctores diversa tradidere. Præter has rationes, ex lingua ipsa (quo nullum certius argumentum) eos *Britannos* fuisse facile convincemus, *Brennique* milites *Britannica* usos lingua probabimus. Nam *Pausanias* Lib. X. ita scribit; "Nomina in hanc expeditionem dederunt peditum centum &

^a *Hist. Angl. Lib. I.*

Ὁ δὲ ἀθηναῖος στρατὸς, περὶ μὴ μυριάδες ἐχθρόνιο πεντεκαίδεκα προσόντων σφίσι διχίλιον· οἱ δὲ ἰππόδοντες, τετρακόσιοι καὶ δισμύριοι. πᾶσι μὲν ἦσαν ἱππέων τὸ αἰεὶ ἐνεργόν. ἀριθμὸς δὲ αὐτῶν ὁ ἀληθής, τετρακόσιοι τε καὶ χίλιοι καὶ ἑξ μυριάδες. δύο γὰρ οἰκέτῃ παρὲς ἕκαστον ἱππόδόντων ἦσαν ἀγαθοὶ καὶ αὐτοὶ τὰ ἱππικὰ καὶ ἱππεὺς ὁμοίως ἐχούτες. Γαλατῶν δὲ πῆς ἰππόδοντων ἀγώνῳ συνεσηκότες ὑπομείνοντες τὴν τάξεως ὁποῦθεν οἰκέται, τοσάδε σφίσι ἐχθρόνιο χρήσιμοι. τῷ γὰρ ἱππεὶ συμβῶν ἢ τῷ ἱππῷ πεσεῖν, τῷ μὲν ἱππον παρέχεν ἀναβλεῦσαι τῷ ἀνδρὶ τελευτήσαντι δὲ τῷ ἀνδρὶ. ὁ δὲ ἀνὴρ ἀντὶ τοῦ δεωότατος ἱππον ἀνέβαιναν. εἰ δὲ ἀμ-

φοτέρως ὁπλάσαι τὸ χρεὼν, ἐν αὐτῇ ἐτοίμητο ἢ ἰππόδους λαμβανόντων ἢ τεταυμάσια, ὁ μὲν ὑπεξῆγε τὸ δέλων ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ τεταυματίαν· ὁ δὲ καθίστατο ἐς τὴν τάξιν ἀντὶ τῆς ἀπελθόντος. Ταῦτα (ἐμοὶ δοκεῖν) ἐνομίσθη τοῖς Γαλαταῖς μίμησιν τῇ ἐν Πέρσῃσι θρησκευτικῇ, οἱ ἐκαλεῖτο Ἀθάναιοι. ἀφ' ὧν δὲ ἦν, ὅτι κατελέγοντο ἀντὶ τῆς ἀποθνήσκοντων, ὑπὸ μὲν Περσῶν τὴν μάχης ὕστερον. Γαλαταῖς δὲ ὑπὸ αὐτῶν τῆς ἐργασίας δίκην ὁ θρησκευτικὸς ἀπεπληρεῖτο ἱππέων. τῷτο ὀνόμαζον τὸ σύνταγμα Τριμαχισίαν τῇ ὁπλωτικῇ φωνῇ. καὶ ἱππων τὸ ὄνομα ἴσω τις Μάρκαν ὄνομα ὑπὸ τῶν Κελτῶν.

" quinqu-

" quinquaginta duo millia; equites vicies mille & qua-
 " dringenti. Atque hæc quidem equitum manus tota
 " ad pugnam idonea: nam verior numerus fuere supra
 " sexaginta equitum millia, amplius mille & CC. Nam
 " singulos equites famuli sequebantur duo, in equis &
 " ipsi, & equestrium artium maxime gnari. Ii prælian-
 " tibus dominis in extrema acie consistentes, ei erant
 " usui, ut si forte equus esset amissus, statim suum sub-
 " mitterent; si vir concidisset, servus in ejus locum suc-
 " cederet; quodsi utrumque belli impetus evertisset, jam
 " præsto erat tertius qui pro demortuis locum teneret.
 " Jam vero si vulnera primarius ille accepisset, e secun-
 " dariis alter ex acie illum subducebat; alter vero sau-
 " cii vicem obibat. Hæc (ut mea fert opinio) apud
 " *Gallos* ad imitationem *Persarum* militia fuit instituta;
 " nam & illi selectos habebant milites decies mille, quos
 " *Immortales* vocabant. Tantum interest, quod commif-
 " so demum prælio illi succenturiant: *Galli* inter pug-
 " nandum integros vel cæsis vel sauciis supplemento esse
 " jubent. Atque hanc quidem equestris pugnae institu-
 " tionem voce patria * *Trimarkisiam* nominant: Equum
 " enim *Markam* appellant." Hucusque *Pausanias*. Quid
 planius dici posset? *Britanni* nostri in hunc diem *Tres*
 masculini generis *Tri*, feminini vero *Tair*, dicunt; *E-*
quum vero *March* appellant; unde *Tri march* illis *Tres*
equi dicuntur. Ex his necesse est fateantur omnes

* *Trimarkisiam*] Crediderim patri-
 am *Celtarum* vocem non aliam fu-
 isse quam *Trimarchwys*, id est, *Tres*
equites, a *Tri*, *march* & *gwys*, quæ

ultima vox in compositis *Britannis*
 etiam non ita pridem satis familiaris
 fuit, ut *Lloegrwys*, *Argoedwys*, *Gwent-*
wys, *Powys*, & similia.

aut Gallos Britannica usos loquela (quod historiae fere omnes negant) aut hos gnefios fuisse Britannos. Et paullo post affirmat Gallos lingua sua *Scuta* patria • *Tyren* appellare, quo etiam nomine in hunc diem nos utimur, *Scutum Tarjan* nuncupantes. Præterea scribit " *Aibenhæus* reliquias Gallorum *Bathanatio* duce ad *Istrum* sedes posuisse, & postea in duas partes divisos, quarum unam *Scordiscos* dictos, in *Hungaria* habitasse; alteram vero *Brennorum* nomine *Alpes* ad *Brennerum* montem in *Tirolensi* pago occupasse. Et * *Appianus* hos omnes *Cimbrorum* nomine complexus est. Quæ omnia ostendunt Britannos fuisse; nam *Bathynad* nostratibus *Formatus Judex* est: *Bath* enim *Forma*, *Ynad* *Judex* secundum a Rege locum obtinens, nobis est. Nam, mortuo Brenno, hunc sibi ducem elegere. Præterea *Yscar* nobis *Separare*, & *Yscaredig* *Separatos* significat: Unde hæc Gallorum pars cum a reliquis discessit, *Yscaredic*, unde *Scordisci*, dicta est. *Brenni* ducis nomen servavere; & *Brynn*

Καὶ τὰ ὅπλα αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἑλλήνων ἐκείνων, ἐποικίετο ἕκαστος ἀντὶ ἀρεδίας, id est, Partim scutis patriis (qui *Thyreï* nominantur) pro ratibus utentes.

Τῶν δὲ Γαλατῶν οἱ Κορδισαὶ καλῶν μῆνοι— τὸ δὲ ἔνθα αὐτῶν ἐστὶ μὲν λείψανον τῆς μὲν Βρένης στρατοδραμῶν ἐπὶ τὸ Δελφικὸν μαντεῖον Γαλατῶν. Βαθανάτιος δὲ τις ἡγεμὼν αὐτὸς διώκισεν ἐπὶ τὴν περὶ τῆς Ἰστρον πόλιν· ἀφ' ἧς καὶ τὸ ὄδον δι' ἧς ἐνόησαν Βαθανάτιαν καλεῖσθαι, καὶ τὴν ἀπογόνους τὴν ἐκείνην Βαθανάτιαν ἔτι καὶ νῦν προσκαλεῖσθαι. id est, E Gallis qui *Cordiscæ* vocantur— sunt autem ii populi reliquiae Gallorum, qui *Brenni* ductu *Oraculum Delphi-*

cum armis tentarunt. Superstites illos in agris vicinis *Istro* collocavit *Bathanatius* quidam eorum dux, a quo viam qua reversi sunt *Bathanatiam* vocant, & progeniem ejus *Bathanatios* etiam nunc appellant. *Deipnosoph. Lib. III. f. Lugd. 1612.* " Sine dubio sunt *Scordisci* quos *Strabo* ex " *Possidonio* Gallos nominat *Lib. VII.*" *Is. Casaub. in Animadversionibus in Athenæum, Lugd. 1621. col. 408.*

* Νέρειοι— ἦσαν δὲ τῆς Κίμβρων καὶ Τετονίων ἀπογόνους, i. e. *Nervii*— Hi fuerunt *Cimbrorum Teutonumque* progenies. *Lib. de Bell. Gall.*

Britan-

Britannice Mons vel *Collis* est, a quo vocabulo *Brynnerus* dictus est. Præter hæc, *Gatheli*, five *Hibernici*, cum circa hæc tempora ex *Cantabria* ad novas sedes quærendas per maria vagarentur, *Britannos* omnes a famosissimo duce *Brenno Brennach* dixere, quo nomine nostrates in hunc diem appellitant. Hæc de *Brenno* sufficere videntur. Et quod quidam *Gallos* affirmant *Britannica* lingua usos, ex *Gallicis* vocabulis a *Rhenano*, *Sidonio* & *Lazio* citatis, falsissimum esse apparet. Satis tamen mirari non possum linguæ hujus potentissimæ gentis, cujus imperium *Rhen*, *Pyrenæis*, *Apennino* & Oceano terminabatur, nulla fere vestigia inveniri. Antiquissimam etiam fuisse ex *Beroso*, *Annio*, *Giambullario* & *Postello* liquet; unde ¹ *Galli* a pluvia, quod *Hebræis Gal*, & *Britannis Glaw* dicitur, quasi *impluviati* vel *inundati* ab ipso *Diluvio* dicti sunt. *Hispani* tamen quamvis a *Romanis*, *Cattis*, *Alanis*, *Vandalis*, *Gothis*, *Suevis* & *Mauris* afflicti, in *Cantabria*, quæ nunc *Biscaia* & *Asturia* dicitur (nam hi soli veri *Hispani* & *Iberi* sunt) suam antiquam linguam servavere. Nam quæ vulgo *Hispanica* dicitur, ex *Latina*, *Gothica* & *Arabica* coaluit.

SED his omiſſis, ad nostram *Cambriam* revertamur, quam nos vernacula lingua *Cymbru* dicimus. Hæc (ut dixi) ab *Anglis*, ut ² *Giraldus* ante CCCC annos optime annotavit, more *Germanico Wallia* dicta est. Nam cum antiqui *Teutones* olim *Gallos*, quos *Wallos* vocabant, externorum proximos habebant, evenit ut postea omnes

¹ De vero hujus vocis Etymo adi *Baxteri* Glossar. Antiqq. Brit. p. 13,
² *Cambr. Descript. Cap. VII.*

peregrinos, & aliarum provinciarum incolas, *Wallos* & *Walliscos* denominarint, quemadmodum in hunc usque diem tam *Gallos* quam *Italos Burgundionesque Wallos* appellant, & res quasvis exoticas **Walthe** vocant. Hæc inquam “ regio, quæ (ut * *Giraldi* verbis utar) adulterino “ vocabulo usitatoque magis, sed proprio minus, mo- “ dernis diebus *Wallia* dicitur, ducenta millia passuum “ in longum, circiter vero centum millia in latum con- “ tinet. Longitudo namque a portu *Gorddwr* in *Mona*, “ usque ad portum *Eskewin* in *Venta* quasi per octo di- “ etas extenditur, latitudo vero a *Porth mawr* (id est, “ *Portu magno*) *Menevia*, usque ad *Rhyd yr helig*, quod “ *Latine Vadum salicum, Anglice* vero nunc **Willowford** “ dicitur, quasi per quatuor dietas expanditur. Montibus “ excelsis, vallibus imis, silvis immensis, aquis & palu- “ dibus terra munitissima; adeo ut a tempore quo *Sax- “ ones* primum Insulam occupaverant, reliquiæ *Britonum* “ qui in has partes secesserunt, nec ab *Anglis* olim, nec “ a *Normannis* postmodum expugnari ad plenum po- “ tuissent. Illi vero qui ad australem angulum, qui a “ Ducis *Corinæi* nomine *Cornaviæ* nomen accepit, se “ susceperunt, quia terra tam munita non est, adeo re- “ belles esse non valuerunt. Tertia namque *Britonum* “ exstantium pars, quæ *Armoricum* australis Galliæ fi- “ num obtinuit, non post *Britannicum* excidium, sed “ longe ante a *Maximo* Rege tyranno translata est, & “ post multos graves (quos *Britannica* juvenus cum “ ipso sustinuit) bellicos fudores, ultimis his *Gallia-*

* *Cambr. Descript. Lib. I. c. I.*

“*rum* finibus imperiali munificentia est remunerata.”
 Hucusque *Giraldus*. Hæc regio olim a *Britannis* solis habitata, postea ab *Anglis* usque ad *Fossam Offæ* colicæpit, cum quibus *Cambri* usque ad *Wilbelmi Normanni* tempora innumera proelia habuere, sub cujus filio *Henrico Flandri* e sedibus suis inundatione maris expulsi, *Rossiam Demetiae* provinciam sibi possidendam accepere. Hi vero multis bellis a *Cambriae* Principibus laceffiti, fortissime se suaque tutati sunt, & in hunc diem & lingua & moribus a *Cambris* diversis, ibidem pro *Flandris* agnoscuntur. Reges vero *Angliae*, maxime *Henricus Primus*, *Secundus* & *Tertius*, hanc gentem, vocatis in auxilium *Scotis*, *Ivernīs* & ^b *Cantabris Gasconibus*, mirum in modum continuis bellis laceffebant. *Cambri* vero sub tribus Regibus quos Principes vocabant, disjuncti (quod sui excidii vera origo fuit) se suaque mordicus defendebant. *Suthwalliae* tamen regiones quædam, ut *Rossia*, *Morgania*, *Wenta*, *Brechinia* & *Powisæ* pars, a *Roberto filio Hamonis*, *Clarīs Glocestriæ* Comitibus, *Brusis*, *Bokunis*, *Bryano Gilsfordensi*, *Adamo de Novomercatu*, sed maxime omnium a *Rogero de Montegomerico* & filiis suis, *Hugone* in *Mona* occiso, *Roberto de Belesmo*, & *Arnulpho* qui *Penbrochiæ* Castellum exstruxit, & *Fitzalanis Oswaldiæ* & *Coluni* Dominis, præliis multis edomitæ in victorum jus abiire. *Gwyneddia* vero, quamvis ejus pars quæ cis *Conovium* est, primo a Comitibus *Cestriæ*, deinde a Regibus prædictis ad *Chwydam* amnem ferro & flamma omnia vastantibus, diversis temporibus labefactaretur, depulsis tamen post discessum Regum *Anglis*, & castellis eo-

^b Auctor noster *Cantabros* vocat *Hispani* origine fuerint, non autem *Gascones Aquitanie* populos, ideo quod veri *Cantabri*.
 rum

rum solo æquatis, suos fines semper tutata est, donec Anno Domini MCCLXXXII *Edwardus* ejus nominis Primus, maximo exercitu in *Lewelinum* Principem ducto, & *Mona* Insula ab alio ejus exercitu classe injecto edomita, ex qua in *Arvoniam*, munitissimam naturali situ regionem (ponte ex cymbis facto eo loci ubi *Agricola* olim milites suos traduxit) evasit, ubi ambobus exercitibus simul junctis, deletis prius maxima *Gasconum* & *Biernorum* cum diversis Nobilibus multitudine, eam *Anglici* juris fecit. Cum eodem tempore tertius ejus exercitus *Sutb-walliam*, ducibus Comite *Glocestriæ* & *Rogero* de *Mortuo-mari* (multis *Cambriæ* Regulis qui Principem averfabantur, sibi junctis) devastaret, donec Princeps ipse a multis suorum derelictus, dolo *Buelltorum* proditus, haud procul a *Vaga* flumine, ubi cum paucis militibus venerat, a quodam *Adamo Francton*, qui sub *Helia Walwyn* militabat, cum quibusdam illius regionis Optimatibus qui inimicis hoc antea prædixissent, jam a suis longius, uno solo armigero comitatus & inermis, turpiter occisus est. Post cujus mortem *Cambri Anglici* juris facti sunt, Principemque postea semper habuere Regis *Angliæ* filium, vel filiam, deficiente masculino, natu majorem. Hic autem Rex urbes muris lapideis circumdatas & castra exstruxit, impositis in eis prædiis ex *Anglia* ut *Cambros* in officio servarent, constitutis legibus ne *Cambri* libertatibus & immunitatibus quas *Anglus* ipse & sui posterii concessere, gauderent: Sed multis edictis & decretis nimis severis adversus *Cambros*, maxime ab *Henrico Quarto* (qui ob rebellionem cujusdam *Oweni Vallis Devæ* acco-

* i. e. *Owen Glynn Dyfrdwy*, de quo *Camd. Brit.* a *Gibsono* edit. *Lond.* 1695. vide *E. Luidii* Additamenta col. 591.

læ; ei genti infestissimus erat) editis, *Angliæ* Reges eos sub servitutis iugo servavere, propriisque legibus abolitis, *Anglicas* introducere, edictoque ne quis in curiis aut scholis *Cambrica* lingua uteretur cauti sunt. Sermonis tamen antiquissimi honos ita valuit, ut non solum *Cambri* ipsi, sed etiam oppidorum per *Cambriam* habitatores, nunc etiam *Cambrorum* nomine gaudentes, ea libenter utuntur; & terminos suos in *Angliam* trans *Devam* fluvium promovit, maxime a regni *Henrici* Septimi prudentissimi Regis initio in hunc diem, qui cum esset ab avo *Oweno Theodori*, *Cambro* in *Mona* Insula nato, prognatus, omnes *Cambros* multis quibus alii Reges eos premebant, servilibus legibus liberavit; & ejus filius, potentissimus Rex *Henricus* Octavus, immunes ab omni servitute, & *Anglis* omnibus in rebus confimiles fecit. Quibus rebus effectum est ut mores antiquos exuti, qui parcissime vivere solebant, nunc ditiores facti, *Anglos* victu & vestitu imitantur, quamvis laboris impatientes & nimium de nobilitate generis gloriantes, Regis & Nobilium famulatio potius quam manuariis artibus seipso dedunt: Unde fit ut paucos per totam *Angliam* invenies Nobiles, quorum famulitii (qua in re *Angli* omnes gentes superant) magna pars non sit de *Cambria* oriunda; nam homines lacticiiniis maxime educati, agilibus & bene compactis corporibus ad omnia munia agenda aptissimi sunt. Præterea animis cum sint elatioribus, ac in summa paupertate nobilitatem generis agnoscentes, cultui corporum (ut *Hispani*) magis quam divitiis & gulæ dediti, aulicosque mores citissime discantes, ab ipsa Nobilitate *Anglica* suis *Anglis* præferuntur. Nuper tamen
urbes

urbes habitare, artes mechanicas discere, mercaturam exercere, terram optime colere, reliquaque omnia munia publica obire non secus ac *Angli* solent; hac tamen in re eos vincentes, quod nullus sit adeo pauper quin liberos suos aliquo tempore scholæ ad litteras discendas tradit, & qui studio proficiunt, in Academias mittentes, Juri civili pro majori parte operam dare compellunt, unde evenit quod major pars eorum qui in hoc regno Jus Civile aut Pontificium profitentur, *Cambri* natione sunt. Paucos, etiam ex rudiori populo, invenies qui legere & scribere proprium sermonem, citharamque suo more pulsare nesciunt. Nunc etiam & Sacra Scriptura & Preces Ecclesiasticæ in hac lingua impressæ habentur. Et quemadmodum olim gens, ut ^d *Tacitus* inquit, injuriarum impatientissima continuis pugnis & homicidiis inter se digladiabatur; ita nunc ob legum metum quibus optime obediunt, supra omnes gentes litibus & controversiis inter se usque ad omnium bonorum consumptionem contendunt.

HÆC de modernis *Cambrorum* moribus: Antiquos ex *Giraldo* accipito. Scribit enim sic: “ * Gens hæc igitur
 “ gens levis & agilis, gens aspera magis quam robusta,
 “ gens armis dedita tota. Non enim Nobiles hic solum,
 “ sed totus populus ad arma paratus est. Bellica tuba
 “ sonante non segnius ab aratro ruricola quam aulicus
 “ ab aula prorumpit ad arma. Non etenim hic ut alibi
 “ redit

agricolæ labor actus in orbem:

* In Vita *Agricolæ* §. IV, V.

* *Camb.* *Descript.* Lib. I. c. VIII.

“ Solum

“ Solum quippe *Martio* & *Aprili* solum semel aperiunt
 “ ad avenas; nec bis in æstate tertioque in hyeme ad tri-
 “ tici trituram terras vertendo laborant. Totus prope-
 “ modum populus armentis pascitur & avenis, lacte, ca-
 “ seo & butyro: Carne plenius, pane parcius vesci solet.
 “ Non mercimoniis, non navigiis, non mechanicis arti-
 “ bus, nec ullo prorsus nisi *Martio* labore vexantur; pa-
 “ triæ tamen tutelæ student & libertatis. Pro patria pug-
 “ nant; pro libertate laborant, pro quibus non solum
 “ ferro dimicare, verum etiam vitam dare dulce vide-
 “ tur: Unde & in toro turpe, in bello mori decus repu-
 “ tant. Ac illud poetæ dixerunt,

*procul hinc avertite pacem,
 Nobilitas cum pace perit.*

“ Nec mirum si non degenerant: Quorum etenim hi
 “ reliquæ sunt, olim

Æneadæ in ferrum pro libertate ruebant.

“ De his igitur hoc spectabile, quod nudi multoties
 “ cum ferro vestitis, inermes cum armatis, pedites cum
 “ equitibus congregari non verentur, in quo plerumque
 “ conflictu sola sunt agilitate & animositate victores, illis
 “ quorum ¹ Poeta sic meminit, sicut situ, sic & natura
 “ non dissimiles;

*populi quos despicit Arctos,
 Felices errore suo, quos ille timorum
 Maximus haud urget leti metus, inde ruendi*

¹ Virgil. *Æneid.* VIII. v. 648.

² Lucan. *Lib.* I.

*In ferrum mens prona viris, animæque capaces
Mortis, & ignavum reditura parcere vitæ:*

Et ^h alibi: “ Gens leviter armata, & agilitati potius quam
“ robustis ¹ viribus confisa: Veruntamen hodie confecta
“ & cruentam in fugam turpiter conversa, cras nihilo-
“ minus expeditionem parat, nec damno nec dedecore
“ retardata; & si apertis congressibus belloque indicto
“ forte non prævalet, insidiis saltem & nocturnis irrupti-
“ onibus hostem gravat. Unde & quoniam nec fame,
“ nec frigore gravata, nec *Martio* labore fatigata, nec
“ casibus adversis in desperationem data, sed post lap-
“ sum statim resurgere prompta, bellicue discrimina de-
“ nuo subire parata, sicut prælio facile, sic bello difficile
“ vinci solet; unde & *Claudianus* de gentis ejusdem na-
“ tura loqui videtur, dicens, [Lib. II. in *Eutropium*,]

*Dum pereunt, meminere mali: Si corda parumper
Respirare sinas, nullo tot funera sensu
Prætereunt, tantique levis jactura cruoris.*

Hæc ille, & plura ^k quæ breviter (Deo favente) in
lucem edentur. Jam ad terræ descriptionem acceda-
mus.

Hæc terra post excidium *Britannicum*, in sex regiones

¹ Lib. II. de Descriptione *Walliæ*,
&c. Cap. III. Vide *H. Whartoni*
Angl. Sacr. Tom. II. p. 447. Lond.
1691.

² Prior Editio habet “ viris con-
“ fisa: Si hodie victa sit, & cruen-
“ tam, &c. nec damni nec dedeco-

“ ris recordata, &c.” Sed ego in
contextu *Whartonum* secutus sum.

^k Scripsit hæc Auctor noster A. D.
1568, cum *Giraldi* Opera nondum
publici juris facta fuerant, quod se
facturum fore ipse hoc loco innuere
videtur.

dividebatur, sicut ex antiquissimo ¹ libro de Legibus *Britannorum* scripto legi: Nam inquit, "Postquam Saxones, " devictis *Britannis*, sceptrum Regni & coronam *Londinen-* " *sem* adepti sunt, omnes *Cambriæ* populi ad ostium *De-* " *vii* fluminis ad Regem eligendum congregati sunt; ac " *yno y doethant gwyr* Gwynedd, *a gwyr* Powys, *a gwyr* " *Deheubarth*, *a Rheyngw*, *ac Efyllwg*, *a Morgannwg*, " id est, & illuc venere viri Gwyneddix, & viri Powi- " *sia*, & viri Deheubarthix, & Reynnuciæ, & Sylluciæ, " & Morganiæ, & Malgunum, quem alii vocant Maglocu- " num Guenedum, in Regem elegere." Hæc circa Annum Domini DLX. Postea tamen in miserabili illa pugna contra *Ethelfredum Northumbrorum* Regem memorantur " *Dyvetiæ*, quam *Demetiam* falso vocant, *Gwentæ*, *Powis-* *sia* & *Northwalliæ* Reges. Alibi vero ^a de Regibus *Strati Clwydæ* mentio facta est. Itaque facile colligitur hanc regionem diversis Regulis subditam usque ad tempora *Roderici Magni*, qui monarchiam totius *Cambriæ* obtinebat Anno Salutis DCCCXLIII, & eam in tres partes dividens, tribus filiis possidendam reliquit. Nam *Mer-* *vinio* (ut ^o *Giraldus* eum nominat, cui ego accedo) seniori filio Gwyneddiam, *Anarawdo* (quem alii primum volunt)

¹ Liber quem hoc loco laudat Auctor noster, est Codex Legum *Hoelianarum* membranaceus, peculi- um nunc *D. Gul. Williams* de *Llan-* *forda*, *Baronetti*, de quo plura vide- sis in Notitia nostra ad calcem Præ- fationis Legibus *Hoelianis* non ita pridem impressis præmissa. Para- graphus quem nollem gravissimum Auctorem citasse, fabellam sapit, &

nequaquam Leges spectat, alias eun- dem una cum ceteris additamentis publici juris fecissem: Sed ne aqua hæreat Lectori, eum integrum prout ibi concipitur, subungere non pige- bit ad calcem hujus operis N°. II.

^m Vide *Hist. Princ. Wall.* a *Pow-* *elo* edit. p. 22—3.

ⁿ Vide p. 41. supra.

^o *Cambr. Descript. Lib. I. c. II.*

Powisiam, *Cadello* juniori *Deheubarthiam* dedit; & (ut *Giraldi* verbis utar) “ *Cadello* cum populi totius & fratrum benedictione cessit *Suthtwallia* [quam *Deheubarth*, id est, *Dextram partem*, vocant. Quæ] quanquam quantitate longe major, propter Nobiles tamen, qui [Cambrice] *Uchelwyr*, quasi, *Superiores viri*, vocantur, quibus abundabat, qui & Dominis rebelles esse solebant, dominiumque ferro detrectabant, deterior esse videbatur.” Hæc autem divisio (dum horum posterius intestinis bellis inter se, & externis singuli cum *Anglis* contendebant) *Cambrorum* regnum tandem pessundedit.

PRÆCIPUUM horum regnorum, quod incolæ *Gwyneddiam*, *Angli* vero *Northwalliam*, & *Latini* scriptores corrupte *Venedotiam* appellitant, hos antiquitus habuit limites: Ab Occidente & Septentrione Oceanum habet *Vergivium* sive *Hibernicum*, ab *Africo* & *Notho Devium* fluvium, quo a *Suthtwallia* separatur; a Meridie & Oriente montibus excelsis, aliquando aquis a *Powisia* & *Anglia* separatur usque ad æstus *Devæ* fluminis. Hæc in quatuor regiones dividebatur, quæ quindecim Cantredos (nam *Cantref*, unde Cantredus derivatur, *Centum villas* significat) continebant. Harum regionum præcipua erat *Mona* Insula (de qua ^p alibi dictum est) & in ea erat regia *Northwalliæ* sedes in *Aberffraw*, unde *Gwyneddæ* Reges Regum *Aberffraw* nomen habent. Nam in Legibus ^q *Hywel Dda*, id est, *Hoeli Boni*, *Cambriæ* &

^p alibi] id est, in alia ad *Ortelium* Epistola *Antuerpiæ* edita A. D. 1570. & *Præfat.* iisdem præmissam p. 26—7 & postea *Londini* A. D. 1573. quam videbis ad calcem hujus Operis.

^q Vide *Legg. Wall. Lib. III. c. II.*

Regis & Legislatoris (quas ego & *Britannica* & *Latina* lingua scriptas vidi) decretum erat, quod quemadmodum Rex *Aberffraw* LXIII libras tributi nomine Regi *Londini* solvere debebat, ita & Reges de *Dineswr* & de *Mathrafal* tantum singuli illi solvere tenebantur; unde apparet hunc Regem fuisse totius *Cambriae* præcipuum Principem. Circa *Monam* sunt insulae parvae, *Ynys adar*, id est, *Insula avium*, olim, nunc vero *Ynys y moelrhonjaid*, id est, *Insula phocarum*, dicta, *Anglice* vero **Skerries**. Etiam *Ynys bygod*, id est, *Insula murium*, & *Ynys Seirjoel*, *Anglis* **Prestholm** vocata. Secunda *Gwyneddiae* regio *Arvoniam* quasi supra *Monam* dicta, munitissima totius *Cambriae* pars, montes & rupes habet totius *Britanniae* altissimos, quos nos *Eiryri* appellamus, *Angli* **Snowdown**, id est, *Niviferos*, vix aut altitudine aut armentorum copia *Alpibus* cedentes. Flumina etiam & stagna perplurima habet. Et ultra ejus ultimum promontorium *Llynnum* vocatum, est insula *Ptolemæo* ¹ *Limnos*, nobis *Enlli*, *Anglis* vero **Bardsey**, id est, *Bardorum insula*, dicta. In *Arvoniam* contra *Monam* fuit antiqua civitas *Romanis* *Segontium*, *Britannis* *Caersegont* a flumine præterfluente nominata: Nunc vero ex ejus ruinis facta est ab *Edwardo Angliae* Rege ejus nominis Primo, nova urbs & castellum *Caer arfon*, id est, *Urbs super Monam* dicta. Nec procul hinc contra *Monam* est episcopalis sedes *Banchoriensis*, & super *Conovium*, æstum ibi patientem, *Conovia*, a nostratibus *Aberconwy* nominata, murata urbs ab eodem Rege condita. Sequitur *Mervinia*, quam nos *Meirjon-*

¹ *Almyra* Ἰνῆρος & *Adæra* Ἰνῆρος Ptolemæo dicitur, *Plinio* *Silimnus* & *Andros*.

nydd, & *Giraldus Terram filiorum Conani* vocat. " * Hæc
 " (ut inquit ille) magis est totius *Cambriæ* hispida & hor-
 " ribilis, montes altissimos habens. Gens utitur lanceis
 " longissimis, quibus, ut *Suthwalli* arcubus, illi præva-
 " lent, ita ut loricæ ferreæ minime earum vim sustinent."
 Hæc ille. Maritima ejus ob miram ibi * halecum capti-
 onem, a diversarum regionum populis frequentantur. In
 hac sita est *Harlech* urbs super mare. Et in mediter-
 raneis est ingens lacus *Tegidius*, per quem *Deva* fluvius
 quem " *Dyfrdwy*, id est, *Aquam Devæ* appellamus, fluit;
 ubi notatu dignum * piscium quoddam genus illi stagno
 singulare nunquam in fluvio inveniri, nec salmones in
 amne frequentes unquam lacum ingrediuntur. In hac
 & *Arvon* cervorum & caprearum maxima in excelsis
 montibus cernitur multitudo. Et hæ duæ regiones ulti-
 mæ totius *Cambriæ* in *Anglorum* ditionem venerunt. Nec
 hujus terræ populus intestinis incurfionibus assuetus ante
 nostra tempora legibus recte parere videbatur. Ultima
Gwynedd pars a nostratibus *Y Berseddwl*, id est, *In-*
testina & *mediterranea regio*, vocata, † *Conovio* fluvio (cu-

* Vide Itinerar. *Cambriæ Lib. II.*
 c. V. ubi hæc fusius concipiun-
 tur.

† *Halecum*] Pisces isti sunt species
Chalcid Bellonio: *Rondeletius*, *Gesne-*
rus & *Aldrovandus* *Harengos* vocant;
Angli Herrings; *Walli Pennweig* &
Ysgadan, unde & *Shads* vel *Schads*
 deducitur.

" Hic fluvius quem lingua verna-
 cula *Dyfrdwy* vocamus, *Ptolemæo*
Δηέα, *Antonino Deva* dicitur. De

vero ejus etymo vide *Baxteri Gloss.*
Antiqq. Brit. v. Deva.

* Hos pisces *Walli Gwynn* *Llyn*
Tegid (*Albulas Tegidii lacus*) vocant,
 a colore & loco ubi nascuntur. *Rai-*
us illos eosdem putat atque *Ferras*
Lacus Lemani.

† *Antoninus* in *Itin. XI. Conovii*
 meminit, sed Urbem fluvio insiden-
 tem notare videtur, non ipsum Flu-
 vium. *Ptolemæus* tamen sub nomine
Nostæ seu *Nstæ* Fluvium innuit.

jus meminit *Antoninus*, & *Ptolemæus* sub nomine *Novii* ab *Arvon*a separatur. In hac super dictum fluvium sita fuit antiquissima civitas *Britannis Diganwy*, in *Rossia*, *Anglis Gannok*, & ² *Tacito Canganorum* nomine celebrata, unde hujus regionis incolæ *Cangi* a *Romanis* dicebantur. *Ptolemæus* etiam *Ianganorum* promontorii meminit, quod nunc *Gogarth* vocant: Locus natura adeo munitus, ut vix humanis viribus capi possit. Hæc inquam civitas ultimorum *Britanniæ* Regum, cum jam potentia eorum inclinari cœpit, Regia erat, utpote *Maelguni*, *Cadvani*, *Cadwallæ* (quem *Beda* eo quod crudelissimos inimicos bello prosequabatur, * immanem tyrannum vocat) & *Cadwaladri*, ultimi *Britannici* sanguinis in *Britannia* Regis. Hæc civitas Anno nostræ Redemptionis DCCCXVI, regnante in *Cambria* *Conano Dindaethwy*, e cælo tacta ita arsit, ut nunquam postea restaurari potuit; nomen tamen adhuc loco permanfit, & ex ejus ruinis ædificata est *Conovia*.

PRÆTEREA in hac regione in *Rhyfoniaco* ædificavit *Henricus Laceius Lincolnæ* Comes (cui illam terram dono dedit victor *Edwardus* Primus) fortissimum castrum non solum naturali situ, sed etiam muris ex durissimo lapide miræ spissitudinis, totius *Angliæ* (me judice) munitissimum, addiditque oppidum muris circumdatum, quod antiquo nomine *Dinbechiam* vocavit, quamvis posteri *Denbigbiam* appellavere. Hæc elegans urbs & mea dulcissima patria, damariis pulcherrimis fere circumdata,

* *Tacitus* Gangorum meminit, *Antal. Lib. XII. c. VII.* Vide *Baxteri Glossar. Antiqq. Brit. v. CEANGI.*
² *Beda Hist. Eccles. Lib. III. c. I.*

Ceaduallam (sive ut *Lib. II. c. XX.* vocatur, *Caeduallam*) non immanem tyrannum, sed tyrannum sævientem appellat.

in amœnissimæ vallis faucibus condita, omnibus quæ ad humanum usum necessaria sunt, affatim abundat: Montes carnes & lacticia, vallis fertilissima optimam segetem & herbam, dulcissimi fluvii & mare propinquum pisces & omnia simul volatilia omnis generis suppeditant: Vina & ex *Hispania*, *Gallia*, & etiam *Græcia* advectitia abundanter veniunt. Cum etiam primaria pagi urbs sit, & in meditullio regionis sita, emporium est & frequentia hominum utriusque sexus & mercium totius *Northwalliæ* celeberrimum. Habitatores utramque linguam in usu habent, multisque a Regibus *Angliæ* immunitatibus donati suis legibus reguntur. Vallis cui imminet hæc urbs, nobis *Dyffryn Clwyd*, id est, *Vallis Clwydæ*, dicitur; nam cum circa octodecim milliaria in longitudine, in latitudine vero alibi quatuor, alibi sex habet. Ab Oriente, Occidente & Meridie montibus altis, a Borea Oceano vallatur; medio vero amne *Clwyda*, unde nomen habet, secatur, in quem diversi fluvioli e montibus sese exonerant; unde irrigua & lætissima prata pascuaque uberrima ripas ejus cingunt. In hujus vallis initio *Ruthenium*, antiqua urbs & castrum, *Graiorum* (unde nobilissima apud *Anglos* familia originem ducit) opus, spectatur. Et non procul a mari *Rudlana* in *Tegenia*, olim magna urbs, nunc exiguus vicus, sita est.

In eadem provincia est Cathedralis Ecclesia a nostratibus *Llann Elwy*, ab *Anglis* *Affaphensis* dicta, inter *Clwydam* & *Elguim* fluvios fabricata. Memini me legisse *Elbodium* quendam fuisse ^b *Northwalliæ* Archiepiscopum, eoque honore a Pontifice *Romano* decoratum, qui pri-

^b In Codd. MSS. Annalium *Caradoci Lancarvanensis* legere est *Elfodmus*

mus omnium Anno nostræ Salutis DCCLXII, *Cambros Romanæ Ecclesiæ*, a qua antea discrepaverant, conjunxisset. Nam *Britanni Asiaticos* imitantes, Pascha a quarto decimo die Lunæ ad vicesimum fervabant, cum *Romani* Concilium *Nicenum* sequentes, a quinto decimo die ad vicesimum primum Pascha suum celebrabant; unde sæpe evenit quod diversis Dominicis hæ gentes hoc Festum celebraverint. Sed videant Episcopi quam procul a *Niceni* Concilii decretis aberrant, dum incertam illam de motu Solis & Lunæ regulam, quem Aureum numerum vocant, turpiter alucinati, imitantur. Et quæ res olim *Britannis* a nimis superstitioso monacho *Augustino*, & nimium hisce frivolis tribuente ^c *Beda*, maximo vitio dabatur (adeo ut illos eam ob causam Hæreticos vocare ausus est) nunc (quamvis sub *Niceni* Concilii anathemate aliter mandatum sit) a Pontificibus ipsis & tota Ecclesia *Europæa* contemnitur. Sed ad institutum. In illo loco ubi sedes *Assaphensis* est, erat olim Collegium litteratorum agonistarum (ut *Capgravi* verbis utar) multitudine sub *Centigerno Scoto* celebre, quod *Elguense* five *Eluense* a flumine dictum. Hæc vero provincia *Tegenia*, a *Latinis Igenia* nuncupatur, & postea ab *Anglis* domita *Tegaingl*, id est, *Anglorum Tegenia*, dici cœpta est. Deinde vero a *Britannis* ex *Scotia* venientibus, pulsas *Anglis*, habitata cum *Valle Clwydæ*, *Rbyvoniaca* & *Rossia* regnum constituit, quod *Marianus* ^d *Stread-*

Archesgob Gwynedd levi mendo pro *Elfod Archesgob o Wynedd*, id est, *Elbodius* Archiepiscopus *Northwallia* oriundus, utpote *Castro Kebii* (id est, *Caer Gybi* seu *Holyhead*) in *Mona* in-

fula natus, ut *Genealogiæ SS. Wallensium* referunt. Vide *Præfat. Legg. Wall. p. 11. Not.*¹

^c *Eccles. Hist. Lib. II. c. I.*

^d Vide p. 41. supra, Not. ^b

glead

glead, nostri vero *Ystradclwyd*, id est, *Stratum Clwyde*, dixere; nam *Ystrad*, nomine fluvii addito, *Cambri* terræ tractum fluvio vicinum denominare solent, ut *Ystrad Alun*, *Ystrad Towi*, & hujusmodi multa. Ultimus horum Princeps *Dunwallonus*, contempto regno, *Danis* tunc totam *Britanniam* affligentibus, *Romam* abiit Anno post Incarnatum Verbum DCCCCLXXI, ubi paullo post obiit. In *Tegenia* est miræ naturæ fons, qui, cum a mari sex millibus passuum distat in parochia ^c *Cilcensi*, bis in die fluit & refluit: Hoc tamen nuper observavi, Luna ab horizonte orientali ad meridianum ascendente (quo tempore omnia fluunt maria) fontis aquam diminui, ^f refluxumque pati. Nec procul hinc est celeberrimus ille ^g fons a superstitioso *Wenefridæ* virginis cultu nomen habens, qui e loco quem *Sychnant*, id est, *Siccam vallem*, appellant, subito ebulliens, magnum ex se emittit fluvium, qui in *Devanum* æstus mox exoneratur. Hæc aqua, præter quod ^h muscum gignit gratissimi odoris, etiam hu-

^a *Wallice Cilcen*. Fons iste non ita pridem muro circumdatus fluxum & refluxum pati desuit, uti ab accola istius regionis nuper accepi; sed *Ffynnon leinw* antiquum morem retinet.

^f Prior Editio habet *refluviu*, quod miror *D. Powel* non advertisse qui locum hunc in Notis suis in *Giraldi Itin.* bis citat. Ego reposui *refluxum*.

^g Vide *D. Poweli* Not. 4. ad c. X. *Itin. Cambriæ*, p. 214.

^h Istius loci accolæ Muscum hunc patrio sermone *Gwryf* appellant, quæ vox alias *Virginem* vel *Virgineum* semper denotat. Fortean olim di-

cebatur *Gwallld Gwryf*, id est, *Capillus Virgineus*, a ficta *Winifreda Virgine*, cujus capillos in hunc muscum mutatos Monachi fabulabantur, quo vulgo fucum facerent. A Botanicis sic describitur:

“ *Lichenastrum trichomanoides* aquaticum odoratum fontis S. Winifridæ *D. Richards*. Muscus aquaticus Cornubiensis plurimum capillaceus, foliolis exiguis alternis, per totam capillorum longitudinem adnatis *H. Ox. III. p. 627. S. XV. T. 6. & 9. f. 48*. Duplex ibi figura exhibetur, altera *Tab. 6.* non ramosa, altera *Tab. 9.* ramo-

mano

mano corpori & lotione & potu saluberrimo, saporisque optimi est, ita quod multi mortales in aqua loti, a diversis infirmitatibus etiam a nativitate infitis curantur. Est præterea in *Tegenia* monumentum quoddam antiquissimæ structuræ in loco *Bod Fari* dicto, *Romanis* litteris & armis quondam nobilitatum. Urbs quam *Flint*, id est, *Silicem*, vocant, super *Devæ* æstus sita, non solum *Tegenia*, sed totius pagi caput esse cognoscitur.

DESCRIPTA *Gwyneddia*, ad *POWISIAM*, secundum *Cambriæ* regnum, accedamus, quod tempore *Germani Altisiodorensis* ibidem contra *Pelagianam* Hæresin olim prædicantis, potens fuisse ex ejus Vita dignoscitur, cujus Rex (ut ibi habetur) quod virum optimum audire recusaverat, occulto & terribili Dei judicio cum Regia & tota familia in terræ viscera absorptus est; quo in loco non procul ab *Oswaldia* est stagnum incognitæ profunditatis *Llynchys*, id est, *Vorago palatii*, in hunc diem dictum: Multæque Ecclesiæ per illam provinciam nomini *Germani* dicatæ inveniuntur. Hujus regni olim Regia *Salopia* erat, sed *Anglis* eam occupantibus, ad *Mathrasal*, quinque milliaribus a *Pola Powisiæ* distantem locum, eam transtulere. Habuit hæc regio a Septentrione *Gwyneddiam*, ab Oriente, a *Cestria* usque ad *Herefordiam*, *Angliam*, a Meridie & Occidente *Vagam* flumen & montes

“sa. *Bobartus* ex stagno Dartmore
“accepit: E fonte S. Winifredæ
“*D. Richardson* collectum misit. Ca-
“pitula nemo adhuc observavit, nec

“an vere diversa ab aliis species sit,
“satis constat.” *Jo. Raius* in Syn-
opsi sua Methodica stirpium *Brit.*
edit. Lond. 1724. p. 112, 113.

altif-

altissimos quibus a *Suthwallia* separabatur; & quia terra planior & *Angliæ* contermina, continuisque *Anglorum*, & postea *Normannorum* bellis laceffita, prima *Cambriæ* regio hæc *Anglicum* jugum experta est. Homines tamen cum gignit & robustos & quietis impatientes, homicidiis & excursionibus assuefactos, non solum *Angliæ* Regibus, sed suis vicinis *Cambris* multa detrimenta & infinitos labores dabat. Posteaque inter duos fratres divisa (ut *Cambrorum* mos erat) labefactari cœpit, & ea pars quæ ad septentrionalem *Tanati*, *Murniæ* & *Sabrinae* partem sita erat, ad *Madocum* (unde *Powys Fadog* vocabatur) devoluta est; altera vero pars in *Gwenwynwyni* & dominium & nomen transiit. Prior vero *Powisiæ* nomen perdidit, nam a *Normannis* devicta in victorum jus abiit. Prima ejus regio *Mailoria Deva* flumine in duas partes scinditur, *Saxonicam* scilicet & *Cambricam*, quarum illa *Flintensis*, hæc *Denbighiensis* pagi est, in qua est *Castrum Leonis*, nunc vulgo *Holt* dictum. Nec procul inde visuntur celebratissimi (dum *Britannorum* gloria vigit) *Banchoriensis* Monasterii ruinae. ¹ In illo IIMC monachi optime instituti, & in septem classes divisi, Deo serviebant, quorum idiotæ & indocti & sibi & viris doctis & libris suis incumbendis manuum suarum opera victum & vestitum quæritabant; & siquid superabundabat, illud pauperibus dividebatur. Emisit locus ille multas doctif-

¹ Numerum Monachorum in Monasterio *Bangoriensi* Deo servientium diversum ab hoc Auctoris nostri invenio in Libro cui tit. *Triodd Ynys Brydain*, id est, *Triades Insulæ Bri-*

tanniæ, quas ex variis antiquis Codd. MSS. ipse olim collegi, & ordine alphabetico digessi. Triadem vero quæ huc spectat, videsis ad calcem hujus Operis, N°. III.

simas virorum centurias, inter quos & pessimum hæresi-
archam * *Pelagium* domus illa evomuit. At postea *Augu-*
stini, non *Hipponensis* Episcopi, sed monachi superbissi-
mi invidia & crudelitate, *Ethelfredi* crudelissimi ministri
opera, viri multo perfectioris quam ille fuit, instituti, e
medio sublatis, & domus tota a fundamentis (cum nobi-
lissima & omni thesauro cariori Bibliotheca) igne & ferro
destructa est.

LONGUM esset recensere quid & *Latini* & *Britannici*
Annales de hujus viri intolerabili superbia scripsere, cum
in solio regaliter sedens Episcopis *Britannis* ad eum hu-
militer & mansuete (ut *Christianos* decebat) venientibus
assurgere dedignabatur; quam rem illi videntes, hunc
non *Christi*, mansueti & mitissimi agni, sed *Luciferi* mini-
strum (ut ex Sacris Litteris didicerunt) asseverantes, do-
mum conversi sunt. Ille vero ob hanc contumeliam, &
quod Archiepiscopo *Cantuariae* a se constituto, & quod
cum *Romana* Ecclesia in quibusdam non convenirent,
Anglorum odium ita in eos concivit ut paullo post (ut
dixi) ab *Ethelfredo*, *Ethelberti*, *Cantii* [Regis] ab *Augu-*
stino incitati opera & auxiliis, monachi pacem petentes
crudeliter occisi; & postea *Britanni*, duce *Brockwelo Pow-*
isæ Rege, victi sunt, donec tandem *Bletrufii Cornaviae* Du-

* Hæresiarchæ istius nomen *Wal-*
licum erat *Morgan*, ab *Hib. Mor*
(*Wallice Mawr*) *Magnus*, & *Cann*,
Ceann, *Cenn* vel *Cend* (*Wallice, Penn*)
Caput, quasi *Latine* dicas *Capito*,
Anglice *Grothead*. Sed Latinizantes
Monachi tam vocis etymon igno-
rantes quam *Romanum* Nom. Propr.

Capito, *Pelagium* appellavere, quasi
a *Mor*, *Mare*, & *Cân*, *Cantus*. *Cyn-*
for etiam inverso, vocum ordine, *Bri-*
tannis familiare Nom. Propr. fuit,
uti & *Keanmure*, *Kenmore* & *Pen-*
mure *Scotobritannis*, ab eodem ety-
mo.

cis, *Cadvani Northwalliæ*, *Mereduci Suthwalliæ* Regum copiis adjuti, & *Dunoti* Abbatis viri doctissimi concione animati, quique jussit (ut nostri Annales referunt) ut unusquisque terram oscularetur in memoriam communionis Corporis Dominici, aquamque ex *Deva* fluvio manu haustam biberet in memoriam sacratissimi Sanguinis *Christi* pro eis effusi, & ita communicati, memorabili prælio *Saxones*, occisis (ut *Huntingtonensis* refert) ex eis MLXVI, vicere, *Cadvanumque* in *Croitate Legionis* Regem creavere.

PROXIME sequuntur *Jala* & *Gwaunia*, montanæ regiones; in hac vero est antiquissimum illud ¹ Castellum quod *Palatium Brenni* in hunc diem vocatur. Et hæ *Denbighiensis* conventus sunt.

MAGIS ad Boream sunt *Ystradalun* a flumine *Aluno* dicta, & *Hopa Flintensis* pagi.

VERSUS vero *Salopiam* est *Whittintona*, & *Oswaldia*, emporium nobile, & *Fitzalanorum*, antiquissimæ in *Anglia* familiæ, opera (cujus patrimonii est) muris circumdata: Hæ autem *Salopiæ* pago accedunt.

SUPRA hos ad Occidentem super *Devam* fluvium sunt *Edeyrnioni* nunc *Merviniis* additi. Et hi omnes hoc tempore *Gwyneddii* appellantur, cum *Powisiorum* nomen apud eos deperditum sit.

SECUNDA *Powisiæ* regio continebat eam provinciam quæ nunc sola *Powisiæ* nomine gaudet; & quæ olim latissime patebat, jam tres tantum Cantredos continet, & tota est ad borealem *Sabrinae* fluminis partem, quod se-

¹ *Wallice Casdell Dinas Bran*, de quo vide p. 68. supra.

cundum *Britanniae* flumen ex altissimis *Plymnoniae* montibus ex eodem fonte cum *Vaga* & *Rheidiolo* scaturiens, per *Arwyfli* & *Cydewain Powisiam* perlabens, ad *Salopiam* se accelerat, deinde per *Brugam*, *Wigorniam* & *Glocestriam* fluens, a qua non procul æstum patitur, inter *Cambriam* & *Devoniam Cornaviamque Maris Sabrini* nomen habet. Nostrates *Hafren*, & non **Seberne** ut *Angli*, appellitant. *Powisæ* caput & Regia *Mathrasfal* dicta, nomen antiquum consumtis ædificiis obtinet. Et uno miliari a *Sabrina* est oppidum, solum illius regionis emporium, ab *Anglis* **Boole**, a *Cambris* ^m *Tre'y llyn*, id est, *Urbs Stagni*, a vicino lacu denominatum, cui supereminet duo castella, Principum *Powisæ* olim opus. Hic principatus ad mulierem, ^a *Hawisiam* nomine, hereditario jure devenit, quæ *Carletono Anglo* nupta, *Powisæ* eum Dominum fecit, ex qua domo ad boreales *Graios* tandem devenit. Proxima ei est *Cadevennæ* Nova urbs, & supra eam, versus ortum *Sabrinae*, *Arwistlia*, *Llannidloesia*, urbibus cognitæ regiones; magisque ad Occasum & Boream ad ortum *Devii Mowddwia*, nunc *Merviniæ* portio, & *Cyfeilioca Machynllaitha* oppido nota.

Ex altera parte *Sabrinae*, sub *Ceria* regione, est Castellum cum parvulo oppido quod *Cambri Tre' Faldwyn*, id est, *Urbem Balduini*, *Angli* vero **Montgomery** a conditore *Rogero de Montegomerico* vocant. Ab hoc oppido omnes hæ regiones junctæ *Montgomericensis* pagi

^m In Annalibus nostris patrio ferme conscriptis locus iste non *Tre'r llyn* dicitur, sed *Trallwng Lywelyn*, quo distinguatur a *Trallwng Elgain* in agro *Maridunensi*, & a *Trallwng Cyn-*

fyn apud *Breconienfes*.

^a *Cambris* dicitur *Hawys Gadarn*. Vide *D. Poweli Notas in Hist. Princ. Wall. p. 211. & seqq.*

habentur

habentur, quæ regio olim generosorum equorum nutrix præclara, nunc paucos emittit; & a *Rogero* prædicto filiisque suis, viris bellicosis, mirum in modum affligebatur, donec *Robertus* læsæ majestatis reus, solum mutare compulsus est. Montosa est hæc regio, pascuisque uberimis & armentis opima, multis aquis irrigua, hominesque gignit proceros, optime formatos, otio tamen & ludis inutilibus nimis deditos; unde fit ut *Anglos* agricolas divites inter eos invenias, cum domini fundorum qui omnem laborem fugiunt, pauperes sint. Hos vero sex pagos, *Monam* scilicet, *Arvoniam*, *Meirionyddiam*, *Denbighiensem*, *Flintensem* & *Montgomeriensem Angli North-walliam* vocant.

RESTAT illa *Powisicæ* pars quæ ad *Vagam* olim extendebatur, cujus prima regio a *Coluno* flumine, *Fitzalano- rum* Castello & possessione nomen habet; proximæque sunt *Melienydd* & *Gwerthrynjon* montanæ regiones, & ad Meridiem *Radenoria*, *Cambris* *Maebyfaid* dicta, pagi caput.

His proximi sunt ° *Elvelli* cum p *Castro Pagani* ad *Vagam*, quam nostrates *Gwy* appellant. Infra hos omnes sunt *Prestenia*, quam ¹ *Fanum Andreae* dicimus, ² *Kyn-tonia* cum ° *Castro Huntingtonensi*. Et super *Themidem*, nobis *Tyfeidioc* dictum, est celebris urbs & castellum de *Ludlow* in pago *Salopiensi*, olim *Dinan* nuncupata, *Rogeri Montisgomerici* opus; & supra eam *Castrum Wigmo- riense Mortuomariorum* patrimonium; & ad *Sabrinam* ³ *Bruga*, & *Beaudley*, olim castro de *Tychil* notissima;

° *Wallice, Elfel.*

p *Wallice, Casdell Paen.*

¹ *Wallice, Llann Andras.*

² *Wallice, Cinton. Angl. Kyneton.*

³ *Wallice, Y Casdell maen.*

⁴ *Angl. Bridgenorth.*

& ad *Africum* super *Logum*, quem *Llygwy* appellamus, in fertilissima planitie stat *Llanllieni*, *Anglis* **Lemster**. Nec procul inde est antiqua civitas *Henffordd*, id est, *Vetus via*, *Anglis* olim **Ferleg**, nunc *Herefordia*, super *Vagam* vel *Gwyam* (quod verius est) sita. Versus *Sabrinam* sunt *Malvernæ montes*, & in ipso angulo inter *Sabrinam* & *Vagam*, non procul a *Rossia* urbe, est famosa illa « Silva, quam a *Danis* *Danicam* vocant. Hæ autem regiones cum toto pago *Herefordiensi* ultra *Vagam*, antequam ab *Anglis* occupabantur, *Britannice* olim *Ereinwch* dicebantur, & incolæ *Ereinwyr*, cujus nominis aliqua significatio adhuc in uno pagi *Herefordiensi* loco elucescere videtur: Nam quod *Angli* **Archenfeld**, *Cambri* *Erging*, & postea *Ergengl* dixere. Nec mirum, cum *Powisia* nomen minima ejus portio (ut dixi) nunc retinet.

RESTAT tertium *Cambriæ* regnum, ab *Anglis* **SUTHWALLIA**, id est, *Meridionalis Wallia*, a nostratibus qui regionem incolunt, *Debenbarth*, id est, *Dextra*, vel *Meridionalis pars* dicta, nam ita *Meridiem* appellare soleamus. Hæc tota mari *Hibernico*, æstu *Sabriniano*, *Vaga* & *Devio* fluminibus continetur. Et quamvis regio sit admodum fertilis & ubere gleba, multoque major quam *Gwyneddia*, deterior tamen (ut inquit * *Giraldus*) habebatur; idque non solum quod *Uchelwyr*, id est, *Optimates*, Regibus suis parere recusabant, sed etiam quod maritima ejus ora ab *Anglis*, *Normannis* & *Flandris* con-

* *Wallice, Y Cantref coch. Angl. The Forest of Dean.*

z *Camb. Descript. Lib. I. c. I. & VI. Vide p. 81. supra.*

tinuo infestabatur, unde compulsus est Princeps Regiam suam *Mariduni* relinquere, & ad *Dineswr* in *Cantré mawr* Sedem regni constituere. Et quanquam hi Principes magnam in *Cambria* auctoritatem haberent, tamen post occisum dolo suorum, *Rhesum* filium *Theodori Magni*, non Duces vel Principes, sed *Arglwyddi*, id est, *Domini*, vocabantur, donec tandem & intestinis bellis ob terras inter multos divisas, & externis (*Anglis* omnia occupare vi & dolo conantibus) ita labe- factati sunt, ut post mortem *Rhesi* filii *Griffini*, viri cla- rissimi & bellicosissimi, & Principum & Dominorum au- ctoritatem & nomina perdidere.

JAM ad provinciam describendam descendamus, cujus prima nobis occurrit regio quam *Cereticam* *Giraldus* vo- cat, nostrates vero *Ceredigjon*, *Angli* **Cardigan**; ubi notandum, ut in reliquis omnibus, C & G *Kappæ* & *Gammæ* vim habere. Hæc regio a Septentrione mare habet *Vergivium*, ab Oriente *Devium* fluvium, quo a *Gwyneddia* separatur, & montes altissimos versus *Powisiam*, a Meridie *Mariduniam*, ab Occidente *Dimetiam*. Horum autem lingua (ut affirmat ^v *Giraldus*) ceteris *Walliæ* populis elegantior habebatur, *Gwyneddia* vero im- permixtior, ad antiquam *Britannicam* proxime accedens; *Meridionalium* vero rudior, quod cum externis maxi- mum habebant commercium. Maritimam hujus tractus

^v Ipsissima *Giraldi* verba hæc sunt: “ in *Sudwallia* regionem, tanquam
 “ Notandum etiam quod in *Nord-* “ in medio *Cambriæ* ac medietullio si-
 “ *wallia* lingua *Britannica* delicatior, “ tam, lingua præcipua uti & lauda-
 “ ornatior & laudabilior est, quanto “ tissima plerique testantur.” *Cambr.*
 “ alienigenis terra illa impermixtior *Descript. Lib. I. c. VI.*
 “ esse perhibetur. *Cereticam* tamen

partem *Richardus Clarenfis*, vir nobilissimus, classe in-
vectus, ædificatis ad ostia *Tivii* & *Ystwyth* castellis, sui ju-
ris fecit, præfidiisque impositis, in *Angliam* reversus est;
cumque accepisset suos a *Cambris* obsideri, maximis au-
xiliis fretus, terrestri itinere, auso satis temerario, eis opi-
tulari conatus est, sed apud *Coed Gronw* non procul ab
Abergavenni, ab *Jorwertho* de *Caerlleon* cum omnibus
suis deletus est. Ita illa castra ad antiquos dominos de-
venere. Credo ostium *Ystwythi* *Ptolemæo* *Rotossa* dici,
& *Tibium Aberteifi*, sed incuria librariorum in unum vo-
cabulum coaluisse.

Non procul ab eo loco est *Llann Badarn sawr*, id
est, *Fanum Paterni magnum*, Ecclesia olim magna in ve-
neratione habita; nam *Cambri* longe magis quam aliæ
gentes reverentiam Ecclesiis, & viris ecclesiasticis hono-
rem deferre solebant: Nam (ut refert * *Giraldus*) inimi-
cissimos & læsæ majestatis reos ad Ecclesias fugientes, im-
mo & inimicorum armenta in terris Ecclesiæ subditis
pascentia, intacta relinquere solebant; etiam armati in
prælium ituri, ecclesiastici ordinis viro obviam facti, pro-
jectis armis, benedictionem cernuo capite petunt. In
hac regione est locus, in quo aiunt sub pedibus *Dewi*
(quem *Latini Davidem* vocant) dum in *Pelagianos* inve-
heretur, terram mugisse & se erexisse in collem quem
Llan-Ddewi bresi vocant. In altera regionis parte est
principalis pagi urbs super *Tivium* flumen, quam nos
Aber Teifi, id est, *Ostium Tivii*, *Angli* vero **Cardigan**

* Vide *Cambr. Descript. Lib. I. c. XVIII.* ubi hæc fusius declarantur.

dicunt:

dicunt: Hic fluvius solus in *Britannia* * castoribus (ut *Giraldus* refert) abundabat, sed nunc quid sunt nostrates nesciunt. Nudum tantum nomen, quod *Afangc* dicunt, pro *monstro* quodam *aquatico* habetur.

EANDEM maris oram legentibus occurrit nobis regio antiquitus a nostratibus DYFED dicta, *Ptolemæo* vero *Demetia* pro *Dyvetia*: *Angli Westwales*, id est, *Occidentalem Walliam*, & nunc *Penbrochiensem pagum* appellant. Hæc utrumque mare attingit, & ultimum ejus promontorium *Ptolemæo* ^b *Oetopitarum*, a *Pebidiawg* deflexo vocabulo, dicitur. Ad borealem Oceanum sunt *Tresdraeth* & *Abergwainia*, & in terra *Cilgarrena*, & in occidentali angulo est Episcopalis sedes *Menevensis*, olim Archiepiscopali pallio celebris. Nam *Dewi* (qui *David* dicitur) Sedem Archiepiscopalem ex *Civitate Legionum*, ubi antiquitus fuit, in *Meneviam* transtulit, post quem sedere

* Castoribus olim *Cambriam* abundasse constat non solum testimonio *Giraldi*, *Itin. Cambr. Lib. II. Cap. III.* & *Cambr. Descript. Lib. I. c. V.* sed etiam auctoritate Legum *Wallicarum* in quibus eorum fit frequens mentio. Ibi enim in Impresso nostro p. 260. ex S. 3. legimus;

Gwerth Llofdlydan, hweugaint yw, id est, *Pretium Castoris CXX denarii*; & p. 261.

Croen Llofdlydan chweugaint [*al. CXX K. Cott. 2. al. hanner punt (al. hweugaint, M.) a dal. Cott. 6.*] *Cott. 3.* id est, *Pellis Castoris CXX denarios valet.*

Et in MS. CCCC. fol. 48. * sic etiam idem concipitur;

“ Precium llofdledan, dim. li-
“ bre.”

Est autem *Llofdlydan* (ut *Davissus* olim monuit) *Animal quoddam latam habens caudam, πλατύς, fiber, castor.* *Afangc* etiam per *Fibrum* recte interpretatum crediderim ab eodem *Davissio*; nam certe a *Lat. Amnicus* derivatur, & duo tresve lacus sunt in *Wallia* qui nomen *Llynn yr Afangc* præferunt. Sed hoc vocabulum non occurrit in *Legg. Wallicis*, & vera ejus significatio (cæsis ad internecionem usque Castoribus) dudum apud vulgus in defuetudinem abiit. Vide *Triad. CCLVI.* in *Legg. Wallicis Lond. impressis A. D. 1730.*

^b *Oetopetrarum Promontorium* legit *Baxterus*, quem videtis.

XXV Archiepiscopi, quorum nomina apud * *Giraldum* habentur. Horum ultimus *Samson*, maxima peste ingruente, in *Armoricam* cum pallio aufugit, & in *Dolensem* Episcopum electus, ibidem pallium reliquit, quo successores ejus gavisi sunt in hæc usque tempora, quibus prævaluit Archiepiscopus *Turonensis*. Nostri propter bellum *Saxonicum* & paupertatem pristina caruerunt dignitate, semper tamen omnes *Cambriæ* Episcopi ab Episcopo *Menevensi* consecrati, & ipse ab illis tanquam suffraganeis ad tempora *Henrici* Primi, quo [regnante] *Bernhardus* a *Cantuariensi* Archiepiscopo consecrationem accepit; se tamen ut Archiepiscopum longo tempore gessit, donec tandem *Romæ* causa cecidit. Hæc ^a *Giraldus*. Nec ullus Episcoporum *Meneviæ* ante *Morgenau*, qui a *Davide* tricesimus tertius fuit, carnes gustabat: Ipse vero ea nocte qua primo carnibus vescabatur, occisus est. Hæc Ecclesia sæpissime ab *Anglis* & *Danis* piratis spoliata & destructa fuit. Hic vero in * *Rosea Valle* natus fuit magnus ille *Patricius* qui *Iverniam Christiana* fide imbuuit. Ab hac Sede distat *Haverfordia*, quam nunc ^f *Herefordiam occidentalem* vocant, XII millibus passuum; olim *Cambris Aberdaugleddau*, id est, *Ostium duorum Gladiorum*, nam ita amnes nobilissimum totius *Britanniæ* portum efficientes vocantur. Hunc *Angli Milford*; aliqui *Latino* nomine *Alaunicum* vocant. *Cambri* nunc hanc urbem *Hwlfordd* appellant, & portui suum antiquum remanet nomen. Super eundem sinum stat *Penbrochia*:

* Vide *Itin. Cambr. Lib. II. c. I.*

^a Vide *ibid.*

^f Vide *ibid.*

^f *Angl. Haverford* (& contracte *Havford*) *West.*

pagi caput, *Arnulphi Montgomericensis* opus, quam *Girardus* de *Windelesora* strenuissime contra *Rhesum Theodori* filium defendebat, paceque postea firmata (ut inquit *Giraldus*) *Nestam Rhesi* filiam uxorem duxit, ex qua egregiam suscepit utriusque sexus prolem, per quam & *Anglis* maritima *Cambriæ* retenta, & *Hiberniæ* mœnia sunt postmodum expugnata. Ad mare australe est *Tenbigbia*, ut *Angli* vocant; *Cambris* vero *Dinbych y pysgod*, id est, *Piscatoria Denbigbia* (ad differentiam alterius quæ in *Gwyneddia* est) dicitur. Hæc autem *Demetiæ* five *Dyvetiæ* pars *Flandris* ab *Henrico* Primo illuc missis, in hunc diem habitatur. Hæc gens fortis & robusta se suaque pertinaciter contra *Cambros* defendebat; & quanquam sæpius, maxime a *Cadwaladro*, *Conano* & *Howelo* filiis *Oweni Gwyneddia* Principis, a *Rheso* filio *Gruffini Suthwalliæ*, & ultimo a *Lewelino* (ut ^s *Parisiensis* eum vocat) *Magno* qui triginta millia hominum in suo exercitu habebat, fere ad internecionem cæsi sunt, semper tamen iterum vires assumere, & in hunc diem usque moribus & lingua a *Cambris* diversis cognoscuntur.

TERTIA *Suthwalliæ* provincia MARIDUNIA, a *Mari-duno* antiquissima civitate, cujus *Latini* scriptores & *Græci* meminere, nomen habens. Hæc longe ante natum virum illum doctissimum, quem *Angli* corrupte *Merlinum*, nostri vero *Merddin* vocant, hoc nomine cognoscebatur. Nec civitas ab eo, sed is a natali solo nomen accepit. Nos hanc *Caer Fyrddin* (ob linguæ dialectum, quæ *M* in *V* consonantem [mutat,] pro quo nostrates *F*

^s *Hist. Angl. f. Lond. 1640. p. 978.*

utuntur) id est, *Merddini civitatem* vel *castrum* dicimus. *Ambrosius* ille ex virgine nobili (patris nomine data opera suppresso) natus, ob mirabilem viri in mathematicis reliquisque omnis generis disciplinis cognitionem, a rudi vulgo pro Incubi filio habebatur. Hæc urbs (ut ^h *Giraldus* refert) olim coctilibus muris egregie circumdata fuit, & super clarum flumen, *Ptolemæo Tobium*, nobis vero *Towi* [dictum,] ædificata, *Sutbwalliæ* regni Regia, donec ab *Anglis* capta est, habebatur, quæ postea ad *Dinefwr* super eundem fluvium in loco silvis & montibus munitissimo translata est. In hac regione ob locorum fortissimum situm *Sutbwalliæ* Principes fere continuam habitationem faciebant, quæ olim a *Ceretica Twio* fluvio, super quem nobile castrum de *Emlyn* est, dividebatur: Reliqua ex parte montibus excelsis & mari circumdatur. Versus mare est *Catguilia*, nunc *Cydweli*, a *Mauricio Londinensi* olim possessa regio: Cui imminet *Gwyr* (nunc *Morganæ* juncta) cum urbe ad ostium *Tawe*, nobis *Abertawe*, *Anglis* **Swansey** vocitata.

MORGANIA, *Anglis* **Glamorgan**, nobis vero *Morganwg* & *Gwlad Forgan*, id est, *Patria Morgani*, a *Morgano* ibidem a consobрино suo *Cynedda Lloegriæ* Rege ante bis mille annos occiso, ¹ dicta. Hæc mari *Sabrino* incumbens, semper suis Principibus rebellis esse solebat, unde cum suo vero & legitimo Principi servire recusabat, iusta Dei sententia rebellionem semper vindicante, externorum jugum subire compulsæ est. Nam circa Annum Domini MXC, cum *Je-*

¹ *Itin. Cambr. Lib. I. c. X.*

Annott. suis in *Giraldi Itin. Cambr.*

¹ Potius a *Morgano* cognominato *Mwynsawr*, ut *Powelus* conjicit in

Lib. I. c. 6.

Istinus filius *Gwrganti*, *Morganiae* Regulus, *Rheso* *Theodori* filio *Suthwalliae* Principi obedire recusaret, missoque in *Angliam* *Aenea* filio *Cadivori* *Demetiae* olim Domini, ut milites conscriberet, magnumque exercitum duce *Roberto* quodam *Hamonis* filio accepisset, & *Rhesum* sibi in *Nigro monte* obviantem, junctis sibi aliis ex *Wenta* & *Brechinia* rebellibus, occidisset, soluto stipendio *Anglos* dimisit. Illi vero perspecta optimi soli fertilitate, & *Cambrorum* inter se maxima discordia (ut olim *Saxones* fecissent) in hospitem suum arma vertunt, omnique planitie & meliori solo facile exuunt. *Hamo* vero hoc totum inter duodecim Equestris Ordinis quos secum habebat, viros, retenta sibi bona parte, divisit, qui, exstructis castellis, accepta praedia junctis viribus defendebant; & horum heredes in hodiernum diem illa quiete possident. *Jestinus* vix sibi suisque montana servavit. Nomina horum ita se habuere; *Londoniensis*, *Stradlingus*, *Sanctolannes*, *Turbevillanus*, *Granvillanus*, *Humfrevillanus*, *Sanctoguininus*, *Sorus*, *Sullius*, *Berkerolus*, *Sywardus* & *Flemingus*. In hac provincia sunt *Netha* super flumen ejusdem nominis, *Pont faen*, id est, *Pons lapideus*, *Angli* falso **Cowbridge**, id est, *Pontem vacinum* vocant: *Llantwyd*, *Wenny*, *Dynwyd* oppida & castella, praeter *Caerphili* antiquissimum (quod *Romanorum* opus praedicant) castrum, & *Caerdydd*, primaria pagi urbs [super] *Taf* amnem sita; *Angli* **Cardiff** appellant. Nec procul hinc est *Llandâf*, id est, *Fanum super Tavum*, Episcopali sede celebris.

Huic regioni proxima est *Wenta* sub *Monemuthensi* pago. Hæc olim *Siluria* dicebatur, quod contra *Boethii* & *Poly-*

Polydori ^k ridiculam auctoritatem facile probari potest. Et primus omnium ^l *Tacitus* affirmat *Silures* contra *Hispaniam* positos; sed hi multo proximiores *Hispaniæ* sunt quam *Scotiæ* aliqua pars, ergo verisimilius est eos hic quam in *Scotia* fuisse. Præterea cum *Agricolæ* in *Albanos* expeditionem luculenta oratione describit, omnes *Albanæ* gentes enumerans, nunquam *Silurum*, quæ bellicosissima gens fuit, meminit; quodsi in *Albania* fuissent, nunquam eos silentio præteriisset, & cum saltus maximos in *Siluria* fuisse enarrat, quorum vestigia in *Wenta* adhuc apparent. *Ptolemæus* etiam, & post eum *Marius Niger*, *Silures* proximos *Demetis* & *Mariduno*, sed orientaliore ponit. Præter has auctoritates, ^m *Legum Britannicarum* antiquissimus Codex *Syllwç Cambriæ* provinciam enumerat, cujus incolæ nobis *Syllwyr Britannica* lingua ut vocentur oportet, unde a *Romanis* *Silures* dicti. Et una *Wentæ* pars *Gwentllwg*, elisa una syllaba, quasi *Went Sillwg*, hodie dicitur. Et **Chepstow**, eleganti in *Wenta* emporio, *Striguliæ* nomen ante paucos annos fuit, quod ad *Siluriam* accedere videtur. ⁿ *Antoninus* etiam auctor gravissimus *Ventam Silurum* non procul ab *Isca* versus *Trajectum Sabrina* fuisse memorat. Ridiculum igitur esset *Silures* posthac in *Scotia* quærere. Et quanquam ^o *Plinius* ait e *Silurum* regione in *Hiberniam* brevissimum fuisse trajectum, illud ita accipiendum est, suo tempore *Britanniam* non satis cognitam,

^k *Polyd. Vergil. Hist. Angl. Lib. I.*
Siluriam in *Scotia* ponit, nunc *Argatheliam*.

^l In *Vita Agricolæ*, §. IV.

^m Vide supra ad pag. 80.

ⁿ In *Itin. XIV.*

^o " Super eam [*Britanniam*] hæc
 "[*Hibernia*] sita abest brevissimo
 "transitu a *Silurum* gente XX
 "M. P." *Nat. Hist. Lib. IV.*
 c. XVI.

Albanieque populos haud domitos longe postea fuisse; unde cum quidam *Romanorum* ex *Suthwallia* in *Hiberniam* (ut nunc *Angli* solent) trajecissent, alii qui *Britanniam* non vidissent, brevissimum trajectum credidere. In hac regione sita est antiquissima & nobilissima *Legionum* civitas, quam nostrates *Caer Lleon ar Wysg*, id est, *Civitatem Legionum super Uiscam*, ad differentiam alterius in *Northwallia* super *Devam* ædificatæ [vocant.] De hac ita scribit ^p *Giraldus*: “Erat hæc urbs antiqua & nobilis, “cujus vestigia adhuc supersunt, palatia immensa, tur-
“ris gigantea, thermæ insignes, templorum reliquiæ &
“loca theatralia muris egregiis partim exstantibus om-
“nia clausa, etiam ædificia subterranea, aquarum ductus,
“hypogeeque meatus. Sunt ibi stuphæ miro artificio con-
“fertæ. Ibi jacent duo Martyres, *Julius & Aaron*, qui
“habebant Ecclesias sibi dedicatas. Erat etiam & Ar-
“chiepiscopalis Ecclesia sub *Dubricio* quæ cessit *Davidi*.”
Hæc ille. Etiam ex altera *Uiscæ* parte, in via quæ *Striguliam* ducit, visuntur antiqua valla & mœniorum ruinæ *Ventæ Silurum*, quam nunc etiam *Caer Went*, id est, *Civitatem Ventam*, vocant, unde & regioni nomen accrevit. Ad ostium *Vagæ*, quem *Gwy* dicimus, est celebre emporium, olim *Strigulia*, & nunc ^q *Castell Gwent* dictum. Hujus loci Comites & eorum heredes *Martiales*, res *Cambricas* mirum in modum labefactarunt.

NEC procul hinc est *MONMUTHIA*, nobis *Mynwy* a concursu *Monæ & Vagæ* dicta, totius hujus conventus caput. Supra vero ad *Oscam* sunt *Oscæ* castrum *Brynbuga* vocatum, & in

^p *Itin. Cambr. Lib. I. c. V.*

^q Hodie *Cas Gwent* contracte effertur.

superiori *Venta* ad concursum *Uiscæ* & *Gevennæ Abergesenni*, cujus dominus *Briennus Wallingfordensis Wentis* multa mala contulit. Sed postea *Willielmus Brusius Brechinia* Dominus Nobiles *Wentas* sub amoris & amicitiae prætectu ut simul convivarentur, in hoc castrum vocavit, qui cum *Sesillio Dunwallonis* filio, primario ejus regionis viro, & filio ejus *Gruffino*, nullum dolum suspicantes inermes intrassent, a *Brusii* satellitibus in hunc finem armatis, crudelissime omnes ad unum trucidati sunt; & postea subito in domum *Sesillii* irrumpentes, *Cadwaladrus* infantem ejus filium coram matre immanes lanii mactavere. Horum tamen filii, capto castro, & *Ranulpho Poerio* cum multis Nobilibus apud *Llandinegad* occiso, parentum mortem viriliter ulti sunt. *Brusius* ad majora mala servatus, in castro de *Windelesora* cum matre fame necatus occubuit. Hic notandum esse duxi *Sesillium* nomen, ¹ *Britannis* & *Cambris* commune, non cum *C* (quod semper *K Anglici* naturam refert) sed cum *S* scribi oportere, nam aliter *Cambris Kekillius* legitur.

RESTAT ultima *Sutbwalliæ* mediterranea regio, pagum *BRECHINIACUM* constituens, cujus caput *Brechinia*, vel ut *Cambri* dicunt, *Aberhodni*, super casum *Hodni* in *Uiscam* sita. Hanc primus *Anglorum Bernhardus* de *Novomercatu* armis edomuit. Super hanc regionem est *Bogwellitia*, quam *Buellt* vocant, aspera & montana regio, a *Vaga* ad *Tobium* pertingens. Inferius vero est ² *Ewias Pagani* filii *Johannis* viribus acquisita: Postea in duas, *Haroldicam* & *Laceiam*, divisa. Nec procul est *Romanis*

¹ *Britannis*] id est, *Anglis*:

² *Wallice Gwlad Ewas.*

monumentis cognita *Haya*, *Trer gelli*, id est, *Urbs coryleti*, vocata. Hi septem pagi, *Ceretica*, *Dyvetia* (quæ & *Demetia* & *Penbrochienfis*) *Maridunia*, *Morganica*, *Gwenta* (quæ & *Monemuthensis*) *Brecheniaca* & *Radenoria Suthwallie* ab *Anglis* tribuuntur.

HIS de antiquis & modernis regionum & civitatum *Britanniæ* veris nominibus in medium adductis, ne Lectori moroso hæc inculta & barbara oratio tædium afferat, finem dicendi facere decreveram: Sed cum in memoriam revocarem *Polydorum Vergilium*, cujus opera in omnium manibus sunt, ubique *Britannos* convellere, gloriamque *Britannici* nominis elevare verbis, & maxima labe inurere in sua historia conantem, imbellem & infidum genus vocitantem; operæ pretium esse duxi paucula quædam in medium adferre ex auctoritatibus clarissimorum scriptorum, & classicorum historiographorum libris collecta, ut inde æquus Lector facile judicare queat quanta fides *Urbinati* tribuenda sit, & quod clarioris litteraturæ viros de re *Britannica* scribentes aut non legit, aut (quod verisimilius est) invidia & odio *Britannici* nominis laborans, silentio præterivit.

Cæsar ipse, qui primus *Romanorum Britannia* meminit (quamvis in sua propria causâ nemo pro æquo judice habetur) fatetur *Britannos* acriter primo congressu contra *Romanos* pugnasse, & eos mirum in modum perturbasse; & postea legionem frumentatum missam ita ab hostibus pressam, eos ægre sustinuisse, & ad ejus ad-

! Vide Notas ad p. 28. supra.

ventum ex timore se recepisse affirmat, & ut ejus verbis utar, “ *Cæsar* ad laceſſendum hoſtem, & committendum prælium, alienum eſſe tempus arbitratus, ſuo ſe loco continuit; &, brevi tempore intermiſſo, in caſtra legiones reduxit.” Hunc retractum alii fugam vocare, quod etiam probatur eo quod paullo poſt mediam noctem, aſcenſis occulte navibus, e *Britannia* diſceſſit. Nec hic *Britanniæ* robur, ſed *Cantiorum* ſubito collectam manum fuiſſe ex ſua hiſtoria conſtat. Poſtea vero, *Lib. V. c. XV.* oſtendit *Britannos* eſſedarios “ acriter in itinere conflixiſſe;” & alibi, in caſtra ejus eos impetum fe- ciſſe, & *Romanas* cohortes perterritas *Laberio* Tribuno occiſo, ſeſe incolumes recepisse; quod quid aliud ſignificat quam fuga evaſiſſe? Etiam fatetur *Caffivelanum Mandubratii* & civitatum defectione maxime permotum (non prælio laſſatum) legatos de pace ad eum miſiſſe. Hæc autem omnia diſſimulat invidus *Polydorus*.

Diodorus etiam *Siculus*, qui *Auguſti* tempore ſcripſit, ait: “ *Britanniam* tradunt incolere aborigines, qui priſcorum more vitam degunt; utuntur in pugna curri-

“ De Bello Gall. *Lib. IV. c. XXXIV.*

§. 2.

Κατακτείν δὲ φασι ἢ Βρετανικῶν αὐτόχθονα γῆν, ἢ τὴν παλαιὸν βίον ἔχοντων ἀρχαίων ἀνθρώπων. Ἀρμασι μὲν γὰρ καὶ πολεμῶν ἡρώων, καθάπερ οἱ παλαιοὶ τῶν Ἑλλήνων ἦρωες ἐν τῷ Τρωικῷ πολέμῳ καυχῶντο καὶ ἀδείδον. Τοῖς δὲ ἡθεσιν ἀπλῆς εἶναι, καὶ πολὺν καχωρισμὸν ἔχειν, καὶ τὸν ἀνθρώπων ἀσχινοίας καὶ ποικιλίας, τὰς τε ἀσχινοίας ὡς τελεῖς ἔχειν, καὶ τὸ ἐκ τῶν πλείων γυναικῶν τροφῆς πολὺν ἀναλ-

λάττοντας. Id est, Incolas aborigines esse, qui priſcos adhuc vivendi mores retineant. Ad bella namque eſſedis utuntur, quemadmodum antiquos *Græcorum* heroes in bello *Trojano* belligerasse traditur. Mores eis simplices, a verſutia & improbitate noſtræ tempeſtatis hominum longe remoti; victu quoque frugali ſunt contenti, a voluptatibus divitiarum affec- tis multum ſejuncti. *Lib. V. c. VIII.*

“ bus

“bus, veluti antiquos *Græcorum* heroas usos in bello
 “*Trojano* ferunt. Moribus simplices integrique existunt,
 “longe a nostrorum hominum astutia versutiaque re-
 “moti. Cibo simplici vilique vitam ducunt, longe a di-
 “vitum deliciis alieno.” Hæc ille.

Tacitus ^y etiam, clarus auctor, *Carataci* in populum *Romanum* fortia facta miris attollit laudibus; *Romanosque* post ejus captivitatem, ab una tantum *Silurum* civitate sæpius victos & profligatos confitetur. De *Venusio* etiam, quem ferocem & *Romanos* odio persequentem scribit, non solum *Romanos*, sed auxiliares *Britannos* vicisse tradit. Verba ejus sunt: “^z Regnum *Venusio*, bellum nobis re-
 “lictum.” Et postea, ^a exasperatam merito Reginam *Boadiciam* (quam *Dio Bundvicam* vocat) septuaginta mil-
 lia *Romanorum* neci tradidisse haud negat: Cujus forti-
 tudinem plusquam virilem, & facinora usque ad cælum
 laudanda, & clarissimis Imperatoribus facta æquiparanda
Tacitus & *Dio*, magni nominis viri, luculentis & longis
 orationibus celebravere. Et in ^b Vita *Agricolæ*; “In de-
 “poscendis periculis eadem [*Britannis* cum *Gallis*] auda-
 “cia, & ubi advenere, in detrectandis eadem formido,
 “plus tamen ferociæ *Britanni* præferunt, ut quos non-
 “dum longa pax emollierit. Nam *Gallos* quoque in
 “bellis floruisse accepimus. Mox segnitia cum otio in-
 “travit, amissa virtute pariter ac libertate, quod *Britan-*
 “*norum* olim victis evenit, ceteri manent quales *Galli*
 “fuerunt. In pedite robur, quædam nationes & curru

^y *Annal. Lib. XII. c. VII, VIII.*

^z *Hist. Lib. III. c. VIII.*

^a *Annal. Lib. XIV. c. V.*

^b *c. IV.*

“præliantur, honestior auriga, clientes propugant, olim
 “regibus parebant, nunc per principes factionibus & stu-
 “diis trahuntur. Nec aliud adversus validissimas gentes
 “pro nobis utilis, quam quod in commune non con-
 “sulunt. Rarus duabus tribusque civitatibus ad propul-
 “sandum commune periculum conventus, ita dum fin-
 “guli pugnant, universi vincuntur.” Et alibi; “*Bri-*
 “*tanni* delectum ac tributa, & injuncta imperii munera
 “impigre obeunt, si injuriæ absint; has ægre tolerant,
 “jam domiti ut pareant, nondum ut serviant.” Et paul-
 “lo post; “^a Jam vero principum filios liberalibus artibus
 “erudire [scilicet *Agricola*] & ingenia *Britannorum* stu-
 “diis *Gallorum* anteferre, ut qui modo linguam *Roma-*
 “*nam* abnuebant, eloquentiam concupiscerent, inde e-
 “tiam habitus nostri honor & frequens toga, paullatim-
 “que discessum ad delinimenta vitiorum, porticus &
 “balnea, & conviviorum elegantiam. Idque apud im-
 “peritos humanitas vocabatur, cum pars servitutis es-
 “set.”

Dio Cassius Consularis vir, inter alia hæc de *Cæsaris*
 in *Britanniam* expeditione posteris reliquit: “^c Verum cum
 “interim *Romanorum* naves, & quæ aderant & quæ jam ad-
 “vehebantur, tempestate affligerentur, sententiam muta-
 “verunt. Aggredi *Romanos* quia custodiis utebantur

^c *In Vita Agricola, c. V.*

^a *c. VII. ibid.*

^c Πονησάντων ὃ ἐν τῷ τῷ Ῥωμαίων
 ὑπὸ χειμῶν, καὶ τῷ παρόντι ναυτικῷ,
 καὶ τῷ ἀφικνεῖσθαι καὶ μετέγνωσαν, καὶ ἐκ
 μὴ τῷ προφανῶς ὅτι ἐπέθεντο αὐτοῖς (τὸ
 ὃ στρατόπεδον ἰσχυρῶς ἐφυλάσσεται,) διεξά-

μῆνοι ὃ τινὰς, ὡς καὶ ἐς Φιλίαν ἢ χῶρον
 σφῶν πρὸς κορινθίῳ ἢ Ὀπλιδείῳ πεμφ-
 θέντας, τὴν [al. αὐτὴν] τε πλὴν ὁλί-
 γων ἐφθειραν, (ὁ ὃ Καῖσαρ Διπλαχίων
 τοῖς λοιποῖς ἐπήμυνε) καὶ μὴ τῷ καὶ πρὸς
 αὐτὸ τὸ ἔρυμα αὐτῶν προσέβαλον, καὶ
 ἐπείραξαν μὴ εἶδεν, ἀλλὰ καὶ κακῶς ἀπήλ-
 “exqui-

“ exquisitis, palam non ausi [*Britanni*,] quosdam ad ex-
 “ petendos commeatus tanquam in amicorum regionem
 “ missos exceperunt, paucisque demtis (nam celeriter re-
 “ liquis a *Cæsare* subventum est) interfecerunt; ipsa de-
 “ inde castra oppugnare aggressi, re infecta, non sine sua
 “ clade depulsi; non tamen ante pacem acceperunt,
 “ quam sæpius adversam fortunam experti sunt. Pa-
 “ cem iis dare *Cæsar* nequaquam in animo habue-
 “ rat; sed ingruente hyeme, quum nec satis copiarum
 “ secum haberet ad bellum ibi locorum gerendum, par-
 “ que reliqua exercitus tempestate disjecta cursum non
 “ tenuisset, præterea ob suam absentiam novi in *Gallia*
 “ motus coorti essent, contra animi sui sententiam bel-
 “ lum composuit, postulatis adhuc pluribus obsidibus,
 “ quorum tamen exiguam partem accepit. Ita in con-
 “ tinentem *Cæsar* reiectus est, & quæ concitata se ab-
 “ sente fuerant, sedavit, nihil neque sibi neque *Romæ*
 “ ex *Britannia* adeptus præter gloriam expeditionis in
 “ eam susceptæ. Quod cum ipse magnopere verbis ex-

λαξαν. ἔ μὲντοι καὶ ἐς ὁμολογίαν ἦλθον, πρὶν πολλὰς σφαλῶσαι. Καὶ ὅτι ὁ
 Καῖσαρ ἄλλως μὴ ὅτι ἔχει γνώμην
 ἀπείσειδ' σφίσιν· ἐπεὶ ὅτι, τε χειμῶν
 προσήει, καὶ ἔχ' ἱκανῶς τ' παρέσαν διώ-
 αμιν περὶ ἐβλήτω, ὥστε καὶ ἐν αὐτῷ πολε-
 μῆσαι, ἥτε κομμορμὴν ἔσφαλλον, καὶ οἱ
 Γαλάται πρὸς τ' ἀπυσίαν αὐτῶ ἐνεωτέ-
 ρισαν· καὶ ἄκων αὐτοῖς συνηδάγη, ὁμή-
 ρους καὶ τότε πλείους αἰτήσας μὴ, λαβὼν
 ὅτι ὀλίγους. Καὶ ὁ μὲν ἐς τ' ἐπειρον ἀνα-
 πλάσας, τὰ ταραχθέντα καθίστατο, μη-
 δὲν μῆτε ἐν τ' Βρετανίας μῆτε ἑαυτῷ

μῆτε τῇ πόλει προσκλήσάμενος, πρὶν ὅτι
 ἐσφαλόμεναι ἐπ' αὐτὰς δοῦναι. τότε ὅτι
 καὶ αὐτὸς ἰσχυρῶς ἐσεμνύετο, καὶ οἱ οἰκοί
 Ῥωμαῖοι θαυμαστῶς ἐμεγαλύνοντο. ἐμφα-
 νῆ τε ὅτι τὰ πρὶν ἀγνώστα, καὶ ὅτι πρὸς
 τὰ πρὶν ἀνέγνωσα ὁρῶντες σφίσι γεγονότα,
 τῶν τε μέλλουσιν ἐξ αὐτῶν ἐλπίδα, ὥς
 καὶ παρέσαν ἔργω, ἐλάμβανον, καὶ πάντ'
 ὅσα καὶ ἀπερὶ εἶναι προσεδέχοντο, ὥς καὶ ἐ-
 χοντες ἤδη, ἠγάθοντο. Καὶ οἱ μὲν διὰ
 ταῦτα ἱερομυθίας ἐπὶ εἰκοσιν ἡμέρας ἀγα-
 γῆν ἐψηφίσαντο. Lib. XXXIX.

“ ornabat,

“ornabat, tum ad urbem *Romani* mirifice extollebant.
 “Ea quippe, quæ ignota ante fuissent, sibi cognita; ac-
 “cessaque quorum prius nec fama ad se pervenisset, vi-
 “dentes, futurorum spem animo jam præcipiebant, tan-
 “quam præsentem; & siqua se consecuturos sperabant,
 “iis quasi jam partis exultabant. Itaque harum rerum
 “gestarum causa supplicationem dierum viginti decre-
 “verunt.” Et alibi: “^f Post hæc, cum *Romanorum*
 “classis vis tempestatis denuo afflisset, *Britanni*, evo-
 “catis focis, summaque rei ad *Cassivellanum*, qui inter
 “ejus insulæ Regulos plurimum poterat, delata, ad ip-
 “sam navium *Romanorum* stationem contenderunt, qui-
 “bus obviam facti *Romani*, primo effedorum occurso
 “perturbati sunt; deinde intercapedine inter ordines
 “facta, evitatisque effedis, atque ex obliquo in hostem
 “incurrentem jaculati, pugnam restituerunt. Post eam
 “pugnam utrique eodem in loco perstiterunt, alio autem
 “conflictu barbari cum peditatum *Romanorum* vicissent,
 “ab equitatu afflictæ, ad *Tamesin* flumen sese receperunt.”

Herodianus ^B etiam in *Vita Severi*, ita de *Bri-*

^f Καὶ μὲν τότε χειμῶν αὖτις τὰς
 ναῦς αὐτῶν λυμνησάντων, συμμαχίας τε
 προσμελεπόμενοι, καὶ ἐπ' αὐτὸ τὸ νεώ-
 ριον σφῶν ὤρμησαν. Κασινέλλανον τὰ
 πρῶτα ^f [ita enim legendum pro καὶ
 Σινέλλαν ^f ^f τὰ πρῶτα] ἐν τῇ νήσῳ
 διωκσῶν φερόμενον προσηγάμενοι. καὶ αὐ-
 τοῖς ἀπαντήσαντες οἱ Ῥωμαῖοι, τὸ μὲν πρῶ-
 τον ἵταρσάνθησαν τῇ ^f ἀρμάτων προσ-
 μίξιν. ἔπειτα δὲ διςάμενοι, καὶ ἐκὼν τε
 παρεξέειπες, καὶ οὐδ' ἐκβυθίσας ἐς τὰ
 πλάσια βράδοντες, ἀνέσταν ^f μάχην.

καὶ τότε μὲν καὶ χώρην ἀμφοτέρω ἐμειναν·
 αὖτις δὲ οἱ βαρβάροι καὶ μὴ περὶ κρείτ-
 τας ἡρώμενοι, ὑπὸ δὲ τῷ ἵππῳ κακωθέντες,
 πρὸς τε τὴν Τάμεσιν ἀνεχώρησαν. *Lib.*
XL.

^f Τὰ δὲ πλεῖστα δὲ Βρετανῶν χώρην
 ἑπικλυζούμενα τὴν Ὀκεανῷ συνεχῶς
 ἀμπότισιν, ἐλώδη γίνετο, οἷς ἐθὺς τοῖς
 μὲν βαρβάροις ἐνήχεσθαι τε καὶ ἀλγεῖν
 βρεχομένοις μέχρις ἐξόντων. γυμνοὶ δὲ ὄν-
 τες τὰ πλεῖστα τῷ σάματι, καὶ ἰλύ-
 καλαφρονεῖσι. Οὐδὲ δὲ ἰδιότητι ἴσασιν χερ-

tannis

tannis refert: “Siquidem *Britanniæ* pleraque loca frequentibus Oceani alluvionibus paludescunt, per eas igitur paludes barbari ipsi natant excursantque, ad illa usque demersi, ac pleraque corporis nudi cænum contemnunt. Neque enim vestis usum cognorunt, sed ventrem atque cervicem ferro incingunt, ornamentum id esse ac divitiarum argumentum existimantes, perinde ut aurum ceteri barbari. Quin ipsa notant corpora pictura varia, & omnifariam formis animalium; quocirca ne induuntur quidem, videlicet picturam corporis ne adoperiant. Sunt autem bellicosissima gens atque avidissima cædis, tantum scuto angusto lanceaque contenti. Præterea gladio nudis corporibus dependente, lorice ac galeæ penitus ignorant usum, impedimentum id esse transgrediendis paludibus arbitantes.”

PRÆTER hos, *Paulus Orosius* de Bello Gallico, *Lib. VI. c. VIII*: “Navibus circiter onerariis atque actuariis LXXX præparatis, [*Cæsar*] in *Britanniam* transvehitur; ubi acerba primum pugna fatigatus, deinde adversa tempestate correptus, plurimam classis partem & non parvam militum, equitum vero omnem disperdit. Regressus in *Galliam*, legiones in hyberna dimisit, ac DC naves utriusque commodi fieri imperavit. Quibus ite-

σιν, ἀλλὰ τὰς μὲν λαπαράς καὶ τὰς τετραχῆλυσ κοσμοῦσι σιδήρεω, καὶ πῶπισμα τῷ τε καὶ πλῆτε σύμβολον νομίζοντες, ὥσπερ ἡ χρυσὸν οἱ λοιποὶ βάρβαροι· τὰ δὲ σώματα εἰζόντι γρεφαῖς ποικίλων ζώων παντοδαπῶν εἰκόσιν, ὅθεν ἐδ' ἀμφιένω, ἵνα μὴ σκίπῃσι τῷ σώματι τὰς γρε-

φάς. Ἐἰσι δὲ μαχηώτατοι τε καὶ φονικώτατοι, ἀσπίδα μόνῳ εἰσὴν περιβεβημένοι, καὶ δόρυ. Εἰσὶ δὲ παρηρημένοι γυμνῇ σώματι. Θάραυνοι δὲ ἡ κρήνη σὺν ἴσασι χεῖσιν, ἐμπόδιον νομίζοντες πρὸς τὸ διόδον τῶν ἐλῶν. *Lib. III. c. XIV.*

“rum

“rum in *Britanniam* primo vere tranſvectis, dum ipſe
 “in hoſtem cum exercitu pergit, naves in ancoris ſtantes
 “tempeſtate correptæ vel collifæ inter ſe, vel arenis il-
 “liſæ ac diſſolutæ ſunt; ex quibus XL perierunt, ce-
 “teræ cum magna difficultate reparatæ ſunt. *Cæſaris*
 “equitatus primo congreſſu a *Britannis* victus; ibique
 “*Labienus* Tribunus occiſus eſt. Secundo prælio cum
 “magno ſuorum diſcrimine victos *Britannos* in fugam
 “vertit, &c.”

^b *Suetonius Tranquillus* affirmat *Veſpaſianum* duas va-
 lidiffimas *Britanniæ* gentes bello ſuperaffe, triciesque cum
 hoſte conſlixiſſe, quæ non imbellis ſed fortiffimæ natio-
 nis ſigna ſunt.

Eutropius etiam Lib. Hiſt. Rom. nono: “Cum *Ca-*
 “*rauſio* [*Britanno*] tamen, cum bella fruſtra tentata ef-
 “ſent contra virum rei militaris peritiſſimum, ad poſtre-
 “mum pax convenit.”

Et ⁱ *Sextus Rufus* legiones *Romanas* enumerans, inter
 legiones Magiſtri peditum *Britannianos* & *Britannicos*;
 & inter legiones Comitatenſes, legionem ſecundam *Brit-*
tannicam; & inter legiones Magiſtri equitum *Galliarum*,
Britones, & iterum *Britones*; & poſtea, Cum ſpectabili
 Comite *Hispaniarum*, invictos juniores *Britones*; & alibi
 Cum comite *Britanniarum* victores juniores *Britannianos*
 enumerat.

^a “*Claudio* principe *Narciſſi* gra-
 “tia legatus legionis in *Germaniam*
 “miſſus eſt, inde in *Britanniam* tranſ-
 “latus tricies cum hoſte conſlixit.
 “Duas validiffimas gentes, ſuperque

“XX oppida, & inſulam *Veſten*, *Bri-*
 “*tanniæ* proximam, in deditiōem
 “redegit.” §. III.

ⁱ Vide *Notitiam Imp. Rom. Edit.*
Par. 1651.

SED

SED quid opus est tot doctissimorum virorum scripta evolvere ut *Britanniae* gloria elucescat, cum tot Reges fortissimi, tot invicti Duces, tot *Romanorum* clarissimi Imperatores *Britannico* sanguine prognati, quales gignit hæc Insula viros, suis gestis immortalitate dignis mundo illustrem fecere? Quid ^k *Brennum* illum *Romanorum* & *Græcorum* fere totius orbis fortissimarum gentium domitorem commemorem? Quid ^l *Caswallanum*, cui territa (ut *Lucanus* refert) ostendit sua terga *Cæsar Julius*? Quid ^m *Caratacum*, qui novem annis populum *Romanum* bello afflixit? Quid *Bundvicam* fortissimam viraginem, quæ suis auspiciis septuaginta *Romanorum* millia delevit, cujus “tantus terror *Romam* (ut scribit ⁿ *Virunnius*) invaserat & *Italiam*, quantus nunquam antea, neque in adventu *Brenni* neque *Hannibalis*?” Quid *Arviragum* invictum Regem *Britanniae*, libertatem, invitis *Romanis* rerum dominis, servantem? Quid nobilissimos duces, qui cum *Vespasiano* tricies pugnabant, qui etiam *Severum* Imperatorem strenuissimum quod vincere non potuit, mœrore enecabant? Quid (inquam) hos memorem, cum *Britannia* *Constantinum Magnum*, non solum fortissimum & felicissimum ducem, sed etiam (quod magis est) optimum virum, & *Christiani* nominis (a matre *Helena Britannica* edoctum) primum Imperatorem reliquo mundo communicavit? Quantum debent *Britanniae*, ob hunc virum suis in visceribus genitum, tyrannis liberata *Gallicia* & *Italia*; quantum *Christiana* religio omnes præ-

^k Vide supra p. 68. & seqq.

^l Vide supra p. 106.

^m Vide *Tacit. Annal. Lib. XII. c. VII.*

ⁿ *Lib. IV. p. 31.*

ter unum *Polydorum*, & suum præceptorem *Gulielmum Parvum*, nuper a *Britannicæ* gloriæ obrectatoribus (indignum qui lucem videret) in lucem editum, norunt. Et quia *Gallus* quidam nuper, & majoris nominis antiquus Auctor *Græcus* hunc *Dyrachii* natum affirmant, in medium adducam verba ipsa antiquissimi Panegyrici coram ipso *Constantino* recitati: “ O (inquit ° ille) fortunata, & “ nunc omnibus beatior terris *Britannia*, quæ *Constanti-* “ *num Cæsarem* prima vidisti. Merito te omnibus cæli “ ac soli bonis natura donavit, in qua nec rigor est nimi- “ us hyemis, nec ardor æstatis, in qua fegetum tanta “ fecunditas, ut muneribus utrisque sufficiat, & *Cereris* “ & *Liberi*, in qua nemora sine immanibus bestiis, terra “ sine serpentibus noxiis; contra, pecorum mitium innu- “ merabilis multitudo lacte distenta, & onusta velleribus; “ cetera, quæ propter vitam diliguntur [*al.* certe qui- “ dem propter quod vita diligitur] longissimi dies, & “ nullæ sine aliqua luce noctes, dum quod illa litorum “ extrema planities non attollit umbras, noctisque me- “ tam cæli & siderum transit aspectus, ut Sol ipse, qui “ nobis videtur occidere, ibi appareat præterire. Dii “ boni, quid hoc est, quod semper ex aliquo supremo “ fine mundi nova Deum numina universo orbi colenda “ descendunt?” Hactenus ille. Quid *Bonosum*, ex Duce limitis *Rætici* magis fortem quam felicem Imperatorem? Quid *Carausium Augustum*, qui septem continuis annis, invitis *Jovio* & *Herculio*, purpura usus est? Quid ^p *Allectum*

° *Eumenius* scilicet in Panegyrico *CCCX*, coram *Constantino* dixit. §. IX. *Constantino Augusto*, quem *Treveris*, ^p “ Non ipse *Constantius Allectum* die ejus urbis natali, Anno *Cristi* “ vicit in *Britannia* delevitque. Id *Cæsarem*,

Cæsarem, ob quem debellatum *Mamertinus Maximianum Cæsari Julio* anteferre videtur? cujus verba in medium adferre haud gravabor: “ Et sane (inquit) &c.”

Post hunc emerfit Imperator *Maximus, Britannus & Helenæ* consobrinus, “^a vir quidem strenuus & probus “ & *Augusto* dignus,” nisi patriam juventute (ducto in *Gratianum*, quem vicit, exercitu) spoliaffet. Hic etiam ex *Helena* uxore, ^r *Eudæ* filia, *Victorem* filium *Augustum* reliquit. *Marcum* etiam & *Gratianum*, ut scribit ^s *Paulus Diaconus*, *Britannia* Imperatores agnovit. *Constantinus* præterea cum *Constante* filio, occiso conterraneo suo *Gratiano*, ejusdem cum superiori nominis sed non felicitatis Imperatores, in *Britannia* creati sunt, contra quos *Gerontius* eorum dux (de cujus morte exstant antiquissimi ^r *rhythmi Britannici*) *Maximum* alium a priore *Au-*

“ per *Asclepiodotum* ejus prætorio præfectum præstitum est: Præcipuam tamen hujus facti gloriam *Eumenius* ei tribuit in alio Panegyrico, quia id totum ejus ductu & auspicio confectum fuerat.” *Jac. De la Baune* in *Notis in Eumenii Panegyri*. V. *Constantio Cæs.* dict. *Maximiano* absente. Vide supra p. 57, 58.

^a *Paul. Diaconus Lib. XI.*

^r *Eudæ*] id est, *Octavii*: *Octavius* enim *Latinorum Cambris Eudæ* dicitur, unde Auctoris nostri modernum *Euda*.

^s *Paul. Diac. Lib. XIV.*

^r *Rhythmi Britannici*, quorum mentionem facit Auctor noster, antiquissimi sunt dubio procul, id quod metrum & dictio probant. *Gerontius F. Erpin* (*Geraint ab Erbin*) cujus

epicedium sunt, erat *Dumnoniorum* princeps, qui vixit circa A. D. DXL, ut *E. Luidio* & aliis placuit. Interfectum fuisse cruentissimo prælio apud *Llongborth* (quæ *Londinis* est in *Durotrigibus*) ex ipso epicedio constat. Sed quibuscum pugnaverit incertum. Forte cum *Ina* Rege: Si quidem cum illo semel pugnassee verisimile est. *Arthurum* ibi eodem tempore cecidisse ex eodem epicedio probare conati sunt multi, sed frustra omnes. *Yarthur* enim non *Arthurus* est, sed *Iardurus*, *Iarddur*; forte *Iarddur* ab *Diwrig* qui in nostris Codd. MSS. sæpius occurrit. *Gerontium* quem *H. Llwyd* meminit, vixisse oportuit circa A. D. CCCCXL, & diversum fuisse a *Geraint ab Erbin*, quem ego vixisse crediderim circa

gustum fecit. Et post hos, ultimus *Britannici* sanguinis Imperator *Ambrosius Aurelius* a *Panvinio* numeratur. Præter hos duodecim Imperatores, *Arthurum* Regem invictissimum *Britannia* mundo communicavit, cujus immarcescibilem gloriam & illustrissima facta " *Lelandus* noster (contra caninos rictus & *Vatinianum* odium delirantis *Urbinais*, & bene saginati *Rbievallenſis* monachi, magis in coquina quam in antiquorum historiis versati) infinitis testimoniis & fortissimis argumentis clariora fecit. Nec solum nostrates, sed etiam *Hispani*, *Itali*, *Galli*, & ultra mare *Baltheum*, *Sueones* (ut * *Gothus* ex eorum Hi-

A. D. DCCX. Nam in *Cbron. Saxon. p. 50.* hæc legere est: " An.

" DCCX. Ine 7 Nun hiſ mæg ge-
" ruhton 7 6 Lepente 7 eala cýninge,
" id est, Ina & Nun ejus propin-
" quos pugnabant cum Gerento Bri-
" tonum Rege."

* Vide *Lelandi* Assert. *Arturum* contra *Gul. Neubrigensem*.

" Præerat eo tempore *Britannis*
" ille invictissimus Rex *Arturus*, de
" cujus amplissimo imperio & mi-
" rificis triumphis plura in histori-
" cis monumentis traduntur quam
" facile credi possunt. Hic igitur
" ab *Heroldo* contra *Tordonem* opem
" ferre rogatus, non gravate amici
" precibus annuit, præfatus se nihil
" libentius unquam egisse quam illud
" bellum cum Rege potentissimo
" acturus esset, qui illa fortissima
" *Gothorum* & *Sueonum* gente cete-
" risque validissimis populis stipatus
" esset: Educitur itaque ex *Britan-*
" *nia*, *Gallia*, *Hollandia*, maxima

" classis, in qua innumerabilis pug-
" natorum multitudo ad *Daniæ* libe-
" rationem advehebatur; quæ etiam
" maximis *Scotorum* copiis, quas eorum
" Rex *Angniscbelus* ducebat, adaucta,
" a *Tordone* non minore potentia ad
" navale prælium præparato, intra
" illud frætum quod *Cimbros* a *Go-*
" *thos* separat, excepta est; statim-
" quæ ad acerrimum prælium de-
" ventum est; quod toto triduo adeo
" pertinacibus animis ob summam
" utriusque partis virtutem ageba-
" tur, ut neutra earum saltem con-
" jecturare posset quorsum victoria
" sese inclinaret. Tandem *Germa-*
" *nica* classis *Gothos* *Sueonesque* a ter-
" go invadens, *Arturum*, cujus fig-
" na sequebatur, victoriæ compotem
" sine mora effecit, ipsosque ut po-
" tius se suamque patriam confer-
" vare, quam *Danis* imperare cura-
" rent, coegit: Itaque *Arturus* tam
" gloriosam victoriam assecutus, *Da-*
" *niam* ipsam non *Danis* (ut spera-

storiis

storiis refert) hujus fortissimi Regis clarissima facta in suis libris in hunc diem decantant. *Cadvannus* etiam ex *Gwyneddæ* Principe *Britannorum* Rex, & ejus ꝛ filius

“bant) sed sibi suisque *Britannis* ac
 “*Scotis* subjectam esse volebat. Quo
 “facto, infelices *Dani*, cum se ab
 “uno *Sueonum* *Gotthorumque* jugo li-
 “beratos putarent, geminum, im-
 “mo multiplex, idemque longe a-
 “trocius sibi impositum experiebantur:
 “Sub quo diutius oppressi, non
 “modo ab *Anglis* & *Scotis*, verum
 “etiam a *Noruegianis*, quibus *Ar-*
 “*thurus* (teste historia *Scotica*) con-
 “sanguineum suum *Loth* in Regem
 “præfecerat: Præterea a *Vandalis*,
 “& *Tentonibus*, a *Gallis* & *Frisiis*,
 “ceterisque populis *Arthuro* sub-
 “jectis, plurimum divexabantur,
 “quamvis *Anglorum* jugum sæpius
 “excutere tentantes, *Arthurum* ad
 “pertinacem indignationem provo-
 “casse videbantur. Quanto autem
 “tempore *Dania* sub tam gravi ty-
 “rannorum jugo laboraverit, histo-
 “riæ quas sequor, non explicant:
 “Si tamen conjecturare liceat, plu-
 “ribus annis aut seculis tam infeli-
 “citer oppressa desolataque jacebat.
 “Solent enim feliciora regna post
 “tot bellorum tempestates tarde re-
 “surgere, quando tenuia (quale est
 “ipsa *Dania*) nunquam, aut tardis-
 “sime ad pristinas fortunas restitui
 “possent, cum interim *Suetia* pluri-
 “bus annis (modo domestica concor-
 “dia assit) potentissimos exercitus
 “alere, & potentissimis hostibus ab-
 “que aliqua sui læsione resistere
 “queat.” *Jo. Magnus Gothus*, Arch-

iep. Upsaliensis in *Gotthorum Sue-*
onumque Hist. Lib. VIII. c. XXXI.
 ꝑ *Romæ* MDLIII. Vide *Arthi* & *Ar-*
thuri regum comparisonem c. XLI.
ibid.

ꝛ *Cadwalla* iste *Cadwallawn* *Brit-*
tannico sermone dicitur, & diversus
 est a *Cadwalla* Saxone, *Cenbyrthi* fi-
 lio. Cognata horum Regum nomi-
 na & facta Historicis decipiebant, id
 quod etiam affirmandum est de *Flu-*
viorum nominibus p. 41. supra. E-
 picedium *Cadwalloni* *F. Cadvanni*
 (*Marwnad Cadwallawn ab Cadfan,*
ab Iago, ab Beli, ab Rhun, ab Mael-
gwn Gwynedd) metro omnium anti-
 quissimo (quod vocamus *Englyn milwr*)
 etiamnum existat in Libro Rubro
Hergestiano inter Codd. MSS. Coll.
Jesu Oxon. asservato. Adscribitur
 autem *Lomarcho* Seni (*Llywarch Hên*)
 Poetæ & Militi insigni, qui floruit
 circa An. DC, & XXIV filios eos-
 que fortissimos in bello contra *Sax-*
ones interfectos vidit; ut ipse in *Epi-*
cedio eorundem asserit. In *Epice-*
dio autem supradicto memorantur
 quamplurimi campi ubi *Cadwallonus*
 cum *Saxonibus* pugnavit, præcipue
 vero *Meigen*, ubi *Edwinus Northum-*
brorum Rex interfectus est. Acerri-
 me in isto proelio (uti conjicio) *Powi-*
siani dimicabant; XIV enim singu-
 laribus privilegiis præ ceteris *Cam-*
bris eo nomine decorati sunt, quæ
Breinjeu Powys vocantur, & etiam-
 num visuntur in poematio quodam

Cadwalla

Cadwalla (quem ^z *Beda* tyrannum, quod *Saxones* atroci bello persequeretur, vocat) in inclinatione *Britannici* Imperii fortissimi Reges exstiterunt. Et post excidium *Britannicum* emerere in *Cambria* viri sua laude haud frustrandi, ut *Rodericus Magnus*, & ejus ex filio nepos *Hoelus* cognomento *Bonus*, & bello & pace clari. *Gruffithus* etiam filius *Lewelini* filii *Sesillii* fortissime *Cambriam* suam defendebat. Et post eum *Owenus Gwyneddæ* Princeps *Henrico* Secundo, omnium qui in *Anglia* regnare, potentissimo, ter *Cambriam* magnis exercitibus ingresso, occiso in *Mona* ejus filio, & magna exercitus parte (ut *Giraldus* refert) apud ^a *Colethulle* deleta, strenuissime restitit. Et ejus ex filio nepos *Lewelinus* ille *Magnus*, "cujus triumphus innumerabiles (ut ^b *Parisiensis Angli* "verbis utar) tractatus exigent speciales." Nec solum hi, sed & *Cornavienses*, *Britannorum* reliquæ, ut omnium *Britannorum* gentium robustissimi, ita in bellicis muniis obeundis in hunc diem clari habentur. Nec *Britones*, *Galliæ* accolæ, ejusdem gentis soboles, a suis patribus degenerati sunt, cum non solum sedes suas virtute inter fortissimas gentes quæsitæ multis seculis feliciter tutati sunt; sed etiam *Gothos* & *Francos* præliis gravissimis superavere, *Carolo Magno* principi potentissimo fortiter resistere, ^c filii ejus *Ludovici* Imperatoris exercitum in

Condelovii Protovatis (*Cynddelw Brydydd mawr*) qui floruit circa An. MCLX. in prædicto Cod. MS. exstante. collis. Vide *Girald. Itin. Cambr. Lib. II. c. VII.*

^z *Hist. Eccles. Lib. III. c. I.* Vide p. 84. supra.

^a Alias *Colethill*, id est, *Carbonis*

^b *Hist. Angl. f.º Lond. 1640. p. 978.*

^c Vide *Reginonis Abbatis Prumiensis Annales* a *Pistorio* edit. *Frankfurti* 1583. sub A. D. DCCCXXXVI.

eos missum duce *Murmano* fugavere, ^d *Carolus Calvus* Imperatorem & *Galliae* Regem, aperto praelio deleto ejus exercitu, bis *Numenio* Rege vicere, Imperatore, “ dere-
 “ lieto papilione, tentoriis & omni regio apparatu (ut
 “ *Regino* scribit) clam fugiente.” ^e *Herispous* vero *Nu-*
 “ *menii* filius eundem *Carolus* ignominiosam pacem cum
 eo facere coegit, ^f quem *Salomon Herispoi* filius, vir
 strenuus & bellicosus, adversus se cum maximo exercitu
 venientem retrocedere coegit. Et ^g *Salomone* mortuo, (ut
Sigisbertus ait) regnandi cupidine intestino inter se bello
 colliduntur *Britones*, sicque inviti cessant a *Galliae* exter-
 minio. ^h Quid *Vursandi* invictissimi ducis fortissima &
 contra *Hastingum* *Normannum* & *Pasquitanum* *Britonem*
 gesta? *Judicaelis* etiam & *Alani*, qui *Normannos* totam
Galliam misere vastantes, e finibus suis fortiter fugavere,
 commemorem? Quid bella, quæ longe postea invictis
Anglorum auxiliis defensi, contra *Galliae* Reges gessere,
 attingam, cum omnibus constat gentem strenuissimam
 semper exstitisse? Et ut tandem *Polydoro* os obstruam
 cum suo *Gilda*, hoc dico, hunc (si ejus opus sit) non
 historiographum, sed sacerdotem & concionatorem, qui
 semper solent in vitia suorum nimis acriter invehi, fu-
 isse. Igitur si ex concionibus (ut *Urbinas* fecit) aucto-

^d Vide sub A. D. DCCCLX. *ibid.*

^e Alias *Herispius* dicitur. Vide sub A. D. DCCCLXIII. *ibid.*

^f Vide sub A. D. DCCCLXVII. *ibid.*

^g “ *Britones*, rege suo *Salomone*
 “ mortuo, pro contentione regnandi
 “ intestino inter se bello collidun-

“ tur, sicque, &c.” Vide *Sigeberti*

Gemblacensis Cœnobitæ Chronograph.

a *Pistorio* edit. *Francofurti* 1583. sub A. D. DCCCLXXVI.

^h Vide *Gesta Normannorum* ante *Rollonem* Ducem, ab eodem *Pistorio* edita, sub A. D. DCCCLXXIV.

ritates quæramus, quæ parochia, quæ urbs, quæ gens, quod regnum ab infamia immune erit? Quid *Bernhardus de Romanis* scripsit? Hos impios, infideles, feditiosos, inverecondos, proditores, grandiloquentes & exigua agentes vocat. Hæc a Theologis ut hæc vitia devitentur & vita reformatur, non quod tales sunt *Romani* aut *Britanni*, pro more e suggestu dicuntur: Nec aliquis hominum (ni sit impudens sycophanta) ex sermonibus sacerdotum, sententiis eorum in pejorem partem extortis, conventum aliquem, civitatem aut populum infamia notare conatur.

FACESSANT igitur male feriat obrectatores, & *Britannia* vera gloria mundo elucescat; nec me nimis mordacis linguæ, Lector optime, judicato, cum (ita me Deus amet) nec alieni nominis invidia, nec inanis gloriolæ cupiditas, nec alicujus gentis odium, sed patriæ immerito male audientis amor, & veritatis illustrandæ desiderium ad hæc scribenda me perpulere. Nec hunc rudem & inconditum tractatulum in lucem ire finerem, si non sperarem omnes doctos hoc meum institutum boni consulturos, & inde occasionem accepturos hanc materiam (quam ego satis temerario ausu primus aggressus sum) luculenta oratione & eleganti stylo fusius tractare. Et si quid sit, quod aut acrius dictum, aut non satis exploratum autument, me doctiorum judicio submitto, erroribusque admonitum, hæc emendaturum, cum tempus dabitur, promitto. Vale.

D E

M O N A I N S U L A,

E T

BRITANNICA ARCE,

S I V E

A R M A M E N T A R I O R O M A N O,

D I S C E P T A T I O E P I S T O L A R I S.

Ad eundem ABRAHAMUM ORTELIIUM.

QUOD initam inter nos nuper amicitiam oblivioni non tradidisti, meque tuis litteris salutare, & munere mihi gratissimo donare dignatus es, summas ago tibi gratias, Doctissime *Orteli*, Deumque testor, nihil unquam mihi gratius accidere potuisse, quam inter viros doctos & Antiquitatum assertores, si per longissimam terrarum distantiam hoc liceret, versari. Sed antequam ad plenum tuæ dulcissimæ Epistolæ responsum deveniam, hoc præfari libet: Me, postquam bonas

R

litteras

litteras vix a limine salutasssem, meipsum in familiam Illustrissimi Principis Comitis *Arundelii* inseruisse, ibique hos quindecim annos continuos mansisse, ubi nec *Latine* loquendi nec scribendi toto hoc tempore aliqua mihi concessa fuit opportunitas, unde contigit me *Latini* sermonis elegantiam servare non potuisse. Tuam igitur humanitatem precor, ut meam hanc barbariem boni consulas, & non eloquentiam, sed rem ipsam verbis utcunque vulgaribus, & phrasi parum *Latina* expositam, animumque tui deditissimum consideres; & siquid posthac ad te mitam, quod libro tuo (cujus mentio aliquod rarum mihi promittere videtur) inserere libuerit, te logodædalum & dictionis illustratorem constituo.

INTERIM quid ego de hac Turri *Britannica* (cujus nomen *Ortelius* jam mundo illustre suis elegantissimis typis fecit) conjectura assequi possim, (cum certi nil me legisse contigit) accipito.

Britannos, omnesque Oceani accolæ olim piraticam exercuisse, ex nostris Annalibus *Britannica* lingua scriptis liquet, eosque sæpenumero in *Morianam*, *Rutheniam* & *Germaniam* trajecisse constat, quæ nomina *Morianæ* & *Rutheniæ*, nostrates & *Angli* nostrarum historiarum interpretes, ob linguæ & historiarum imperitiam, in *Mauritanos* & *Ruffos* satis infeliciter, pro *Morinis* & *Flandris* contorquent. Igitur cum nullus esset commodior portus quam ostium maximi fluvii, verisimile est eos in illum locum sæpius trajecisse, & inde incolas turrin aliquam ad eorum impetum resistendum fabricasse, & Imperatores *Romanos* hoc ædificium (nomine servato) postea in alium usum convertisse.

ALIA

ALIA etiam conjectura ex eadem officina fabricari potest: *Antonini* tempore etiam, cum jam Mare per *Saxones* & *Phrisios* infestaretur, ipse hoc ædificium instauravit, impositis in eodem ex *Britannico* exercitu militibus, unde & nomen adipisci potuit.

RESTAT una quæ instar omnium erit: Cum *Britannia* tunc temporis esset quasi horreum Occidentalis Imperii, & annona illinc transferebatur per *Britannos*, ad exercitum limitis *Germanici* custodem alendum, nullus aptior locus erat deponendi onera, quam in ostio maximi fluminis *Rheni*, ubi iterum alterius generis navibus contra cursum aquæ per *Menapios* ad *Coloniam* & *Magoniam* usque (ut nunc factitant) veheretur, unde ille locus cum & esset Mercatorum *Britannorum* receptaculum, & annonæ ab illis invecæ quasi horreum (qualia refert *Ammianus Marcellinus Julianum Cæsarem* multa per *Galliam* & *Germaniam* pro *Britannica* annona conservanda exstruxisse, & alia incensa & diruta restaurasse) a frequentia *Britannorum*, *Britannici* nomen meruit.

HAS autem nudas conjecturas nullis testimoniis corroboratas, tuo judicio excutiendas relinquo, quem non dubito ex multijuga tua cognitione, multo meliora in medium adferre posse.

RESTAT ut de *MONÆ* Insulæ nomine & situ, quæ apud antiquiores & modernos Auctores observavi, quæque ipse experientia & ex linguæ *Britannicæ* (qua jam illius Insulæ Incolæ utuntur) cognitione didici, tibi cui aliquid denegare, quod vires meæ præstare possint, apud me piaculi loco erit, aliquid scribam; quamvis scio me hoc factitando, nomen meum multorum calumniis ex-

ponere, quia errores semel imbibiti difficillime evelluntur, maxime, cum *Polydori Vergilii*, viri docti & non vulgaris eloquentiæ, auctoritate confirmentur: Sed pace eorum dixerim, virum hunc Annales suos manifestis erroribus & mille mendis implevisse; idque non solum ei accidisse ob imperitiam linguæ *Britannicæ* (quam nunc *Angli* more *Germanico*, tanquam illis non intellectam, *Walicam* vocant) sine qua nec nomen ipsius Insulæ recte intelligitur, cum alii per *P*, alii per *B*, alii per *Ph*, litteras scribunt: Sed etiam quod meliores Auctores non legerit, vel quod invidia *Britannici* nominis (quod Nobilissimi *Romanorum* Imperatorum nimis studiose amplexi sunt) tumens, eorum Auctoritates parvi pendens, & sibi nimium tribuens (spretis melioribus) *Guilhelmi* cujusdam, & re & nomine *Parvi*, cæcutientis cæcus vestigia secutus sit. Sed crepet licet *Britannicæ* gloriæ vellicator impudentissimus, dum exstant inter *Græcos*, *Diodorus Siculus*, *Dio Cassius* bis Consul, *Herodianus*, *Plutarchus*, *Pausanias*, *Ptolemæus* & *Strabo*: Inter *Latinos*, *Cæsaris* Commentarii, *Corn. Tacitus*, *Eutropius*, *Suetonius*, *Orosius*, *Ælius Spartianus*, *Julius Capitolinus*, *Ælius Lampridius*, *Flavius Vopiscus*, *Aurelius Victor*, *Ammianus Marcellinus*, *Sextus Rufus*, *Panegyrici Mamertini* & aliorum, *Plinius*, *Antoninus*, *Mela*, & *Solinus*, præter Annales antiquissimos *Britannice* scriptos, *Gildas* tres, *Nennium*, & clarioris eruditionis multos alios, qui ante adventum *Anglorum* (quos nostrates, veteri nomine adhuc servato, *Saxonas* vocant) res *Britannicas* scriptis suis illustrare; & post devictam ab illis illam Insulæ partem, quam illi *Angliam*, nos vero *Lloegriam*, antiquum nomen retinentes, dicimus:

mus: *Afferius, Osbernus, Felix, Monemuthensis, Huntingtonensis, Malmesburiensis, Annovillanus, Iscanus, Necchamius, Giraldus, Parisiensis, Trevetus*, & infiniti alii, crepet (inquam) licet imperiosus *Urbinas*, & clarissimis *Britannorum* rebus gestis oblatret, dum hi classicum *Britannicæ* gloriæ cantent, nusquam poterit mendacissimis suis calumniis *Britanniæ* decus, & nominis famam a tot clarissimis viris decantatam, vel obscuram reddere, vel aliqua infamia inurere. Jam ad *Monam* redeundum est, quam *Polydorus* fatis pro imperio, nomine antiquo privavit, anonymamque relinquens, *Menaviam* utroque decoravit, quod facile & ex *Romanis, Græcis & Britannicis* scriptoribus, & Incolarum lingua, hunc in modum probatur.

CONSTAT ex *Cæsare, Tacito* & reliquis, *Monam* esse Insulam *Britanniæ* finitimam, inter ipsam & *Iverniam* sitam, in quo Mari duæ sunt tantum alicujus nominis & magnitudinis (præter *Hebrides*) Insulæ. Igitur necesse est unam harum, antiquorum *Monam* fuisse, itaque situm utriusque Insulæ ante oculos ponendum esse duxi, ut inde cetera facilius intelligantur.

PRIMA, quam *Polydorus Angliseam* vocat, finitima est ei *Britanniæ* parti, quam nos *Cambriam, Angli* vero *Walliam* vocitant, a qua tenuissimo separatur Maris finu (ab incolis *Menai* dicto) ita quod juxta medium Insulæ non longius quam mille passus pateat. In Orientali parte Insulæ est Castrum fortissimum, & elegans Urbs, opus *Edwardi Primi, Angliæ* Regis, cui *Bello Marisco* nomen est inditum. In adversa vero parte est locus trajiciendi in *Iverniam* aptissimus, & *Anglis* usitatissimus, quod

quod illi **Holyhead** quasi *Sacrum caput*, nos vero *Caer-Gybi*, id est, *Civitatem Kebii* dicimus. In ea Insula est *Aberffraw* ante trecentos annos Principis *Gwyneddæ* (quam *Angli Northwalliam*, & Barbari *Venedotiam* vocant) Regia; boum & ovium multitudine (pro Insulæ magnitudine) clara, triticique ita abundans, ut ob fertilitatem, *Mater Cambriæ* vulgo nuncupetur; arborum inopia maxima, quamvis quotidie ingentes trunci & radices, abietesque miræ longitudinis in campis passim sub terra inveniuntur. Incolæ *Britannica* utuntur lingua, *Anglicæ* penitus imperiti: *Angliæ* tamen Regibus post CCC annos cum reliqua *Cambria* parent.

NUNC vero ad secundam, quam *Polydorus* nuper *Mona* nomine donavit, deveniamus. Ea sita est in medio Maris, a proximo *Britanniæ* promontorio distans XXV miliaribus, magnitudine priori pene æqualis, magis tamen sterilis & inculta, hominesque imbelles (nisi qui ab *Anglia* ob Insulæ custodiam a Comite *Derbiensi*, cujus patrimonii est, mittuntur) gignit. Lingua *Scotica*, sive *Ivernica* quæ eadem est, utuntur. Distantia utriusque ab *Ivernia* fere eadem.

HIS prælibatis, quid *Romani* de ea scripsere discutiamus, inter quos *Cæsar* primus *Mona* meminit, & post eum *Plinius* & *Dio Cassius*, sed nihil præter nudum nomen, & eam in Mari inter *Britanniam* & *Iverniam* sitam esse, in medium attulere, quod uterque nostrum etiam fatetur.

Corn. Tacitus, vir doctissimus & rerum *Britannicarum* (a *Julio Agricola*, socero suo, edoctus) scientissimus, de ejus situ & a Continenti distantia, plura nobis communicavit.

vīt. Hunc igitur audiemus *Annal. Lib. XIV. c. V.* ita loquentem: “ Sed tum *Paulinus Suetonius* obtinebat *Britannos*, scientia militiæ & rumore populi, qui neminem sine æmulo finit, *Corbulonis* concertator, receptæque *Armenię* decus æquare domitis perduellibus cupiens. Igitur *Monam* Insulam incolis validam, & receptaculum perfugarum aggredi parat, navesque fabricatur plano alveo, adversus breve litus & incertum. Sic pedites, equites vado secuti, aut altiores inter undas adnantes, equis transmisere. Stabat pro litore diversa acies, densa armis virisque intercurfantibus feminis, in modum *Furiarum*, veste ferali, crinibus dejectis, faces præferabant, *Druidęque* circum, preces diras sublati ad cælum manibus fundentes, novitate aspectus perculere militem, ut quasi hærentibus membris, immobile corpus vulneribus præberent. Dein cohortationibus ducis, & se ipsi stimulantes, ne muliebre & fanaticum agmen pavescerent, inferunt signa, sternuntque obvios, & igni suo involvunt. Præsidium posthac impositum vicis, excisique luci, sævis superstitionibus sacri. Nam cruore captivo adolere aras, & hominum fibris consulere deos fas habebant.” Audi obsecro, Optime Lector, pedites vado aut altiores inter undas adnantes equis transmisisse. Etiam idem Auctor *Agricolę* in eandem Insulam expeditionem in ejus Vita depingens, ita scribit: *Julius Agricola* “ *Monam* Insulam, cujus possessione revocatum *Paullinum* rebellione totius *Britannię* supra memoravi, redigere in potestatem animo intendit: Sed ut in dubiis consiliis naves deerant, ratio & constantia ducis transvexit: Depositis omnibus

“ omnibus farcinis, lectissimos auxiliarium, quibus nota
 “ vada, & patrius nandi usus, quo simul seque & arma
 “ & equos regunt, ita repente immisit, ut obstupefacti
 “ hostes, qui classem, qui naves, qui mare expectabant,
 “ nihil arduum aut invictum crediderint sic ad bellum
 “ venientibus. Ita petita pace, ac dedita Insula, clarus
 “ ac magnus haberi *Agricola*: Quippe cui ingredienti
 “ provinciam, quod tempus alii per ostentationem aut
 “ officiorum ambitum transigunt, labor & periculum
 “ placuisset.” Audi iterum, milites sine classe, sine
 navibus, nando in *Monam* evasisse; neque hæc Auctor
 audivit ab aliquo obscurioris famæ, sed ab ipso *Agricola*,
 focero suo, viro undecunque clarissimo & expeditionis
 duce. Sed audi quid huic respondet *Polydorus*. Scri-
 bit *Lib. Anglicæ Historiæ* I. “ Hæc olim (scilicet *Mona*)
 “ mari disjuncta angusto, quoties decrefcebat Oceanus,
 “ cujus magni fiunt omni tempore æstus, adeo prope ter-
 “ ram erat, ut sine navigiis adiri posset:” Et postea,
 “ Vide (inquit) quid possit vetustas, Insula nunc ab omni
 “ terra abest amplius XXV millibus, quæ quondam vix
 “ mille passus procul erat.” In quod nominis & famæ
 discrimen etiam excellentissima ingenia non impellit
 invidia, & contradicendi studium! Somniat *Urbinas* max-
 imam terrarum inundationem, cujus nec *Latini* scripto-
 res, nec *Anglici*, nec *Hibernici*, nec *Scoti* unquam me-
 minere; & quod magis mirum est, nec in vulgus rumor
 aliquis hujus diluvii dimanavit. Queritur etiam de an-
 gustia alterius Insulæ & inopia frugum & arborum, ubi
 similiter fides in illo desiderari possit, nam hæc Insula (*Ang-
 liseam* ejus, quæ vere *Mona* est, intelligo) habet in lon-
 gitudine

gitudine milliaria nostra circa XXV, in latitudine XVI, quorum unumquodque ad minus MCC passus geographicos continet: Igitur in circuitu patet circa LXXII milliaria *Italica*, quia quibusdam locis angustior est. Quod de inopia arborum dicit, verum est: Nam *Tacitus* affirmat lucos esse excisos, quorum (ut antea dixi) trunci innumerabiles passim terra obruti inveniuntur. Silvas etiam illic fuisse ante CCCC annos ex nostris historiis patet. Nescio quid dicam de sterilitate, cum hic affirmare non veretur, quod omnes sciunt esse falsissimum: Nam ob fertilitatem in proverbium inter nostrates abiit, *Mon mam Gymbru*, id est, *Mona mater Cambriæ*. Et Incolæ (pro ratione nostræ Regionis) sunt ditissimi etiam & validissimi, ut ex historiographis *Anglicis* liquet: Nam sæpius *Angli* classe inveci Insulam invasere, sed frustra; nam ab Incolis ad internecionem cæsi sunt: Testis erit *Hugo Salopiæ & Arundelii Comes* illic occisus: Testis etiam *Henricus* filius naturalis *Henrici* Primi, & cum eo multi Nobiles ibidem deleti. Quid plura? *Polydori Mona* a terra XXV milliariibus distans, hac nihilo major, multo magis sterilis, & imbellium hominum *Ivernorum* parens, *Mona* cum *Polydoro* esse desiit. Sed quid reliqui de hac re sentiunt, discutiamus.

GEOGRAPHIÆ Princeps *Ptolemæus* ad Orientalem *Iverniæ* plagam quatuor ponit Insulas, *Monarinam* (alia exemplaria *Monaidam* legunt) *Monam*, *Adron* & *Limnon*: Hæ ultimæ nobis optime cognoscuntur, antiqua retinentes nomina. *Adros* a nostratibus *Ynys Adar*, quod *Insula avium* significat, dicitur: *Limnos* a nostratibus *Enlli*, ab *Anglis* *Wardsey*, id est, *Bardorum Insula* vocitatur. Re-

stant reliquæ duæ, quarum necesse est ut una sit nostra, altera *Vergilii Mona*. *Monarinam* ponit *Ptolemæus* multo magis ad Septentrionem & Orientem quam *Monam*. *Mona Polydori* magis vergit ad Aquilonem & Ortum quam nostra. Ergo *Monarina*, non *Mona*, *Ptolemæo* est, & nostra *Mona* etiam apud ipsum *Monæ* nomen obtinebit. Hæc ex externis.

Ad nostros veniamus, quibus magis in nominibus quam homini *Italo* nostræ linguæ imperito, credendum esse arbitror. Sed ut hæc melius intelligantur, pauca prius interferenda sunt.

Britannos ante adventum *Anglorum* totam hanc Insulam possedisse, omnibus notum est, a quibus dolo victi, a meliori ejus parte in extremas ejus regiones depulsi sunt, & nomina a locis accepere, ut qui in *Cambriam* abire, *Cambri*; qui in *Cornaviam*, *Cornavii* appellarentur. *Angli* tamen eos omnes more *Germanico* (qui *Italos* & *Gallos Wallos* vocant) *Wallos* nuncupavere, additis etiam Regionum vocabulis, ut ex libris lingua *Saxonica* scriptis (etiam nunc exstantibus) apparet. Nam nostrates *Byrþalaz*, *Cornavienses* *Cornþealaz* in libris illis vocantur, non ut rudiores somniant, a *Cornu Gallie* dicti. Nec hic silentio præterire possum impudentiam *Vergilii*, qui se gloriatur hoc primo scriptis tradidisse, cum hanc veram *Wallici* nominis etymologiam ex *Silvestri Giraldo* furatus est; sed ut revertar unde digressus sum. Jam *Britanni* in angustias terrarum pulsi, linguam *Britannicam* servavere, ita ut Regionem, Civitates, Fluvii, Insulæ & Populi, apud nostros nomina obtinent antiqua. Nam *Anglorum* nomen nescimus: *Seison*, id est, *Saxonas* (nam

X literam

X literam non habemus) omnes *Anglos* in hunc diem appellitantes. *Angliam* vero antiquo nomine *Lloegr*, i. *Lloegriam*; *Walliam* *Cymbru*, i. *Cambriam*; *Cornwalliam* *Cernyw*, i. *Cornaviam*; *Scotiam* *Alban*, [i. *Albaniam*;] *Hiberniam* vero *Iwerddon*, quam etiam antiquiores Geographi non *Hiberniam* sed *Iverniam* dixere, appellamus. Ita & omnium *Angliæ* Civitatum nominibus utimur antiquis, quibus olim ante adventum *Saxonum* vocitabantur. Sed ad *Monam* redeamus.

NOSTRATES omnes & Incolæ ipsius Insulæ (eadem hac antiquissima lingua usi) nullum aliud ejus novere nomen præter *Mon*; ita ab omnibus vocitatur. *Polydorus Angliseam*, id est, *Anglorum Insulam* appellat. Fateor hanc Insulam ab *Anglis* domitam, eorum nomine decoratam fuisse, & *Anglos* ita eam vocare: Sed obsecro, an cum *Anglis* emerfit Insula, vel nullum habuit ante *Anglorum* adventum nomen? Heus expergiscere *Polydore*; eadem ratione nec *Anglia* erit *Britannia*, nec *Francia* *Gallia*. Sed quod magis est, in hac Insula Incolæ (quamvis *Anglo* subditi) nec quid sit *Anglus*, nec *Anglisea*, norunt, cum *Anglum* *Sais* singulari, plurali vero *Seison*, patriam suam dulcissimam *Mon* appellant. Præterea, Urbs elegans super illum sinum contra Occidentalem Insulæ partem exstructa, haud procul a loco ubi olim *Segontium*, *Romanis* cognita Civitas sita erat, *Caerarvon* nuncupatur, id est, *Civitas supra Monam*: Nam *Caer* apud nostrates *Urbem muris cinctam*, *Ar Supra* significant; sed quod in ultima syllaba *M* in *V* mutatur, vult Idiotismus linguæ; nam in omnibus dictionibus incipientibus ab *M*, in contextu sermonis illa post certas consonantes

in *V* vertitur, cuius loco nostrates *F* utuntur, cum *U* semper vocalis sit, ut *Dies Mercurii Dydd Merchur*, *Nox Mercurii Nos Ferchur* dicuntur, ita *Mariam Mair*, *Fanum Mariæ Llann-Fair* vocamus. Nec solum Urbs, sed totus ille Continentis contra Insulam tractus *Arfon*, id est, *Contra* vel *Super Monam* appellatur. Esto tamen hanc non fuisse *Monam*, debuisset *Polydorus* pro sua auctoritate aliud ei finxisse nomen, & non anonymam reliquisse.

JAM ad alteram accedamus quam nostrates *Manaw*, Incolæ omnes, *Angli* & *Scoti* etiam *Britannicum* nomen contrahentes, *Man* dicunt, itaque nemo hominum (quod sciam) præter *Urbinate* & quendam impurissimum hominem *Hectorem Boethium*, *Monæ* nomine hanc decoravit. Sed relictis his luce meridiana clarioribus argumentis, ad auctoritates deveniamus, quibus fulti, utrique Insulæ sua genuina nomina tribuamus.

RESTAT adhuc fragmentum antiqui scriptoris *Gildæ Britanni*, viri undiquaque doctissimi, in singulari illa & omni genere bonorum Auctorum refertissima Bibliotheca Illustrissimi Herois & unici inter nostrates doctorum virorum Mæcenatis, Domini mei suspiciendi, *Henrici Arundelii* Comitis, in quo hæc verba in descriptione *Britanniæ*, habentur: "Tres habet *Britannia* Insulas, *Vectam* " contra *Armoricas*: Secunda sita est in umbilico maris " inter *Iverniam* & *Britanniam*: Nomen ejus *Eubonia*, " vulgo *Manaw*." Audi, Optime Lector, *Britannum Britanniæ* loquentem: Nam ita nos vernacula lingua *Monam Polydori* hoc tempore vocamus.

Beda

Beda etiam *Anglus*, vir in omni litterarum genere clarus, *Lib. suæ Historiæ II. c. IX.* hæc habet verba: “Quo tempore etiam gens *Nordan-Humbrorum*, hoc est, “ea natio *Anglorum*, quæ ad Aquilonarem *Humbri* fluminis plagam habitabat, cum Rege suo *Edwyno*, verbum fidei, prædicante *Paulino* (cujus supra meminimus) suscepit, cui videlicet Regi in auspiciis suscipiendæ fidei, & regni cælestis potestas & terreni creverat Imperii, ita ut (quod nemo *Anglorum* ante eum fecit) omnes *Britanniæ* fines, qua vel ipsorum vel *Britonum* provinciæ habitabantur, sub ditione accepit. Quin & *Menanias* Insulas, sicut & supra docuimus, Imperio subjugavit *Anglorum*.” Hic ego crediderim *Menavias* pro *Menanias* scribi oportere, cum facilis sit lapsus ab *n* in *v*.

Henricus præterea *Huntingtonensis* Ecclesiæ Archidiaconus, historicus egregius, qui scripsit circa annum nostræ Redemptionis MCXL, *Beda* vestigiis inhærens, hunc lapsum declarare videtur. *Edwyni Northumbrorum* Regis potentiam & victoriam enarrans, in hæc verba prorumpit: “*Edwyn* Rex *Northumbrorum*, cunctis qui *Britanniam* incolunt, *Anglorum* pariter & *Britonum* populis præfuit, præter *Cantuarios*; necnon *Menaviam* Insulam, quæ inter *Hiberniam* & *Britanniam* sita est, & vulgo *Dan* dicitur, *Anglorum* subjecit Imperio.” Notandum hic est, hunc *Anglum*, *Anglicum* etiam Insulæ (quam *Vergilius* *Monam* falso vocat) tribuisse nomen; nam “*Dan* vulgo (inquit) dicitur,” quo nomine ab *Anglis* in hunc diem nota est.

ET præter hos, *Ranulphus Cestrensis* in suo Polychronico *Lib. I. c. XLIV*, ita de Insulis *Britanniæ* vicinis loquitur: "*Britannia* (inquit) tres habet Insulas sibi adjacentes (præter *Orchades*) quæ tribus ejus principalioribus partibus quasi respondere videntur. Nam *Veſta* adjacet *Loegriæ*, quæ nunc *Anglia* dicitur: *Mona* quæ ab *Anglis Angliſea* vocatur, ad *Cambriam* (quæ & *Walia* est) pertinet: Insula vero *Eubonia*, quæ duo alia habet nomina, *Menavia* scilicet & *Mania*, *Scotiæ* contermina est. Hæ tres, *Veſta*, *Mania*, & *Mona*, ejusdem fere sunt quantitatis." Hæc ille.

QUOD *Gildas* & alii hanc Insulam *Euboniam* Latine vocant, hinc videtur originem traxisse quod ab eadem natione, nempe *Ivernica*, a qua & *Euboniæ* (quas *Hebrides* aliqui dicunt) incolatur. *Beda* & *Huntingtonensis Britannico* nomini *Manaw*, cum *Menaviam* appellitant, alludere videntur: Sed nulli horum *Mona* dicitur.

Ex his argumentis & testimoniis liquet *Monam* eam esse Insulam, quam Incolæ (ut superius dixi) *Monam* etiam vocant, nullo alio nomine cognito, & quæ *Anglis Angliſea* dicitur: Altera vero, quæ *Polydoro* & in ejus luto hærentibus *Mona* dicitur, a *Gilda Eubonia*, ab *Huntingtonensi Menavia*, ab aliis *Mania* vocitatur.

Hic finem (uno, quod instar multorum erit, prius in medium adducto testimonio) faciam: Nempe *Silvestris Giraldi Cambrobritanni*, viri non minus natalibus illustris quam eruditione clari, utpote ex Nobili *Giraldorum* familia ortus, quibus debent Reges *Angliæ* devictam *Iverniam*, & ipse Regi *Henrico* Secundo carissimus, ac filio ejus *Joanni* a Secretis fuit: Cujus nomen in Decretis Pontifi-

Pontificum *Romanorum* (quod cum Episcopus esset *Me-*
nevensis, cum Archiepiscopo *Cantuariensi* de prærogativa
 ejus Ecclesiæ certaret) est admodum celebre: Ille (inquam)
 in Libro cui titulum fecit Itinerarium *Baldwini* Archie-
 piscopi *Cantuariensis*, Crucem in fideles per *Cambriam*
 prædicantis, cujus etiam individuus comes fuit, hæc de
Mona Insula memoriæ prodidit: “ * Craftino transivimus
 “ per Castrum de *Caerarvon*, & per valles & montes dif-
 “ ficiles ad *Bangor* pervenimus, ab Episcopo decenter
 “ exhibiti, cujus nomen *Guianus* qui ad Crucis suscepti-
 “ onem fere compulsus, cum magna lamentatione &
 “ vociferatione hominum utriusque sexus: Inde in *Mo-*
 “ *nam* Insulam duobus millibus passuum inde distantem
 “ transivimus, brevi maris brachio transnavigato, ubi ju-
 “ nior *Oeni* filius *Rothericus*, cum Insulæ totius & ter-
 “ rarum adjacentium populo, devotus nobis occurrit;
 “ ibi facto quasi Theatro in petrosis rupibus prope litus,
 “ prædicante Archiepiscopo & loci Archidiacono *Alexan-*
 “ *dro*, multi ad Crucem sunt allekti, sed juvenes electi
 “ de familia *Rotherici*, qui contra nos sedebant, nullo
 “ modo allici poterant ad Crucem sustinendam: Quo-
 “ rum aliqui paullo post dum prædones sequerentur, oc-
 “ cisi, alii vulnerati, ultronei in carne sibi invicem Cru-
 “ ces affixerunt. *Rothericus Rhesi* Principis filiam sibi
 “ tertio gradu cognatam, uxorem habuit, quam nullis
 “ monitis a se pellere voluit, sperans inde auxilium con-
 “ tra fratris filios quos exheredaverat: At paullo post illi
 “ omnia recuperavere: Habet hæc Insula CCCXLIII
 “ Villas, & tamen pro tribus Cantredis habetur. Habet
 “ *Britannia* tres Insulas sibi adjacentes ejusdem fere quan-

* Vide *Itin. Lib. II. c. V, VI.*

“ titatis,

“ titatis, ab Austro *Vectam*, a Zephyro *Monam*, a Circio
 “ *Maniam*: Sed duæ priores propinquius Continenti ad-
 “ jacent, modicis distinctæ maris interstitiis: Tertia ve-
 “ ro, quæ *Mania* dicitur, medio inter *Hibernicam Ultro-*
 “ *niam* & *Scoticas Galovideas* libramine jacet. *Mona*
 “ vero ab Incolis *Mon mam Gymbru* ob tritici fertilita-
 “ tem, dicitur.” Et postea, “ *Hugo Comes Slopesburi-*
 “ *ensis* & *Arundelii*, cum *Hugone* Comite *Cestrensi*, cum
 “ hanc Insulam vi ingrederetur, canes in Ecclesia Sancti
 “ *Tesfridauci* nocte occlusit, quos omnes mane rabidos in-
 “ venit, & ipse postea a piratis de *Orchadibus* venienti-
 “ bus, quorum Princeps *Magnus*, sagitta in oculo (quæ
 “ pars corporis sola ferro nuda erat) ictus e navi per ip-
 “ sum *Magnum*, in mare mortuus cecidit: quod videns
 “ *Magnus*, dixit *Danica lingua*, *Leit loupe*, quod signi-
 “ ficat, *Sine salire*. Item cum *Henricus* Secundus exer-
 “ citum in *Venedotiam* ducens, apud *Coleshull* bellicam
 “ aleam in arcto silvestri expertus est, classem in *Mo-*
 “ *nam* misit, quæ Ecclesiam prædictam cum aliis locis
 “ spoliavere: unde ab accolis, multi a paucis, armati
 “ ab inermibus, victi, vulnerati, & capti, & interemti
 “ fere omnes fuere. Fuerant duo Nobiles viri, & ejus
 “ qui scripsit hæc avunculi, cum aliis huc a Rege missi,
 “ *Henricus* scilicet Regis *Henrici* Primi filius, & Secundi
 “ avunculus, ex Nobili *Nesta Rhesi* filii *Theodori* filia, in
 “ *Australi Cambria Demetie* finibus oriundus, & *Ro-*
 “ *bertus Stephani* filius, *Henrici* frater non germanus,
 “ sed uterinus, vir qui nostro primus tempore aliis viam
 “ præbens, *Hibernicam* non longe post aggressus est ex-
 “ pugnationem, cujus præconia vaticinalis depromit hi-
 “ storia.

“storia. *Henricus* nimia fretus audacia, bonaque de-
 “stitutus omnino sequela, inter primos lanceis confossus
 “occubuit. *Robertus* vero de defensione diffidens, vix
 “ad naves graviter vulneratus evasit. Hæc Insula foris
 “sterilis & hispida ut terra de *Pebidiawg* prope *Mene-*
 “*viam*, apparet, quamvis multis fertilissima:” Hucusque
Giraldus.

QUID unquam planius aut dilucidius de *Monæ* no-
 mine, loco, fertilitate, & incolarum strenuitate; etiam
 de alterius Insulæ & situ & nomine, litteris mandari po-
 tuit?

IDEM Auctor in sua *Cambriæ* Topographia, ita de hac
 Insula loquitur: “In *Northwallia* inter *Monam* & mon-
 “tes *Eryri*, sedes *Banchoriensis Danielis* Abbatis patro-
 “cinio gaudet.” Et iterum: “Totius autem *Walliæ*
 “sicut australis pars circa regionem *Cereticam*, & præ-
 “cipue *Demetiam*, campestri planitie, maritimoque li-
 “tore longe amœnior est; ita borealis *Venedotia*, & situ
 “terrarum munitior, & robustis virorum corporibus fe-
 “cundior, uberique gleba fertilior esse dignoscitur. Nam
 “sicut montes *Eryri*, cunctis *Walliæ* totius armentis in
 “unum coactis ad pascua, sic *Mona* Insula triticei grami-
 “nis fertilitate, toti *Walliæ* fertur aliquandiu sufficere
 “posse.” His lectis & pensculatis, quis hominum ita
 stupidus, qui dubitet *Angliseam Polydori* veram esse *Mo-*
nam Druidum sedem, & *Romanis* armis litterisque nobi-
 litatam? Aliam vero Insulam *Britannis Manaw*, *Anglis*
 vero *Man* dictam, quam ille, & alii viri docti ex ejus
 lacunis turbidam bibentes, *Monam* falso appellavere, re-
 ctius *Monarinam* vel *Monaidam*, ut *Ptolemæus*; *Eubo-*
 T niam,

niam, ut *Gildas*; aut *Menaviam* ut *Beda* & *Huntingtonensis*; aut *Maniam* ut *Giraldus*, dici oportere?

PLURA etiam, & argumenta & doctorum virorum testimonia in medium adferre possem: Sed ne lectori tædium adferam, his in præsentī supersedebo, non dubitans quin hæc omni viro docto, & in historiis *Britannicis* exercitato, ad omnes adversariorum calumnias diluendas satis firma esse videntur. Igitur te, pro eo quo præditus es candore & humanitate, oratum velim, ut hæc qualiacunque sint, boni consulas, *Monamque* nostram suæ pristinæ gloriæ typis tuis restituas. Speroque me propediem tibi non solum *Mona*, sed etiam totius *Cambriæ* certissimam descriptionem nominibus tum Antiquis *Romanis* & *Britannicis*, tum *Anglicis* modernis illustratam missurum: *Angliæ* etiam Chartam Geographicam, additis ex *Ptolemæo*, *Plinio* & *Antonino*, antiquis nomenclaturis, ut *Hæctoris Boethii* innumera mendacia hinc facilius dignoscantur, in quem *Lelandus* noster aptissimum edidit Epigramma:

*Hæctoris historici tot, quot mendacia scripsit,
Si vis ut numerem, Lector amice, tibi;
Me jubeas etiam fluctus numerare marinos,
Et liquidi stellas connumerare Poli.*

HABEO etiam exactissimam tractus maritimi *Scotiæ* descriptionem, quæ omnia cum *Londinum* venero (quod Deo favente ante finem Aprilis fiet) ad te mittam, ex quibus virorum quorundam doctissimorum manifesti patebunt errores, qui imperitis quibusdam nimium fidentes, situs & nomina multorum Locorum, Urbium & Fluviorum,

rum, in Chartis fuis Geographicis fatis infeliciter, & multum a vero aberrantia depinxere. Interim te bene valere jubeo, & siquid aliud sit, in quo tibi placere possim, non roges, sed imperes, quod voles. *Richardus Cloughus*, vir integerrimus & contractæ inter nos amicitiae auctor, idemque communis noster amicus, & litteras tuas ad me perferendas dabit, & meas tibi (pro ea quæ inter nos est familiaritate) reddet. Vale, Dulcissime *Orteli*. *Denbighiæ, Northwalliæ* sive *Gwyneddiæ*, quinto Aprilis, 1568.

Tuus per faxa per ignes
Humfredus Llwyd
Denbighiensis,
Cambrobritannus.

Æ R Æ

CAMBROBRITANNICÆ.

<p>O Oes Gwrtheyrn Gwrthenau hyd Waith Faddon, ydd ymladdodd Arthur a'i Hynaif a'r Seison, ac y gorfu Arthur a'i Hynaif, y bu hynn o flynyddoedd, wyth mly- nedd ar hugaint a chant.</p>	<p>A Tempore Vortiger- ni ad Prælium in Monte Badonico, ubi Arthurus & Milites sui cum Saxonibus dimicavere, & victoriam adepti sunt, e- rant anni CXXVIII.</p>	<p>392 520</p>
---	--	--------------------

Proelium apud Camlan (de quo §. 2. infra) commissum erat, ut nostri Annales referunt, *A. D.* DXLII, ex quo computo si demas XXII, numerus remanens erit DXX, & annum ipsum indigitabit quo secundum hoc Chronicon Arthurus Proelium in Monte Badonico commisit. Et si a DXX demas annos CXXVIII, numerus remanens erit CCCXCII; annus autem iste non pro illo quo obiit Vortigernus, aut illo quo regnum capessivit, sed tantum (uti conjicio) pro eo quo nascebatur anno accipiendus est. Ab anno igitur CCCXCII quo natus est Vortigernus, ad annum quo Proelium in Monte Badonico commissum erat, erant anni CXXVIII; a Proelio autem in Monte Badonico ad annum quo Proelium apud Camlan commissum fuit, anni erant XXII; & a Proelio apud Camlan ad Obitum Maglocuni (de quo §. 3. infra) erant anni X; qui CXXVIII, XXII & X cum CCCXCII conjuncti summam efficient DLII; cui summæ si XXV anni addantur, tum Proelium apud Arderydd commissum, (de quo §. 4. infra) in *A. D.* DLXXVII incidisse manifestum erit.

- 2 A Prælio in Monte   2 O Waith Faddon hyd
542 Badonico ad Prælium apud Gamlan y bu hynn, dwy
Camlan commissum, erant flynedd ar hugaint.
anni XXII.

Hoc Prælium apud Camlan commissum est *A. D.* DXLII, ut supra
annotatur.

- 3 A Prælio apud Cam-   3 O Gamlan hyd farw
552 lan commissio ad Obitum Mælgwn, deng mlynedd.
Maglocuni, erant anni X.

Crediderim per Obitum hunc Maglocuni non mortem ejus naturalem
designari, cum constiterit illum pluribus annis postea vixisse; sed potius mor-
tificationem ejus, cum peccatis & seculo renuntiavit, & Monasticam vitam
professus est, ut Gildas innuit.

- 4 Ab Obitu Maglocuni   4 O farw Mælgwn hyd
577 ad Prælium apud Arderydd Waith Arderydd y bu hynn,
commissum, erant anni XXV. pum mlynedd ar hugaint.

Arderydd est nomen loci alicubi in Scotia; fortean Atturith vel Atte-
rith, VI M. P. ab Æstuario Solvathiano distans: Ab Arderydd enim levi
negotio fit Arderith & inde Atturith vel Atterith. In Libro Triadum
qui mille fere abhinc annis editus fuit, Prælium hoc ideo fertur esse unum
ex Tribus Nugatoriis Insulæ Britanniae Præliis quia nulla de causa, vel sal-
tem inepta & frivola, nido scilicet alaudæ, factum fuerit. Decertabant au-
tem ex una parte (ut scribit Merlinus Caledonius) Aidanus Perfidus (Æ-
ddan Fradawg) & Gwendolavus F. Ceidiavi (Gwenddolau ab Ceidjaw) duo
Principes ex boreali plaga Britanniae: Ex altera vero parte Rodericus Mu-
nificus (Rhydderch Hael) Cumbriae Rex, qui victoriam ibi adeptus est.
Rodericus autem ille ab Auctore Libri Triadum inter Tres Munificos Vi-
ros Insulæ Britanniae recensetur. Tritavum ciebat Maximum Tyrannum,
ut liquet ex antiquo Tractatu cui titulus, Bonedd Gwyr y Gogledd, id est,
Genealogia Nobilium Septentrionis, ubi inter alia hæc legere est, Rhy-
dderch Hael ab Tudwal Tudglud, ab Cedig, ab Dyfnwal Hen, ab Ednyfed,
ab Macfen Wledig. Hujus etiam mentio fit a Merlino Caledonio, Tele-
fino, Auctore veteri Genealogiarum Saxonicarum ad calcem Nennii, uti
etiam in antiquo Cod. membranaceo Legum Hoelianarum, & in Vita S. Ken-
tigerni & S. Asaphi.

Gwendo-

Gwendolavus erat filius Ceidjaw F. Arthwys F. Mor F. Cenau F. Coel Godebawg e Septentrione; qui Coel fuit pater Gwawl matris Cunotami Principis (Cynedda Wledig.) Is vero Cunotamus (ut Auctor Genealogiarum supradictus refert) a Septentrione in Walliam venit, & Hibernos inde expulit CXLVII annis antequam Maglocunus regnum capeffivit. Gwendolavus iste ampliffimis laudibus celebratur a Merlino prædicto, cujus Dominus erat, ut ipse fatetur in poemate suo Afallenneu, id est, Pomi, dicto, quod ita ideo nominabat quia Dominus ejus Gwendolavus inter alia munera Pomario eum donasset in, vel saltem non procul a Silva Caledonia, CXLVIII pomos continente, qui, cum lætos & uberes fructus quotannis ederent, multum eum delectabant. Gratitude ergo igitur ille totidem odas composuit prædicto titulo insignitas, in quibus multa rem antiquariam spectantia, eaque notatu dignissima, continebantur, ut ex paucis quæ supersunt fragmentis liquido apparet.

In hoc Proelio (ut idem Auctor & Liber Triadum asserunt) Gwendolavus interfectus est. Milites autem ejus nihilominus per sex hebdomadas insequentes jugiter dimicabant, quam ob rem inter Tres Fideles Exercitus Insulæ Britanniae merito recensentur.

Merlinus etiam alio in loco queritur fratres suos Leolinum, Gwganum, Ennianum & Rhiwallawnum una omnes interfectos cum Gwendolavo in eodem Proelio (ut ipse ait) a Roderico & Aidano commissio; unde apparet Gwendolavum & milites ejus auxilio fuisse Aidano, qui ibi victus in Euboniam fugiebat (ut ait Merlinus) unde ut cum copiis auxiliariis rediret, Merlinus indies exspectabat, innuens multis in locis Rodericum Munificum (cujus filium & filiam olim male tractasset) illi minime favere.

Aidanus iste (ut in nonnullis antiquis Libris legimus) erat Maximi Tyranni pronepos: Aeddan ab Dyfnwal Hen, ab Ednyfed, ab Macsen Wledig. Antiquæ tamen Sanctorum Britannicorum Genealogiæ Aidanum hunc abnepotem Maximi fuisse ferunt: Aeddan ab Gafran ab Dyfnwal Hen, &c. Et hoc mihi verisimilius videtur. Omnes autem admittunt illum habuisse filium Gafran ab Aeddan dictum, qui uxorem habuit Lleian filiam Brychani, Viri nobilis Hibernia oriundi, a quo Brycheinjawg, Cambriæ comitatus, nomen suum accepit. Ultimus vero Gavranus ille patria pulsus est, sed utrum cum patre Aidano (ut supra dicitur) necne, nondum comperi. In Libro enim Triadum Exercitus, sive Familia ejus, inter Tres Fideles Exercitus Insulæ Britanniae recensetur, ideo quia illum in exilium comitabatur, sive (ut in alio Exemplari concipitur) Domini sui causa trans mare profectus est.

Cum mecum in animo considerarem causam ineptam hujus Proelii apud Arderydd inter Rodericum & Gwendolavum & Aidanum, & Proelium inter Aidanum F. Gabran, Scotorum Regem, & Pictos consimili de causa commissum; atque etiam perpenderem congruentiam Nominum Scotorum Regum Kintilli, Gabrani sive Gavrani & Aidani cum Britannicorum Regum Nominibus Gwendolavo, Gavrano & Aidano, subit suspicari nonnulla

nulla Britannicorum Principum gesta in historias horum Regum Scoticorum, quippe quod vicini essent, irrepsisse. Mitto res gestas a nobilissimo viro Oweno F. Urien, qui pater fuit Kentigerni summi Septentrionalium Episcopi, & a Leone F. Conmarci (Llew ab Cynfarch) qui ex sorore Arthuri Regis Mordredum proditorem & Walwinum (Gwalchmai) suscepit, quæ forte promiscue intermixtæ sunt historiis Eugenii Scotorum Regis & Lothonis Pictorum Regis, qui perperam fertur fuisse patrem prædictorum Mordredi & Walwini. Constat enim ex Antiquitatibus Britannicis Leonem & Lothonem (Llew & Lotho) diversos fuisse viros, licet eodem fere tempore vixerint. Crediderim vero huic errori ansam dedisse malam versionem Britannicæ Historiæ per Galfridum, qui Leonem (unum ex maritis Annæ, Arthuri Regis sororis) Lothonem vocat; quandoquidem ille in omnibus istius Historiæ Codd. Britannicis non Lotho, sed Llew nuncupatur. Ista vero mendosa versio in causa fuit, quod Scotici Historici & alii Lothonem istum Pictorum Regem, Mordredi proditoris patrem fuisse crediderint; cum tamen apud nos Libri Britannico sermone scripti, iique non tenui auctoritate, etiamnum exstant qui Leonem (Llew ab Cynfarch Amheirchjawn) Mordredi patrem fuisse asserunt, & Leodinum Bellicosum e civitate Edinburgo in Septentrione (Llewddyn Luyddawg o Ddinas Eiddin yn y Gogledd) patrem fuisse ferunt Thametæ quæ mater fuit Kentigerni Septentrionalium Episcopi.

584 5 A Prælio apud Ar- 5 O Waith Arderydd
derydd commissio ad tem- hyd pan las Gwrgi a Ph're-
pus quo Gwrgius & Pere- dur, faith mlynedd.
durus interfecti sunt, erant
anni VII.

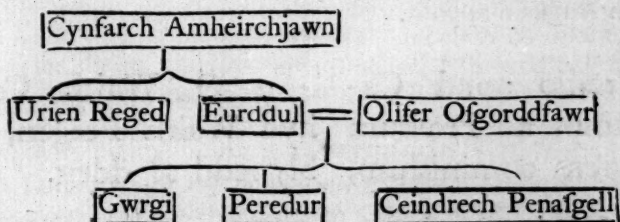
Prælium apud Arderydd commissum fuisse *A. D.* DLXXXVII supra ostendimus sub §. 1. Isti computo si VII alios annos addideris, tunc Gwrgium & Peredurum occisos fuisse *A. D.* DLXXXIV secundum nostram Chronologiam apparebit. Hi duo cum sorore sua Ceindrech Penafgell tergemina proles audiebant. Pater horum fuit Oliverus Gosgorddfawr (id est, Magnum habens satellitium) Princeps in boreali Britannicæ plaga.

In diebus istis & longo post tempore Britanni sive Cambri Dunclidum (id est, Caer Alclud vel Arclud, nunc Dunbritton sive Dunbarton) & omnes regiones inde ad oras occidentales Cumberlandiæ & Westmorlandiæ tenuere. Harum autem Regionum Nobiles in nostris antiquis Codd. MSS. Britannicis vocantur Teyrnedd y Gogledd, id est, Reges Septentrionis, qui licet plures fuerint, omnes tamen Cumbriæ Regis imperio obtemperabant.

Matrem

Matrem autem hi gemini fratres habuere Eurddul filiam Conmarci F. Marciani (Cynfarch Amheirchjawn) & sororem Urieni Regediæ Domini & Cumbriæ Regis, qui unus erat ex Arthuri Regis Militibus. Mentionem facit hujus Urieni vetus Auctor supradictus Genealogiarum Saxonicarum quæ in nonnullis Nennii exemplaribus exstant.

Hi fratres, cum constituissent diem pugnandi adversus Eddam Glinmawr Saxonicum Regem, ad civitatem Caergreu dictam in Septentrione contenderunt cum magno amicorum, propinquorum & sociorum suorum exercitu, qui inde, pridie quam pugnaturus erat, clam se subduxit, & deseruit Dominos suos, qui ibi inimicorum gladio percussi sunt. Quam ob perfidiam Exercitus iste inter Tres Perfidos Exercitus Insulæ Britanniae recensetur ab Auctore Libri Triadum. Tri Anniwair Deulu, &c. ubi obiter notandum vocem Teulu, quæ vulgo nunc Familiam denotat, utpote a Ty, Domus, & Llu, Multitudo, derivata, hoc loco non Familiam sed Exercitum potius significare: Siquidem integer numerus militum in unoquoque tam Trium Fidelium quam Trium Perfidorum Exercituum, e quibus ille Gwrgii & Pereduri unus fuit, erat IIMC, ideoque longe major quidem quam qui pro Familia accipiatur.

Edda Glinmawr apud Nennium invenias, ubi legitur Eatan. Erat autem Edda iste (ut in SS. Britannicorum Genealogiis legere est) filius Gwyllty Drahaawg F. Mwg Mawrdrefydd F. Ossæ Gyllellfawr Saxonum Regis, qui contra Arthurum pugnavit in Monte Badonico.

6 O'r pan las Gwrgi a Ph'redur hyd Waith Caer- lleon, naw mlynedd.	6 Ab Interemtione Gwr- gii & Pereduri ad Prœlium apud Castrum Legionis com- missum, erant anni IX.	603
--	---	-----

Gwrgius & Peredurus interfecti sunt A. D. DLXXXIV. Isti computo si IX anni addantur, tum necesse erit ut Prœlium apud Castrum Legionis incidat in A. D. DXCIII, tribus annis saltem ante Augustini in Angliam adventum, & circiter X annos antequam Prœlium ipsum commissum fuit.

U

secundum

secundum Matth. Westmonasteriensem. Ab *A. D.* DLXXXIV autem ad *A. D.* DCIII sunt anni XIX; pro IX igitur reponere XIX quo hiatus iste impleatur. Vide Chron. Saxon. An. DCVII, ubi mentio fit hujus Prælii & Brocmail Britannorum Ducis. Brocmail autem sive Brochmaelus (Brochwel Ysgithrog) fuit filius Conani F. Cadelli (Cyngen ab Cadell Deyrnllug) qui (ut auctor est Nennius) vixit, & plures habuit filios, eo tempore quo S. Germanus in Angliam appulit.

7 A Prælio apud Ca- 7 O Waith Caerlleon
633 strum Legionis ad Prælium hyd Waith Feigen, pedair
apud Meigen commissum, blynedd ar ddeg.
erant anni XIV.

Computus iste a veritate longe abest: Prælium enim apud Meigen commissum (ut Liber Triadum & vetus Auctor Saxonicarum Genealogiarum, in nonnullis Nennii Codd. exstantium, testantur) erat illud in quo Edwinus Northumbriæ Rex a Cadwallawno interfectus est. Beda autem asserit Edwinum interfectum fuisse *A. D.* DCXXX. Pro XIV igitur reponere XXXIII. Vide Chron. Saxon. An. DCXXXIII.

8 A Prælio apud Mei- 8 O Waith Feigen yn y
665 gen ad tempus quo Cadwa- [al. hyd pan] aeth Cadwa-
ladrus Benedictus Romam ladr Fendigaid i Rufain,
profectus est, erant anni wyth mlynedd a deugaint.
XLVIII.

Compertis (ut supra diximus) manifesto temporibus quibus duo Prælia ista ultimo memorata commissâ sunt, nihil esse negotii arbitror indigitare quo tempore Cadwaladrus Romam profectus est; summæ enim DCIII, XIV & XLVIII in unam redactæ ostendunt Cadwaladrum Romam profectum fuisse *A. D.* DCLXV: Unde liquet Chronicographum nostrum, quamvis nonnulla sigillatim enumerando erraverit, quoad generalem computum tamen esse satis justum. A Prælio enim apud Castrum Legionis *A. D.* DCIII, ad Prælium apud Meigen anni erant non XIV, sed XXX (ut apud Bedam legimus,) & a Prælio apud Meigen ad annum quo Cadwaladrus Romam profectus est, non XLVIII, sed XXXII anni erant. Summæ vero XXX & XXXII in unam redactæ, LXII efficiunt ut supra, cui si DCIII addatur, tunc summa totalis erit DCLXV. Caradocus etiam & Galfridus affirmant Cadwaladrum Armoricam, inde Romam profectum fuisse tempore pestilen-
tiæ

tiae quæ hic grassari cœpit *A. D.* DCLXIV, ut innuit Beda *Lib. III. c. XXVII*, & Chron. Saxon. p. 40. l. 5. Ratio autem ob quam Cadwaladri abitum in *A. D.* DCLXXXIX, tempore Sergii Papæ, differre hisce Auctoribus placuit non alia erat (ut opinor) quam quod, magno in errore versati, Ceadwalam habuerint pro Cadwaladro, id quod historiam ejus perturbavit, dubiamque & controversam fecit. Siquidem vetus apud Nennium Tractatus CCC ante utrumque annis scriptus, ostendit quod pestilentia ista (& pari ratione Cadwaladri Romam profectio) accidit tempore Oswii North-humbrorum Regis, qui mortuus est *A. D.* DCLXX. Verba ejus hæc sunt, "Osguid filius Eldfrid regnavit XXVIII annis & VI mensibus: dum ipse regnabat, venit mortalitas hominum, Catgualat [*al.* Catgualiter] regnante apud Britones post patrem suum, & in ea periit." Si autem hæc verba "in ea periit" ad Cadwaladrum referenda sunt, omnia plana erunt; Oswius enim vixit annis V post *A. D.* DCLXV in quo mortalitas illa accidit.

Annotationum præcedentium Anacephalæosis.

Natus est Vortigernus	<i>A. D.</i> CCCXCII.
A nato Vortigerno ad Prælium Badonicum erant anni CXXVIII	DXX.
A Prælio Badonico ad Prælium apud Camlan erant anni XXII	DXLII.
A Prælio apud Camlan ad Obitu Maglocuni erant anni X	DLII.
Ab Obitu Maglocuni ad Prælium apud Arderydd erant anni XXV	DLXXXVII.
A Prælio apud Arderydd ad Interfectionem Gwrgii & Pereduri erant anni VII	DLXXXIV.
Ab Interfectione Gwrgii & Pereduri ad Prælium apud Castrum Legionis erant anni XIX	DCIII.
A Prælio apud Castrum Legionis ad Prælium apud Meigen erant anni XXX	DCXXXIII.
A Prælio apud Meigen ad Cadwaladri Romam Profectionem erant anni XXXII	DCLXV.

9 O Gadwaladr hyd 9 A Cadwaladri Ro-
Offa Frenin, wyth mlynedd mam Profectione ad Offæ
ar hugaint a chant. Regis Obitu, erant anni
CXXVIII.

794

Cadwaladrus Romam profectus est (ut supra diximus) *A. D.* DCLXV: Huic computo si anni CXXVIII addantur, summa totalis erit DCCXCIII, & ipse *A. D.* quo Annales nostri ferunt Offam Merciorum Regem obiisse, qui tamen non isto, sed insequenti anno obiit, ut Ingulphus & Florentius

ferunt, quibus etiam Chron. Saxonico suffragatur. Impressi Codd. Caradoci ferunt eum obiisse *A. D.* DCCXCV: MSS. nonnulli DCCXCVI, sed perperam omnes.

10 Ab Offæ Obitu ad 10 O Offa yn y losges
811 annum quo urbs Diganwy tân o nef Ddiganwy yn oes
cælo tacta combusta est tem- Owain Amhredudd, ugain
pore Owēni F. Mareduddi, mlynedd.
erant anni XX.

Si computo DCCXCIII addantur anni XX, tunc Combustio urbis Diganwy incidet in *A. D.* DCCCXIII, quam tamen (ut etiam Caradocus fert) certum est accidisse *A. D.* DCCCXII. Et sic invenio annum qui in superiori computo deest, in hoc computo redundantem. Offa obiit (ut supra dicitur) *A. D.* DCCXCIV. Annales Caradoci Impressi & Cod. MS. Cottonianus Diganwy cælitus combustam ferunt *A. D.* DCCCXI. Impressi etiam Mervinum (de quo §. 11. infra) obiisse ferunt *A. D.* DCCCXLIII, & Cod. MS. Cottonianus *A. D.* DCCCXLIV. Pro XX igitur (& Vaughani XIX) repono XVI vel saltem XVII, & omnia plana erunt. Owenus de quo hic mentio fit, erat filius Mareduddi F. Terwdos F. Cadwgawn Rydhelig Dimetiae Regis, recta linea ex Vortiporio (de quo Gildas meminit) oriundi, cujus filia & heres Tangwysfll dicta, fuit mater § Hyfaidd F. Hennyth, materno jure Dimetiae Regis, quem Asferius Menevensis Hemeid vocat. Obiit Owenus ille *A. D.* DCCCXI.

11 A tempore quo Di- 11 O'r pan losges y dy-
ganwy igne cælesti correpta wededig dân Ddiganwy hyd
844 est ad Obitu Mervini Ma- farw Mersyn Frych, tair bly-
culosi, erant anni XXXIII. nedd ar ddeg ar hugaint.

Si Diganwy combusta est *A. D.* DCCCXI (ut supra dictum est) & isti summæ addantur anni XXXIII, necesse erit ut Mervini Obitus incidat in *A. D.* DCCCXLIV, ut in Cod. MS. Cottoniano concipitur. Impressi habent DCCCXLIII. Maculosus, i. e. Cutem habens maculosam, *freckled*.

12 Ab Obitu Mervini 12 O Fersyn yn y las
877 ad Interemtionem Roderici Rhodri ei fab, saith mly-
filii ejus, erant anni XXVII. nedd ar hugaint.

Impressi

ÆRÆ CAMBROBRIT. 149

Impressi Codd. Annal. Caradoci & Cod. MS. Cotton. ferunt Rodericum interfectum fuisse *A. D.* DCCCLXXVII. Quodsi summæ DCCCXLIV, *A. D.* quo obiit Mervinus, addantur anni tantum XXVII, necesse erit ut Roderici Interfectio incidat in *A. D.* DCCCLXXI, contra Codd. Impressorum & MS. Cottoniani fidem. Pro XXVII igitur repone XXXIII.

<p>13 O Rodri yn y ddia- lawdd Anarawd ei fab ef, tair blynedd.</p>	<p>13 Ab Interemtione Ro- derici ad annum quo A- narawdus filius necem e- jus ultus est, erant anni III.</p>	<p>880</p>
---	--	------------

Rodericus interfectus est *A. D.* DCCCLXXVII, ut supra. Si isti sum-
mæ III anni addantur, summa totalis erit DCCCLXXX, ipse *A. D.* quo
Cod. MS. Cottonianus & Impressi Annales Anarawdum patris necem ultum
ferunt juxta Conovium flumen, in prælio quod ideo vocatur Dial Rhodri &
Gwaith Conwy.

<p>14 O Waith Conwy yn y las Merfyn ab Rhodri, dwy flynedd ar bymtheg.</p>	<p>14 A Prælio juxta Co- novium commissio ad Inter- fectionem Mervini F. Ro- derici, erant anni XVII.</p>	<p>900</p>
--	---	------------

De Mervini Morte vide Annales a Powelo edit. p. 44. Si Mervinus in
prælio isto (quod contra Igmundum, *A. D.* DCCCC, Impressi Annales &
Cod. MS. Cottonianus ferunt commissum) cecidit, pro XVII repone XX
in hac sectione, & pro X repone VII in §. insequenti: Cadellum enim obi-
isse *A. D.* DCCCCVII Impressi Annales & Cod. MS. Cottonianus asse-
runt.

<p>15 O farw Merfyn hyd farw Cadell ab Rhodri, deng mlynedd.</p>	<p>15 Ab Interfectione Mer- vini ad Obitum Cadelli F. Roderici, erant anni X.</p>	<p>907</p>
--	---	------------

<p>16 O farw Cadell hyd farw Anarawd ab Rhodri, chwe' blynedd.</p>	<p>16 Ab Obitu Cadelli ad Obitum Anarawdi F. Ro- derici, erant anni VI.</p>	<p>913</p>
--	---	------------

Cadellum

Cadellum obiisse *A. D.* DCCCCVII ostendimus sub §. 14. supra. Isti calculo si VI anni addantur, indigitabitur *A. D.* DCCCCXIII, quo Annales Impressi & Cod. MS. Cottonianus Anarawdum obiisse ferunt.

- 17 Ab Obitu Anarawdi 17 O Anarawd yn y aeth
926 ad Hoeli Boni Cadelli F. Hywel Dda ab Cadell i Ru-
Romam Profectionem, erant fain, tair blynedd ar bym-
anni XVIII. theg.

Hoelus Romam profectus est *A. D.* DCCCCXXVI secundum Cod. MS. Cottonianum. Impressi Codd. silent. Pro XVIII igitur repone XIII in hac sectione, & in §. insequenti pro XIX repone XXII, & ita Mors Hoeli incidet in *A. D.* DCCCCXLVIII, quod Annales Impressi & Cod. MS. Cottonianus comprobant.

- 18 Ab Hoeli Romam 18 O'r pan aeth Hywel i
948 Profectione ad Obitem ejus, Rufain yn y fu farw, un
erant anni IXX. flwyddyn eifau o ugain.

- 19 Ab Obitu Hoeli ad 19 O farw Hywel hyd
Prælium in Monte Carno Waith Carno, faith mly-
commisum, erant anni VII. nedd.

Annales Impressi annum præfinitum quo hoc Prælium inter filios Hoeli & filios Idwali committebatur, non indicant; Cod. MS. Cottonianus tamen eodem ipso anno quo Hoelus obiit commissum asserit. Dele igitur VII ex hac sectione, & pro I vel IV, repone XIV in sectione insequenti. Cruentissimum enim Prælium inter eosdem viros commissum fuisse apud Llann Rhwfd juxta Conovium fluvium *A. D.* DCCCCLXII, ex Annalibus Impressis & Cod. MS. Cottoniano liquet.

- 20 A Prælio prædicto 20 O Garno hyd Waith
962 ad Prælium Filiorum Idwali, Meibjon Idwal, un flwy-
erat annus I (*al.* anni IV.) ddyn (*al.* III.)

- 21 A Prælio Filiorum 21 O Waith Meibjon Id-
987 Idwali ad Obitem Ow- wal yn y fu farw Owain ab
Hywel

Hywel Dda, pedair blynedd eni F. Hoeli Boni, erant
ar hugaint. anni XXIV.

Owenus F. Hoeli Boni obiit *A. D.* DCCCCLXXXVII secundum Annales impressos & Cod. MS. Cottonianum. Pro XXIV igitur in hac sectione reponere XXV, quo hiatus iste impleatur. Nam DCCCCLXII & XXV faciunt DCCCCLXXXVII.

22 O farw Owain yn y 22 Ab Obitu Oweni ad
wledychawdd Cnut ab Ow- annum quo Canutus Swani 1014
ain (*lege* Swan) faith mly- F. regnare cœpit, erant anni
nedd ar hugaint. XXVII.

Quamvis Canutus non suscepit totius Anglicæ nationis imperium ante *A. D.* MXVII, in Regem tamen electus erat anno quo Swanus, pater ejus, morte vitam finivit, scilicet *A. D.* MXIV, ut ex Chronico Saxonico liquet. Recte igitur ab Obitu Oweni ad Canutum Regem numerantur XXVII anni, nam DCCCCLXXXVII & XXVII faciunt MXIV.

23 O Gnut Frenin hyd 23 Ab Anno quo Canu-
Fachawy, yn y orfu Ru- tus Rex regnare cœpit ad
ffudd ab Llywelyn, ac y Prœlium juxta Machawy 1055
llas Esgob y Seison, dwy commissum, ubi Griffinus
flynedd a deugaint. F. Leolini victor evasit, &
Episcopus Saxonum inter-
fectus est, erant anni XLII.

In Comitatu Radnorienſi annis eſt Machawy dictus, qui tantum non in Agro Herefordienſi oritur, & in Vagam ſe exonerat. Crediderim Radulphi Herefordiæ Comitis exercitum hunc fluvium uſque proceſſiſſe contra Griffinum, & ibi pugnaſſe, unde Prœlio nomen Machawy & Gwaith Machawy: Alias etiam dicitur Gwaith Henffordd: Siquidem Griffinus prædicto loco inimicos ſuos fugavit, & omnia inde ferro & incendiis Herefordiam uſque vaſtavit, Leogarum Episcopum occidit, &c. Vide Annal. Impreſſos per Powelium edit. p. 99, 100. & Chron. Saxon. p. 169. & pro XLII reponere XLI ſupra, liquet enim ex auctoritatibus ſupra laudatis Prœlium hoc commissum fuiſſe *A. D.* MLV.

- 24 A Prælio juxta Ma- 24 O Waith Machawy
 1063 chawy commissio ad Inter- yn y las Gruffudd, naw mly-
 emtionem Griffini, erant an- nedd.
 ni IX.

Eadwardus Clito in hanc terram venit secundum Chron. Saxon. p. 169. *A. D.* MLVII. Annales Impressi ferunt Griffinum interfectum altero post anno, i. e. *A. D.* MLIX. Nonnulli Codd. MSS. *A. D.* MLX. Cod. Cott. *A. D.* MLXI. Chron. Saxonum An. MLXIII. Ego calculum Chron. Saxonici ceteris antefendum censeo; pro IX igitur repone VIII in hac sectione, & pro V repone III in §. 26. Constat enim Gulielmum Nothum in hanc Insulam venisse *A. D.* MLXVI.

- 25 Ab Incarnatione Chri- 25 O'r pan ddaeth Crisd
 sti ad annum istum, erant yng ngnhawd hyd y flwy-
 anni MLV. ddyn honno, pymtheng mly-
 nedd a deugaint a mil.

Per "annum istum" in hac sectione intellige annum quo Prælium juxta Machawy commissum fuit, non annum quo occisus est Griffinus, & omnia recta erunt.

- 26 Ab Interemtionem Grif- 26 O'r pan las Gruffudd
 1066 fini ad Adventum Guliel- yn y ddaeth Gwilym Fas-
 mi Nothi in hanc Insulam, dard i'r Ynys honn, pumm
 erant anni V. Is autem mlynedd. Ac un flwyddyn
 regnavit annis XXI. ar hugaint y gwledychawdd.

De Morte Griffini F. Leolini, vide quæ supra annotavimus sub §. 24.

- 27 Ab Adventu Guliel- 27 O Wilym Fasdard
 1073 mi Nothi ad Interemtionem yn y las Bleddyn ab Cyn-
 Blethini F. Convini, erant fyn, faith mlynedd.
 anni VII.

- 28 Ab Interemtionem Ble- 28 O Fleddyn hyd Waith
 Mynydd

Mynydd Carn, chwe' bly- thini ad Prælium in Monte 1079
nedd. Gruffudd ab Cynan Carn commissum, erant an-
a Rhys ab Tewdwr a or- ni VI. Griffinus F. Conani,
fuant yna ar Drahaearn ab & Rhesus F. Theodori ibi
Caradawg. vicerunt Trahaiarnum F.
Caradoci.

29 O Waith Mynydd 29 A Prælio in Monte
Carn yn y las Rhys ab Carn ad Interemtionem 1091
Tewdwr, tair blynedd ar Rhesi F. Theodori erant
ddeg. anni XIII.

Codd. tam Impressi quam MSS. ferunt Rhesum F. Theodori occisum fu-
isse A. D. MXCI. Pro XIII igitur repone XII in hac sectione, & in §.
insequenti pro VII repone IX, nam inter certissima est Gul. Rufum occi-
diffe A. D. MC.

30 O'r pan las Rhys yn 30 Ab Interemtione Rhe-
y las Gwilym Frenin Coch, fi ad Interemtionem Guli- 1100
saith mlynedd. A thair ar elmi Regis Rufi, erant anni
ddeg y gwledychawdd. VII. Ille vero regnavit an-
nis XIII.

31 O'r Brenin Coch hyd 31 Ab Interemtione Re-
farw Caradawg Fynach, gis Rufi ad Obiitum Cara- 1125
pumm mlynedd ar hu- doci Monachi, erant anni
gaint. XXV.

32 O Garadawg hyd 32 Ab Obitu Caradoci
farw Cadwallawn ab Gru- ad Interfectionem Cadwal- 1133
ffudd, ac y bu farw Mare- lawni F. Griffini & Obiitum
dudd ab Bleddyn, wyth mly- Mareduddii F. Blethini, erant
X anni

anni VIII. Ab Incarnatione nedd. O'r pan ddaeth Cristd
 1133 Christi ad annum istum, e- yng ngnhawd hyd y flwy-
 rant anni MCXXXIII. ddyn honno, tair blynedd
 ar ddeg ar hugaint a chant
 a mil.

33 Ab Orbe condito ad 33 O'r pan las Mare-
 Obitum Mareduddii F. Ble- dudd ab Bleddyn a Chad-
 thini, & Interemtionem wallawn hyd ddechrau byd,
 Cadwallawni, erant anni deuddeng mlynedd ar hu-
 VIMCCCXXXII. gaint a thri chant a chwe'
 mil.

Eusebius Cæsariensis ab Orbe condito ad Ortum Christi annos VMCC nu-
 merat: Obiit Mareduddius *A. D.* MCXXXIII. Junctis in unam his sum-
 mis, erunt anni ab Orbe condito ad Obitum Mareduddii VIMCCCXXXIII,
 unde liquet Auctorem nostrum, quisquis ille fuerit, non longe a scopo aber-
 rasse, si Eusebio fidendum.

34 Ab Interemtionem Cad- 34 O'r pan las Cadwall-
 1135 wallawni ad annum quo awn hyd pan dorres Owain
 Owenus & Cadwaladrus a Chadwaladr Aber-Teifi,
 Terram Cereticam popula- chwe' blynedd.
 bantur, erant anni VI.

Annales Impressi Caradoci & Codd. MS. Cottonianus ferunt Owenum &
 Cadwaladrum filios Griffini F. Conani Terram Cereticam vastasse *A. D.*
 MCXXXV, & circa finem ejusdem anni alteram expeditionem in eandem
 fecisse, ibique Normannorum, Flandrorum & Anglorum tria millia occidif-
 se, &c. Pro VI igitur in hac sectione reponere II, quo fiat *A. D.*
 MCXXXV.

35 Ab anno quo Co- 35 O'r pann dorred A-
 nani Filii Terram Cereti- ber-Teifi yn y las y Ffrainge
 yn

yn Nhal Moelfre, ugain cam populabantur, ad In- 1157
mlynedd. terfectionem Normannorum
apud locum Tal Moelfre
dictum, erant anni XX.

Normanni (qui hoc loco Ffrainge vocantur) erant copiae quas Hen-
ricus Secundus in Monam misit *A. D. MCLVII*, duce Madoco F. Mare-
dudii Powisiae Principe. Hi Ecclesias SS. Mariae & Petri (ut Annales
nostri Britannico sermone scripti ferunt) spoliavere. Ista vero Ecclesiae in
Orientali plaga Monae sunt, unde liquet locum Tal Moelfre dictum ali-
cubi in Mona esse, fortasse etiam haud procul ab Ecclesiis praedictis. Om-
nes vero qui navibus egrediebantur, a Monae incolis interfecti sunt. Vide
Annal. a Powelo edit. p. 206, 207. Pro XX etiam in hac §. repone
XXII.

36 O Ymladd Tal Moelfre 36 A Prælio apud Tal
yn y ddallwyd y Gwysdlon Moelfre ad annum quo Ob- 1165
yng Nghoed Ceirjawg, wyth fidum oculi eruti sunt apud
mlynedd. Coed Ceirjawg, erant anni
VIII.

37 O Ymladd Coed 37 A Prælio apud Coed
Ceirjawg yn y dorres Owain Ceirjawg commisso ad tem- 1167
a Chadwaladr Ruddlan, dwy pus quo Owenus & Cad-
flynedd. waladrus Rudlanium Cas-
trum diripiebant, erant an-
ni II.

38 O'r pan dorred Rhudd- 38 Ab Anno quo Rud-
lan yn y fu farw Owain, lanium diripiebatur ad Obi- 1169
pumm mlynedd. tum Oweni, erant anni V.

Annal. Impressi & Cod. MS. Cottonianus ferunt Owenum F. Griffini
F. Conani obiisse *A. D. MCLXIX*. Pro V igitur repone II in hac
sectione.

- 1170¹ 39 Ab Obitu Oweni ad 39 O Wyl Glemens hyd
Obitum Cadwaladri erat an- yn Nos Ynyd a blwyddyn
nus & spatium a Festo S. y bu farw Cadwaladr we-
Clementis ad initium Qua- dy Owain.
dragesimæ.

Annales a Powelo edit. Cod. MS. Cottonianus & Lib. Ruber Hergesti-
anus ferunt Cadwaladrum F. Griffini F. Conani obiisse *A. D.* MCLXXII,
sed de Leolini Natali (de quo infra) omnes silent.

- 1173 40 Ab Obitu Oweni ad 40 O'r pan fu farw
natum Leolinum F. Jor- Owain yn y aned Llywelyn
werthi, erant anni II & di- ab Jorwerth, dwy flynedd
midium anni. a hanner.

- 1187 41 A nato Leolino ad In- 41 O'r pan aned Lly-
terfectionem Oweni F. Ma- welyn yn y las Owain Am-
doci in prælio apud Gwern hadawg ar Ymladd Gwern
y firogl, erant anni XIV. y firogl, pedair blynedd ar
ddeg.

Gwern firogl (ita enim plane exaratum invenio in Lib. quem scripsit
Guttun Owain *A. D.* MCCCCLV) est nomen loci alicubi prope Castrum
Carreg Hwfa dictum non præcul ab Oswaldia. In isto enim Castro An-
nales nostri ferunt Owenum nocturnis fraude & infidiis (drwy nosawl frad
a thwyll) *A. D.* MCLXXXVII, occisum a Gwenwynwyno & Cadwallone
Oweni Cyfeilioci filiis. Vide Annales a Powelo edit. p. 241.

- 1193 42 Ab Interfectione Ow- 42 O'r pan las Owain
eni F. Madoci ad Æstatem Amhadawg hyd Haf y
Hibernorum, erant anni VII. Gwyddyl, faith mlynedd.

Rodericus F. Oweni, auxilio Gwrthrichi Menaviæ Regis & filiorum
suorum, Monam sui juris fecit *A. D.* MCXCIII, ut Annales nostri tam
impressi quam MSS. ferunt, & inde eodem anno pulsus est a filiis Conani
F. Oweni Venedotiæ Principis. Menavienses lingua utuntur Hibernica, &
origine Hiberni sunt, quos nos Gwyddyl appellamus. Crediderim igitur
ab

ab his auxiliariis copiis nomen huic Æstati inditum Haf y Gwyddyl, i. e. Æstas Hibernorum sive Menaviensium. Pro VII igitur reponere VI in hac sectione.

43 Y flwyddyn rhag wyneb y bu frwydr y (al. bu y frwydr yn y, G. O.) Coettaneu. 43 Anno insequenti fuit 1195 Prælium apud Coettaneu.

Loci Coettaneu dicti (quod etiam Coed asen vel Coed asan legi possit) situm ignoro. Forte in Agro Radnorienſi non procul a Pencraig sive **Ŵladradnor**: Siquidem ibi Rhesus F. Griffini F. Rhesi F. Theodori Rogorum de Mortuomari & Hugonem de Saye cum ingenti exercitu profligavit A. D. MCXCV, ut Annales impressi & MSS. ferunt. Pro Anno insequenti igitur reponere Secundo post anno in hac sectione.

44 Y drydedd flwyddyn y bu farw Rhodri ab Owain. 44 Tertio post anno obiit 1196 Rodericus F. Oweni.

De Obitu Roderici F. Oweni Annales silent. Si nostra conjectura de Haf y Gwyddyl supra sit recta, necesse est ut obierit A. D. MCXCVI.

45 O Haf y Gwyddyl hyd Gafdel Paen, pumm mlynedd. 45 Ab Æstate Hibernorum ad Prælium juxta 1198 Castrum Pagani, erant anni V.

Gwenwynwynus F. Oweni Cyfeilioci cum Castrum Pagani expugnasset A. D. MCXCVIII, pacem Anglis dare noluit. Castro igitur egressus, belli aleam expertus est. De hoc cruentissimo Prælio vide Annales a Powel edit. p. 251, 252. & pro V reponere II in hac sectione.

46 Y Gauaf rhag wyneb y torres Llywelyn yr Wyddgrug. 46 Hyeme insequenti Leolinus Castrum Gwyddgrug dictum diripuit.

47 Anno

47 Anno secundo post Prælium juxta Castrum Pagani obiit Griffinus F. Conani.
 1200 47 Dwy flynedd gwe-
 dy Casdell Paen y bu farw
 Gruffudd ab Cynan.

48 Anno post Obiitum Griffini obiit David F. Ow-
 1203 ni.
 48 Y flwyddyn gwedy
 marw Gruffudd y bu farw
 Dafydd ab Owain.

Impressi Annales & Codd. MSS. ferunt Griffinum F. Conani F. Oweni Venedotiae Principis obiisse *A. D.* MCC. David F. Oweni obiit secundum hoc Chronicon *A. D.* MCCI. Sed cum Annales impressi ferunt eum obiisse circa *A. D.* MCCIV, & duo Codd. MSS. habent MCCIII, & Chronicon nostrum ab Obitu ejus ad Interdictionem (de qua infra) V annos enumerat, verisimillimum est eum obiisse *A. D.* MCCIII. Pro Anno igitur re-
 pone Tertio post anno.

49 Ab Obitu Davidis F. Oweni ad annum quo Mis-
 1208 sæ interdictæ sunt per to-
 tam Lloegriam & Cambriam
 ob dissidium inter Joannem
 Regem & Stephanum Ar-
 chiepiscopum Cantuarien-
 sem, erant anni V. Inter-
 dictum autem istud per Lloe-
 griam VII, & per Cam-
 briam V annos duravit.
 49 O'r pan fu farw Da-
 fydd ab Owain yn y wa-
 harddwyd Offerenneu dros
 Loegr a Chymru o annyun-
 deb Jeuan Frenin ac Yf-
 dyfyn Archefgob Caint,
 pumm mlynedd. A'r Gwa-
 hardd hwnnw a fu saith
 mlynedd dros Loegr, a
 phump dros Gymru.

50 Anno insequenti, prox-
 1209 imo nempe ab illo quo pri-
 mum Missæ interdiceban-
 tur per Lloegriam & Cam-
 briam, Leolinus F. Jorwer-
 50 Yn y flwyddyn nefaf
 i'r gyssffin flwyddyn y gwa-
 harddwyd yr Offerenneu
 dros Loegr a Chymru, ydd
 aeth Llywelyn ab Jorwerth a
 Hywel

Hywel ab Gruffudd y gyd a Jeuan Frenin Lloegr hyd yn... i ddarosfdwng y Brenin (*al. i Brydain i ddarosfdwng Brenin Prydain, G. O.*) i Jeuan Frenin Lloegr. thi & Hoelus F. Griffini profecti sunt cum Joanne Lloegriæ Rege in Scotiam ut Scotiæ Regem Joanni Lloegriæ Regi obedientem facerent.

51 Nofwyl Simon a Judas yn y flwyddyn honno y daeth Yfdiward Llys Brenin Llychlyn, Herald Pic oedd ei enw, a chwech herwlong ganthaw hyd yn Llann Faes, ac (*al. i, G. O.*) ysbeilaw y dref a'i (*al. ac i'w, G. O.*) llosgi; ac y llas Herald Pic (*al. ac yna y llas efe, G. O.*) a'i Oreugwyr. 51 Eodem anno in Vigilia Festi SS. Simonis & Judæ Præfectus palatio Regis Daniae, cui nomen Heraldus Pic, cum sex navibus piraticis appulit ad Llann Faes, ad spoliandum & comburendum oppidum; & ibi Heraldus Pic & Optimates ejus occisi sunt.

52 Y flwyddyn rhagwyneb ydd aeth Jeuan Frenin i Iwerddon, ac y daeth Rhondwlph Jarll Caerlleon i Ddiganwy yn erbyn Jeuan Frenin, * ac y cafas Ddiganwy a'i lu, ac a'i cadarnhaodd o waith Ysgubor y Creuddyn. 52 Anno insequenti profectus est Joannes Rex Hiberniam, & Radulphus Comes Cestriæ ad oppidum Diganwy veniebat obviam Joanni Regi, & cum exercitu suo oppidum Diganwy cepit, idemque materia Horrei Creuddyn refecit. 1210

* Hic definit Exemplar quod Liber Ruber Hergestianus exhibet. Quæ sequuntur ex Cod. MS. quem scripsit Guttun Owain A. D. MCCCCLV, desumpta sunt. Creuddyn est nomen Commoti ubi Diganwy situm erat, in

in Cantredo Rhos dicto, in Comitatu Denbighiensis, ex orientali parte Conovii fluminis.

1211 53 Anno insequenti Joannes Rex cum ingenti exercitu quem e Normannia, Lloegria & Scotia comparaverat, ad Aber veniebat, & inde Brabantinos suos misit Bangorium comburere. Et ibi captus est Sanctus Robertus Episcopus & in carcerem deducebatur apud Aber, sed Rex Episcopum a vinculis laxavit. Et ibi Leolinus gratiam cum Rege reconciliavit, & filium suum Griffinum cum XXIV Optimatibus ea de causa obsidio dedit, & Rex Lloegriam reversus est.

1212 54 Anno insequenti diem obiit Mareduddius F. Conani.

1213 55 Quinque annis Grifinus F. Leolini carcere attentus erat; tum vero, adjuvante Deo, consilio Ste-

53 Yn y flwyddyn rhag wyneb y daeth Jeuan Frenin i ddygyfor Ffraingc, a Lloegr a Phrydain hyd yn Aber, ac y gollyngodd yr ire benseseth (*forte legendum* ei Frabandjeid) i losgi Bangor. Ac yna y daliwyd Sanct Robert Esgob, ac y dugant yngharchar hyd yn Aber, ac y rhyddhaws y Brenin yr Esgob. Ac yna y cymmodes Llywelyn a'r Brenin, ac y rhoddes Llywelyn Ruffudd ei fab a phedwar ar hugain o Feibjon gwyrda am hynny, ac ymchwelws y Brenin i Loegr.

54 Y flwyddyn rhag wyneb y bu farw Maredudd ab Cynan.

55 Pumm mlynedd y bu Ruffudd ab Llywelyn yngharchar; ac yna o nerth Duw, ac o gyngor Ysdyfyn Archesgob

Archesgob Caint y rhyddhawyd. phani Archiepiscopi Cantuariensis custodia liberatus est.

Si Joannes Rex anno tertio post laxatum Griffinum obiit, necesse est ut Griffinus laxatus fuerit *A. D.* MCCXIII, cum constiterit Joannem obiisse *A. D.* MCCXVI. Pro Quinque igitur repone Tribus in hac sectione.

56 Ym mhenn y tair blynedd wedy rhyddhau Gruffudd, y bu farw Jeuan Frenin, [Wyl Lug,] ac y bu farw Hywel ab Gruffudd.	56 Anno tertio postquam Griffinus carcere liberatus est, diem obiit Joannes Rex 1216 in Festo S. Lucæ: Eodem etiam tempore obiit Heculus F. Griffini.
---	---

57 O'r pan fu farw Jeuan Frenin yn y fu farw yr Arglwyddes gwraig Llywelyn, XX.	57 Ab Obitu Joannis Regis ad Obitum Dominae Joanne uxoris Leolini, erant anni XX. 1236
---	--

58 O'r pan fu farw yr Arglwyddes yn y fu farw Llywelyn, III.	58 Ab Obitu Dominae predictæ ad Obitum Leolini, erant anni III. 1240
--	--

59 O'r pan fu farw Llywelyn yn y fu farw Gruffudd ei fab, IV.	59 Ab Obitu Leolini ad Obitum Griffini filii ejus, erant anni IV. 1244
---	--

60 O'r pan fu farw Gruffudd yn y fu farw Dafydd ab Llywelyn, II.	60 Ab Obitu Griffini ad Obitum Davidis F. Leolini, erant anni II. 1246
--	--

- 61 Ab Obitu Davidis F. .61 O'r pan fu farw Da-
 1254 Leolini ad Prælium in fydd ab Llywelyn hyd y
 monte Derwyn dicto com- Frwydr yn Nerwyn rhwng
 missum inter Owenum & Owain a Llywelyn, XI.
 Leolinum, erant anni XI.

Situm loci Derwyn (sive ut in Annalibus in Lib. Rubro Hergestiano ex-
 hibetur, Brynn derwin) dicti plane ignoro. Constat tamen ex Annalibus
 nostris, tam impressis quam MSS. istud Prælium commissum fuisse *A. D.*
 MCCLIV. Pro XI igitur reponere VIII in hac sectione.

- 62 A Prælio in monte 62 O'r Frwydr yn Ner-
 1256 Derwyn dicto ad Interfec- wyn yn y las y Ffraingc yn
 tionem Normannorum in y Cymmereu, II.
 loco Cymmereu dicto, e-
 rant anni II.

Cymmereu (quod Confluentem significat) est nomen loci quem oportet
 esse non procul a Dinevoræ Castro in Agro Maridunensi; ibi enim, capto
 prius a castellanis Rhefo F. Rhefi Mechyll, ingens exercitus quem in An-
 glia, ubi antea exfulabat, comparaverat, profligatus est, & militum ejus plus
 duo millia cæsi sunt a copiis Leolini *A. D.* MCCLVI, ut in Annalibus
 nostris MSS. fusius declaratur.

- 63 A Prælio in monte 63 O'r Frwydr yn Ner-
 1264 Derwyn dicto ad Excidium wyn yn y ddifdrywjwyd
 Castri Diferth dicti, erant Casdell y Ddiferth, X.
 anni X.

64 Eadem messe captum 64 Yr un cynhauaf y cad
 fuit Diganwy. Diganwy.

- 65 A capto Diganwy ad 65 O'r pan gad Digan-
 1265 captum Castrum Pennardd y wy yn y gad Pennardd y
 lag dictum, erat annus I. lag, I.

Castrum

ÆRÆ CAMBROBRIT. 163

Castrum Pennardd y lāg (alias Pennardd halawg perperam forte) dictum, situm est in orientali plaga Comitatus Flintensis. Angli *Halwarden*, & contracte *Harden* vocant.

66 O Ddechrau byd 66 Ab Orbe condito ad
hyd y Frwydr yn Nerwyn, Prælium in monte Derwyn,
* LIIII a CCCC a VI Mil. erant anni VIM CCCCLIV.

Vide quæ supra annotavimus sub §. 33. * LIIII a CCCC a VI Mil.
Ita scripsit Guttun Owain more Wallico. Nos enim, quod hic obiter notandum, summas quaslibet enarrando, a dextra ad sinistram procedentes, primum monadas, dein decadas, tertio vicenarios, & ultimo centenarios numeros recensemus, unde fit ut nulla hæsitazione vel mora quamvis summam primo intuitu, secus quam ceteræ gentes, enuntiamus. Ex. gr. Pedair blynedd ar Ddeg a Deugaint, a phedwar Cant, a chwe' Mil; i. e. Quatuor anni, & Decem, & duo Viceni, & quatuor Centeni, & sex Millia. Et sic de ceteris.

67 O'r pan ddaeth Crisd 67 A nato Christo ad
yngnhawd hyd y Frwydr Prælium in monte Derwyn, 1254
yn Nerwyn, LV a CC a M. erant anni MCCLV.

Vide quæ supra annotavimus sub §. 61, & repone MCCLIV hoc loco.

68 O'r pan ddaeth Cym- 68 Ab Adventu Cam-
ry gyntaf i'r Ynys honn hyd brorum in hanc Insulam
y Frwydr yn Nerwyn, LXVI ad Prælium in monte Der-
a CCC a II Fil. wyn commissum, erant anni
IIMCCCLXVI.

69 O'r pan gredodd 69 A tempore quo Cam-
Cymry yn oes Lles ab Coel bri Christianismum amplexi
hyd y Frwydr yn Nerwyn, sunt, regnante Lucio F. Coel,
XI a C. ad Prælium in monte Der-
wyn, erant anni CXI.

70 A Saxonum in hanc
Insulam adventu ad Præli-
um in monte Derwyn, erant
anni DCI.

70 O'r pan ddaeth Sei-
son i'r Ynys honn hyd y
Frwydr yn Nerwyn, I a
CCCCCC.

71 A primo Normann-
orum adventu ad Prælium
in monte Derwyn, erant an-
ni DCVI.

71 O'r pan ddaeth y
Normyn gyntaf hyd y
Frwydr yn Nerwyn, VI a
CCCCCC.

De Intervallis in tribus præcedentibus sectionibus (nempe 68, 69, 70.) memoratis nihil attinet dicere. Britannos enim *αὐτόχθονες* fuisse affirmant Cæsar & Diodorus Siculus: An Lucius Rex unquam in rerum natura existerit necne, merito ambigitur: De Saxonum Adventu etiam variae sunt opiniones, & auctores in diversa abeunt: Ergo ibi nil certi statuendum. In hac tamen sectione pro DCVI repono CLXXXVIII; constat enim Normannos in Angliam appulisse *A. D.* MLXVI.

A P P E N D I X.

Nº. I. Vide p. 67. supra.

TR I Arjanllu Ynys Brydain (*al.* Tri Chyfor a aeth o'r Ynys honn, ac ni ddaeth yr un o naddunt drachefn.)

1 Un o naddunt (*al.* Pan aeth llu i Lychlyn, Porth a aeth gan Yrp Luyddog hyd yn Llychlyn. Ar gwr hwnnw a ddaeth ymman yn oes Gadiol (*al.* yn amser Cadiol) mab Erin, i erchi dygyfor o'r Ynys honn (*al.* i erchi cymmorth yr Ynys.) Ac ni ddaeth ganto (*al.* ganthaw i'r Gaer gyntaf) namyn ef a Mathuthafar ei was. Ac ys ef a archai o ddeg prif Gaer ar hugaint y fydd yn yr Ynys honn, dau cymmaint a elai (*al.* ddelai)

TR E S Argentati exercitus Insulæ Britanniae (*al.* Tres copiae egressæ sunt ex hac Insula, nec ulla earum reversa est:)

1 Primum eorum (*al.* Cum Exercitus Lochliniam profectus est, auxilia) secum asportavit Irpus Bellicosus in Lochliniam. Vir autem iste huc advenit tempore Catheli F. Erin auxilia ex hac Insula petitum. Primam vero Civitatem intravit seruo suo Mathuthavaro solum comitatus. Id autem quod a XXX primariis hujus Insulæ Civitatibus expetebat, hoc fuit, nempe ut numerum hominum quos secum unamquamque ingrediens haberet,

haberet, egredienti duplicem facerent; ea tamen conditione ut neminem præter servum suum in primam Civitatem secum afferret. Incolæ autem hujus Insulæ rem istam momento suo minime ponderantes, auxiliares quas petiit, copias suppeditando, votum ejus implebant. Et Exercitus iste fuit omnium longe maximus qui ex hac Insula profecti sunt; nec ullus ex his aut ab iis natis unquam regressus est. Irpus vero ope hujus exercitus omnes quas adibat gentes debellavit. Hi autem homines sedes tandem posuere in duabus insulis prope Mare Græcum, Clas (*al.* Gals) & Avena dictis.

2 Alterum asportavit Helena Bellicosa & Maximus Tyrannus in Letaviam, & nunquam in hanc Insulam regressus est. (*al.* Helena Bellicosa & Constantinus Romam, &c. *al.* He-

ganthaw i bob un o naddunt i ddyfod ganthaw o honunt ymmaith; ac ni ddoi (*al.* ddaeth ganthaw ef i mywn) i'r Gaer gyntaf namyn ef a'i was. Ac y bu arddiysdyr gan wyr yr Ynys honn hynny, ac a'i rhoddasant iddaw (*al.* Ac arddiysdyr fu rhoddi hynny iddaw. *al.* Ac y bu mor arddiysdyr gan wyr, &c. ag y rhoddasant iddaw y cym-morth.) A hwnnw fu eisoes llwyrasllu o'r aeth o'r Ynys honn; ac ni ddaeth drachefn byth neb o naddunt (*al.* drachefn na hwy na'i llinys.) Ac efe a oresgynnawdd a'r gwyr hynny y ffordd y cerddodd. Ac ys ef y trigodd y gwyr hynny yn y ddwy Ynys yn ymmyl Mor Groeg, nid amgen Clas, (*al.* Gals) ac Afena.

2 A'r ail Llu a aeth gan Elen Luyddog a Macfen Wledig hyd yn Llydaw, ac ni ddaethant byth i'r Ynys honn (*al.* Elen Luyddog a Chonstantinus i Rufain, ac ni ddaeth, &c. *al.* Elen Luyddog

ddog a Chynan ei brawd, a lena Bellicosa & Conanus
hwnnw ni ddaeth drachefn.) frater ejus, & nunquam re-
versus est.)

3 A'r trydydd Llu a aeth
gan Gaswallawn ab Beli, a
Gwenwynwyn a Gwanar,
meibjon Lliaws ab Nwyfre,
ac Arjanrod merch Feli, eu
mam. A'r gwyr hynny o
Erch a Heledd pan fan-
hoeddynt (*al.* Ac o Arllech-
wedd ydd hanoedd y gwyr
hynny) ac a aethant gyd a
Chaswallawn eu hewythr
ar wyfsg (*al.* drwy for yn
ol) y Caesarjaid o'r Ynys
honn. Sef y lle y mae y
gwyr hynny yn trigo, yng
Ngwasgwyn.

A sef y rhifedi a aeth
gan bob un o naddunt, un
fil ar hugaint (*al.* a thru-
gaint.) A'r rhai hynny fu
(*al.* oedd) tri Arjanllu Ynys
Brydain; sef achaws y
gelwid felly, wrth fyned
(*al.* achaws myned) aur ac
arjant yr Ynys ganthunt,
ac eu dethol hwyntau o
orau i orau.

3 Tertium Exercitum
asportavit Caswallawnus F.
Belini, cum Gwenwynwy-
no & Gwanaro, filiis
Lliawfi F. Nwyvræi & Ari-
anrodæ Filiæ Belini, matris
suæ. Hi autem homines
Erchia & Heleddia (*al.*
Arllechweddia) erant oriun-
di, & Caswallawnum avun-
culum suum Cæsarianos in-
sequentem, trans mare co-
mitabantur. Hi autem se-
des sibi acquisiverunt in
Vasconia.

Numerus autem virorum
in quolibet ex hisce exerci-
tibus quos prædicti homi-
nes asportabant, XXI (*al.*
LXI) millia. Et hi erant
tres Argentati Exercitus In-
sulæ Britanniae; qui ita ideo
dicti sunt, quia aurum & ar-
gentum hujus Insulæ secum
asportaverint, & quod ex op-
timis viris delecti fuerint.

(Unus

(Unus tamen Exercitus tribus hisce æquiparabilis erat, is nempe qui cum Maximo Tyranno Letaviam profectus est: Tempore etiam quo Conanus Meiriadocus misit ad Dinorthum Cornubiæ Principem, petiit filiam ejus Urfulam, abire undecim millia Virginum Nobilium, quæ Coloniae martyrium passæ sunt; atque etiam quadraginta millia aliarum feminarum, quarum nulla unquam reversa est.)

(Ac un Llu haeach fu gymmaint a'r tri hynny, a aeth gyd a Macsen Wledig i Lydaw; a phanddanfonodd Cynan Meirjadog at Ddu-nawd Tywysawg Cernyw i gaffael Urfula ei ferch, ydd aeth o'r Dyledogjon un fil ar ddeg o Forwynjon, merthyri y fydd yng Ngholwyn; ac hefyd ddeugain mil o wragedd eraill, ac ni ddaeth yr un drachefn.)

Nº. II. Vide p. 68.

Postquam Corona Londinensis & Sceptum ad eandem spectans ablata fuisse genti Cambrorum, & ipsi ex Lloegria in exilium trusi sunt, instituerunt conventum ad inquirendum quisnam eorum summus

GWedy dwyn Coron Lundain^a i Theyrnwialen i gan genedl Gymry, ac eu deol o Loegr, y gosodasant^b ddadlau i edrych pwy a fai Frenin pennaf o naddunt. Ac ys ef lle y gosodasant eu dadlau, ar

^a *Al.* a'r Deyrnwialen.

^b *al.* oed dadlau yn Nhraeth Maelgwn i edrych pwy a fai jawnaf ei wneuthur yn Frenin. Ac yno y doeth Powys,

Draeth

Draeth Maelgwn yn Aber Dyfi. Ac yna y doethant gwyr Gwynedd, a gwyr Powys, a Gwyr Deheubarth, a Rhieinwg, ac Effyllwg, a Morgannwg. Ac yna y dodes ^c Maelda Hynaf mab Unhwch un ^d archen, Pendefig Pennardd yn Arfon, ^e gadair wneuthuredig o adanedd a dan Faelgwn. A phan ddoeth y llanw, ^f ni allasant ddioddef y llanw namyn Maelgwn o achaws y gadair; ac wrth hynny y cafas Maelgwn fod yn ^g Frenin pennaf, ac Aberffraw yn ^h benn Llysoedd, a Jarll ⁱ Mathriaf, a Jarll Dinefwr, a Jarll Caerllyon ^k a danaw yntau, ^l ac yn

Rex esset. Locus vero ubi conventum suum indicabant, erat Litus Maglocunianum in Ostio Devii. Ibi autem congregati sunt homines Venedotia, & homines Powysia, & homines Deheubarthia, & Rieinucia, & Effillucia, & Morgannucia. Et ibi posuit Maelda Senior F. Unhwch un archen, Princeps Pennarddia in Arvoniam, cathedram expennis factam sub Maglocuno. Et cum venit fluxus, nemo potuit ferre fluxum, praeter Maglocunum quem cathedra illa sustinuit. Ideoque Maglocunus fiebat Rex summus, & Aberfravia summa Regiarum,

Gwynedd, Deheubarth, Euas, Gwent, a Morgannwg, a Serfyllwg. *i. e.* tempus ad conventum celebrandum in Litore Maglocuniano quo inspicere quisnam dignior esset qui Rex fieret. Et illuc veniebant homines Powysia, Venedotia, Deheubarthia, Euasia, Gwentia, & Morgannucia, & Serfillucia. ^c *al.* Moeltaf. ^d *al.* achen. ^e *al.* gadair wenn o adanedd cwyredig y dan, *i. e.* cathedram albam expennis ceratis (five cera conjunctis) factam sub. ^f *al.* ni allwys neb ddioddef y dadlau, *i. e.* nemo potuit ferre conventum, seu ibi manere. ^g *al.* bennaf Brenin. ^h *al.* bennaf Llys iddaw. ⁱ *al. rectius,* Mathrafal. ^k a Morgannwg y danaw, *i. e.* & Morgannucia sub illo. ^l *al.* a gair yw ei air ef arnaddunt hwy, a chyfraith yw ei gyfraith, a rhaid yw iddunt hwy gadw ei gyfraith ef. A thrwy benn Moeltaf Hynaf y caffas Pennardd ei bod yn Gynghellawrdref.

Z

& Comes

& Comes Mathravalæ, & Comes Dinevoræ, & Comes Castri Legionis sub illo, & dictum ejus apud illos dictum erat, & lex ejus erat lex, sed ille leges eorum fervare non tenebatur. Et arbitrato Maelda Senioris Pennarddia privilegia sua obtinuit, ita ut sit antiquissima villa Cancellariatu insignita.

air ei air yntau arnaddunt wynteu, ac yn gyfraith yr eiddaw, ac nid rhaid iddaw ef gadw eu cyfreithieu wynt. A thrwy benn Maelda hynaf y cafas Pennardd ei braint, a'i bod yn hynaf Cynghellawrdref.

Nº. III. Vide p. 89. supra.

TRES Chori perpetui sine intermissione canentes erant olim in Insula Britannia tempore Britannorum: 1 Bangoriense Monasterium Magnum in Iscoed in Maeloria. 2 Et Civitas Caradoci. 3 Et Insula Avalonia. IIMCCC (*al. XXIV, sed perperam uti conjicio,*) Monachi singulis horis diei & noctis in unoquoque horum trium Monasteriorum cantabant. Et eo

TRI dyfal Gyfan-gan oedd gynt yn Ynys Brydain, nid amgen (*al. Tair dyfal Gyfan-gan Ynys Brydain oedd gynt yn amfer y Brutannjaid:*) 1 Bangor Fawr yn Iscoed ym Maelawr. 2 A Chaer Garadog. 3 Ac Ynys Afallach (*al. Ynys Wydrin.*) IIMCCCC o Fenyich (*al. Pedwar ar hugain rectius forte, Pedwar cant ar hugain*) o Fyneich) oedd yn canu

canu bob awr yn y dydd
ac yn y nos ym mhob un
o'r tair Mynachlog. Ac yn
yr amfer hwnnw, yn am-
fer y Mynachlogydd, yr
oedd IIMCCCC o Fyna-
chod ym mhob un o'r tair
Mynachlog a ddywetpwyd
uchod, yn canu ynghyfair
y pedair awr ar hugain y
fydd yn y dydd a'r nos,
fal y bai gant am bob awr
yn canu yn y Cor, fel y
byddai wafanaeth Duw heb
orphwys.

tempore, temporibus Mona-
steriorum, erant IIMCCCC
Monachi in unoquoque Mo-
nasteriorum prædictorum
canentes viginti quatuor ho-
ris quæ sunt in die & nocte,
ita ut centum canerent sin-
gula hora in Choro, ut res
divina sine intermissione fi-
eret.

I N D E X.

A		Ambrosii Mons 16, 22	Arvonix descriptio 82
A	Aron Martyr, ubi sepultus 103	Ambrosius Aurelius 116	<i>Arwyfli</i> }
	<i>Aber</i> 40, 106, §. 53	Anarawdus (<i>Anarawd</i>)	Arwyftlia } 92
<i>Aber Conwy</i>	82	F. Roderici patrem	Atacotti } Albanix in-
<i>Aberdaugleddau</i>	98	cæsum ulciscitur 149,	Attacotti } colæ Scotticæ
<i>Aberffraw Northwalliæ</i>		§. 13	originis 58, 59
Regia	81, 126	moritur 149, §. 16	Attrebates 20
<i>Abergefenni</i>	104	<i>Andredeſceſter</i>	Avalonia inf. 24
<i>Abergwainia</i>	97	<i>Andredeſtwealt</i>	Augusta 26
<i>Aberbodni</i>	104	<i>ibid.</i>	Augustinus Monachus
<i>Abertawe</i>	100	Androgeus 25	fanguinarius 34
<i>Aberteifi</i> , urbs,	96	Anglaria 17	fastus ejus 90
comitatus, populatur		Angli Germ. pop. An-	Avonia urbs 33
	154, §. 34	giri poſtea dicti <i>ibid.</i>	
Adros, inf.	129	Angli & Anglia quando	B
<i>Aeddan ab Gafran</i>	143	primum ita vocati in	B Adonicus Mons: Ar-
<i>Aeddan Fradawg</i>	142	Anglia <i>ibid.</i>	thurus ibi Saxones
<i>Æſtyi</i>	66	Angliſca inf. 131	vincit 141, §. 1
<i>Aſange</i>	97	Angria 17	Baldwini urbs 92
<i>Aſarwy</i>	25	Anguillaria inf. 31	Banchorienſe Monaste-
Aidanus Perfidus	142	Anguſia 62	rium quam clarum
Alaunicus portus	98	Antiveſtæum 23	numero Monachorum
<i>Alban</i>	131	Aquæ calidæ 24	& a quo deſtructum
ALBANIA unde dicta		ſolis <i>ibid.</i>	89, 90
	64	<i>Arderydd</i> 142, §. 4	Bangorium comburitur
deſcriptio ejus	46, 60	Argadia 62	160, §. 53
ALBION, unde nuncu-		Armorica 13	<i>Bardſey</i> inf. 82, 129
pata	6	Arthurus 116	Barkſhiriensēs 20
<i>Albunroſo</i>	39	cum Saxonibus pug-	<i>Bath</i> 24
Allectus	114	nat eoſque vincit in	<i>Baſavarix</i> 71
		Monte Badonico 141,	Bathanatus <i>ibid.</i>
		§. 1.	<i>Baſavalo</i> <i>ibid.</i>
		Arviragus, 40, 113	<i>Baſbynad</i>
		Arvonix (<i>Arſon</i>) 132	

I N D E X.

<i>Bathynad</i>	71	pore	38	<i>Brycheinjawg</i>	143
<i>Beaudley</i>	93	civitates eorum <i>ibid.</i>		<i>Brynaich</i>	37
Bedfordienses	33	Britanni unde dicti 12, 13		unde dicta	68
Bellus Mariscus	125	quam sint bellicosi		<i>Brynn</i>	71
<i>y Berfeddwlad</i>	83	28—9, 105 & seqq.		<i>Brynnbuga</i>	103
Berniciæ regnum	16,	quando suum Pascha		Brynnerus unde dictus	72
	37, 61	celebrent	86	<i>Brytbon</i> unde dicti	13
<i>Binchetter</i>	39	eorum in Gallia pri-		<i>Brytupalay</i>	23
Binovium	38—9	mo Sidonius Apolli-		Buchingamienses	31, 33
Blethinus F. Convini		naris meminit	14	<i>Buellt</i>	104
(<i>Bleddyn ab Cynfyn</i>)		Britannorum exercitus		Bundvica	107, 113
occiditur	152, §. 27	ingens olim Daniam			
Bletrufius Cornaviæ Dux		profectus est	69		
	90	Britannia Prima	46—7		
Boadicia	107, 113	Secunda	<i>ibid.</i>		
<i>Bod Fari</i>	88	Britannia Minor	13		
Bodotria, ætus	62	Britanniæ etymologia	7		
Bogwelltia	104	divisio ejus	13		
Bonosus	114	cognita primo insula			
Brangonia	34		29		
Brechinia	104	Britannicæ linguæ idio-			
Brechinicus pagus <i>ibid.</i>		ma	4, 11		
quis primus Anglo-		Britannicarum Littera-			
rum regionem istam		rum ordo & pronun-			
armis edomuerit <i>ibid.</i>		tatio	2		
Brennerus mons	71—2	Diphthongorum na-			
Brennus quis fuerit	68	tura	4		
	113	Britonum Galliæ acco-			
cur sibi ipse mortem		larum laus	118, 119		
consciverit	69	<i>Britton</i> , Britannus	12		
ejus palatium ubi si-		Brochwelus Powisiæ Rex			
tum	68	(<i>Brochwel Ysgubrawg</i>)			
Briennus Wallingforden-			90		
sis (Auctori nostro Gi-		Brocmail, v. Brochwe-			
raldum secuto falso		lus.			
dictus Guilfordensis)		Bruga	93		
	104	Brufii crudelitas	104		
Brigantes quinam fue-		mors	<i>ibid.</i>		
rint	37	<i>Brutannjaid</i> unde dicti	13		
nunquam in Scotia		Brutus, assertio historiæ			
fuere	43	ejus	12		
primo a Romanis		<i>Brwydr</i> , v. Proelium.			
cogniti Taciti tem-		Brychanus	143		

C

<i>C</i> Adavenna	92
<i>Cadell Deyrnllug</i>	146
Cadellus F. Roderici	
(<i>Cadell ab Rbodri</i>)	
moritur	149, §. 15
Cadvanus, Northwalliæ	
Rex	91, 117
Cadwaladrus Benedictus	
Romam proficiscitur	
	146, §. 8
Cadwaladrus F. Griffini	
F. Conani moritur	
	156, §. 39
Cadwalla five Ceadwalla	
Saxo	21, 147
Vectem subjicit	21
Cadwalla (<i>Cadwallawn</i>	
<i>ab Cadfan</i>)	84, 117—8
Cadwallawn F. Griffini	
interficitur	153, §. 32
<i>Caer Alclud</i>	144
<i>Alclwyd</i>	61
<i>Andred</i>	20
<i>Arclud</i>	144
<i>Arclwyd</i>	61
<i>Arfon</i>	82, 131
<i>Baddon</i>	24
<i>Baladr</i>	22
<i>Caer</i>	

I N D E X.

<i>Caer Bladdon</i>	24	<i>Calcaria</i>	39	<i>Cambridge</i>	30
<i>Bro</i>	21	<i>Caledonii</i>	62	<i>Camlan</i>	142, §. 2
<i>Caradog (Salisbury)</i>	22	<i>Caletum</i>	18	<i>Camudolanum</i>	27-8
<i>Caradog</i>	45	<i>Caleva</i>	20	<i>Cangi</i> ; eorum civitas	
<i>Ceri (Chichester)</i>	20	<i>Calitium</i>	18	ubi sita, & quo tem-	
<i>Cori (al. Ceri, Cirencestre)</i>	24	<i>Camalet</i>	24	pore igne absumta	84
<i>Dawri (al. Dorin)</i>	32	<i>Camalodunum</i>	Cynobeli regia	<i>Cantæ</i>	62
<i>Dydd</i>	101	<i>Cambri Angli</i>	juris	<i>Canterbury</i>	19
<i>Efrog</i>	39	quando facti	75	<i>Cantium</i> ; descriptio ejus	18
<i>Fyrddin</i>	99, 100	<i>Anglorum ferme</i>	cur	<i>Canutus in Regem eligitur</i>	151, §. 22
<i>Gaint</i>	19	<i>Anglos politia</i>	vincunt	<i>Caradoci urbis descriptio</i>	45
<i>Grawnt</i>	30	qua lingua utuntur	64	<i>Caradocus</i>	Monachus
<i>Greu</i>	145	<i>silvestres urbem</i>	urbiumque mores amare	moritur	153, §. 31
<i>Gwair</i>	33	quando coeperint	76-7	<i>Caratacus Rex</i>	43, 107, 113
<i>Gybi</i>	126	quanto in honore Ecclesie virique ecclesiastici olim apud		<i>Carausius</i>	114
<i>Leir</i>	33	<i>Cambros fuerunt</i>	96	<i>Cardiff</i>	101
<i>Lew (Wolt)</i>	89	quis primum	<i>Cambria</i>	<i>Cardigan</i>	95, 96
<i>Leyl</i>	40	<i>bro</i>	Ecclesie Romanæ conjunxerit	<i>Carini</i>	62
<i>Ludd</i>	25	antiqui mores	77-8-9	<i>Carlisle</i>	61
<i>Lwydcoed</i>	33	moderni mores	77-8	<i>Carn (vel Carno)</i>	Mons. v. Proelium.
<i>Eleon (Warwick)</i>	ibid.	controversie	77	<i>Carnovacæ</i>	62
<i>ar Ddyfrdwy</i>	35	excidii origo quæ fuerit	74, 81	<i>Casbell mynydd Agned</i>	ibid.
<i>ar Wysg</i>	35, 103	vicus	76	<i>Casbell Gwent</i>	103
<i>Malet</i>	24	<i>CAMBRIA</i>	unde dicta	<i>Casbell Paen. v. Proelium</i>	
<i>Municip</i>	31		64, 66	<i>Casbell y Ddiferth</i>	excisum 162, §. 63
<i>Odor yn nant Baddon</i>	24	<i>Cambriæ descriptio</i>	63, 72	<i>Cassivellani</i>	31
<i>Pennuchelgoed</i>	22	divisio in tres regiones	80	<i>Cassivellanus</i>	106, 110
<i>Peris</i>	21	<i>Episcopi a quo Episcopo olim confirmati</i>	98		113
<i>Phili</i>	101	divisio olim in sex regiones	79, 80	<i>Castellum Virginum</i>	62
<i>Seferws</i>	22			<i>Castores olim in Wallia</i>	97
<i>Segont</i>	21, 82			<i>Castrum Hungtingtonense</i>	93
<i>Septwn</i>	22			<i>Castrum Leonis (Wolt)</i>	ubi situm 89
<i>Vortigern</i>	32			<i>Castrum Pagani</i>	93
<i>Vrangan</i>	34			<i>v. Proelium</i>	
<i>Went</i>	103			<i>Castrum</i>	
<i>Wynt</i>	21				
<i>Wysg</i>	22				
<i>Wytbelyn</i>	33				
<i>Calatum</i>	38-9				

I N D E X.

Castrum Wigmorensē	93	Coed Andred	20	Cymbru	72, 131
Caswallanus	106, 110, 113	Ceirjauwg	155, §. 36	Cymmeren, v. Proelium	
Catgualat, Catgualiter	147	Gronw	96	Cynedda Wledig	143
Catgwilia	100	Coel Godebauw	143	Cynfarch Ambeirchjawn	145
Cathanesia	62, 48	Coeltaneu	157, §. 43	Cyngen ab Cadell Deyrnllug	146
Cattieuchlani	31	Colcestria (Colchester)	28	Cynobelinus, Regia ejus	27—8
Cattivellani	ibid.	Colonia Claud. Cæs. ibid.			
Caturactonium	38	Conanus F. Cadelli	146		
Catychlauni	31	Conmarcus F. Marciani	145		
Ceindrech Penafell	144-5	Conovia a quo Rege condita	82		
Centigernus Scotus	86	Conovius fl.	82		
Ceredigion	95	Constantinus Magnus	113, 114		
Ceretica; descriptio ejus	95	Corinium	24		
populatur	154, §. 34	Coritani	33		
Ceria regio	92	Cornabii	62		
Cernyw	23, 131	Cornavia	23		
Cestrenses	55	unde dicta	73		
Chepstow	102	Cornavii	130		
Chester	35	Cornavii, Cambri & Britones eadem natio	14		
Cicester	24	Cornaviensium laus	118		
Cicestria (Chichester)	20	Cornwall	23		
Cilcen	87	Lopnpealar	23, 130		
Cilgarrena	97	Colwynbridge	101		
Cimbri gens Britannica	65 & seq.	Creones	62		
Cimbrica (Chersonesus)	unde dicta 66	Creuddyn	159, §. 52		
Cimbrorum quorundam Regum nomina	67	Cumbria Angliæ regio	unde dicta 65		
Cirencester	24	qui eam olim habitaverint	40		
Civitas Legionum	103	Cunetio, fl. & urbs	21		
Civitas Luddi	25	Cunotamus Princeps	143		
Civitas Odera	24	Cydewain	92		
Claudia	ibid.	Cydweli	100		
Claudian	ibid.	Cyfeilioca	92		
Clawdd Offa	64	Cymbria (Cymru)	66		
Cluda	} fl. 41, 61	ab Anglis Wallia dicta	72		
Clwyd					
Clwyda fl.	85				

D

Amnii	40
Damnionii	22
Dania (Llychlyn)	159
Danica Silva	18, 64, 94
David F. Leolini mortur	161, §. 60
David F. Oweni mortur	158, §. 48
David (Dewi) locus in quo sub pedibus ejus terra mugiverit & in collem se erexerit	96
Archiep. Menev.	96-7
Debeubarth	94
Deifr	37
Deira, regnum olim Brigantia dicta	39
Demetia	97
Denbighia	84
Derbieneses	36
Derwyn mons	162, §. 61
Deva urbs	35
Deva fl.	35, 83
Devani sive Cestrenses	35
horum civitas quomodo olim a Latinis dicta	35
Devius	

Devius fl.	80, 94—5	Dyffryn Clwyd	85	Flandri Rossiam obti-	
Debonshiremen	22	Dynwyd	101	nent	74, 99
Dial Rhodri	149			Flavia Cæsariensis	46-7
Dicalidones, Pictorum		E		flint	88
gens	59	Atan	145	Fons Wenefridæ	87
Diganwy	84	Eboracenses	37	Fozth	37, 62
captum	159, §. 52	Eboracum	38	Fossa Offæ	64
& 162, §. 64		Edda Glinmawr	145		
Regia ultimorum Bri-		Edenburgum, Scotorum		G	
tanniæ Regum	84	Regia, ubi sita & a		G Adeni	61
combusta	148, §. 10	quo Rege condita	62	Galli unde dicti	72
Dinan	93	Edeyrnioni	91	Gallovidiani	61
Dinas Beli	25	Egbertus primus Ger-		Gangani	84
Dinas Bran	68, 91	manorum Monarchi-		Gannok (Diganwy)	ibid.
Dinbechia totius North-		am Lloegriæ obtinuit	25	Gavranus	143
walliæ emporium	85	Eiryri	82	Gessoriacus portus	18
descriptio ejus	84—5	Elbodius	85	Gerontius (Geraint ab	
Dinbych y pylgod	99	Elguense Collegium	86	Erbin)	115
Dinesfur Suthwalliæ Re-		Elguis (Elwy) fl.	85	Gevenna, fl.	104
gia	95	Emlyn (castrum)	100	Girvii	31
Diserth castrum excisum		Elvelli, (Elfael)	93	Glamorgan	100
162, §. 63		Enlli inf.	82, 129	Glocester	24
Dobuni	24	Epiacum	38	Gloiu Britannus	ibid.
Dorchester	32	Epidii	62	Glota, fl.	61
Dorquent	36	Ereinwoch	94	Gogarth Prom.	84
Doris Portus	19	Ereinwyr	ibid.	Gorddwr, portus	73
Dorsetshiremen	22	Ergengl, Erging	ibid.	Graiorum familia apud	
Dorventani	36	Erin, Hibernia	63	Anglos unde originem	
Dunbarton	144	Estanglorum regnum	30	ducit	85
Dunbriston	61, 144	Estsaxonum Regnum	26	Grantchester	30
Dunclidum	ibid.	Eubonia (Manaw)	132, 134, 137, 138	Griffinus F. Conani mo-	
Dunotus Abbas	91	Euboniæ insulæ	63	ritur	158, §. 47
Dunwallonus	41—2, 87	Everwyck	39	Griffinus F. Leolini Sax-	
Durobrevis	19	Eurddul	145	ones profligat	151, §. 23
Durolevum	ibid.	Ewias, Haroldica, &		occiditur	152, §. 24
Durotriges	22	Laccia	104	Griffinus F. Leolini ob-	
eorum regio	23	Creter	22	sidio datur	160, §. 53
Durovernum	19			laxatur	ibid. §. 55
Dwrgwyr	22	F		moritur	161, §. 59
DYFED, Dyvetia	97	Erleg	94	Guli-	
Dyfi, fl. v. Devius		Fifa	62		
Dyfn-naint	22				
Dyfrdwy fl.	35, 83				

I N D E X.

Gulielmus Nothus in hanc Insulam venit 152, \$. 26	Gwyr y Mers Gwyr (regio)	64 ibid.	Hoelus F. Griffini mo- ritur 161, \$. 56
Gulielmus Rufus occi- ditur 153, \$. 30	H		Holt 89
Gwaith, Ynys Waith 22	HAF y Gwyddyl 156, \$. 42		Holy-Head 126
Gwaith Arderydd 142, \$. 4	Hafren 92		Hopa 91
Caer Ileon 145, \$. 6	Halifar 39		Horestia 62
Carno 150, \$. 19	Hamo Morganiam oc- cupat 101		Humber æstus 40
Conwy 149	Equites ejus <i>ibid.</i>		Huntingtonenses 33
Faddon 141, \$. 1	Harden , v. Pennardd y Lág.		Hyfaidd Dimetia Rex 148
Feigen 146, \$. 7	Harlechia 83		Hywel , v. Hoelus.
Henffordd 151	Haverfordia 98		I
Machawy 151, \$. 23	Hawarden , v. Pennardd y Lág.		I Ala 91
Meibjon Idwal 150, \$. 20	Hawisia } 92		Ianganorum Prom. 84
Mynydd Carn vel Car- no 150, \$. 19. & 153, \$. 28	Hawys Gadarn } 105		Iberi veri 72
Gwal Seferws 62	Haya 63		Iceni quam coluerint re- gionem 26, 30
Gwalchmai 144	HEBRIDES ubi sitæ 39		Icenorum civitas 30
Gwaunia 68, 91	Helecastre 148		Jerne 6
Gwawl 143	Hemeid 94		Jestinus F. Gurganti pa- triam amittit 101
Gwendolavus F. Ceid- javi 142-3	Henffordd 28		Jeuan , v. Joannes.
Gwenllwg 102	Henllan 159, \$. 51		Igenia 86
Gwilym Fafard 152	Heraldus Pic interfici- ter 98		Alchester 24
Gwlad yr haf 23	Herefordia occidentalis (Haverford-west) 94		Insula Salicum 31
Gwlad Forgan 100	Herefordia (Heresford) ubi sita 94		Joanna Leolini Princ. uxor moritur 161, \$. 57
Gwerthrynion 32, 93	Hertfordiensis 31		Joannes Rex Hiberni- am proficiscitur 159, \$. 52
Gwrgi (Gwrgius) occi- fus 144, \$. 5	Hiberni postea Scoti di- cti 57-8		Scotiam proficiscitur 159, \$. 50
Gwrthbyrn Gwrthenau 141, \$. 1	HIBERNIA 63		cum magno exercitu ad <i>Aber</i> venit 160, \$. 53
Gwy, Gwya, fl. 93-94	Hispani veri 72		moritur \$. 56
Gwyddfa 22	Hispanica lingua <i>ibid.</i>		Jorwerth de Caerlleon 96
Gwyddgrug 22, 157, \$. 46	Hodni, fl. 104		Isca Legionum 102
Gwyddyl 49, 63	Hoelus Bonus 118		Isca Dumnoniorum quæ & Augusta 22
Gwyllty Drabaawg 145	Romam proficiscitur 150, \$. 17		
Gwyneddia fines suos quamdiu tutata 74-5	moritur 150, \$. 18		
Gwyneddia: descriptio 81	A a		
Gwyneddii quinam 91			Iscalis

INDEX.

Icalis	24	\$. 53	Lloegræ, regio
Ifis, fl.	32	moritur 161, \$. 58	Britanniæ, nunc An-
Ifurium	38-9	Leucopidia 40, 61	glia 13
Icius Portus	18	Levinus, fl. 62	descriptio ejus 18
Juberna	63	Lewelinus Magnus 118	unde dicta 64
Juverna	ibid.	Lewelinus F. Griffini oc-	Llundain 25
Iverne	ibid.	ciditur 75	Llychlyn 159, \$. 51
Iyernia	ibid.	Limenus portus 19	Llydaw unde dicta 14
Iverniam Christiana fide		Limnos } inf. 82, 129	Llygwy, fl. 94
quis imbuerit 98		Limnos }	Llyngclys 88
Julius Martyr ubi sepul-		Lincolne 33	Llynm Prom. 82
tus 103		Lincolnienfes ibid.	Llywelyn ab Iorwerth
Iwerddon 63, 131		Llundfey ibid.	156, \$. 40
		Lindum Colonia ibid.	
K		Logus, fl. 94	M
Entigernus 144		Londinum 25-6-7	
Kordigai idem qui		Lorna 62	Machawy, fl. 153,
& Scordisci 71		Lotho 144	\$. 23
Kyntonia 93		Loughabria 62	Machynllaitha 92
		Lucopibia 40, 61	Mæatæ 61
L		Ludlow, urbs & castel-	Mæsbyfaid 93
		lum 93	Maglocunus (Maelgwn)
Lacus Lomundus 62		Lugi 62	moritur 142, \$. 3
Lancastrenses 42		Luguballia 40	Mailoria Cambrica 89
antiquitus Ordovices		Lych 33	Saxonica ibid.
dicti 43		Lychfeldia ibid.	Palmsbury 24
Laudonia 61		Lychetot ibid.	Malvernæ montes 94
Legancestre 35			Man } 132, 133, 137
Legionum civitas 103		Li	Manaw }
Leicestrenses 33			Mapia 134, 136, 138
Leiceſtria ibid.		Lann Badarn sawr 96	Manchester 43
Lemanis portus 19		Llanndaf 101	Mancunium ibid.
Lenister 94		Llanndinegad 104	Mandubratius 25
Lennoſia 62		Llann Ddewi bresi 96	Mare Picticum 62
Leo F. Conmarci 144		Llann Elwy 28, 85	Scoticum 37, 62
Leodinus Bellicosus ibid.		Llann Faes oppugnatur	Vergivium 63
Leogarus Episcopus oc-		ab Heraldico Pic 159,	Maredudius F. Blethini
ciditur 151, \$. 23		\$. 51	moritur 153, \$. 32
Leolinus F. Jorwerthi		Llannidloesia 92	Maredudius F. Conani
nascitur 156, \$. 40		Llannllieni 94	moritur 160, \$. 54
gratiam cum R. Jo-		Llantwyd 101	Maridunia 99
anne reconciliat 160		Llew ab Cynfarch 144	Maridunum urbs ibid.
		Llewdwyn Luyddowg ibid.	Marii Tropæum 40

Sparks

I N D E X.

Parlbozough	21	<i>Mon</i> , inf.	129, 131	interficiuntur apud <i>Tal</i>
<i>Matbrafal</i>	88, 92	Mona 81, 121 & seq.		<i>Moelfre</i> 155, §. 35
Maxima Cæsariensis	46-7	Monaida }	129, 130,	Nortavondunenses 33
Maximus Tyrannus	115	Monarina }	137	Northumbrorum Reg-
Mediolanum (<i>Lancaster</i>)		Monmuthia	103	num 16
	43	Mons Ambrosii	16, 22	Northwallia, v. Gwyne-
Mediofaxonum Regnum		Pontgomery	92	ddia
	26-7	Montgomericensis pagi		Northwalliæ pagi qui-
<i>Meigen</i>	146, §. 7	descriptio	92-3	nam 93
<i>Meirjonnydd</i>	82	Moravi ex qua gente ini-		Notyngamenses 37
<i>Meljenydd</i> (<i>Maeljenydd</i>)	93	tium sumserint	62-3	Nova Troja 25
<i>Menai</i>	125	Moravia	62	Nova urbs Cadevennæ
Menaniæ Insulæ	133	Mordredus	144	(<i>Petw-Town</i>) 92
Menavia inf.	133, 134,	<i>Morgan Mwynfawr</i>	100	Novantes 61
	138	Morgania }	100	<i>Nychol</i> 33
Menevia	97	<i>Morganwg</i> }		
Menevensis sedes	<i>ibid.</i>	ab Hamone & aliis		O
Merchia	61	occupatur	101	Otopitarum Prom. 97
Merciorum Regnum	16,	unde dicta	100	Offa: Fossa ejus 36, 64
	36	Morimarusa }	65	Mors 147, §. 9
<i>Merfyn ab Rhodri</i> occi-		<i>Mor marw</i> }	63	Olicana 38
ditur	149, §. 14	<i>Morwerydd</i>	63	<i>Olifer Osgorddfawr</i> 144-5
<i>Merddin</i>	99	Mowddwia (<i>Mowddwy</i>)	92	ORCHADES 63
Mereducus Suthwalliæ			92	a quo inventæ & do-
Rex	91	<i>Mur Sefertus</i>	61-2	mitæ 29
<i>Merfyn Fryeb</i> moritur		Murus	<i>ibid.</i>	Ordovices 43
	148, §. 11	<i>Mwg Mawrdrefydd</i>	145	Osca, fl. 103
Meridionalium Saxonum		<i>Mynwy</i>	103	Osguid 147
Regnum	20			<i>Offa Gylllellfawr</i> 145
Merlinus	99	N		Ostorius: Locus ubi cum
Mernia	62	N Eoportus	21	Carataco certavit 45
<i>Mertsey</i> , fl.	36, 42	Netha, fl. & urbs		Oswaldia 88, 91
Mervinia: descriptio ejus			101	Oswius F. Eldfrid 147
	82-3	<i>Petobury</i>	21	Otadeni 40
Mervinus F. Roderici		Nordanhumborum reg-		Duseford 32
occiditur	149, §. 14	num quomodo sit di-		Owenus F. Griffini F.
Mervinus Maculosus mo-		visum	37	Conani obit 155, §. 38
ritur	148, §. 11	Normannorum in An-		Owenus Gwyneddæ
Meurigis	40	gliam adventus	164,	Princeps 118
<i>Spilford</i>	98		§. 71	Owenus F. Hoeli Boni
Missæ interdictæ sunt		Normanni interficiuntur		moritur 150, §. 21
per Lloegriam & Cam-		in loco <i>Cymmeru</i> di-		Owenus F. Mareduddi
briam	158, §. 49	cto	§. 32	moritur

I N D E X.

moritur 148, §. 10	Pomona 63	Prælium apud <i>Camlan</i> 142, §. 2
Owenus F. Madoci interficitur 156, §. 41	<i>Pont faen</i> 101	Castrum Legionis 145, §. 6
Owenus F. Urien 144	Boole 88, 92	<i>Coed Ceirjargw</i> 155, §. 36
Oxonienfes 31	Portchester 21	<i>Coettaneu</i> 157, §. 43
Oxonium <i>ibid.</i>	Portsmouth <i>ibid.</i>	Conovium 149
	<i>Portb Gorddwr</i> 73	<i>Meigen</i> 146, §. 7
	<i>Portb mawr</i> <i>ibid.</i>	<i>Tal Moelfre</i> 155, §. 35
	<i>Portb Ysgewin</i> <i>ibid.</i>	Prælium Filiorum Id-wali 150, §. 20
P	Portus Doris 19	in loco <i>Cymmereu</i> dicto 162, §. 62
P <i>Abo</i> 10	Itius 18	in Monte Badonico 141, §. 1
Parisi 31	Lemanis, alias Limenus 19	<i>Carn</i> 153, §. 28
Paterni Fanum magnum 96	Magnus (Portsmouth) 21	<i>Carno</i> 150, §. 9
Patricius ubi natus 98	Magnus Meneviæ (<i>Sct. Bride's Bay</i>) 73	<i>Derwyn</i> §. 61
<i>Paun</i> }	Rutupis <i>ibid.</i>	juxta Castrum pagani 157, §. 45
Pavo }	Powisia antiqua : descriptio ejus 88	juxta <i>Macbawy</i> 151, §. 23
<i>Pebidjargw</i> 97	in duas partes divisa 89	
Pecuaria 31	caput ejus & regia 88	
Pelagius hæreticus 90	Rex ejus in terræ viscera cur absorptus <i>ibid.</i>	
Penbrochia urbs 98-9	<i>Powys Fadog</i> 89	
Penbrochienfis pagus 97	nomen perdidit <i>ibid.</i>	
<i>Penn-gwern</i> 35	<i>Powys Wenwynwyn</i> <i>ibid.</i>	
<i>Pennardd Halawg</i> , alias <i>Pennardd y Lâg</i> , Castrum captum 162, §. 65	descriptio ejus 91	
<i>Penrhyn gwaed</i> 23	Prestena 93	
<i>Peredur</i> (<i>Peredurus</i>) occisus 144, §. 5	Westholm , inf. 82	
Peterborough 31	<i>Prydain</i> 10	
Pettuaria }	antiquum nomen Insulæ Britannicæ 12	
Petuaria }	unde derivatum 11	
<i>Phichtjaid</i> }	<i>Prydain</i> (quod rectius <i>Prydyn</i> , i. e. Scotia) 159, §. 50, & 160, §. 53	
<i>Phichtiani</i> }		
Picti : origo eorum 60	Prælium apud <i>Arderydd</i> 142, §. 4	
ubi habitabant 49		
qui primi Romanorum mentionem eorum fecerint 47, 55, 57-8		
quando deleti 50		
Pictlandia 61		
Plymnoniæ montes 92		
Pola (<i>Welsh Pool</i>) 88		

R

R Adenoria 93
Radulphus Cestriæ Comes Diganwy capit 159, §. 52
Regni 20
Regnum Berniciæ 16, 37
Cantianorum 16, 18
Deiræ 16, 37
Estanglorum 16, 30
Estsaxonum 16, 26
Mediosaxonum 16, 27
Merciorum 16, 36
Meridionalium Saxonum 16, 20
Nordanhumbrosum si-ve Northumbrosum 16, 37
Westsaxonum 16, 24-5
<i>Repta-</i>

I N D E X.

<i>Reptacester</i> (<i>Richbozotw</i>)	Ruthenium (<i>Rbuthyn</i>)	Selgovii	40
Reuda }	85	Sefillius, nom. pr. An-	
Reutha }	19	glis & Cambris com-	
Rheidiolus, fl.	Rutupis Portus	mune	104
Rhefus F. Theodori in-	Rutupium	Severiani	22
terficitur 153, §. 29	<i>ibid.</i>	Seberne	92
Rhigodunum 38—9	S	Shaffsbury	22
<i>Rhodri</i> , v. Rodericus.	<i>Sais</i>	Shrewsbury	35
<i>Rbuddlan</i> , v. Rudlana.	Salinæ	Silchester	21
<i>Rbuochym</i> , inf.	Salisbury	Silva Danica	94
<i>Rbydychen</i>	Salopia, Powisiæ Regia	Silures	44
<i>Rbyd yr Helig</i>	88	ubi fiti	102
<i>Rbydderch Hael</i>	Salopienfes	Siluria	101
<i>Rbyfonjauwg</i>	<i>Salopfbury</i>	Simeni	21
<i>Rbys</i> , v. Rhefus.	Saxonia Anglaria & An-	Skerries , inf.	82
Rippon	gria dicta	Slopesbury	35
Robertus BangorienfisE-	Saxonum in Britanniam	Snoutdown	82
piscopus in carcerem	adventus	Snotyngamenses	37
deducitur 160, §. 53	Scordisci	Somersetshire	24
a vinculis laxatur	Scoti veri, Ivernorum	Southampton	21
<i>ibid.</i>	proles	Southsaxons	20
Rochester	olim Hiberni dicti	Southwales	94-5
Rodericus Magnus mo-	57-8	Spinæ	21
narchiam Cambriæ ob-	qui primi Romano-	Staffordienfes	33
tinet 80, 118	rum mentionem eo-	<i>Stratclud</i> , <i>Yfdrad Clwyd</i> ,	
Rodericus F. Mervini	rum fecerint 47,	Scotiæ, non Cambriæ	
occiditur 148, §. 12	58-9	regio 41-2, 86-7	
Rodericus Munificus	natale solum eorum	Strathnavernia	62
142	60	Strigulia	102, 103
Rodericus F. Oweni mo-	antiqui mores eorum	Stuartorum origo	45-6
ritur 157, §. 44	55-6	Sutherlandia	62
Rosea Vallis	vincunt Pictos	SUTHWALLIA: Descrip-	
Rossia Scotiæ regio	50	tio ejus	94-5
62	Scoti falso dicti unde o-	Swansey	100
urbs Herefordienfis	riundi	<i>Sychnant</i>	87
pagi	49	<i>Syllwg</i>	102
Rother	SCOTIA: Descriptio e-	<i>Syllwyr</i>	<i>ibid.</i>
Rotossa	jus	T	
Rudlana (<i>Rbuddlan</i>)	46	Tadcaster	39
Rudlanium Castrum di-	Scotiæ Reges unde o-	Taizali	<i>ibid.</i>
ripitur 155, §. 37	riundi	<i>Tal Moelfre</i> , 155, §. 35	
<i>Ruim</i> }	<i>ibid.</i>	Tama,	
<i>Ruoichin</i> }	Segontium (Silchester)		
inf.	21		
	Segontium (<i>Caerarfon</i>)		
	82, 131		
	<i>Seifon</i>		
	130, 131		

I N D E X.

Tama, fl. ubi se in Isidem exonerat	32	vantes	25—6	Uriconium	34
Tarnes fl. nomen unde coaluit	<i>ibid.</i>	horum civitas a quo condita & quomodo nuncupata	<i>ibid.</i>	Urienus Regediae Do. minus	145
Tanata, inf.	19	Trisantonis	21	W	
Tarjan	71	Tro newydd	25	W	
Tawe, fl.	100	Turris Britannica	122	W ^{alo}	20
S. Tefridauci Ecclef.	136	Tychil castrum	93	Walli unde dicti	72-3
		Tyfeidjog, fl.	<i>ibid.</i>	Wallia	64
Tegaingl	86	V		latitudo ejus	73
Tegeniæ sive Igeniæ descriptio	<i>ibid.</i>	V Acomagi	61	longitudo ejus	<i>ibid.</i>
Tegidius lacus	83	Vadum Salicum	73	Wallingford	20
Tefi, fl.	96	Vaga	92	Walwinus (Gwalchmai)	144
Tenbighia	99	Vagniacum	19	Walthe	73
Terra Ceretica, populatur	154, §. 34	Valentia	46—7	Warwiceses	33
Terra filiorum Conani	83	Vallum	39, 61—2	Warwick	<i>ibid.</i>
Thameta	144	Vecta inf.	132, 134, 136	Wallingchester	31
Themis, fl.	93	Vectis	21	Wale	20
Thule	60	Vecturiones, Pictorum gens	59	Wenefridæ fons	87
Tibius, fl.	96	Venedotia, vi. Gwyneddia.		Wenny	101
Towi, Tobius, fl.	100	Venta Belgarum (Bis-stow)	24	Wenta	<i>ibid.</i>
Trahaianus F. Caradoci victus est	153, §. 28	Icenorum (Portwich)	30	Westmarii	} 40
Trahernus Northwalliam quando moderatus	46	Silurum (Chepstow)	102, 103	Westmerlandii	
Trajectus (Dobury)	102	Simenorum (Winchester)	21	Westaxonum Regnum	24-5
Trallung Cynsyn } Elgain } Lywelyn }	92	Verlamchester	31	West-wales	97
Tre Faldwyn	<i>ibid.</i>	Vernicones	39	Whittintona	91
Trefdraeth	97	Verolanium	31	Wight, inf.	22
Tre'r Gelli	105	Vigornia	34	Willowford (Rhyd yr belyg)	73
Trenovantum	25	Vindomora	40	Wiltshirienfes	22
Tre'y llyn (Boole)	92	Uisca, fl.	103	Winchester	21
Trimarkisia	70	Vortigernus nascitur	141, §. 1	Wold	20
Trinobantes seu Trinovantes		Archenfeld	94	Worcester	34
				Worcestrenses	<i>ibid.</i>
				Wrekecestre	<i>ibid.</i>
				Wroxestre	35
				Wysg, Ofca, Uisca, fl.	108

I N D E X.

Y		<i>Ynys Adar</i>	82	<i>Ynys y Moelrbonjaid</i>	82
Y	<i>Ymladd Coed Ceir-jawg</i>	<i>Brydain</i>	10	<i>Ynys</i>	39
		<i>Enlli</i>	82	<i>Ydrad Alun</i>	91
		<i>Lygod</i>	<i>ibid.</i>	<i>Ysgar</i>	71
		<i>Rbuochym, Ruim,</i>	<i>ibid.</i>	<i>Ysgaredig</i>	<i>ibid.</i>
		<i>Ruoichin</i>	19	<i>Ygubor y Creuddyn</i>	159, \$. 52
<i>Ymladd Tal Moelfre</i>	155, \$. 35	<i>Seirjoel</i>	82		
<i>Ymwythbig</i>	35	<i>Waith</i>	22		

F I N I S.

